



**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ek. A.

S. O. U.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1937:35

JUSTITIEDEPARTEMENTET



BETÄNKANDE

MED

FÖRSLAG TILL LAGSTIFTNING

OM

G R U N D V A T T E N

M. M.

AVGIVET AV

SÄRSKILDA INOM JUSTITIEDEPARTEMENTET

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

S T O C K H O L M

1 9 3 7

Statens offentliga utredningar 1937

Kronologisk förteckning

1. Socialiseringsproblemet. 2. Hushållsräkningens problem och faktorer. Tiden. vij, 173 s. Fi.
2. Socialiseringsidéer och socialiseringspraxis i Sovjetunionen. 2. Tiden. vij, 140 s. Fi.
3. Betänkande med förslag till revision av förvarings- och interneringslagarna m. m. Marcus. 96 s. Ju.
4. Statslotteriutredningen. Betänkande med förslag rörande svenskt penninglotteri. Heggström. 177 s. H.
5. Betänkande med förslag till lagstiftning angående särskilda husbehovsskogar i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. m. Marcus. 98 s. 1 karta. Jo.
6. Yttrande i abortfrågan. Marcus. 56 s. S.
7. 1934 års nämnd för ständningsutredning. Betänkande med speciella beräkningar och förslag rörande ersättningarna för ständningsarbete inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm m. m. Marcus. 54 s. Fi.
8. Betänkande med förslag angående den statsunderstödda vattenavlednings- och avdkningsverksamheten samt därmed sammanhängande spørsmål. Heggström. 275 s. 3 bil. Jo.
9. Utredning rörande jordbrukets läge i Norrland med vissa förslag till åtgärder till förbättrande av den norrländska jordbrukarbefolkningens ekonomiska ställning. Marcus. 145 s. Jo.
10. Betänkande med förslag angående rätt till fiske i Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. 1. Lagförslag och motiv. Marcus. 530 s. Jo.
11. Betänkande med förslag angående rätt till fiske i Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. 2. Kartbilagor. Vänern och Hjälmaren Marcus. 4 s. 17 kartor. Jo.
12. Arbetslöshetsundersökningen den 31 juli 1936. Beckman. 196 s. 1 karta. S.
13. Lagberedningens förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser m. m. Norstedt. 175 s. Ju.
14. Betänkande med förslag till vissa lagstiftningsåtgärder till motverkande av överdriven skuldsättning inom jordbruket. Marcus. 303 s. Jo.
15. Utredning med förslag till vissa åtgärder för trafiksäkerhetens höjande vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg samt järnvägarnas beredande av bidrag av automobilskattemedel till säkerhetsanordningarna vid dylika korsningar. Heggström. 107 s. K.
16. Hembiträdesutredningens betänkande. 1. Betänkande och förslag i fråga om utbildning av hembiträden. Beckman. 202 s. S.
17. Betänkande angående vissa med frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel sammanhängande frågor. Beckman. 48 s. Fö.
18. Promemorior angående grunderna för en reform av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk. Norstedt. 67 s. Ju.
19. Betänkande med förslag till åtgärder mot smittsamt kastning hos nötkreatur. Idun. 81 s. Jo.
20. Utredning angående de rättsbildade domsagobiträdenas anställnings- och avlösningsförhållanden. Norstedt. 54 s. Ju.
21. Betänkande med förslag till lag om minimilöne för lantarbetare. Beckman. 214 s. Jo.
22. Efterskrift till »Kyrkogodset i Skåne, Halland och Blekinge under dansk tid». Av E. Schalling. Marcus. 66 s. E.
23. Betänkande angående pensionsstyrelsens invaliditetstestföregående verksamhet. Beckman. 146 s. S.
24. Förslag till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott jämte motiv. Norstedt. 132 s. Ju.
25. Utredning rörande flottans fartygstyper m. m. Norstedt. 232 s. Fö.
26. Betänkande med utredning och förslag rörande beredskapsarbeten. Beckman. 221 s. S.
27. Betänkande med förslag till lönereglering för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor. Norstedt. 122 s. Fi.
28. Betänkande med förslag till lag om skyddskoppympning m. m. Beckman. (2). 482 s. 1 karta. S.
29. Betänkande med förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m. Marcus. 246 s. 2 kartor. Jo.
30. Redogörelse för inventering av odlingsjord å kronoparkerna nedanför odlingsrånens i de två nordligaste Norrlandslänen ävensom för vissa andra uppdrag. Kihlström. 82 s. Jo.
31. Betänkande med förslag angående inrättande av ett statens institut för folkhälsan. Beckman. 78 s. 3 bil. S.
32. 1936 års lönekommitté. Betänkande med utredning och förslag angående dyrortsgrupperingen. Marcus. 178 s. Fi.
33. Betänkande med förslag angående den fasta lantbruksundervisningens ordnande. Marcus. 270 s. Jo.
34. Betänkande med förslag till åtgärder för förbättrande av de blindas och dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. Beckman. 122 s. S.
35. Betänkande med förslag till lagstiftning om grundvatten m. m. Norstedt. 144 s. Ju.

Ann. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklestiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivs utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1937:35
JUSTITIEDEPARTEMENTET



BETÄNKANDE
MED
FÖRSLAG TILL LAGSTIFTNING
OM
GRUNDTVATTEN

M. M.

AVGIVET AV

SÄRSKILDA INOM JUSTITIEDEPARTEMENTET
TILLKALLADE SAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1937
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
373323



THE UNIVERSITY OF CHICAGO



RESEARCH REPORT

NO. 100

BY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

CHICAGO, ILLINOIS

1950

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS



Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 11 september 1936 bemyndigat chefen för justitiedepartementet att tillkalla sakkunniga att biträda med verkställande av utredning beträffande frågan om lagstiftning rörande åtgärder för att förhindra förorening av vatten och luft samt rörande rätt att utnyttja underjordiska vattentillgångar, har chefen för justitiedepartementet den 22 i samma månad för ändamålet tillkallat vattenrättsdomaren greve H. A. H. Hamilton, tillika ordförande, majoren i väg- och vattenbyggnadskåren W. von Greyerz, verkställande direktören i Skönviks aktiebolag G. Göranson och agronomen T. Anderson i Tejarp ävensom utsett hovrättsassessorn A. G. Walin att vara sekreterare åt de sakkunniga.

Med skrivelse till chefen för justitiedepartementet den 29 december 1936 ha nämnda sakkunniga avlämnat förslag om provisoriska åtgärder till skydd mot skada å fiske genom vattenförorening.

Den 26 maj 1937 har chefen för justitiedepartementet tillkallat Walin att, med bibehållande av sekreterareuppdraget, såsom sakkunnig deltaga i ovan angivna utredning.

De sakkunniga ha under innevarande år — efter vidtagande av förberedande åtgärder för den fortsatta utredningen om vattenförorening liksom för utredningen om luftförorening — ägnat huvuddelen av sitt arbete åt utredning om lagstiftning rörande tillgodogörande av grundvatten. Därvid har efter bemyndigande av Kungl. Maj:t en delegation av de sakkunniga varit i tillfälle att företaga en studieresa till Danmark och Skåne under tiden den 5—13 september.

Under arbetet med utredning om lagstiftning rörande tillgodogörande av grundvatten ha de sakkunniga för sin del funnit, att erforderliga bestämmelser därom med fördel kunna införas i vattenlagen den 28 juni 1918. I samband med de ändringar av vattenlagen, som för sådant ändamål erfordras, kan ock, utan avvaktan å en mera ingående lagstiftning om skydd mot vattenförorening, behovet av sådant skydd i viss utsträckning vinna beaktande såväl i fråga om ytvatten som beträffande grundvatten. De sakkunniga ha i enlighet med vad nu anförts upprättat förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen jämte motiv. Därjämte har Walin utarbetat en redogörelse för utländsk rätt rörande grundvatten och en sammanställning av uppgifter, som införskaffats rörande kommunala vattenledningsverk m. m. Redogörelsen och sammanställningen ha ansetts böra fogas såsom bilagor till motiven. Vidare är att meddela, att von Greyerz är sysselsatt med utarbetande av en särskild, i hydrologiskt avseende mera ingående framställning rörande grundvattnet och dess tillgodogörande, avsedd att framdeles tjäna till ledning vid tillämpning av en lag i ämnet.

De sakkunniga, som funnit en snar lagstiftning om grundvatten önskvärd, vilja härmed vördsamt till Herr Statsrådet överlämna ovannämnda lagförslag jämte motiv och två bilagor.

Stockholm den 23 oktober 1937.

H. A. HAMILTON.

WALO VON GREYERZ.

GUST. GÖRANSON.

TURE ANDERSON.

GÖSTA WALIN.

LAGFÖRSLAG

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av vattenlagen.

Härigenom förordnas, att 1, 2, 9, 11, 12, 13 och 14 kap. vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523) skola erhålla ändrad lydelse, på sätt nedan angives:

1 KAP.

Om rätt till vatten.

Om jordägares rätt till ytvatten.

1 §.

Envar äger — — — hans grund.

2 §.

I rinnande — — — gällande lag.

Om inskränkningar i jordägarens rätt att råda över ytvatten.

Om inskränkningar i allmänhet.

3 §.

Ägare av — — — 2 kap.

4 §.

Huruledes under — — — eljest ifrågakomma.

Om kungsådra.

5 §.

Kungsådra skall — — — i sekunden.

13 §.

Där genom — — — gottgörelse vidkännas.

Om jordägares rätt till grundvatten.

14 §.

Envar äger att med de inskränkningar, som omförmälas i 2 kap. eller eljest äro lagligen gällande, å honom tillhörigt område tillgodogöra sig vatten, som finnes under markens yta. Sådant vatten benämnes i denna lag grundvatten.

Genom vad i första stycket stadgas göres ej rubbning i den rätt att å annans område tillgodogöra grundvatten, som kan stödjas å dom, urminnes hävd eller annan särskild rättsgrund.

2 KAP.

Om byggande i vatten och om vattentäkt.

Om byggande i vatten.

1 §.

Med byggande — — — läge därstädes.

14 §.

Tarvas för ändamålsenligt tillgodogörande av vatten, att å annan tillhörig fastighet lägges damm, vall eller väg eller ledning för vattnet eller att å annans grund i eller vid vattendrag verkställes grävning, sprängning eller annan åtgärd till strömbäddens reglerande eller till förebyggande eller minskande av skada, vare ägare av fastighet, som sålunda tages i anspråk, pliktig att tåla sådant intrång mot ersättning, som i 9 kap. skils. Om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning gälle vad särskilt är stadgat.

Där vid meddelande av beslut angående inrättande av fiskväg eller vidtagande av annan anordning till förebyggande av skada å fiske eller till fiskets befrämjande förbud finnes böra givas mot bedrivande av fiske inom visst område, skall beträffande intrång, som därigenom tillskyndas annan i hans rätt till fisket, vad i första stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

Erfordras till skydd mot förorening av vatten, att å annan tillhörig fastighet lägges besvär eller last, skall ock vad i första stycket är stadgat äga

tillämpning. Meddelas beslut härom, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos domaren i det tingslag eller rätten i den stad, där fastigheten är belägen; och varde med anmälan så förfaret, som om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom finnes föreskrivet.

38 §.

Där arbete, som ovan sägs, avser huvudsakligen anläggande av vattentäkt eller utförande av vattenreglering eller inrättande, utvidgande eller förbättrande av allmän farled eller av allmän flottled, torrläggning av mark eller avledande av kloakvatten, skola stadgandena i 2—37 §§ av förevarande kap. äga tillämpning endast, såvitt sådant finnes för varje fall i 42—61 §§ av detta kap. samt i 3, 5, 6, 7 eller 8 kap. föreskrivet.

Är fråga om företräde mellan olika företag, som röra samma vattenområde eller av annan grund ej kunna jämte varandra utföras, skall företräde givas åt det företag, som ur allmän och enskild synpunkt kan antagas bliva till största gagn; och skall vid sådan frågas avgörande mellan stridiga intressen såvitt möjligt så jämkas, att ettvarrt kan tillgodoses utan väsentligt förfång för annat.

41 §.

Genom vad — — — fiskets befrämjande.

Om vattentäkt.

42 §.

Med vattentäkt förstås i denna lag anläggning, som är avsedd för tillgodogörande av grundvatten genom uppfordrande, bortledande eller tillvaratagande på annat sätt. Finnas för tillgodogörande av samma grundvattentillgång två eller flera anläggningar, som tillhöra samme ägare, skola anläggningarna, såframt de ej äro avsedda att tillgodose helt skilda behov, anses utgöra en vattentäkt. Utvidgas vattentäkt med ny anläggning, skall denna anses tillhöra den förut befintliga vattentäkten.

43 §.

Vattentäkt skall anläggas så, att ändamålet må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan; och skall vid dess nyttjande iakttagas nödig sparsamhet med vattnet.

44 §.

Ej må någon så anordna eller nyttja vattentäkt, att till följd därav fastighet berövas vatten, som kan anses erforderligt för fastighetens bruk, eller

vattentäkt, som är avsedd för annat ändamål än viss fastighets förseende med vatten, icke kan utnyttjas i huvudsakligen samma omfattning som förut eller annan eljest lider men av någon betydelse, med mindre det prövas ur allmän och enskild synpunkt medföra fördel, som väsentligt övertäger olägenheterna. För skada och intrång skall ersättning givas efter ty i 9 kap. skils.

Vid tillämpning av vad i första stycket är stadgat skall iakttagas, att nyttjande av vattentäkt ej må medföra, att ett avsevärt antal fastigheter berövas vatten för husbehovsbrukning eller att större fabrik eller annan anläggning, varav många hava uppehälle, måste nedläggas eller dess drift väsentligt minskas.

Prövas vattentäkt vara av synnerlig betydelse för någon Orts förseende med vatten eller för näringslivet eller eljest från allmän synpunkt, äge Konungen utan hinder av vad i första och andra styckena sägs, efter hemställan av vattendomstolen på sätt i 47 § 2 mom. stadgas, lämna medgivande till vattentäkten.

Vad i denna § är stadgat gäller ej anordnande eller nyttjande av vattentäkt, som är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsbrukning.

45 §.

Tarvas för ändamålsenligt tillgodogörande av grundvatten, att å annan tillhörig fastighet framdrages ledning för vattnet eller tages väg eller ut-sättes observationsrör eller utföres åtgärd till förebyggande eller minskande av skada, vare ägare av fastighet, som sålunda tages i anspråk, pliktig att ålä sådant intrång mot ersättning, som i 9 kap. skils. Om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsbrukning gälle vad särskilt är stadgat.

Erfordras till skydd mot förorening av grundvatten, att å annan tillhörig fastighet lägges besvär eller last, skall ock vad i första stycket är stadgat äga tillämpning. Meddelas beslut härom, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos domaren i det tingslag eller rätten i den stad, där fastigheten är belägen; och varde med anmälan så förfaret, som om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom finnes föreskrivet.

46 §.

Ej må för ändamål, som i 45 § nämns, tagas i anspråk tomtplats, trädgård eller park, såframt därav uppkommer avsevärt men och ändamålet kan utan synnerlig olägenhet vinnas på annat sätt.

47 §.

1 mom. Anläggande av vattentäkt, som är avsedd att användas för tillgodogörande av större vattenmängd än 150 kubikmeter om dygnet, må ej påbörjas, förrän efter ansökan i den ordning, som i 11 kap. sägs, vattendom-

stolen meddelat besked, huru och under vilka villkor arbetet må utföras och grundvatten tillgodogöras vid vattentäkten. Ej heller må någon annat än för tillfälligt behov utan vattendomstolens prövning vid befintlig vattentäkt tillgodogöra grundvatten i större omfattning än förut, såframt den vattensmängd, som därefter kommer att tillgodogöras vid vattentäkten, överstiger 150 kubikmeter om dygnet.

Äro i andra fall än ovan nämnts sannolika skäl, att genom åtgärd för tillgodogörande av grundvatten allmän eller enskild rätt förnärmas, erfordras jämväl vattendomstolens prövning.

Där någon ärnar vidtaga åtgärd för tillgodogörande av grundvatten, varför ej erfordras vattendomstolens prövning, stånde honom ändock fritt, om han så önskar, att till beredande av trygghet för framtiden medelst ansökan påkalla sådan prövning.

2 mom. Finner vattendomstolen vid prövning, som i 1 mom. sägs, anordnande eller nyttjande av vattentäkt, varemot hinder skulle möta av bestämmelserna i 44 § första och andra styckena, med hänsyn till stadgandet i tredje stycket i samma § ändock böra tillåtas, skall frågan därom av domstolen hemställas Konungens avgörande.

48 §.

Är fråga om två eller flera vattentäkter, som ej kunna jämte varandra nyttjas, skall vad ovan i 38 § andra stycket stadgas äga motsvarande tillämpning; dock må ej på grund härav någon ort berövas erforderligt vatten från grundvattentillgång inom orten.

49 §.

Vid meddelande av tillstånd att vid vattentäkt tillgodogöra större vattensmängd än 150 kubikmeter om dygnet må vattendomstolen, såframt det finnes påkallat, ålägga vattentäktens ägare att framdeles avstå vatten, som då kan prövas erforderligt för någon Orts förseende därmed eller för tillgodoseende av annat allmänt behov, som av domstolen angives. Finnes, när fråga om tillämpning av sådant förbehåll uppkommer, att det för vattentäktens ägare skulle vara uppenbart obilligt att nödgas utan ersättning avstå vatten, som för ändamålet erfordras, äge vattendomstolen tillerkänna honom den ersättning, vartill omständigheterna kunna anses giva anledning.

Meddelas tillstånd, som i första stycket sägs, äge vattendomstolen i samband därmed jämväl ålägga vattentäktens ägare att, om framdeles behov därav uppstår, å fastighet, som genom vattentäkten berövas grundvatten, tillhandahålla erforderligt vatten för husbehovsbrukning. Finnes, när fråga om fullgörande av skyldighet, som nu nämnts, uppkommer, att tillhandahållande av vatten skulle för vattentäktens ägare medföra olägenhet av betydelse, må i stället bestämmas gottgörelse i penningar.

Om skyldighet att på grund av minskning i tillgången å grundvatten avstå vatten, utan att förbehåll därom skett, stadgas i 52 §.

50 §.

Innefattar beslut, som meddelas i anledning av ansökan enligt 47 §, medgivande att anlägga och nyttja vattentäkt eller att vid vattentäkt tillgodogöra större vattenmängd än förut, vare sådant beslut, sedan det tagit åt sig laga kraft, gällande mot envar, dock med de inskränkningar, som i 51 och 52 §§ omförmälas, samt med iakttagande av vad i 9 kap. finnes stadgat angående förnyad prövning i vissa fall. Om begränsad rättsverkan i visst fall av beslut, som nu sagts, skils i 11 kap. 61 § andra stycket.

Har arbete för anläggande av vattentäkt ej utförts inom tid, som enligt 11 kap. 63 § av vattendomstolen bestämts, vare beslutet förfallet, såvitt det avser sådan del av anläggningen, som ej kommit till stånd. Visas giltigt skäl för dröjsmål eller skulle genom arbetets inställande synnerligt men uppstå, äge dock vattendomstolen, på därom före nämnda tids utgång gjord ansökan, bevilja anstånd med anläggningens fullbordande på högst tio år.

51 §.

Där genom anläggande av vattentäkt i enlighet med beslut, som i 50 § sägs, eller genom tillgodogörande av grundvatten i överensstämmelse med reglerna i sådant beslut vållas skada eller intrång, som vid beslutets meddelande icke av vattendomstolen förutsetts, må utan hinder av bestämmelsen i 50 § den, som lider skadan eller intrånget, framställa anspråk å ersättning enligt reglerna i 9 kap.; dock skall sådant anspråk för att kunna upptagas till prövning anmälas hos vattendomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tjugu år, som vattendomstolen i beslutet må hava föreskrivit, räknat från utgången av den för vattentäktens fullbordande i beslutet eller ock sedermera i anledning av sökt anstånd bestämda tiden.

Är skada eller intrång, som i första stycket avses, av betydighet, må inom tid, som gäller för anmälan av anspråk enligt nämnda stycke, talan föras om meddelande av sådana ändrade föreskrifter rörande tillgodogörande av grundvatten och vidtagande på ägarens bekostnad av sådana förändringar i vattentäktens anordnande, som utan att förnärma tredje mans rätt eller för ägaren medföra väsentlig olägenhet äro ägnade att förebygga eller i största möjliga mån minska skadan eller intrånget för framtiden.

52 §.

Vållas genom långvarig torka eller inträder av annan, därmed jämförlig orsak inom en ort avsevärd minskning i tillgången å grundvatten, vare ägare av vattentäkt, ändå att tillstånd till vattentäkten meddelats utan att förbehåll därom skett, skyldig att avstå vatten, som för ortens förseende därmed eller för tillgodoseende av annat allmänt ändamål prövas oundgängligen erforderligt. Angående ersättning för olägenhet, som därigenom åsamkas vattentäktens ägare, gälle vad i 49 § första stycket för där avsett fall stadgas.

53 §.

Nyttjas vattentäkt utan att medgivande enligt denna lag därtill erhållits, vare ägaren berättigad att medelst ansökan i den ordning, som i 11 kap. sägs, påkalla prövning av vattentäktens laglighet. Beträffande verkan av vattendomstolens beslut skall vad ovan i 50—52 §§ finnes stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

54 §.

Har efter den 193.. vattentäkt tagits i bruk utan föregående prövning av vattendomstolen eller tillgodogöres efter nämnda dag utan sådan prövning vid vattentäkt större vattenmängd än förut, vare vattentäktens ägare bevisningsskyldig i avseende å tidigare rådande grundvattenstånd.

55 §.

Har vid prövning rörande vattentäkt meddelats föreskrift, att till uträknande av dess inverkan å grundvattenståndet skall finnas ett eller flera observationsrör eller att vattenmätare skall användas vid vattentäkten, åligge vattentäktens ägare att noga iakttaga de bestämmelser, som i sammanhang därmed må hava meddelats.

Skall enligt vattendomstolens beslut vid nyttjande av vattentäkt iakttagas, att visst grundvattenstånd ej underskrides, vare vattentäktens ägare skyldig att, i vad på hans åtgärd ankommer, så förfara, att grundvattenståndet ej sjunker under föreskriven höjd. Äro två eller flera vattentäkter, som varit föremål för vattendomstolens prövning, beroende av samma grundvattentillgång, vare, såframt vattendomstolen ej annorlunda bestämt, envar av deras ägare pliktig att, när så erfordras, inskränka tillgodogörandet av grundvatten vid honom tillhörig vattentäkt så, att föreskrivet grundvattenstånd ej underskrides.

56 §.

Ändå att vattendomstol meddelat tillstånd att vid vattentäkt tillgodogöra grundvatten, må ägare av annan vattentäkt, som är beroende av samma grundvattentillgång, söka fastställande av ändrade eller nya bestämmelser angående den omfattning, i vilken vatten må tillgodogöras vid förstnämnda vattentäkt. Ärende, som nu sagts, prövas i enlighet med de för anläggande av vattentäkt stadgade grunder, och gälle om verkan av vattendomstolens beslut i tillämpliga delar vad ovan i 50—52 §§ finnes stadgat.

Har vattentäkt, som är avsedd för annat ändamål än viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, ej varit föremål för vattendomstolens prövning eller äro meddelade bestämmelser ofullständiga, må på talan av någon, som av vattentäktens nyttjande åsamkas olägenhet, vattendomstolen, där det kan ske utan förnärmande av tredje mans rätt, till efterrättelse mellan parterna i målet och deras rättsinnehavare fastställa så-

dana bestämmelser, som utan att ändra vad lagligen må gälla äro ägnade att för framtiden förebygga olägenheten.

57 §.

Äro två eller flera fastigheter för husbehovsförbrukning beroende av samma grundvattentillgång, skall, där fastigheternas behov ej kan till fullo täckas, vattnet fördelas mellan dem efter ty prövas skäligt. Härvid skall iakttagas, att fastighet ej må berövas vatten, vartill den med hänsyn till läge och naturlig beskaffenhet, väsentligt äldre bebyggelse eller andra omständigheter bör anses äga företräde.

Fördelning, som med stöd av första stycket ägt rum, må, när ändrade förhållanden inträtt, jämkas därefter.

58 §.

Vill någon utföra grävning eller sprängning eller anordna upplag eller vidtaga annan åtgärd, som kan befaras medföra menlig inverkan å grundvattentillgång, vare han skyldig iakttaga alla de försiktighetsmått, som skäligen föranledas av omständigheterna. Försummar han det, skall ersättning givas för den skada, som därav följer. Lag samma vare, där åtgärd, som är av mer än vanligt ingripande beskaffenhet eller innebär särskild risk för skada å grundvattentillgång, medför sådan skada, ehuru tillbörlig försiktighet iakttagits.

Konungens befallningshavande äger, där ansvar ej finnes särskilt stadgat, vid vite tillhålla den, som ämnar vidtaga åtgärd, varom i första stycket sägs, att iakttaga vad honom åligger ävensom, i den händelse försummelse i sådant hänseende förelupit, förordna om rättelse på den försumliges bekostnad efter ty tjänligast finnes. När skäl därtill äro, må Konungens befallningshavande ock vid lämpligt äventyr förbjuda åtgärdens vidtagande förrän pant eller borgen blivit ställd för skadestånd, vartill åtgärden kan föranleda.

Konungens befallningshavandes beslut skall omedelbart lända till efterrättelse och gälla intill dess annorlunda varder förordnat.

59 §.

Ägare av vattentäkt vare, där försummelse i underhållet av anläggningen kan föranleda fara för allmän eller enskild rätt, pliktig underhålla den så, att dylik fara förebygges.

Vill vattentäkts ägare taga den ur bruk, vare därtill berättigad. Vilar å vattentäkten förpliktelse, som fastställt av vattendomstolen, skall dock inhämtas föreskrift av vattendomstolen, på vad sätt och under vilka villkor vattentäkten må tagas ur bruk. Lider någon genom vattentäkts tagande ur bruk skada, som han ej skäligen får anses pliktig tåla, skall ersättning därför givas.

Sedan vattentäkt tagits ur bruk, vare den ej hinder för anläggande och nyttjande av annan vattentäkt. Gör ägaren av den förra vattentäkten sannolikt, att han inom tio år från det vattentäkten tagits ur bruk, ånyo varder i behov av grundvatten, skall dock rätt förbehållas honom att, där inom samma tid sådant behov visas, erhålla ersättning för sin förlust.

60 §.

Har Konungen för någon ords förseende med vatten eller för annat allmänt ändamål prövat nödigt, att vattentäkt anläggas å annan tillhörig fastighet, ankomme på vattendomstolen att, efter ansökan i den ordning, som i 11 kap. sägs, enligt vad i denna lag är stadgat pröva, på vad sätt och under vilka villkor sådan vattentäkt må anordnas och nyttjas, ävensom efter ty i 9 kap. sägs bestämma ersättning för det område, som för ändamålet tages i anspråk.

61 §.

Vad i denna lag är stadgat om anordnande och nyttjande av vattentäkt skall jämväl äga tillämpning, där för erhållande av grundvatten i tillräcklig mängd tarvas, att vatten tillføres grunden genom särskild åtgärd; dock varde fråga om bortledning för sådant ändamål av vatten ur sjö eller vattendrag prövad efter ty om byggande i vatten är föreskrivet.

9 KAP.

Om ersättning.

Om ersättningsskyldighet i allmänhet.

1 §.

Där jämlikt denna lag rätt medgives någon att tillösa sig samfällt strömfall med eller utan utmål eller att eljest lösa eller taga i anspråk annan tillhörigt område eller att tillgodogöra sig vattenmängd eller vattenkraft, som tillhör annan, eller att vidtaga åtgärd, varigenom eljest annans egendom lider skada eller intrång, varde, såvitt ej i 1, 2, 5 eller 6 kap. annorledes stadgas, honom ålagt att efter ty nedan sägs gälda ersättning för egendom, som avstås, eller för förlust, skada eller intrång, som förorsakas.

Ersättning skall, där den ej enligt vad i detta kap. är stadgat bör utgå medelst kraftöverföring eller genom tillhandahållande av vatten, bestämmas i penningar; dock vare överenskommelse mellan parterna, att ersättning skall utgå på annat sätt, gällande, såframt den av vattendomstolen finnes lämplig och varder genom dess beslut fastställd.

5 §.

Hör till strömfall, vars vattenkraft till följd av företag enligt denna lag går för ägaren förlorad, särskilt utmål eller är därmed eljest mark förenad, och varder marken därefter för ägaren onyttig eller uppkommer synnerligt men vid dess begagnande, då skall, där ägaren det begär, den mark lösas.

Är vattenkraften i strömfall, som nyss nämnts, avsedd till drivande av kvarn, såg, fabrik eller annan anläggning, eller är med strömfalet förenad annan fast eller lös egendom, för vars tillgodogörande vattenkraften är avsedd, och lider sådan egendom minskning i värde för ägaren, då vattenkraften frångår honom, njute han ersättning för skadan eller äge, där minskningen i egendomens värde är av betydighet, fordra, att egendomen skall lösas.

Vad ovan i denna § är stadgat skall äga motsvarande tillämpning, där till vattentäkt, som till följd av företag enligt denna lag ej vidare kan nyttjas för sitt ändamål, hör särskilt markområde eller det vatten, som tillgodogöres vid vattentäkten, är avsett för användning vid viss fabrik eller annan anläggning.

6 §.

Skall fastighet eller del därav eller anläggning, som i 5 § andra och tredje styckena sägs, lösas, varde ock lös egendom, som hör till fastigheten eller anläggningen och som genom avståendet göres onyttig för ägaren, på dennes begäran inlöst. Lag samma vare i fråga om egendom, som till följd av skada å jord, hus, fiske eller annat varder för ägaren onyttig.

11 §.

Ersättning för tillgodogjord vattenkraft skall, vare sig ersättningen efter ty nedan sägs utgå medelst kraftöverföring eller i penningar, anses innefatta gottgörelse för vattenverksbyggnaderna eller den del därav, som för framtiden varder för ägaren onyttig; dock att, där byggnaderna till material eller byggnadssätt äro med avseende å deras ändamål särskilt värdefulla, gottgörelse i mån därav skall erläggas. Har ej ersättningsgivaren inom ett år efter utgången av den bestämda tiden för fullbordande av det företag, för vilket vattenkraften avståtts, från ersättningstagarens fastighet bortfört vad av vattenverksbyggnaderna sålunda blir hans tillhörighet, tillfalle det utan lösen ersättningstagaren.

Med vattenverksbyggnader avses anordningar dels för vattnets dämning och ledande till och från kraftanläggning, såsom dammar, rännor, kanaler, tuber, tunnlar och turbinkammare, dels ock för fiskets och flottningens tillgodoseende, såsom laxtrappor, ålledare, flottningsutskov och timmerledare, så ock vad till dylika anordningar hör, luckor med manöveranordningar, isgrindar och dylikt.

Ersättning för vattenkraft, som icke är tillgodogjord vid befintlig anlägg-

ning, skall bestämmas med hänsyn till värdet av vattenkraften i tillgodogjort skick.

12 §.

Skall till — — — höja ersättningen.

Om ersättning medelst kraftöverföring.

13 §.

Där någon — — — avsedda anläggning.

45 §.

Hava parterna — — — sitt beslut.

Om ersättning genom tillhandahållande av vatten.

46 §.

1 mom. Där någon enligt denna lag berättigas att tillgodogöra grundvatten, skall, i händelse annan därigenom går förlustig möjlighet att vid egen vattentäkt tillgodogöra erforderligt vatten, ersättning därför utgå genom tillhandahållande av motsvarande vattenmängd, såframt och i den mån ej ersättningens utgörande på sådant sätt prövas medföra olägenheter av betydelse för ena eller andra parten. Vattendomstolen må ock eljest, där det finnes lämpligen kunna ske, föreskriva, att ersättning för skada eller intrång genom nyttjande av vattentäkt skall utgå medelst tillhandahållande av vatten.

Vatten, som lämnas i ersättning efter ty i första stycket sägs, skall tillhandahållas från den vattentäkt, som medför att annan lider skada eller intrång, eller från annan därför lämpad vattentäkt. Skyldigheten att tillhandahålla vatten åvilar den fastighet, med vilken vattentäkten är förenad, och skall, oberoende av avyttring eller exekutiv försäljning av fastigheten, äga bestånd, i vems hand fastigheten kommer.

Vattentäktens ägare vare pliktig att anlägga och för framtiden underhålla samt i fall av behov ombygga för vattnets tillhandahållande erforderlig ledning med tillbehör.

Tillhandahållandet av vatten skall taga sin början å tid, som vattendomstolen bestämmer.

2 mom. Rättighet till vatten, som skall givas såsom ersättning till ägare av fastighet, skall vara förenad med denna eller ock annan fastighet, till vilken rättigheten i laga ordning överflyttats.

Prövas rättigheten helt eller delvis kunna utan förfång för inteckningshavare eller andra rättsägare avhändas den fastighet, varmed den är förenad, må vattendomstolen på ansökan av fastighetens ägare besluta om rättighetens överflyttning, dock allenast till fastighet i närheten av den förra eller av den vattentäkt, från vilken vatten skall tillhandahållas.

Rättighet, som ovan sägs, må av ägaren till den fastighet, varmed den är förenad, på viss tid upplåtas; och gälle i fråga om tiden för upplåtelsens bestånd vad beträffande nyttjanderätt till fast egendom å landet är i allmänhet stadgat.

3 mom. För vatten, som jämlikt 1 mom. skall tillhandahållas ersättnings-tagare, vare denne, i den mån han genom vattnets tillhandahållande vinner förmån av någon betydelse, pliktig att gälda skäligt bidrag till kostnaden för underhåll och drift av ersättningsgivarens vattentäkt. Har ersättnings-tagaren ej kunnat vid redan befintlig vattentäkt tillgodogöra vatten till den myckenhet, som av ersättningsgivaren skall tillhandahållas honom, vare han tillika skyldig gälda skäligt bidrag till ersättningsgivarens anläggningskostnad.

Bidrag till ersättningsgivarens underhålls- och driftkostnad skall erläggas genom ständig avgäld med visst belopp antingen för år eller annan tidsperiod eller ock för varje kubikmeter vatten, som ersättningstagaren förbrukar. Beloppet av sådan avgäld må, när tio år förflutit sedan det senast var föremål för vattendomstolens prövning, på talan av någondera parten höjas eller sänkas efter vad då finnes skäligt.

Bidrag till ersättningsgivarens anläggningskostnad skall gäldas i den ordning vattendomstolen bestämmer.

4 mom. Avstår ersättningstagaren, sedan ersättning till honom blivit bestämd att utgå genom tillhandahållande av vatten, från rätt därtill, äge han vinna befrielse från avgäld, som belöper å tid efter det han anhängiggjort talan om sådan befrielse. Bidrag till ersättningsgivarens anläggningskostnad, som ersättningstagaren förpliktats att utgiva, vare denne likväl skyldig att gälda, i den mån ersättningsgivaren för att kunna tillhandahålla vatten fått vidkännas kostnad, som för framtiden varder utan nytta.

5 mom. Brister ersättningsgivaren i fullgörande av honom åliggande skyldighet att tillhandahålla vatten, skall ej för den tid, avbrottet varar, utgå avgäld, som ersättningstagaren eljest varit pliktig att erlægga. Ersättningstagaren må ock innehålla stadgat bidrag till ersättningsgivarens anläggningskostnad.

Har ersättningsgivaren genom vårdslöshet eller försummelse vållat avbrott, som nu sagts, eller underlåter han att skyndsamt vidtaga erforderliga åtgärder för att åter tillhandahålla vatten, vare ersättningstagaren tillika berättigad till skadestånd.

Visar ersättningsgivaren fortgående försumlighet i fullgörandet av honom åliggande skyldighet att tillhandahålla vatten, vare ersättningstagaren fri från de skyldigheter, som må hava ålagts honom mot ersättningsgivaren,

och äge, där så kan ske, på hans bekostnad åter komma i åtnjutande av möjlighet att vid egen vattentäkt tillgodogöra grundvatten.

6 mom. Brister ersättningstagare i betalning av vederlag, som han förpliktats utgiva, må tillhandahållandet av vatten avbrytas, intill dess betalningen fullgjorts. Utestår förfallet belopp oguldet under avsevärd tid, äge ersättningsgivaren ock, där det ej finnes vara uppenbart obilligt, för framtiden vinna befrielse från skyldigheten att tillhandahålla vatten. Vad sist är sagt skall dock ej gälla skyldighet att tillhandahålla vatten för viss fastighets förseende därmed till husbehovsförbrukning, såframt det ej med hänsyn till föreliggande omständigheter prövas vara av särskild vikt för ersättningsgivaren att vinna befrielse därifrån.

Ej må i fall, som i detta mom. avses, gentemot ny ägare av den fastighet, varmed rätten till vatten är förenad, åberopas försummelse av föregående ägare att gälda vederlag, såframt nye ägaren inom skälig tid erlägger belopp, som förfallit till betalning inom ett år, innan han blev ägare av fastigheten.

7 mom. För skadestånd, varom i 5 mom. sägs, njute ersättningstagaren i den fastighet, som skyldigheten att tillhandahålla vatten åvilar, förmånsrätt, som i 17 kap. 6 § handelsbalken stadgas för avgäld av fast egendom.

8 mom. Hava parterna träffat överenskommelse i fråga, som i denna § avses, vare sådan överenskommelse gällande, såframt vattendomstolen finner den lämplig och därå grundar sitt beslut.

Om ersättning i penningar.

47 §.

Ersättning i — — — böra angivas.

53 §.

Där till — — — motsvarande tillämpning.

Om sättet och tiden för erläggande av penningersättning så ock om tiden för tillträde av egendom, som löses.

54 §.

Ersättning för — — — skall ske.

66 §.

Skall i andra fall än i 58—60 §§ sägs ersättning, bestämd att utgå på en gång, gäldas för skada, förlust eller intrång, som tillskyndas någon genom

företag eller åtgärd enligt denna lag; då må ej arbete å annans mark verkställas eller åtgärd eljest till förfång för annan vidtagas, innan föreskriven ersättning guldits. Vattendomstolen äge ock, när så finnes erforderligt, föreskriva, att arbete eller åtgärd, som nyss sagts, ej må utföras, förrän viss tid förflutit från det ersättningen guldits.

Varder ersättning, som i första stycket sägs, ej gulden inom tid, som genom avtal eller eljest i laga ordning blivit bestämd, eller, om sådan bestämmelse saknas, inom fem år efter det ersättningens belopp blivit fastställt genom utslag, som vunnit laga kraft, vare den då väckta frågan förfallen, i vad sådan ersättningstagares rätt angår.

Vad i 65 § finnes stadgat i fråga om ersättning för nödig eller nyttig kostnad å egendom, som skall lösas, äge motsvarande tillämpning, där dylik kostnad göres å egendom, som skadas eller lider intrång.

74 §.

Har fast — — — motsvarande tillämpning.

11 KAP.

Om domstolar och rättegång i vattenmål.

Om de domstolar, som döma i vattenmål.

1 §.

Första domstol — — — högsta domstolen.

Om vattendomstol.

2 §.

Vattendomstol består — — — tagit befattning.

15 §.

Vattenrättsdomare vare — — — tillsändas vattenrättsdomaren.

Om vattenöverdomstol.

16 §.

Vid utövandet — — — i vattendomstol.

Om vad till vattenmål är att hänföra.

17 §.

Till vattenmål hänföras följande mål:

A. ansökningsmål:

1. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 20 §, huruvida och under vilka villkor byggande i vatten må ske;

2. ansökan om godkännande jämlikt tredje stycket i nyssnämnda lagrum av verkställt ändrings- eller reparationsarbete å byggnad i vatten;

3. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 25 § av befintlig vattenbyggnads laglighet;

4. ansökan jämlikt 2 kap. 31 § första stycket om meddelande av bestämmelser rörande hushållning med vatten;

5. ansökan jämlikt 2 kap. 34 § om rätt att utriva byggnad i vatten;

6. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 47 §, huruvida och under vilka villkor vattentäkt må anläggas eller nyttjas;

7. ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 53 § av lagligheten av befintlig vattentäkt;

8. ansökan jämlikt 2 kap. 56 § första stycket om meddelande av bestämmelser angående den omfattning, i vilken grundvatten må tillgodogöras vid annan tillhörig vattentäkt;

9. ansökan jämlikt 2 kap. 59 § andra stycket om prövning, på vad sätt och under vilka villkor vattentäkt må tagas ur bruk;

10. ansökan jämlikt 3 kap. 11 § om prövning, utan förutgången syneför rättning enligt 10 kap., rörande sättet och villkoren för verkställande av vattenreglering, som avses i 3 kap. 1 §, så ock angående delaktigheten i kostnaden för företaget;

11. ansökan om prövning jämlikt 4 kap. 1 §, huruvida och i vilken utsträckning skyldighet må åläggas ägare av strömfall att tillhandahålla kraft åt kringliggande bygd, så ock ansökan jämlikt 4 kap. 4 § att komma i åtnjutande av kraft, som på grund av dylikt åläggande skall tillhandahållas;

12. ansökan om nyprövning enligt 4 kap. 5 eller 16 § så ock om bestämmande av avgift enligt 14 § i nämnda kap.;

13. ansökan jämlikt 5 kap. 2 eller 7 § om inrättande, utvidgande eller förbättrande av allmän farled eller om nya eller ändrade föreskrifter rörande hushållningen med vattnet eller annat för sjöfartens underlättande eller till förebyggande eller minskande av skada eller om godkännande av anläggning eller åtgärd för allmän farled;

14. ansökan jämlikt 6 kap. 12 § om ändrade anordningar med avseende å beslutade flottledsarbeten;

15. ansökan jämlikt 6 kap. 21 § om prövning, utan förutgången syneför rättning enligt 10 kap., av fråga om anläggning eller åtgärd för befintlig allmän flottleds utvidgande eller förbättrande eller om nya eller ändrade före-

skrifter rörande hushållningen med vatten eller annat för flottningens underlättande eller om bestämmelser rörande virkes barkning eller fiskeavgift;

16. ansökan jämlikt 6 kap. 27 § första stycket om avlysande av allmän flottled;

17. ansökan jämlikt 6 kap. 28 § om tillåtelse att bortskaffa flottledsanläggning;

18. ansökan om anstånd med fullbordande av företag, vartill medgivande enligt denna lag lämnats, så ock om tillämpning av de i 7 kap. 58 § andra stycket och 59 § meddelade bestämmelser eller om sådan ny uppskattning, som avses i 69 § här nedan;

19. ansökan jämlikt 9 kap. 17 § om överflyttning från en fastighet till en annan av rättighet till kraftbelopp, vilket utgår i ersättning för förlorad vattenkraft;

20. ansökan jämlikt 9 kap. 46 § om överflyttning från en fastighet till en annan av rätt till vatten, vilket skall tillhandahållas i ersättning för förlust av grundvatten.

B. stämningssmål:

21. talan om borttagande eller ändrande av annan tillhörig byggnad i vatten för uttagande av vattenkraft eller vattnets tillgodogörande annorledes i industriellt syfte, för vattenreglering, för fiske eller fiskens framkomst, för bevattning, för allmän farled eller för ändamål, som avses i 2 kap. 40 § andra stycket, eller för järnvägsbro eller allmän vägbro, såframt talan grundas därå, att byggnaden icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet;

22. talan om ersättning för skada eller intrång av sådan byggnad i vatten, som under 21 sägs;

23. talan om ansvar för det sådan byggnad utförts eller ändrats i strid mot stadgande i denna lag eller mot föreskrift, som meddelats i sammanhang med arbetets medgivande, eller för det någon mot stadgandet i 2 kap. 20 § tredje stycket underlåtit att söka vattendomstolens godkännande av verkställd ändring å dylik byggnad;

24. talan jämlikt 2 kap. 24 § om ändrande av byggnad i vatten, vartill vattendomstolen meddelat tillstånd, eller om ändrade föreskrifter rörande hushållningen med vattnet vid sådan byggnad;

25. talan, beträffande andra företag enligt denna lag än de i 6 kap. avsedda, om ansvar eller skadestånd för hushållning med eller framsläppande av vattnet i strid mot lag eller givna föreskrifter så ock talan jämlikt 2 kap. 31 § andra stycket om meddelande av dylika föreskrifter eller ändrande av förut givna sådana i fråga om annan tillhörig byggnad i vatten;

26. talan, som grundas därå, att den, vilken är skyldig att underhålla sådan byggnad i vatten, som under 21 sägs, brister i fullgörande av denna skyldighet, eller därå, att någon utan erhållet medgivande, där sådant erfordras, utriver dylik byggnad;

27. talan, som utan samband med ansökningsmål föres jämlikt 2 kap. 23 § om gottgörelse för damm eller annan vattenbyggnad eller om fortsatt tillgodogörande av annan tillhörigt vatten och bestämmande av ersättning därför, jämlikt 2 kap. 10 § om bestämmande av fiskeavgift, jämlikt 2 kap. 14 § om rätt till intrång å annans fastighet i vissa avseenden, jämlikt 2 kap. 15 § om rätt att begagna annan tillhörig byggnad i vatten eller jämlikt 2 kap. 16 § om rätt till utmål å annans fastighet;

28. talan utan samband med ansöknings- eller underställningsmål om tillämpning av stadgandena i 1 kap. 6—13 §§;

29. talan om borttagande eller ändrande av annan tillhörig vattentäkt, som ej är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, eller om förbud mot tillgodogörande av grundvatten vid sådan vattentäkt, såframt talan grundas därå att vattentäkten icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet eller att grundvatten vid vattentäkten tillgodogöres till större myckenhet än lagligen är tillåten;

30. talan om ersättning för skada eller intrång av sådan vattentäkt, som under 29 sägs;

31. talan om ansvar för det sådan vattentäkt anlagts eller ändrats eller nyttjats i strid mot stadgande i denna lag eller mot föreskrift, som med stöd av denna lag meddelats;

32. talan jämlikt 2 kap. 51 § om ändrande av vattentäkt, vartill vattendomstolen meddelat tillstånd, eller om ändrade föreskrifter rörande tillgodogörande av grundvatten vid sådan vattentäkt;

33. talan jämlikt 2 kap. 56 § andra stycket om meddelande av föreskrifter rörande tillgodogörande av grundvatten vid annan tillhörig vattentäkt eller ändrande av förut givna sådana föreskrifter;

34. talan, som utan samband med ansökningsmål föres jämlikt 2 kap. 45 § om rätt till intrång å annans fastighet i vissa avseenden;

35. talan utan samband med ansökningsmål om tillämpning av stadgandena i 2 kap. 49 och 52 §§;

36. talan jämlikt 3 kap. 6 § om skyldighet för delägare i regleringssamfällighet att deltaga i kostnaden för vattenreglering och om beräkning av den kostnad, vari sådan delägare har att taga del, så ock talan jämlikt 3 kap. 9 § om skyldighet för den, som av vattenreglering tillskyndas båtnad i annat hänseende än som omförmäles i 3 § av nämnda kap., att lämna bidrag till företaget;

37. talan jämlikt 5 kap. 10 § om vidtagande av sådana anordningar vid allmän farled, som erfordras till förebyggande av skada genom vågsvall eller dylikt;

38. talan beträffande allmän flottled om vidtagande av sådana anordningar eller åtgärder eller meddelande av sådana föreskrifter, som i 6 kap. 17 § första stycket eller 18 § sägs;

39. talan om borttagande eller ändrande av anläggning eller om rättelse i åtgärd, som skett för allmän flottled, såframt talan grundas därå, att an-

läggningen eller åtgärden icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet, så ock talan om ansvar för vidtagande av dylik anläggning eller åtgärd eller för olovligt hushållande med eller framsläppande av vattnet i allmän flottled;

40. talan jämlikt 6 kap. 13 § första stycket om förverkande av rätten till flottledsarbets vidare utförande;

41. talan jämlikt 7 kap. 29 § om skyldighet för ägare av mark att delta i kostnaden för diknings-, vattenavlednings- eller invallningsföretag så ock om sådan jämkning av bidragsskyldigheten, som i nämnda lagrum omförmäles;

42. talan jämlikt 7 kap. 54 § om skyldighet att lösa mark, som ingår i invallningssamfällighet;

43. talan, som grundas därå, att genom vattenavledning eller invallning vattenförhållandena ändrats i strid mot stadgande i denna lag eller mot föreskrift, som meddelats i samband med arbetets medgivande;

44. talan om tillämpning av stadgandena i 7 kap. 57 § andra stycket;

45. talan jämlikt 8 kap. 11 § om ändrade föreskrifter rörande delaktigheten i underhåll och skötsel av gemensam kloakledning eller kostnaderna därför;

46. talan jämlikt 9 kap. 25, 29, 31 eller 42 § om ändrade föreskrifter rörande kraftbelopp, som utgår i ersättning för förlorad vattenkraft, samt om ändring i vad förut bestämts angående uttagningskostnadens storlek och dess gäldande, så ock talan om förnyad prövning av sådan ständig avgälds belopp, som omförmäles i 9 kap. 23 §;

47. talan om fördelning av uppuren penningersättning, varom i 9 kap. 31 § förmäles;

48. talan om fastställande av vite, som i 9 kap. 37 § sägs, eller om höjning eller sänkning av redan bestämt sådant vite;

49. talan jämlikt 9 kap. 39 § om rätt att åter komma i åtnjutande av vattenkraft, som strömfallsägare till följd av företag enligt denna lag gått förlustig;

50. talan jämlikt 9 kap. 46 § om ändring i vad förut bestämts angående vederlag för vatten, som skall tillhandahållas i ersättning för förlust av grundvatten, eller om befrielse från skyldighet att tillhandahålla vatten eller om rätt att åter komma i åtnjutande av möjlighet att vid egen vattentäkt tillgodogöra grundvatten;

51. talan jämlikt 9 kap. 73 § av innehavare av fordran, varför fast egendom häftar, om högre ersättning för egendomen eller för därifrån förlorad vattenkraft eller för skada eller intrång därå;

52. talan jämlikt 9 kap. 74 § om rätt att få återlösa fast egendom, som på grund av stadgande i denna lag blivit av annan löst.

C. besvärsmål:

53. besvär mot synemäns beslut, varigenom vid syneförrättning enligt 10 kap. jävsinvändning ogillats, ävensom klagan över synemännens åtgöranden eller utlåtande i fall, då utlåtande ej underställes.

D. underställningsmål:

54. underställning av samt besvär mot utlåtande vid syneförrättning enligt 10 kap. i fall, då underställning av utlåtandet äger rum.

Hurusom, efter anmälan, ersättningsanspråk i vissa fall skola prövas av vattendomstolen, därom stadgas i 68 §.

21 §.

Finnes vid — — — beslut förbliva.

Där någon, mot vilken vid allmän domstol föres talan om borttagande eller ändrande av annan byggnad i vatten än som avses i 17 § 21 och 39, förrän målet blivit vid underrätten avgjort, visar, att han hos vederbörande vattendomstol gjort ansökan om sådan prövning beträffande byggnaden, som i 17 § 3 sägs, skall, såframt ej frågan rör tvist om äganderätt till fastighet eller omfattningen av fastighets ägoområde, den allmänna underrätten hänvisa det där anhängiga målet till handläggning och avdömande vid vattendomstolen i sammanhang med ansökningsmålet. Varder den hos vattendomstolen gjorda ansökningsavvisad eller återkallas densamma eller förklaras den hava förfallit, skall på anmälan av någondera parten den allmänna underrätten ånyo upptaga det där anhängiggjorda målet och detsamma slutligen avdöma.

25 §.

Har i — — — allmän domstol.

Om förfarandet vid vattendomstol i ansökningsmål.

26 §.

Ansökan, som i 17 § 1—20 sägs, skall göras skriftligen och ingivas till vattenrättsdomaren i det antal exemplar, som finnes nedan för varje fall föreskrivet.

1 mom. Ansökan enligt 17 § 1 skall vara åtföljd av de ritningar jämte beskrivning och andra handlingar samt innehålla de upplysningar, vilka erfordras för bedömning av det tillämnade företagens beskaffenhet, omfattning och verkningar. Särskilt skola så fullständigt som möjligt uppgivas den eller de fastigheter, varå byggandet skall ske eller vilka företaget eljest efter ty i 14 kap. 4 § sägs angår, vederbörande ägares och nyttjanderättshavares namn och hemvist samt, om företaget ej är av större omfattning, de ersättningsbelopp sökanden förmenar böra till följd av företaget utgå till dylik fastighetsägare eller andra. Är fråga om utförande av byggnad för vattens tillgodogörande, skall uppgift lämnas å det område, med vilket, enligt sökandens åsikt, rätten till vattnets tillgodogörande lämpligen bör vara för framtiden förenad. Beträffande anläggning för uttagande av vattenkraft varde därjämte storleken av den vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas genom anläggningen, uppgiven.

I fråga om ansökan enligt 17 § 2, 3, 4, 6, 7, 8 och 10 skall vad i första stycket stadgas i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

2 mom. Ansökan, som i 17 § 5 och 17 sägs, skall vara åtföljd av den beskrivning å byggnadens eller anläggningens läge och beskaffenhet samt innehålla de upplysningar i övrigt, som erfordras för bedömning av verkningarna utav byggnadens utrivande eller anläggningens bortskaffande.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning beträffande ansökan, som i 17 § 9 sägs.

3 mom. I ansökan jämlikt 17 § 13, 14 och 15 skall uppgivas, såvitt möjligt, vilka bebyggda strömfäll eller med fast fiskebyggnad försedda fisken saken må angå samt, då ansökningen avser utförande eller godkännande av visst arbete, å vilken fastighet arbetet skall utföras eller är utfört, så ock beträffande egendom, som nu nämnts, ägares och nyttjanderättshavares namn och hemvist.

4 mom. Då ansökan göres enligt 17 § 19, skall sökanden förete bevis där- om, huruvida den fastighet, varifrån rättigheten till överförd kraft skall överflyttas, är besvärad med inteckning, ävensom de överenskommelser, som i ärendet må hava träffats med inteckningshavare. Ansökningen skall därjämte innehålla uppgift å den plats, dit kraften önskas för framtiden överförd, samt vara åtföljd av plan för den erforderliga ledningens sträckning.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning beträffande ansökan om överflyttning av rätt till vatten enligt 17 § 20.

30 §.

Avses med ansökan enligt 17 § 1, 2, 13 eller 15 ändring av befintlig anläggning i vatten, må, där ej enligt denna eller äldre lag medgivande erhållits till anläggningen i dess skick före vidtagande av den ändring, varom fråga är, eller jämlikt 12 kap. 11 § första stycket ägarens rätt att bibehålla

anläggningen är fri från klander, ansökningen icke upptagas, med mindre jämväl prövning av anläggningens laglighet påkallas.

Är i fall, som i 17 § 6 avses, fråga om ändring av befintlig vattentäkt eller om tillgodogörande av grundvatten i större omfattning än förut, må, där vattentäkten ej tidigare varit föremål för vattendomstolens prövning, ansökningen icke upptagas, med mindre vattentäktens ägare jämväl påkallar prövning rörande lagligheten av vattentäkten.

32 §.

Äro ansökningshandlingarna — — — utfärda kungörelse.

Kungörelsen skall — — — skola ingivas.

I mål, som avses i 17 § 1—12, 17, 19 och 20, skola i kungörelsen de fastigheter, som saken förmenas angå, namngivas eller, i den mån det kan ske på oförtydligt sätt, utmärkas medelst gemensam geografisk eller annan beteckning, varjämte, där sökanden vill med tillämnad byggnad tillgodogöra sig annan tillhörig vattenkraft, särskild uppgift därom skall lämnas. I mål, som avses i 17 § 13, 14 och 15, skall i kungörelsen uppgivas, vilka bebyggda strömfäll eller med fast fiskebyggnad försedda fisken saken må angå, så ock, då ansökningen avser utförande eller godkännande av visst arbete, å vilken fastighet arbetet skall utföras eller är utfört.

Innefattar ansökan — — — i företaget.

Om kungörelsens — — — finnes stadgat.

Är fråga om ansökan, varom i 17 § 14 och 18 förmäles, skall kungörelse enligt denna § eller 61 § första stycket utfärdas allenast, då vattenrättsdomaren prövar det nödigt. Utfärdas ej sådan kungörelse, skall dock tiden och stället för vattendomstolens sammanträde sist å tjuguförsta dagen förut kungöras på sätt i 33 § första stycket sägs.

Huruledes mål — — — andra stycket.

33 §.

Kungörelse, som i 32 § sägs, skall genom vattenrättsdomarens försorg dels för uppläsande så snart ske kan i kyrkan genast avsändas, i mål, som i 17 § 1—12 samt 17, 19 och 20 avses, till pastorsämbetet i den eller de församlingar, där fastigheter, som saken förmenas angå, äro belägna, i mål, som avses i 17 § 13, 14, 15 och 16, till pastorsämbetet i den eller de församlingar, där den del av farleden eller flottleden, varom fråga är, framgår, samt i mål, som avses i 17 § 18, till pastorsämbetet i den eller de församlingar, i vilka ansökan om företaget förut kungjorts, dels ock inom tio dagar införas i en eller flera av ortens tidningar så ock i allmänna tidningarna. Ett exemplar av kungörelsen skall tillika med ett exemplar av ansökningshandlingarna ofördröjligen sändas till det eller de ställen, som i kungörelsen angivits.

Vattenrättsdomaren skall därjämte, såframt i målet är fråga om ansökan enligt 17 § 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 13, 14 eller 15, utan dröjsmål i betalt

öppet brev eller brevkort å posten avlämna underrättelse om kungörelsens utfärdande, om det eller de ställen, varest handlingarna i målet hållas för parterna tillgängliga, samt om den för erinringars avgivande bestämda tiden till envar i ansöknigen uppgiven eller eljest för honom känd ägare av fastighet, som i kungörelsen omförmäles, så ock till de kända nyttjanderätts-havare, vilkas rätt beröres i saken. Underrättelsen skall adresseras till den fastighet, varom fråga är, såvitt ej säker kunskap vinnes om annan adress inom landet för mottagaren. Varder efter ty i 37 § sägs sökanden ålagt att delgiva viss sakägare kungörelsen, erfordras ej underrättelse, som nu sagts, till sådan sakägare.

Där sakägare — — — nu sagts.

Är jord — — — sätt underrättad.

Ägare av — — — fastighetens ägare.

34 §.

Finnes fastighet — — — den myndighet.

Är fråga om ansökan om tillstånd att anlägga eller nyttja vattentäkt, skall vattenrättsdomaren jämväl underrätta kommun, inom vars område tillgången å grundvatten kan påverkas.

35 §.

1 mom. Där fråga är om ansökan, varom i 17 § 1—5 och 10 förmäles, skall vattenrättsdomaren utan dröjsmål insända ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen till kammarkollegiet, som har att, där det prövas nödigt, föra talan för tillgodoseende av de allmänna intressen, som kunna vara i fråga.

Föres efter — — — biträda dem.

Om allmänt — — — parternas kännedom.

2 mom. Finnes i — — — den myndighet.

36 §.

I mål, som avses i 27 § 1 mom., skall, där fråga ej är om vattentäkt, ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen utan dröjsmål av vattenrättsdomaren översändas till lantbruksstyrelsen. Finner denna uppenbart, att fiskens upp- och nedgång eller eljest fiskeriintresse icke kan röna inverkan av det företag, varom fråga är, skall meddelande härom skyndsamt lämnas vattenrättsdomaren; i annat fall förordne styrelsen fiskeritjänsteman att inom den för erinringars framställande bestämda tid till vattenrättsdomaren avgiva yttrande, huruvida fiskerinäring av betydenhet kan genom företaget lida väsentligt förfång, så ock vilka särskilda åtgärder utöver vad sökanden må hava föreslagit kunna erfordras till skydd för fisket. Då meddelande av lantbruksstyrelsen, som nyss nämnts, eller yttrande av fiskeritjänstemannen avgives, skola ansökningshandlingarna återställas till vattenrättsdomaren.

Vad nu — — — röna inverkan.
 Kan yttrande — — — 45 § sägs.

37 §.

Kan inverkan ske på kanal- eller slussanläggning, förelägge vattenrättsdomaren sökanden att inom tid, som i varje fall föreskrives, och vid äventyr, som nedan sägs, till vattenrättsdomaren ingiva bevis, att kungörelsen delgivits anläggningens ägare eller styrelsen för densamma på sätt, som för delgivande av stämning är stadgat. Lag samma vare beträffande känd förvaltning eller styrelse för annan allmän farled eller vattenregleringsföretag eller flottningsstyrelse för allmän flottled eller syssloman eller styrelse för torrlägningsföretag, där det företag, varom i målet är fråga, berör led eller företag, som nu nämnts.

Är fråga att genom tillärnad byggnad taga i anspråk av annan tillgodogjord vattenkraft, förelägges sökanden enahanda delgivningsskyldighet med ägaren av den anläggning, där kraften tillgodogöres. Varder denne vid delgivningsförsök å särskilda dagar ej anträffad i sitt hemvist, må kungörelsen med samma verkan delgivas föreståndaren för kraftanläggningen eller, där föreståndare ej finnes eller ej vid särskilda delgivningsförsök anträffas, fästas å lämplig plats vid anläggningen.

Vad i andra stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning, där fråga är om vattentäkt, som kan medföra minskad vattentillgång vid annan tillhörig vattentäkt, eller om meddelande av bestämmelser angående den omfattning, i vilken vatten må tillgodogöras vid annans vattentäkt.

Där fråga är om ansökan, som i 17 § 19 avses, förelägge vattenrättsdomaren sökanden att inom tid, som vattenrättsdomaren bestämmer, och vid nedan stadgat äventyr ingiva bevis om kungörelsens delgivning med ägaren av det strömfall, från vilket kraftbelopp, varom fråga är, tillhandahålles. Vad nu sagts äge motsvarande tillämpning beträffande ansökan enligt 17 § 11 eller 12.

Är fråga om ansökan, som i 17 § 20 avses, skall vattenrättsdomaren ålägga sökanden att inom tid, som vattenrättsdomaren bestämmer, och vid nedan stadgat äventyr ingiva bevis om kungörelsens delgivning med ägaren av den vattentäkt, från vilken vatten, varom fråga är, tillhandahålles.

Försummar sökanden vad enligt denna § förelägges honom, skall ansökningen av vattenrättsdomaren förklaras förfallen; och varde bevis därom med de skäl, varå beslutet grundas, tecknat å ett exemplar av ansökningen. Tillkännagivande om beslutet skall lämnas parterna i den för kallelser till dem stadgade ordning.

46 §.

I mål, som i 17 § 13 och 15 omförmäles, må vattenrättsdomaren, där sökanden därom anhåller och ärendet finnes brådskande, medgiva vidtagande

av erforderliga provisoriska åtgärder. Omfattar sådan åtgärd vidlyftigare arbete eller är avsevärt intrång på allmän eller enskild rätt därav att befara, må sådant förordnande av vattenrättsdomaren lämnas, allenast såframt sökanden hos Konungens befallningshavande ställer pant eller borgen för skadestånd, som han kan kännas skyldig utgiva till följd av arbetet i fråga.

Tarvas till skydd mot förorening av vatten, att besvär eller last lägges å annan tillhörig fastighet, äge ock vattenrättsdomaren, där sökanden det begär och ärendet finnes brådskande, meddela bestämmelser därom att gälla intill dess vattendomstolens utslag meddelas eller annorlunda varder förordnat.

Beslut, som i denna § avses, må utan hinder av däröver anförda besvär lända till efterrättelse, såframt ej vattendomstolen eller vattenöverdomstolen annorlunda förordnar.

50 §.

För målets — — — parterna välbelägen.

Tiden och — — — bestämda ordning.

Har sökanden begärt syn på stället, och avser ej målet företag enligt 5 eller 6 kap., må dess avdömande ej ske utan syn. Äskas i mål om byggnad för vattens tillgodogörande eller om vattentäkt syn av någon, som förmenar sig lida skada av byggnaden eller vattentäkten, vare lag samma, såframt ej syn finnes uppenbarligen icke vara erforderlig för tillgodoseende av parternas rätt.

60 §.

Finner vattendomstolen — — — må föränledas.

I mål — — — särskild talan.

Där i — — — ansökningen föreslagit.

Är fråga om vattentäkt, skall vattendomstolen, ändå att yrkande därom ej göres, ingå i prövning, huruvida och i vad mån förbehåll, varom i 2 kap. 49 § första stycket sägs, erfordras.

Har särskild — — — till men.

62 §.

1 mom. Där genom — — — under byggnadstiden.

2 mom. Är fråga — — — äga tillämpning.

3 mom. Vad i 1 mom. stadgats skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande vattendomstols utslag i andra ansökningsmål.

I mål rörande vattentäkt skall, såframt medgivande att vid vattentäkten tillgodogöra grundvatten lämnas, utslaget tillika, där så kan anses erforderligt, angiva fastighet, med vilken rätten till tillgodogörandet skall för fram-

tiden vara förenad. Vattenrättsdomaren bör fördenskull, när omständigheterna därtill föranleda, i mål, som nu nämnts, tillse att, såvitt möjligt, en för ändamålet lämpad fastighet (vattentäktsfastighet) varder under målets handläggning bildad.

I utslag, varigenom lämnas medgivande till utförande av vattenreglering, varde angivet, om regleringsföretaget är av beskaffenhet, att stadgandena i 4 kap. om nyprövning och om avgifter därå äga tillämpning. I fråga om meddelande av bestämmelser rörande delaktigheten i företaget skola i tillämpliga delar gälla föreskrifterna i 10 kap. 67 §.

63 §.

I sammanhang med beslut, varigenom ifrågasatt byggande i vatten eller anläggande av vattentäkt eller utförande av vattenreglering medgives, bestämme vattendomstolen viss tid, i regel ej överstigande tio år eller, där fråga är om anläggning för allmän flottled, två år, inom vilken arbetet skall vara fullbordat.

Vad i — — — nämnda lagrum.

64 §.

Meddelas av vattendomstolen bestämmelse om vattenmärke, som ej finnes utsatt, föreskrive ock domstolen, när och av vem vattenmärket skall på sökandens bekostnad utsättas.

Vattenmärke skall på ett för dess orubbade bestånd betryggande sätt anbringas å ett för envar lätt skönjbart ställe invid det vatten, varom fråga är, samt i noggrant bestämt höjdförhållande till en eller flera i berg, jordfast sten eller annat fast föremål inhuggna fixpunkter.

Vad i första stycket är stadgat om vattenmärke skall äga motsvarande tillämpning i fråga om observationsrör, som enligt vattendomstolens beslut skall utsättas för iakttagelser rörande grundvattenstånd.

67 §.

Vattendomstolen äge, när skäl därtill äro, förordna, att dess beslut må verkställas utan hinder därav, att det icke äger laga kraft; dock allenast såframt, innan medgivet arbete påbörjas eller, där fråga är om ändrade bestämmelser angående hushållning med vatten eller nyttjande av vattentäkt, dessa tillämpas, hos Konungens befallningshavande ställes pant eller borgen för den ersättning i penningar, som högre rätt kan ålägga sökanden eller anläggaren att utgiva utöver vad vattendomstolen i sådant avseende bestämt, så ock för det skadestånd, vartill han kan kännas skyldig, om vattendomstolens beslut eljest ändras.

Är sådant — — — äga rum.

68 §.

Anmälan om ersättningsanspråk, som avses i 2 kap. 24 och 51 §§, så ock motsvarande anspråk vid företag enligt 3, 5, 7 eller 8 kap. skall göras skriftligen och i två exemplar ingivas till vattenrättsdomaren. Ena exemplaret varde genom vattenrättsdomarens försorg i rekommenderat brev tillsänt ägaren av den vattenbyggnad eller anläggning, varom fråga är.

Efter utgången av den tid, inom vilken ersättningsanspråk, som nu sagts, må anmälas, skall vattendomstolen för prövning av anspråk, som inom behörig tid anmäls, sammanträda till syn på stället. Sådant anspråk må dock, när skäl därtill äro, av vattendomstolen prövas före utgången av nämnda tid. Om tiden och stället för vattendomstolens sammanträde skall sist å fjortonde dagen förut till parterna avsändas underrättelse i rekommenderat brev så ock, där det kan anses erforderligt, kungörelse införas i en eller flera av ortens tidningar.

Angående skyldighet — — — fått vidkännas.

74 §.

Expedition i — — — det gällande.

Om förfarandet vid vattendomstol i stämningssmål.

75 §.

Vill någon mot annan föra talan, som i 17 § 21—52 avses, ingive till vattenrättsdomaren skriftlig inlaga, innehållande uppgift å svarandens namn och hemvist så ock å kärandens påståenden jämte skälen därtill; bifoge ock de handlingar käranden vill åberopa till stöd för sin talan.

Inlaga, som — — — denna skyldighet.

Beträffande mål — — — finnes stadgat.

83 §.

Där någon, mot vilken talan föres i stämningssmål, till bemötande därav hos vattenrättsdomaren gör ansökan, som i 17 § 2, 3, 4, 6, 7, 13, 14 eller 15 avses, varde målet i dess helhet handlagt i den för ansökningsmål stadgade ordning, där det ej är av beskaffenhet att jämlikt 61 § andra stycket ändock böra behandlas som stämningssmål.

Har i stämningssmål vattendomstolen eller har allmän domstol eller överexekutor förordnat om borttagande eller ändrande av byggnad eller annan anläggning i vatten eller av vattentäkt, och göres därefter ansökan, som nyss nämnts, äge vattenrättsdomaren, om skäl därtill äro och sökanden ställer pant eller borgen för kostnad och skada, förordna, att utslaget ej må verkställas, innan ansökningsmålet blivit slutligen avgjort eller ock vattendomstolen annorlunda förordnar.

84 §.

Vad i — — — för häradsrätt.

Om förfarandet vid vattendomstol i besvär- och underställningsmål.

85 §.

Är sakägare — — — allmän flottled.

88 §.

Angående offentliggörande av kungörelse, som i 87 § sägs, gälle beträffande mål, som avse företag enligt 6 kap., vad i 33 § första stycket finnes stadgat i fråga om mål enligt 17 § 13, 14, 15 och 16 men i andra fall vad nämnda lagrum föreskriver beträffande mål, som omförmälas i 17 § 1—12 samt 17, 19 och 20.

Kungörelsen varde — — — mottaga förrättningshandlingarna.

Angå besvär — — — nämnda intressen.

Där i — — — motsvarande tillämpning.

92 §.

Vad i 29 § andra stycket, 39—41 §§, 56 § första stycket, 60 § första, andra och femte styckena, 70—72 §§, 73 § första, andra och fjärde styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål skall äga motsvarande tillämpning å underställningsmål ävensom i tillämpliga delar å besvärsmål vid vattendomstolen, 60 § dock med iakttagande av bestämmelserna i 3 kap. 11 §, 6 kap. 3 § 1 mom. samt 7 kap. 45 och 55 §§.

Bestämmelserna i — — — och underställningsmål.

94 §.

I underställningsmål — — — domstolens beslut.

Om bidrag till kostnaden för vattendomstolarnas organisation och verksamhet.

95 §.

Lämnas jämlikt — — — icke erläggas.

97 §.

Sökande i — — — gällande regler.

Om fullföljd av talan mot vattendomstols och vattenrättsdomares beslut.

98 §.

I fråga — — — om vattenrättsdomaren.

109 §.

Har talan i vattenmål av vattenrättsdomaren avisats eller förklarats hava förfallit eller har vattenrättsdomaren förklarat vadeanmälan ej kunna upptagas, må klagan däröver föras hos vattenöverdomstolen i enahanda ordning, som ovan finnes stadgad med avseende å besvär mot vattendomstolens utslag eller beslut. Lag samma vare beträffande vattenrättsdomares beslut om medgivande av provisoriska åtgärders vidtagande eller om provisoriska bestämmelser, som i 46 § avses, om inskrivning i vattenbok, som i 12 kap. förmäles, angående besiktning, varom i 13 kap. sägs, samt i fråga, som i 14 kap. 7 § avses.

Mot vattenrättsdomares — — — ej föras.

Över annat — — — slutligt besked.

Om fullföljd av talan mot vattenöverdomstolens beslut.

110 §.

I fråga — — — tillämpligt är.

113 §.

Vad i — — — Konungens prövning.

12 KAP.

Om vattenbok.

1 §.

För varje vattendomstols område skall föras bok för antecknande av de uppgifter rörande företag enligt denna lag, varom här nedan stadgas. Denna bok kallas vattenbok.

Vattenboken föres i fyra avdelningar:

första avdelningen: för inskrivning av faktiska och rättsliga förhållanden rörande anläggningar för tillgodogörande av rinnande vatten såsom drivkraft eller annorledes så ock rörande dammbyggnader, ändå att de ej avse

vattnets tillgodogörande; dock att vad nu stadgats ej äger tillämpning å andra anläggningar för allmän farled eller allmän flottled än dammbyggnader;

andra avdelningen: för införande av uppgifter om beslut i farleds- och flottledsmål rörande inrättande av allmän farled eller allmän flottled eller rörande nya eller ändrade anordningar eller föreskrifter med avseende å befintlig allmän farled eller allmän flottled så ock om andra förhållanden, vilka efter ty därom stadgas i lagen om flottning i allmän flottled böra antecknas i vattenboken;

tredje avdelningen: för förtecknande av alla efter den 1 januari 1921 i laga ordning beslutade torrlägningsföretag och andra till första och andra avdelningen ej hänförliga anläggningar med avseende å ytvatten; samt

fjärde avdelningen: för inskrivning av faktiska och rättsliga förhållanden rörande vattentäkter, som varit föremål för vattendomstolens prövning.

I vattenboken böra ock anmärkas hydrografiska och topografiska beskrivningar över de inom vattendomstolens område belägna vattendrag med tillhörande vattensamlingsområden, i den mån sådana beskrivningar äro eller varda av vederbörande myndighet utarbetade.

12 §.

Om inskrivning — — — finnes stadgat.

13 §.

När efter den 1 januari 1920 vattendomstol eller annan myndighet meddelat sådant beslut i flottledsmål, varom anteckning bör göras i vattenbokens andra avdelning, åligge det vattenrättsdomaren, sedan beslutet vunnit laga kraft, att utan särskild ansökan i sagda avdelning göra anteckning därom, med angivande av dagen för beslutet, det vatten, som därav beröres, samt företagets eller anläggningens huvudsakliga beskaffenhet. Har annat beslut, varom anteckning bör ske i vattenbokens andra avdelning, eller beslut rörande företag eller anläggning, som skall förtecknas i vattenbokens tredje avdelning, meddelats efter den 1 januari 1921, skall i avseende å sådant beslut vad nu sagts äga motsvarande tillämpning.

Har beslutet meddelats av annan domstol eller myndighet än vattendomstolen, skall underrättelse om beslutet jämte erforderliga handlingar och upplysningar genom den beslutande myndighetens försorg så snart sig göra låter tillsändas vattenrättsdomaren.

14 §.

När efter den 193.. beslut av vattendomstol meddelats rörande anläggande av vattentäkt eller beträffande tillgodogörande av grundvatten vid vattentäkt, åligge det vattenrättsdomaren, sedan beslutet vunnit laga kraft, att utan särskild ansökan med ledning av beslutet i fjärde avdelningen av

vattenboken verkställa inskrivning av de huvudsakliga förhållanden, som äro av vikt för kännedom om vattentäkten samt om de rättigheter och skyldigheter för framtiden, vilka äro förenade med densamma. Vad nu sagts gälla ock i fråga om beslut, som innefattar prövning jämlikt 2 kap. 53 § av vattentäkts laglighet, så ock beträffande beslut, varigenom ändring göres i förhållande, som förut inskrivits.

15 §.

Har enligt förordnande efter ty i 13 kap. 1 § sägs besiktning hållits å anläggning, varom inskrivning bör ske, eller av vattenmärke eller observationsrör, om vars utsättande vattendomstolen meddelat föreskrift enligt 11 kap. 64 §, skall besiktningsprotokollet ingivas till vattenrättsdomaren och anteckning om dess huvudsakliga innehåll göras i vattenboken.

16 §.

Närmare föreskrifter om vattenbokens inrättande och förande meddelas av Konungen.

13 KAP.

Om besiktning och handräckning så ock om ansvar för överträdelse av denna lag.

1 §.

I sammanhang med beslut, varigenom byggande i vatten eller anläggande av vattentäkt eller utförande av annat företag enligt denna lag medgives, äge vattendomstolen, eller, om medgivandet lämnas vid syneförrättning i den ordning 10 kap. stadgar, synemännen, när skäl därtill äro, föreskriva att, sedan arbetet fullbordats eller den för fullbordandet bestämda tid gått till ända, besiktning å arbetet skall verkställas av sakkunnig person. Innehåller beslutet rörande företaget, att vattenmärke eller observationsrör jämlikt 11 kap. 64 § skall utsättas, skall samtidigt meddelas föreskrift om besiktning av märket eller röret.

Har föreskrift — — — skall ske.

Där i mål — — — nyss nämnts.

Kostnad för — — — arbetet utföres.

3 §.

Menar någon, vars rätt är beroende av annan tillhörig, helt eller delvis uppförd byggnad i vatten eller av annan tillhörig vattentäkt, att byggnaden eller vattentäkten icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaf-

fenhet, äge på ansökan av honom vattenrättsdomaren förordna sakkunnig person att hålla besiktning å byggnaden eller vattentäkten.

Kostnad för besiktning, som i denna § sägs, skall gäldas av sökanden; och vare han, där besiktningsmannen påfordrar det, pliktig att förskjuta kostnaden eller ställa borgen eller annan säkerhet därför, innan besiktningen verkställles.

Där sökanden sedermera för talan om byggnadens eller vattentäktens borttagande eller ändrande eller om ersättning för skada genom byggnaden eller vattentäkten, varde i det mål på sökandens begäran prövat, huruvida den förskjutna besiktningskostnaden skall av ägaren gottgöras sökanden.

Vad i denna § sagts om besiktning å byggnad i vatten och å vattentäkt äge motsvarande tillämpning beträffande vattenmärke eller observationsrör eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller rörande hushållning med vatten eller nyttjande av vattentäkt hänför sig.

4 §.

Har byggnad i vatten eller vattentäkt tillkommit efter prövning i laga ordning, stånde ägaren fritt att hos vattenrättsdomaren påkalla besiktning genom sakkunnig person till bevisning därom, att byggnaden eller vattentäkten utförts i överensstämmelse med de därför givna föreskrifter eller att de avvikelser därifrån, som må hava skett, icke äro av beskaffenhet att kränka allmän eller enskild rätt. Ägare av byggnad i vatten eller vattentäkt må ock eljest på sätt nu nämnts begära besiktning för erhållande av intyg angående byggnadens eller vattentäktens beskaffenhet eller om lagligheten av vattenmärke eller observationsrör eller särskilt anbragt fixpunkt, som avses i 3 § sista stycket.

Har jämlikt — — — utförda arbetet.

Om kostnad — — — finnes stadgat.

5 §.

Över vad vid besiktning förekommer och utrönes skall föras protokoll.

Om besiktningsmans skyldighet att i vissa fall ingiva protokollet till vattenrättsdomaren finnes i 12 kap. 15 § stadgat.

Protokoll över — — — denne bestämt.

Har besiktning — — — tillhandahållas sökanden.

8 §.

Bygger någon i vatten eller anlägger någon vattentäkt utan föregången prövning i laga ordning, varigenom medgivande till arbetet erhållits, och finnas förhållandena uppenbarligen vara sådana, att dylik prövning skolat

enligt stadgande i denna lag föregå, äge överexekutor förbjuda arbetets fortsättande, intill dess sådan prövning ägt rum, så ock, när skäl därtill äro, förordna om handräckning till rättelse i vad olagligen skett.

Där byggande i vatten eller annat i denna lag avsett arbete, vartill i laga ordning medgivande erhållits, verkställs i strid mot de beträffande arbetets utförande givna föreskrifter, må ock förbud och förordnande, varom nu är sagt, meddelas, såframt det ej är uppenbart, att genom de avvikelser, som skett, varken allmän eller enskild rätt kränkes.

Vad ovan i första och andra styckena är stadgat skall äga motsvarande tillämpning, där någon utan föregången prövning vid vattentäkt tillgodogör grundvatten till myckenhet, som han icke utan medgivande i laga ordning är berättigad att tillgodogöra, eller någon nyttjar vattentäkt, vartill medgivande inhämtats, i strid mot därvid givna föreskrifter.

I fråga om handräckning enligt denna § gälle enahanda bestämmelser, som äro stadgade för det i 191 § utsökningslagen avsedda fall.

11 §.

Den, som mot bestämmelserna i 2 kap. 20 § första eller andra stycket bygger i vatten utan därtill av vattendomstolen lämnat medgivande

eller mot nämnda bestämmelser eller stadgandet i 3 kap. 11 § verkställer vattenreglering utan att medgivande därtill inhämtats i därför stadgad ordning

eller mot föreskriften i 2 kap. 20 § tredje stycket underlåter att söka vattendomstolens godkännande av verkställd ändring å byggnad i vatten

eller mot stadgandet i 2 kap. 34 § första stycket utan vattendomstolens medgivande utriver byggnad i vatten

eller mot vad i 2 kap. 37 § finnes stadgat vidtager åtgärd för vattendrags återställande utan medgivande av vattendomstolen

eller mot bestämmelserna i 2 kap. 47 § första eller andra stycket anlägger eller nyttjar vattentäkt utan därtill av vattendomstolen lämnat medgivande

eller mot bestämmelserna i 5 kap. 7 § utför anläggning eller åtgärd för allmän farled utan medgivande av vattendomstolen eller, där sådant enligt 11 kap. 46 § är tillfyllest, av vattenrättsdomaren eller mot stadgandena i 2 kap. 34 § första stycket och 5 kap. 5 § utan vattendomstolens medgivande utriver dylik anläggning

eller mot stadgandet i 6 kap. 20 § första stycket utför anläggning eller åtgärd för allmän flottled utan medgivande av vattendomstolen eller, där sådant enligt 11 kap. 46 § är tillfyllest, av vattenrättsdomaren

eller mot föreskrifterna i 7 kap. 45 och 49 §§ utför vattenavledning eller invallning utan att därtill inhämtats medgivande i den ordning, som i 45 § omförmäles,

skall, där han insett eller skäligen bort inse, att jämlikt åberopade lagrum medgivande eller godkännande, som nu nämnts, varit erforderligt, straffas med dagsböter eller med fängelse från och med en till och med sex månader.

12 §.

Den, som efter erhållet medgivande till byggande i vatten eller till anläggande av vattentäkt eller till verkställande av vattenreglering, vattenavledning eller invallning från beslutet rörande arbetets verkställande gör avvikelse av beskaffenhet att kränka allmän eller enskild rätt, straffes med dagsböter eller med fängelse från och med en till och med sex månader.

13 §.

Bryter någon mot de rörande hushållning med eller framsläppande eller tillgodogörande av vatten i denna lag stadgade föreskrifter eller av domstol eller av annan myndighet i laga ordning meddelade bestämmelser, straffes med dagsböter eller med fängelse från och med en till och med sex månader.

14 §.

Borttager eller fördärvar någon uppsåtligen vattenmärke eller observationsrör eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller anläggande av vattentäkt eller vattenreglering eller rörande hushållning med eller tillgodogörande av vatten hänför sig, straffes med dagsböter eller med fängelse från och med en till och med sex månader.

17 §.

Har efter — — — den försumlige.

14 KAP.

Slutbestämmelser.

1 §.

Med lågvatten — — — under året.

4 §.

Företag eller åtgärd enligt denna lag anses angå viss fastighet:
 när påstående göres om förpliktande för fastighetens ägare att delta i företaget;
 när fastigheten eller dess vatten tages i anspråk för företaget eller för anläggning i samband med detta;
 när företaget kan menligt inverka på mark eller vattenområde, som tillhör fastigheten, eller tillgången å grundvatten inom fastigheten eller någon å

fastigheten belägen byggnad eller annan fast anläggning eller på fastighetens användningssätt.

5 §.

Vill någon för uppgörande av plan eller eljest såsom förberedelse till företag enligt denna lag verkställa mätningar, avvägningar eller andra undersökningsarbeten å fastighet, som äges eller innehaves av annan, äge Konungens befallningshavande, när skäl därtill äro, föreskriva, att erforderligt tillträde till fastigheten under viss tid skall lämnas. Konungens befallningshavande må ock, där för utförande av undersökningsarbete erfordras, att ett eller flera vattenmärken eller observationsrör utsättas, stadga förbud, vid vite, att rubba eller skada sådant märke eller rör.

Vid undersökningsarbetets — — — ersättnings gäldande.

6 §.

Ej må den, vars rätt är beroende av hushållning med vattnet vid annan tillhörig byggnad, förvägras tillträde till ställe, där vattenmärke (vattenståndsmätare, pegel) är utsatt, eller att taga del av anteckningar, som det ålagts byggnadens ägare att hålla över gjorda iakttagelser rörande vattenstånd eller vattnets avrinning. Ej heller må den, vars rätt är beroende av vattentäkts nyttjande, förvägras tillträde till ställe, där observationsrör är utsatt eller vattenmätare finnes anbragt, eller att därstädes utföra erforderliga undersökningar eller att taga del av anteckningar, som det ålagts vattentäkstens ägare att hålla över gjorda iakttagelser rörande grundvattenståndet eller tillgodogjorda vattenmängder.

Vad i första stycket är stadgat om den, vars rätt är beroende av vattenhushållning eller vattentäkts nyttjande, gälle ock beträffande allmän åklagare samt tjänsteman vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt.

Tarvas för — — — skälig ersättning.

9 §.

Där enligt — — — med posten.

Denna lag träder i kraft den 193..

I fråga om vattentäkt, som tagits i bruk före nämnda dag och ej är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, skall vid tillämpning av lagen iakttagas vad nedan stadgas.

1 mom. Ägare av vattentäkt, som ovan sägs, vare ej i annat fall än i 3 mom. angives skyldig påkalla vattendomstolens prövning rörande vattentäkten, så länge grundvatten tillgodogöres i huvudsakligen samma omfattning som förut.

2 mom. Medför nyttjandet av vattentäkt, som i 1 mom. avses, att grundvatten, som erfordras för viss fastighets förseende därmed till husbehovsbrukning, icke kan å fastigheten tillgodogöras på brukligt sätt, vare dennas ägare, där han ej kan anses hava avstått från rätt att tala å nämnda inverkan av vattentäkten, berättigad till ersättning därför efter ty med hänsyn till föreliggande omständigheter prövas skäligt. Lag samma vare, där någon eljest genom nyttjandet av sådan vattentäkt lider men, som han ej enligt äldre lag varit pliktig att tåla.

3 mom. Den, som genom nyttjandet av vattentäkt lider men, som i 2 mom. sägs, äge hos vattenrättsdomaren göra anmälan därom genom skriftlig inläga. Göres anmälan, som nu sagts, skall vattenrättsdomaren å inlagan teckna erinran om vad nedan i andra stycket är stadgat. Härefter ankomme å den, som gjort anmälningen, att delgiva vattentäktens ägare nämnda inläga, jämte vad därå tecknats, på sätt, som för delgivande av stämning är stadgat.

Vattentäktens ägare åligge, där han gentemot den, som gjort anmälan, varom ovan sägs, vill åberopa vad i 1 mom. är stadgat, att inom tre månader efter det han erhållit del av anmälningen hos vattendomstolen göra ansökan om prövning av vattentäktens laglighet.

Vad i detta mom. är stadgat skall ej äga tillämpning, där anmälan sker eller delgives vattentäktens ägare efter det tre år förflutit från den 193...

4 mom. Ägare av vattentäkt, som tagits i bruk före den 193..., vare, där han vill åberopa vad i 1 mom. är stadgat, bevisningsskyldig i avseende å de förhållanden, som äro av betydelse för bedömande av hans rätt.

Inledning.

Den svenska vattenlagen av den 28 juni 1918 innehåller i 1 kap. åtskilliga bestämmelser »Om rätt till vatten». Kapitlet avser dock endast vattnet å grunden d. v. s. ytvatten. Under markytan förefintligt vatten — i det följande benämnt *grundvatten* — beröres ej och efterföljande kapitel i lagen, av vilka flera tillkommit vid senare tidpunkt, innehålla icke heller något om rätt att tillgodogöra sådant vatten. Frågan om vattenlagen borde innehålla regler om grundvatten var emellertid, sedan förslag till vattenlag den 20 mars 1917 remitterats till lagrådets granskning, föremål för uppmärksamhet. Sålunda framhöll en av lagrådets ledamöter beträffande förslaget omfattning bland annat:

Hela den redan så viktiga och säkerligen i framtiden ännu betydelsefullare frågan om rätten att tillgodogöra sig det vatten, som funnes *under* grunden, lämnades av förslaget alldeles å sido. Skälet härför hade varit, att grundvattenförhållandena ännu vore så outredda, att en uttömmande och i övrigt tillfredsställande lagstiftning på detta område näppeligen skulle kunna åstadkommas. Det kunde ju ej förnekas, att detta skäl i viss mån ägde sin riktighet. Tvister berörande grundvattenförhållanden uppstode emellertid, såsom erfarenheten visat, allt som oftast och, även om tiden ej kunde anses vara inne för en uttömmande lagstiftning på detta område, måste ju dylika tvister lösas på ett sätt, som tillfredsställde rättsmedvetandet. Det syntes vid detta förhållande hava varit önskligt, om åtminstone några allmänna grundsatser för en sådan lösning kunnat angivas i den nya vattenlagen. I varje fall borde väl emellertid i densamma plats på något sätt beredas för en blivande lagstiftning i ämnet. Med den stora betydelse de på sina ställen synnerligen avsevärda vattenmassor, som framflöte under jorden, redan hade, särskilt för städernas och andra samhällens med större sammanträngd befolkning förseende med vatten, kunde det nämligen icke dröja synnerligen länge, förrän en lagstiftning i ämnet komme att tvinga sig fram.

Vederbörande departementschef yttrade med anledning av den kritik som sålunda riktats mot förslaget att, innan lagbestämmelser rörande grundvatten kunde fastslås, syntes det vara oundgängligt, att en mera ingående kännedom om grundvattenförhållandena förvärvades, men att, när framdeles förutsättningarna för åstadkommande av en lagstiftning å det ifrågavarande området kunde anses föreligga, borde de nya bestämmelserna lämpligen införas såsom en särskild avdelning av 1 kap. vattenlagen.

Ehuru vattenlagen sålunda för närvarande icke innehåller några stadganden om tillgodogörande av grundvatten, medföra dock lagens bestämmelser,

att i vissa hänseenden skydd förefinnes för grundvattentillgångar. De företag, som regleras av vattenlagen, medföra ej sällan t. ex. genom sänkning av vattenståndet i sjö även sänkning av grundvattenståndet i angränsande markområden. Till följd härav kunna brunnar sina liksom skador i andra hänseenden uppstå. Härför skall utgå ersättning enligt bestämmelserna i 9 kap.¹

Vissa föreskrifter till skydd för vattnets beskaffenhet i brunnar m. m. finnas för övrigt även i hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919. Enligt dess 9 § skall hälsovårdsnämnd i stad hålla noggrann tillsyn över beskaffenheten av vattnet på de ställen, där sådant hämtas för att användas till dryck, matlagning och andra hushållsbehov. Särskilt skall hälsovårdsnämnden tillse, att brunnar och källor, som äro belägna på allmänna platser eller inne på gårdar eller tomter, äro ändamålsenligt överbyggda och i övrigt så inrättade, att ytvatten eller orenlighet ej intränger i dem. Vidare stadgas, att vattnet i brunn, källa eller vattenledning, vare sig dessa äro avsedda för allmänt eller enskilt begagnande, ej må av någon förorenas. Överträdelse härav straffas med böter. Enligt 25 § må begravningsplats i stad icke läggas på sådant ställe eller anordnas på sådant sätt, att vatten därifrån kan menligt inverka på källa, brunn eller annat vattenhämtningsställe. 44 och 51 §§ hälsovårdsstadgan innehålla motsvarande bestämmelser för landet.

De regler i hälsovårdsstadgan, för vilka nu redogjorts, äro i främsta rummet meddelade ur allmän hälsovårdssynpunkt och avsedda att tillämpas av hälsovårdsmyndigheterna. De torde emellertid såsom uttryck för gällande grannskapsrätt i vissa speciella hänseenden även kunna åberopas till stöd för talan vid allmän domstol av den, som genom överträdelse av bestämmelserna lider men.²

Ett visst skydd för grundvattentillgångar torde även följa av allmänna regler om grannskapsförhållanden.³ Som bekant finnes hos oss i detta avseende icke någon skriven lag. Det är emellertid i rättspraxis fastslaget, att grannar även i de hänseenden, som ej regleras i hälsovårdsstadgan eller genom andra speciella föreskrifter, äro skyldiga att taga hänsyn till varandra samt att i händelse av underlåtenhet i sådant hänseende rättelse kan påkallas och skadestånd fordras. Alltjämt är dock i viss mån svävande, hur långt skyldigheten att taga hänsyn till en grannes intressen sträcker sig. Domstolarnas utslag giva härutinnan i allmänhet ej annan ledning än att ett osedvanligt utnyttjande av en fastighet, därest det medför avsevärt men för annan, anses överskrida grannskapsrättens oskrivna regler. Beträffande frågan, när en fastighet nyttjas på osedvanligt sätt, torde hänsyn böra tagas till arten av den handling eller verksamhet, varom är fråga, till den intensitet, med vilken fastigheten därigenom utnyttjas, samt till vad som kan anses vara vanligt bruk inom orten.⁴ Otvivelaktigt är tillika av stor betydelse, hu-

¹ Även vid expropriation skall ersättning givas för skada genom minskad vattentillgång, jfr t. ex. N. J. A. 1929 sid. 258.

² Jfr Lagberedningens år 1909 avgivna förslag till jordabalk III sid. 172 men även N. J. A. 1920 sid. 268, där kdn (Kronan) dock knappast synes ha fört talan mot sdn (stad) på grund av grannskapsförhållande.

³ Jfr N. J. A. 1911 not. A nr 204, 1915 not. A nr 414 samt 1919 not. A nr 101 och 102.

⁴ Jfr N. J. A. 1934 sid. 656.

ruvida handlingen eller verksamheten är mer eller mindre behövlig för den enskilde eller det allmänna. Sistnämnda synpunkt lär kunna föranleda, att förbud mot fastighets nyttjande på visst sätt icke bör givas men skyldighet att ersätta därav föranledd skada likväl måste anses föreligga.¹

Vid riksdagen år 1936 framställdes i två motioner (I: 19 och II: 56) yrkande om utredning angående lagstiftning beträffande grundvatten. I motionerna, som voro likalydande, anfördes bland annat:

Vid tillkomsten av vattenlagen blevo icke de rättsliga spörsmål, som hänförde sig till underjordiska vattentillgångar, beaktade, varför vår vattenlag saknade bestämmelser om huru rättstvister angående sådana vattentillgångar skulle lösas. Vattenlagen toge sålunda endast sikte på ytvattentillgångar. Många menade även, att grundvattentillgångar över huvud icke åtnjöte rättsskydd i svensk rätt, medan andra hölle före, att en jordägare kunde med tillämpning av grannelagsrättens princip, att en fastighet icke finge användas till en för grannfastigheterna menlig verksamhet, erhålla rättsskydd för en å hans fastighet befintlig underjordisk vattentillgång. Även om denna senare åsikt finge anses riktig, vore dock de spörsmål, som uppstode vid tvist om en underjordisk vattentillgång, av så komplicerad natur, att en lagstiftning i ämnet, grundad å omsorgsfull utredning av hithörande förhållanden, framstode såsom nödvändig. Frågan om jordägarens rätt till en underjordisk vattentillgång kunde nämligen icke ses ur en så isolerad synpunkt som den, vilken vore för jordägaren och hans utövande av äganderättens funktioner förmånligast. En mängd av olika synpunkter och intressen måste beaktas. En dylik rättsfråga vore för sin lösning beroende av ett ståndpunktstagande till en mängd tekniska, ekonomiska och sociala problem. Både kommuner och åtskilliga industrier tillgodosåge sitt vattenbehov ur underjordiska vattentillgångar på så sätt, att de inköpt eller förvärvat nyttjanderätt till smärre fastigheter eller delar av fastigheter, varest en rikligare vattentillgång kunnat spåras, samt å den sålunda förvärvade marken anlagt uppfodringsverk och ledningar för vidarebefordring av ofta oerhörda vattenmassor från en viss ort, vilket medfört allvarliga komplikationer för jordägarna i orten.

Sedan slutet av förra århundradet hade staden Malmö tillgodosett sitt vattenbehov på så sätt att staden anlagt borrhål i orterna Vinninge, Grevie och Torrebroga och därifrån hämtat erforderligt vatten. Under årens lopp hade detta visat sig medföra högst menliga verkningar för jordägarna i dessa orter och det torde kunna fastslås, att jordägare inom Bara, Bjällerups, Bjärshögs, Burlövs, Brågarps, Esarps, Görslövs, Hyby, Kyrkheddinge, Mölleberga, Nevishögs, Skabersjö och Särslövs kommuner kunnat konstatera, att Malmö vattenverks anläggningar menligt påverkat vattentillgången inom socknarna och i många fall förorsakat jordägarna betydande ekonomisk skada dels genom att de tvingats utföra dyrbara djupborrningar för anskaffande av vatten, dels ock därigenom att de under den tid, som förgått, innan dessa djupborrningar hunnit bliva utförda, nödgats till betydande kostnad framforsla vatten från annan ort. Dessa senare kostnader kunde uppgå till mycket avsevärda belopp för en jordbrukare på grund av det stora vattenbehovet vid ett jordbruk. För att vinna rättelse i de besvärigheter, som sålunda uppstått, hade jordägare inom de nämnda socknarna sammanslutit sig i en ekonomisk förening. Huru allvarlig situationen verkligen vore syntes framgå därav, att de mest berörda kommunerna beslutat ingå såsom medlemmar i den förenämnda föreningen, därest denas stadgar ändrades därhän, att kommunerna kunde ansluta sig.

Såsom förut nämnts finge dock en sådan rättsfråga som den exemplifierade icke

¹ Jfr Just.rådet v. Seths votum N. J. A. 1911 sid. 574.

skärskådas allenast ur jordägarnas synpunkt om skydd för deras underjordiska vattentillgångar utan även andra ekonomiska och sociala synpunkter måste vinna beaktande. Sålunda syntes det icke kunna komma i fråga, att staden Malmö skulle åläggas upphöra med de ifrågavarande anläggningarna, för så vitt nyttan av dessa anläggningar befunnes överväga den skada de förorsakade. Emellertid förefölle det vara en självklar sats, att den skada, som dylika anläggningar förorsakade enskilda jordägare, skulle ersättas. Den genomgående principen för en blivande grundvattenlagstiftning måste bliva, att det mindre intresset borde vika för det större men bevislig skada ersättas.

Det vore ej endast ur den enskilde jordägarens synpunkt av vikt, att en grundvattenlagstiftning komme till stånd, utan även vidsträcktare sociala skäl talade för en dylik lagstiftning.

Andra lagutskottet, som behandlade motionerna, anförde i avgivet utlåtande (nr 21) bland annat:

Saknaden av uttryckliga bestämmelser rörande skydd för underjordiska vattentillgångar måste anses vara en brist.

Enligt utskottets mening borde frågan om lämpligheten av lagstiftning i ämnet nu bliva föremål för utredning. Vid en sådan utredning komme givetvis synnerligen svåra problem av teknisk och juridisk art att uppstå sig. De underjordiska vattenströmmarna förekomme under mycket skiftande förhållanden och det kunde vara förenat med stora svårigheter att rätt bedöma verkningarna av ingrepp i en grundvattentillgång. Beträffande riktlinjerna för en lagstiftning om grundvatten ville utskottet endast framhålla, att starka skäl syntes tala för den i motionerna framförda uppfattningen, att den genomgående principen för en sådan lagstiftning måste bliva, att vid avvägning av olika intressen det mindre intresset linge vika för det större mot rätt till ersättning för skada.

På hemställan av utskottet beslöt riksdagen härefter att till Kungl. Maj:t avlåta skrivelse (nr 104) med anhållan, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående lagstiftning om rätt att utnyttja underjordiska vattentillgångar samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Genom beslut den 17 april 1936 anbefalldes Kungl. Maj:t *lagberedningen* att avgiva yttrande över skrivelsen. I utlåtande den 2 september samma år anförde beredningen, bland annat:

Den allt större betydelse som grundvattnet fått för samhällenas och industriens förseende med vatten och de intressekollisioner som därav blivit en följd talade för att denna fråga bleve föremål för utredning. En lagstiftning i ämnet torde böra grundas på principen att ett mindre intresse skulle vika för ett större mot rätt till ersättning för skada. Därest det icke befunnes lämpligt att åt de allmänna domstolarna överlåta att i uppkommande rättstvister företaga en sådan intresseavvägning, syntes utformningen av nämnda princip — såsom ock skett enligt dansk lagstiftning — kunna leda till införande av ett system med förprövning av särskild myndighet, möjligen vattendomstolarna. Av särskilt intresse torde det bliva att vid en kommande utredning inhämta upplysning om tillämpningen av den sedan tio år tillbaka i Danmark gällande lagstiftningen och de praktiska verkningarna av densamma.

Den 11 september 1936 anmälde *chefen för justitiedepartementet*, efter gemensam beredning med *chefen för jordbruksdepartementet*, förenämnda skrivelse i statsrådet.

Chefen för justitiedepartementet anförde därvid:

Det hade med hänsyn till den allt större betydelse som grundvattnet fått för samhällenas och industriens förseende med vatten samt de rättskollisioner som därav i vissa fall blivit en följd, bland annat i samband med djupborrningar för tillgodoseende av samhällens vattenbehov, visat sig föreligga behov av att rätten till grundvatten bleve föremål för reglering i lag. Att denna fråga på sin tid icke reglerades i vattenlagen berodde på att vid tiden för denna lags tillkomst tillräcklig kännedom om grundvattenförhållandena icke ansågs föreligga. Sedan emellertid rätten till grundvatten blivit lagligen reglerad i vissa främmande länder, syntes tiden vara inne att söka erhålla en lösning av frågan även hos oss. Av särskild vikt torde vara, att vid den blivande utredningen beakta erfarenheterna av tillämpningen av den sedan tio år tillbaka i Danmark gällande lagstiftningen i ämnet. I övrigt torde vid utredningen böra beaktas de synpunkter på frågan, varåt lagberedningen givit uttryck i sitt utlåtande.

I anledning härav bemyndigade Kungl. Maj:t departementschefen att föranstalta om förevarande utredning.

Enligt de sakkunnigas mening är en reglering i lag av rätten att utnyttja grundvatten synnerligen välbehövlig. I främsta rummet bör beaktas, att tillgången å grundvatten i vårt land synes vara relativt begränsad, medan vattenförbrukningen på senare tid varit och alltjämt är snabbt stigande. Beträffande städer och andra större samhällen har denna företeelse sedan åtminstone 15 år tillbaka kunnat påvisas genom tillgängliga statistiska uppgifter. Men även å landsbygden har förbrukningen av vatten med den allmänna förbättringen av hygienien stegrats. Vattenåtgången har sålunda t. ex. inom lantbruket mångenstädes flerdubblats till följd av skärpta krav på mjölkens beskaffenhet m. m. Det är med hänsyn till det anförda angeläget att snarast giva regler, som kunna bidra till en lämplig fördelning av tillgången å grundvatten. Uppenbarligen är även av vikt, att den, som utan otillbörligt intrång i annans rätt tillgodogör grundvatten, beredes erforderlig trygghet för att han må kunna fortsätta därmed. Såsom skäl för meddelande av bestämmelser om tillgodogörande av grundvatten kan vidare anföras, att det för kommuner och andra, som äro i behov av sådant vatten till större myckenhet, är nödvändigt, att erforderliga anläggningar kunna utföras på ändamålsenligt sätt, även om annan lider visst intrång exempelvis genom framdragande av ledning för vattnet, tagande av väg eller andra dylika åtgärder. I viss utsträckning kan väl redan nu för ändamålet erforderlig mark tagas i anspråk genom expropriation. I andra fall saknas denna möjlighet och en praktisk lösning av nu berörda spörsmål över lag torde vara önskvärd. Härjämte är av stor betydelse, att förorening av grundvatten såvitt möjligt förhindras, och skydd för grundvattentillgångar bör även i övrigt eftersträvas.

Mot en närmare reglering av frågor, som röra grundvatten, synes allenast kunna anföras, att tillämpningen av en lag i ämnet måste bliva förenad med vissa särskilda svårigheter. Detta förhållande synes dock endast föranleda,

att svårigheterna uppmärksammas vid lagens utformning. En mer eller mindre ingående lagstiftning rörande grundvatten har också ansetts kunna genomföras i flera främmande länder.¹ Giltig anledning att i vårt land ytterligare dröja därmed torde ej föreligga. I motsats till vad fallet emellanåt varit i utländsk lagstiftning ha de sakkunniga däremot icke ansett, att några särskilda regler böra meddelas rörande tillgodogörande av eller skydd för mineralhaltigt vatten eller annat grundvatten, som besitter någon speciell värdefull egenskap. Behov av sådana bestämmelser synes åtminstone för närvarande icke föreligga.

Vad härefter angår det sätt, varpå en blivande lagstiftning om grundvatten lämpligen bör genomföras, synes i första hand böra undersökas, huruvida erforderliga bestämmelser, såsom vid tillkomsten av vattenlagen antyddes, kunna inrymmas i denna lag. Härför fordras till en början, att i vattenlagen kan utan alltför betydande ändringar i övrigt beredas lämplig plats för sådana bestämmelser. En annan förutsättning är, att vattenlagens gemensamma bestämmelser för olika företag, som avses med densamma, kunna i huvudsak tillämpas även i fråga om anläggningar för tillgodogörande av grundvatten. Särskilt påkallar härvid uppmärksamhet, huruvida frågor rörande grundvatten i större eller mindre utsträckning böra prövas av vattendomstol.

De sakkunniga ha vid undersökning av dessa spørsmål icke kunnat finna, att i något av ovannämnda hänseenden hinder möter att införa bestämmelser om grundvatten i vattenlagen. I 1 kap. av vattenlagen har sålunda syns lämpligen kunna intagas ett stadgande av rent principiell innebörd, under det att mera ingående stadganden angående utförande av de anläggningar, som för ändamålet krävas, samt om skydd mot förorening m. m. kunna införas såsom en särskild avdelning av 2 kap. Väl kommer detta kap. i så fall att erhålla ett mera heterogent innehåll än förut. Det lär dock med fog kunna påstås, att de anläggningar, som äro avsedda att användas för tillgodogörande av grundvatten, i mångt och mycket äro jämförliga med sådana anläggningar för tillgodogörande av ytvatten, som nu avses i 2 kap. vattenlagen. Särskilt må framhållas, att de företag för bortledning av ytvatten, som falla under nämnda kap., ofta avse att fylla samma slags behov som anläggningar för tillgodogörande av grundvatten. Enligt de sakkunnigas mening är det även möjligt att allenast med vissa modifikationer av 9, 11, 12, 13 och 14 kap. tillämpa de för olika företag gemensamma bestämmelserna i vattenlagen å grundvatten och, såsom de sakkunniga i det följande vilja närmare motivera, torde övertvägande skäl tala för att vattendomstolarna böra handlägga viktigare mål, som röra anläggningar för tillgodogörande av grundvatten.

Ehuru det sålunda icke synes möta hinder att införa erforderliga bestämmelser om grundvatten i vattenlagen, är å andra sidan av det anförda tyd-

¹ Jfr t. ex. Danmark, Italien, Preussen och Österrike. Vad särskilt Danmark beträffar har en delegation av de sakkunniga vid studieresa därstädes inhämtat, att den danska lagen i ämnet av dem, som äga erfarenhet om dess tillämpning, i allt väsentligt anses praktisk och lämplig för danska förhållanden.

ligt, att bestämmelserna i fråga, därest så sker, komma att i viss mån splittras på ett flertal ställen. Detta är givetvis en olägenhet. Som de materiella bestämmelserna i huvudsak kunna sammanföras på en plats (i 2 kap.), blir olägenheten dock icke större än fallet är i fråga om de företag rörande ytvatten, som nu omfattas av vattenlagen. Härjämte bör framhållas att, därest stadganden om grundvatten i stället skulle införas i en särskild lag, det torde bliva nödvändigt att — såframt ej en sådan lag skall erhålla ett högst betydande omfång — däri hänvisa till vattenlagen med angivande tillika av ett icke obetydligt antal oundgängliga modifikationer. En sådan lagstiftning är emellertid förenad med uppenbara nackdelar.

Övervägande skäl torde sålunda tala för att bestämmelser om grundvatten meddelas genom ändring av vattenlagen. I samband härmed synes lämpligt, att även i fråga om de bestämmelser, som röra »byggande i vatten», vidtages en mindre ändring i syfte att bereda möjlighet till bättre skydd mot förorening av ytvatten. Något föregripande av den omfattande utredning angående vattenförorening, som jämväl uppdragits åt de sakkunniga, torde icke därigenom ske.

De sakkunniga övergå härefter till närmare redogörelse för upprättat förslag till *lag om ändring i vissa delar av vattenlagen*. Motiveringen har ansetts lämpligen kunna anknyta till de särskilda kapitlen (1, 2, 9, 11, 12, 13 och 14 kap.), som i förslaget blivit föremål för ändring.

1 KAP.

Om rätt till vatten.

Såsom förut antytts torde i 1 kap. böra införas ett stadgande av principiell innebörd om rätt till grundvatten. Detta stadgande föranleder tydligen icke någon ändring av kapitlets rubrik »Om rätt till vatten», som endast bringas i bättre överensstämmelse med kapitlets innehåll än förut. Under rubriken »Om jordägares rätt till vattnet å hans grund» torde däremot böra ändras till »Om jordägares rätt till ytvatten». Nästföljande underrubrik »Om inskränkningar i jordägarens rätt att råda över vattnet å grunden» bör ändras på enahanda sätt. I slutet av kapitlet bör förenämnda principiella stadgande om grundvatten införas såsom 14 § under rubriken »Om jordägares rätt till grundvatten».

14 §.

Förevarande paragraf är avsedd som en motsvarighet till 1 §. Enligt sistnämnda lagrum äger envar att, med »här nedan» stadgade eller eljest lagligen gällande inskränkningar, råda över det vatten, som finnes å hans grund. Såsom förarbetena till vattenlagen utvisa har lagstiftaren med avsikt underlåtit att uttala sig om äganderätten till vattnet samt inskränkt sig till ett uttalande om rätten att »råda» däröver. Grundvattnet befinner sig lik-

som ytvattnet i allmänhet i rörelse och även i fråga om grundvatten torde böra undvikas att tala om äganderätt till en vattenström som sådan. Förslaget inskränker sig därför till att ange vem som äger *tillgodogöra* sig grundvatten. I samband härmed ha de sakkunniga ansett, att en definition av begreppet grundvatten bör givas.

Med grundvatten torde av gammalt förstås sådant i marken befintligt vatten, som kan erhållas därur i fritt tillstånd, t. ex. genom grävning eller borrhning eller från naturliga källor. Med en mera vetenskapligt utformad definition bör som grundvatten betecknas sådant underjordiskt vatten, vilket helt fyller hålrummen, även de största, såväl i berggrunden som mellan de lösa jordlagrens bergartsfragment och vars hydrostatiska tryck är större än atmosfärtrycket. Härigenom uteslutes från begreppet grundvatten sådant underjordiskt vatten, som befinner sig inom området mellan jordytan och ytan av det vatten, vilket ovan betecknats som grundvatten. Denna avgränsning är dock vid meddelande av bestämmelser om tillgodogörande av grundvatten utan praktisk betydelse, enär det vatten, som icke övergått till att vara grundvatten i ovan angivna mening, icke torde kunna tillgodogöras på annat sätt än att det uppsuges av träd och växter. Att i förevarande sammanhang icke är fråga om ett sådant tillgodogörande, som sist sagts, bör icke kunna bli föremål för tvivel.

Vid den bestämning av begreppet grundvatten, för vilken nu redogjorts, har icke skilts mellan naturligt grundvatten och konstgjort grundvatten. Naturligt grundvatten bildas till huvudsaklig del genom direkt infiltration av nederbördsvatten. Med naturligt grundvatten förstås emellertid även sådant vatten i grunden, som bildas genom infiltration av vatten från sumpmarker, sjöar och vattendrag utan att denna infiltration framkallats genom mänskligt ingripande. Infiltrationen av vatten från sumpmark, sjö eller vattendrag kan väsentligt ökas t. ex. genom uppfordring av grundvatten vid en anläggning i närheten av vattensamlingen eller vattendraget i fråga. Det grundvatten, som i så fall bildas genom den ökade infiltrationen, kan med visst fog betecknas som konstgjort. Den mest utpräglade formen för bildande av konstgjort grundvatten är emellertid bortledande av ytvatten ur sjö eller vattendrag genom särskild ledning till en infiltrationsbassäng, varest det får nedsjunka i grunden.

Vid genomförande av lagstiftning om grundvatten kan möjligen ifrågasättas att låta den avse allenast naturligt grundvatten. En anläggning, varest huvudsakligen konstgjort grundvatten tillgodogöres, inverkar nämligen icke på samma sätt å grundvattenförhållandena som en anläggning för tillgodogörande av naturligt grundvatten. I det konkreta fallet uppfordras emellertid vid en anläggning för tillgodogörande av konstgjort grundvatten som regel även naturligt grundvatten och det konstgjorda grundvattnet kan därvid icke skiljas från det naturliga grundvattnet.

Övervägande skäl torde fördenskull tala för att vid meddelande av bestämmelser i ämnet till grundvatten hänföra jämväl konstgjort grundvatten. I enlighet härmed synes i förevarande lagförslag med grundvatten böra för-

stås *allt vatten som finnes under markens yta*. Det må dock i anslutning till vad nu anförts påpekas, att förslaget i 2 kap. 61 § innehåller en särskild bestämmelse angående det fall, att för erhållande av grundvatten i tillräcklig mängd tarvas, att vatten tillföres grunden genom särskild åtgärd.

De sakkunniga ha icke förbisett, att mot det sätt, på vilket begreppet grundvatten i förslaget blivit bestämt, möjligen kan ur en annan synpunkt än förut berörts anmärkas, att begreppsbestämningen är för vid. Den omfattar efter orden även ytvattendrag, som på en kortare sträcka framgår i naturlig eller konstgjord tunnel. Någon praktisk olägenhet härav synes dock icke vara att befara.

Rätten att tillgodogöra grundvatten synes böra följa jordäganderätten. Envar torde sålunda böra förklaras principiellt berättigad att å honom tillhörigt område tillgodogöra sig grundvatten. Någon obegränsad befogenhet att å egen grund tillgodogöra grundvatten kan dock icke erkännas. Av vad förut anförts framgår, att grannskapsrättens oskrivna regler redan för närvarande torde ålägga jordägaren viss begränsning i förevarande avseende. Uppenbarligen böra emellertid gränserna för jordägarens rätt i samband med förevarande lagstiftning närmare bestämmas. Härvid måste ett flertal olika synpunkter vinna tillbörligt beaktande. Att låta den fördelning av rätten att tillgodogöra grundvatten, som skall äga rum, ske med uteslutande hänsyn t. ex. till vederbörande fastigheters ytvidd kan sålunda icke komma i fråga. Icke heller lär man kunna göra någon uppdelning med hänsyn till tillrinningsområden eller dylikt. Anförda omständigheter äro emellertid av betydelse, när det vid knapp tillgång på grundvatten blir fråga om att på ett rättvist sätt fördela vattnet mellan två eller flera fastigheter.

De sakkunniga ha vid övervägande av olika tänkbara alternativ att angiva jordägarens rätt funnit att i förevarande paragraf — på samma sätt som i 1 § beträffande ytvatten — endast bör givas en hänvisning till de inskränkningar, som eljest äro lagligen gällande. Jordägarens rätt att tillgodogöra grundvatten bör sålunda i princip vara obegränsad men liksom äganderätten underkastad de inskränkningar till skydd för andra intressen, som lagstiftningen annorstädes uppställer. Enär de viktigaste av nämnda inskränkningar i jordägarens rätt enligt de sakkunnigas förslag komma att innehållas i 2 kap. av vattenlagen, synes en uttrycklig erinran om detta kap. böra intagas i förevarande paragraf av 1 kap.

Även annan än jordägaren kan äga rätt att tillgodogöra grundvatten. Sådan rätt kan tänkas grundad å dom, urminnes hävd, bestämmelser vid skiftesförrättning, servitutsavtal¹ m. m. Uppenbarligen skola dylika rättigheter att å annans område tillgodogöra grundvatten respekteras. I andra stycket av förevarande paragraf föreslås fördenskull ett uttryckligt stadgande, varigenom förklaras, att rubbning ej sker i den rätt att å annans område tillgodogöra grundvatten, som kan stödjas å dom, urminnes hävd eller annan sär-

¹ Ang. tvist om innebörden av sådant servitutsavtal, se N. J. A. 1915 not. A nr 165, jfr även N. J. A. 1930 not. A nr 169.

skild rättsgrund (jfr 2 § andra stycket). Det föreslagna stadgandet syftar närmast å redan tillkomna rättigheter men helt naturligt kunna sådana rättigheter tillskapas även framdeles.

2 KAP.

Om byggande i vatten och om vattentäkt.

Såsom förut nämnts ha de sakkunniga ansett närmare bestämmelser angående utförande av anläggningar för tillgodogörande av grundvatten m. m. böra införas såsom en särskild avdelning under 2 kap. Det erfordras för denskull, att kapitlet erhåller en överrubrik, som synes kunna lyda: »Om byggande i vatten och om vattentäkt.» De nuvarande bestämmelserna i 2 kap. — med nedan angivna jämkningar — torde böra utgöra en första avdelning av kapitlet med rubrik: »Om byggande i vatten». Därefter böra de nya stadgandena om tillgodogörande av grundvatten m. m. följa såsom en andra avdelning med rubrik: »Om vattentäkt». Betydelsen av ordet vattentäkt anges i 42 §.

Om byggande i vatten.

14 §.

Första stycket av denna paragraf medger, att för ändamålsenligt tillgodogörande av vatten, varmed åsyftas ytvatten, må på annan tillhörig fastighet läggas damm, vall eller väg eller ledning för vattnet ävensom att å annans grund vidtagas vissa andra åtgärder. Ägare av fastighet, som sålunda tages i anspråk, är pliktig att tåla sådant intrång mot ersättning, som i 9 kap. skils. Enligt andra stycket kan i vissa fall förbud mot bedrivande av fiske inom visst område meddelas.

Av uppgifter, som de sakkunniga inhämtat angående kommunala vattenledningsverk, framgår, att det föreligger ett starkt behov att skydda ytvatten, som tillgodogöres för kommunalt ändamål, mot förorening. Enligt allmänna regler angående vattenförorening gäller visserligen i viss utsträckning förbud att vidtaga en åtgärd, som förorenar vattnet till men för annan.¹ Det skydd, som därigenom beredes, är emellertid ofullständigt. Bättre skydd kan, såvitt fråga är om allmänna intressen, vinnas genom expropriation. Men denna utväg är, även om den formellt står till buds, ofta opraktisk och förenad med onödiga kostnader. En icke obetydlig förbättring i förevarande hänseende kan enligt de sakkunnigas mening vinnas, därest vattendomstol medgives rätt att å annans fastighet lägga sådana servitut som t. ex. förbud att utan föregående rening utsläppa kloakvatten i sjö eller vattendrag, att

¹ Jfr Kungl. förordningen den 30 december 1880 om jordägares rätt över vattnet å hans grund, 12 §, samt hälsovårdsstadgan.

anlägga gödselstad invid ett vattendrag eller att tvätta kläder i närheten av ett vattenintag m. m.

Det intrång i en fastighetsägares rådighet, som följer av ett sådant förbud, är av mera obestämd natur och svårare att uppskatta i penningar än olägenheterna av de servitut, som nu kunna tillskapas enligt förevarande paragraf. Det kan av denna grund ifrågasättas, huruvida icke möjligheten att till skydd mot förorening förbjuda vidtagandet av vissa åtgärder bör förbehållas uteslutande allmänna behov. Även i fråga om enskilda företag är emellertid enligt vad de sakkunniga inhämtat ej sällan synnerligen önskvärdt, att skydd mot förorening kan meddelas. Sålunda kan det för en industri vara av utomordentligt stor betydelse, att vattnet icke förorenas. Genom en dylik förorening uppkommande olägenheter kunna nämligen icke alltid undvikas genom rening av det för förbrukning avsedda vattnet eller ock skulle erforderliga anordningar härför draga oskäligen kostnad. De sakkunniga ha fördenskull ansett, att förevarande paragraf, utan inskränkning till allmänna behov, bör kompletteras med föreskrift, som medger att å fastighet lägges erforderligt servitut till skydd mot förorening.¹ I den mån ett dylikt servitut är mer omfattande än vad en fastighetsägare enligt allmänna regler är skyldig iakttaga bör givetvis ersättning utgå.

Servitut, som avses med de sakkunnigas förslag till ändring av förevarande paragraf, torde i allmänhet icke komma att föranleda, att den fastighet, å vilken servitutet lägges, tages i anspråk på något synligt sätt. Det torde fördenskull vara önskvärdt, att vid meddelande av beslut därom sådan åtgärd vidtages, att servitutet kan antagas bliva känt för den, som ämnar förvärva fastigheten eller bevilja lån mot in-teckning i densamma. De sakkunniga föreslå på den grund, att vattenrättsdomaren skall ofördröjligen göra anmälan om sådant beslut hos domaren i det tingslag eller rätten i den stad, där fastigheten är belägen. Med sådan anmälan torde därefter böra förfaras på samma sätt som om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom finnes föreskrivet d. v. s. att anteckning om beslutet skall ske i in-teckningsprotokollet, där sådant föres, och i vederbörande fastighetsbok (jfr 34 § i förevarande kap. och 38 § in-teckningsförordningen).

38 §.

Åtgärd, som enligt 1 § är byggande i vatten, kan samtidigt enligt vattenlagen vara att hänföra till vattenreglering eller inrättande, utvidgande eller förbättrande av allmän farled eller av allmän flottled, torrläggning av mark eller avledande av kloakvatten. Med hänsyn härtill stadgas i 38 § första stycket att, där arbete avser huvudsakligen sådan åtgärd, som nu angivits, skola stadgandena i 2 och följande §§ av 2 kap. äga tillämpning endast såvitt sådant finnes för varje fall i 3, 5, 6, 7 eller 8 kap. föreskrivet. Nu angivna bestämmelse torde böra ändras så, att även arbete, som huvudsakligen

¹ Motsvarighet härtill finnes bl. a. i dansk och österrikisk rätt.

avser »anläggande av vattentäkt», undantages från tillämpningsområdet för de bestämmelser, som gälla byggande i vatten. (Jfr emellertid angående bortledande av vatten för infiltration i grunden 61 §.)

Om vattentäkt.

De sakkunniga ha ovan föreslagit, att rätten att tillgodogöra grundvatten skall följa jordäganderätten. Detta bör enligt de sakkunnigas mening innebära ej blott, att jordägaren är befogad att å sitt område tillgodogöra grundvatten, utan också, att annan icke utan särskild rätt, som i 1 kap. 14 § andra stycket avses, äger å hans område tillgodogöra grundvatten. Förut har även framhållits, att jordägaren ej kan medgivas obegränsad befogenhet att tillgodogöra vatten ur grunden utan att denna befogenhet bör — liksom rätten att råda över ytvatten — vara underkastad erforderliga inskränkningar till skydd för allmänna och enskilda intressen. Behovet av sådana inskränkningar är i fråga om grundvatten i vissa hänseenden till och med mera framträdande än i fråga om ytvatten. Så kommer vid tillgodogörande av ytvatten t. ex. för vattenkraftändamål i allmänhet samma vattenmängd, som tillgodogöres, att fortsätta sitt lopp i vattendraget. Tillstånd kan visserligen givas att reglera vattnets avrinning så, att den framrinnande vattenmängden under vissa tider blir mindre än förut. Den sammanlagda vattenmängd, som under längre tid framsläppes, bör emellertid, bortsett från smärre förändringar genom avdunstning och dylikt, vara lika med tillrinningen. När fråga uppkommer att bortleda ytvatten är förhållandet dock ett annat. Understundom kommer väl vattnet även då att senare återledas till vattendrag eller sjö, varifrån det kommit, men i andra fall, såsom då det skall användas för någon orts förseende med vatten, kan så ej ske, åtminstone ej till mer än en del. Detta förhållande torde likväl, när det gäller ytvatten, i allmänhet icke medföra några större olägenheter. De vattenmängder, som förbrukas, äro nämligen sällan i förhållande till hela vattenmängden i vattendrag eller sjö, varifrån bortledande sker, av någon betydelse. Tillgången å ytvatten är ju också i vårt land med dess stora antal vattendrag och sjöar mycket riklig.

I fråga om grundvatten är såsom förut påpekats tillgången hos oss relativt begränsad. För tillgodogörande av grundvatten i större mängd äro vi hänvisade till — förutom de betydelsefulla Alnarps- och Skivarps-strömmarna i Skåne¹ — rullstensåsar, glaciala och postglaciala grus- och sandfält samt eventuellt till berggrunden. Det grundvatten, som tillgodogöres vid vattentäkter, kan icke heller återledas till det område, varifrån det tagits. Större anläggningar för tillgodogörande av grundvatten kunna därför i betydande grad inverka å vattentillgången för andra. De intressekonflikter, som förty kunna uppkomma, böra lösas på lagstiftningens väg.

Vad angår det huvudsakliga innehållet av erforderliga bestämmelser i äm-

¹ Jfr *Walo von Greyerz*: Alnarpsströmmen. Ett apropå till förberedelserna för en svensk grundvattenlagstiftning. I *Suenoni Lübeck sexagenario*, Stockholm 1937.

net är tydligt, att vattentäkter under vissa förutsättningar böra få anläggas och nyttjas även om de medföra skada eller intrång för annan. I fråga om anläggningar avsedda att tillgodose allmänna behov är ock denna princip redan vedertagen inom den allmänna expropriationslagstiftningen. Mera tveksamt är, huruvida jämväl enskilda anläggningar, som åsamka annan skada eller intrång, må utföras. Som bekant är detta under närmare angivna villkor medgivet i fråga om byggande i vatten och behov av en motsvarighet härtill beträffande tillgodogörande av grundvatten föreligger säkerligen. Enligt de sakkunnigas mening finnas icke heller tillräckliga skäl att i förevarande avseende beträffande grundvatten intaga en ståndpunkt, som principiellt avviker från vattenlagens regler om ytvatten. En intresseavvägning bör liksom beträffande ytvatten äga rum, varjämte ersättnings-skyldighet bör föreskrivas.

Vid lagstiftning om grundvatten måste även för andra fall än ovan nämnts meddelas regler om företräde mellan olika intressen, som äro beroende därav. Konkurrens om en och samma grundvattentillgång kan uppkomma t. ex. mellan två eller flera kommuner. I sådant fall torde det i allmänhet böra jämkas mellan stridiga intressen på sätt i varje fall finnes skäligt. Understundom kan dock med hänsyn till ortsförhållandena vara uppenbart, att en viss kommun bör tillerkännas företräde framför annan. Konkurrens kan även lätt uppkomma mellan en kommun och en industri. Därvid torde det kommunala behovet som regel böra tillerkännas företräde. Härför talar, utom att det är fråga om ett allmänt intresse, att grundvatten i allmänhet är särskilt lämpat för att användas som dricksvatten. En speciell svårighet föranledes därav, att det kommunala vattenbehovet såsom förut nämnts särskilt under de senaste 15 åren undergått en hastig stegring, vilken ännu icke avtagit, än mindre upphört. Då även den framtida ökningen av behovet måste beaktas, torde möjlighet till förbehåll i sådant hänseende vara oundgänglig. Ytterligare må framhållas, att tillgången å grundvatten av olika anledningar kan variera. Även i sådant fall måste det kommunala behovet tillerkännas ett visst företräde.

Vad nu sagts om kommunala behov torde i tillämpliga delar vara giltigt även i de fall, då grundvatten erfordras för annat allmänt behov (t. ex. för sjukhus eller militär förläggning).

För att ovan angivna synpunkter skola kunna vinna tillbörligt beaktande torde krävas, att anläggningar för tillgodogörande av grundvatten, åtminstone när fråga är om tillgodogörande av större vattenmängder, underkastas förprövning. Endast härigenom kan erforderlig trygghet vinnas, att ej anläggningar komma till stånd, som sedermera på grund av sin inverkan å grundvattenförhållandena måste nedläggas. Förprövningen bör, såsom de sakkunniga vilja närmare motivera under 11 kap., handhas av vattendomstol. Å andra sidan är av vikt, att förprövning icke stadgas, där sådan skulle innebära en i förhållande till anläggningens storlek alltför omständlig procedur. De sakkunniga ha med anledning härav sökt finna en gräns, där en viss presumtion föreligger, att förprövning alltid är påkallad. Denna gräns har

ansetts böra dragas efter vattenmängd, som tillgodogöres per tidsenhet, och förprovning har av skäl, som under 47 § närmare angivas, föreslagits för alla fall, där tillgodogörande av mer än 150 kubikmeter om dygnet är avsett. Det bör emellertid redan i detta sammanhang framhållas, att den gränsdragning, som sålunda skett, icke innebär, att mindre anläggningar för tillgodogörande av grundvatten utan vidare få utföras och nyttjas, även om annan därigenom åsamkas skada eller intrång. Föreligga sannolika skäl, att allmän eller enskild rätt förnärmast, skall enligt förslaget förprovning äga rum, ändå att förstnämnda gräns ej överskrides. Härvid har dock ansetts, att en undantagsställning bör tillerkännas anläggningar, som endast avse att förse viss fastighet med vatten till husbehov. Grundvatten må enligt förslaget för ändamål, som nu sagts, tillgodogöras till erforderlig mängd, även om annan åsamkas men. Förslaget medger emellertid möjlighet att mellan flera husbehovsvattentäkter inbördes fördela vattentillgången, om så skulle erfordras.

En sådan förprovning, som ovan förordats, kan synas innebära en avsevärd tunga för den, som vill utföra en anläggning för tillgodogörande av grundvatten. Otvivelaktigt kunna ock erforderliga utredningar angående eventuellt intrång i annans rätt vara förenade med icke ringa besvär. Förslaget innebär emellertid tillika väsentliga fördelar för ägaren av sådan anläggning, som nyss nämnts. Det ger nämligen ägaren skydd mot att den grundvattentillgång, han tillgodogör, tages i anspråk för en annan anläggning. I varje fall blir sålunda ägaren — bortsett från vissa undantag till förmån för allmänt behov — berättigad till ersättning, därest han genom en ny anläggning eller utvidgning av annan anläggning lider intrång. Vidare innebär förslaget, att erforderliga anordningar, mot ersättning, må utföras på lämpligt sätt, även om annan åsamkas visst intrång. Och slutligen vill förslaget icke minst skydda grundvattentillgångar mot direkt skadliga åtgärder.

42 §.

I det föregående har i olika sammanhang såsom beteckning å anläggning för tillgodogörande av grundvatten använts benämningen »vattentäkt». Föregående paragraf avser att närmare angiva vad därmed förstås.

Av tekniskt sakkunniga brukas ordet vattentäkt som beteckning ej blott å anläggningar för tillgodogörande av grundvatten utan även å vissa anläggningar, varigenom vatten bortledes från ytvattendrag eller sjö. De skilja följaktligen mellan grundvattentäkter och ytvattentäkter. Vad beträffar det allmänna språkbruket synes ovisst, huruvida ordet vattentäkt överhuvud användes såsom beteckning för en anläggning, vare sig den är avsedd för tillgodogörande av grundvatten eller för tillgodogörande av ytvatten. Däremot torde ordet vattentäkt understundom användas vid beskrivning av en rättighet att hämta källvatten å annans mark t. ex. på grund av servitut. I vattenlagen förekommer ordet vattentäkt för närvarande icke på något ställe. Anläggning för intagande av ytvatten betecknas sålunda, även om vattnet

skall användas t. ex. för hushållsändamål, såsom »byggnad i vatten» och vattnets intagande genom anläggningen benämnes »bortledande av vatten».

De sakkunniga ha ansett lämpligt att använda ordet vattentäkt såsom beteckning å anläggning för tillgodogörande av *grundvatten*. Ett praktiskt behov förefinnes att för sådana anläggningar införa en kort sammanfattande benämning i vattenlagen, medan något dylikt behov ej förefinnes i fråga om motsvarande anläggningar för tillgodogörande av ytvatten; tvärtom måste det anses mindre lämpligt att utan något tvång rubba den terminologi, som i sistnämnda hänseende nu begagnas i vattenlagen.

I allmänhet erfordras för tillgodogörande av grundvatten, att det uppfordras ur brunn. Grundvatten kan emellertid tillvaratagas även på annat sätt. Understundom är det möjligt att utan åtgärd för vattnets uppfordrande tillgodogöra det direkt ur självrinnande källa. I andra fall erfordras väl särskild ledning men vattnet rinner i denna med självfall eller självtryck till förbrukningsorten. I förslaget har uppfordrande förutsatts som det normala men härjämte angivits, att därmed likställes bortledande eller tillvaratagande av grundvatten på annat sätt.

För att vattentäkt skall anses föreligga är ej tillräckligt, att det finnes en anläggning, varest grundvatten uppfordras eller eljest uttages ur grunden. Detta bör ske i syfte att tillgodogöra vattnet. Anläggning, som allenast är avsedd att användas till förhindrande av skadliga verkningar av grundvatten, hör sålunda icke hit. En dylik anläggning kan dock understundom medföra sådan sänkning av grundvattenståndet, att ägare av vattentäkt lider men. Förslaget innehåller med tanke bland annat å sådana fall i 58 § vissa särskilda bestämmelser till skydd mot åtgärder, som kunna skada en grundvattentillgång.

Större vattentäkter anordnas ofta med ett flertal brunnar, som förbindas med en samlingsledning. I så fall torde vara tydligt, att blott en enda vattentäkt bör anses föreligga. Det är emellertid även tänkbart, att för tillgodogörande av grundvatten anordnas mera självständiga brunnar, som likväl stå i det förhållande till varandra, att de tillhoppa lämpligen böra anses såsom endast en vattentäkt. En första förutsättning bör härvid vara, att de äro avsedda för tillgodogörande av samma grundvattentillgång. Så får anses vara förhållandet, om samtliga brunnar gå ned till en gemensam grundvattenström, som framflyter uti en i sidled begränsad bädd. Brunnarna få emellertid anses tillgodogöra vatten ur samma grundvattentillgång även i det fall, att grundvattnet framflyter på bred front och brunnarna äro så belägna, att en brunn kan inverka å vattentillgången vid annan. Förutom att det skall vara fråga om tillgodogörande av samma grundvattentillgång, synes man, för att endast en vattentäkt skall anses föreligga, även böra fordra, att brunnarna tillhöra samma ägare. I vissa fall kan det emellertid ändock tänkas, att förhållandena äro sådana, att två eller flera självständiga vattentäkter böra anses föreligga. Såsom exempel härå kan anföras, att ett större företag äger två särskilda fabriker, som för sin drift äga var sin anläggning för tillgodogörande av grundvatten. Härvid behöver ej förutsättas, att fabriker-

na äro av olika slag, endast att den ena vattentäkten ej användes för att komplettera den andra. Enligt förslaget skola fördenskull självständiga vattentäkter alltid anses föreligga, om de avse att tillgodose helt skilda behov. Med uttrycket »skilda behov» åsyfta de sakkunniga faktiskt skilda behov. Det behöver däremot ej vara fråga om till sin typ olikartade behov.

Ofta utvidgas en befintlig anläggning med en eller flera nya brunnar. Uppenbarligen bör i så fall det hela betraktas som en enhet. I förslaget uttalar fördenskull att, där vattentäkt utvidgas med ny anläggning, denna skall anses tillhöra den förut befintliga vattentäkten.

Huruvida en eller flera vattentäkter skola anses föreligga, är av betydelse för frågan, om förprövning enligt 47 § är obligatorisk eller ej. Det kan nämligen tänkas, att var anläggning för sig ej uppnår den där förutsatta kapaciteten, medan anläggningarna tillsammans överskrida gränsen. Denna är därjämte enligt förslaget av betydelse i fråga om möjlighet för vattendomstolen att uppställa vissa förbehåll för framtida behov (jfr 49 §).

Det bör under förevarande paragraf slutligen anmärkas, att förslaget använder beteckningen vattentäkt endast för sådan anläggning, som direkt är avsedd för uppfordrande av grundvatten eller dess tillvaratagande ur grunden på annat sätt. Fabrik eller annan inrättning, där vatten från en vattentäkt användes, är sålunda icke att räkna till vattentäkten, även om den har samma ägare.

43 §.

En vattentäkt kan anläggas på flera olika sätt, av vilka det ena sättet kan medföra avsevärt större intrång för annan än det andra sättet. Såsom exempel må anföras, att i ett visst fall möjlighet kan finnas att välja mellan en vattentäkt för tillgodogörande av allenast naturligt grundvatten å ena sidan samt en vattentäkt för tillgodogörande av huvudsakligen konstgjort grundvatten å andra sidan. Verkningarna kunna uppenbarligen bliva helt olika, om det ena eller andra alternativet väljes. Möjlighet kan även finnas att för anläggande av vattentäkt välja mellan flera var för sig tänkbara platser. Tydligen bör i angivna exempel helst den metod eller plats väljas, som medför minsta intrång för annan. Detta kan dock icke under alla förhållanden krävas. Enligt förevarande paragraf i förslaget skall — i anslutning till vad enligt 2 § gäller om byggnad i vatten — vattentäkt anläggas så, att ändamålet må *utan oskäligen kostnad* vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan.

Nu nämnda regel är avsedd att gälla alla slag av vattentäkter, oavsett för vilket ändamål de skola användas. I fråga om vattentäkter, som icke äro avsedda allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, innebär förslaget även vissa garantier, att regeln iakttages redan vid anläggandet. Som förut nämnts skall i fråga om vattentäkter av viss storlek förprövning alltid ske och vid andra vattentäkter skall sådan pröv-

ning äga rum, om sannolika skäl äro, att allmän eller enskild rätt förnärmas.¹

I fråga om husbehovsvattentäkter erfordras enligt förslaget icke förprovning, även om annan därigenom kan lida visst men. I allmänhet torde det sätt, på vilket sådan vattentäkt anordnas, icke kunna medföra men av någon betydelse för annan. Därest emellertid sådant men likväl uppstår, finnes möjlighet att enligt förevarande paragraf föra talan om rättelse. Det kan måhända ifrågasättas, huruvida icke en sådan möjlighet kan verka för strängt mot den som blir föremål för talan som nu nämnts. Uppenbarligen skall emellertid vid provning därav tillbörligen beaktas, huruvida det skäligen kunnat förutses, att annan kunde lida men. Det kan nämligen enligt den regel, som ovan föreslagits, icke fordras, att anläggaren underkastar sig — i förhållande till vattentäktens storlek och övriga omständigheter — oskälig kostnad för undersökning av grundvattenförhållandena.

Vattentäkter kunna medföra intrång för annan jämväl — och kanske framför allt — genom det sätt, på vilket de nyttjas. Med tillbörlig omtänksamhet och förutseende — t. ex. genom mätarkontroll av vattenförbrukning och läckningsförlust — kan en grundvattentillgång räcka till för långt mer än vid ett slösaktigt och obetänksamt utnyttjande därav. Det har fördenskull ansetts önskvärt att jämväl uttryckligen stadga, att sparsamhet med vattnet bör iakttagas. Ehuru i förevarande sammanhang icke gives närmare anvisning, huru därvid skall förfaras, synes stadgandet likväl värdefullt såsom uttryck för strävandet, att grundvattnet bör komma till största möjliga nytta. Principen bör också i många fall kunna komma till praktisk användning. Ifrågavarande stadgande ger i sin mån utrymme för den provning efter skälighet, som i avsevärd utsträckning måste äga rum vid avgörande av konflikter vattentäkter emellan.

44 §.

De sakkunniga vilja under förevarande paragraf till en början i korthet redogöra för de verkningar, som nyttjandet av en vattentäkt kan utöva å grundvattenförhållandena.²

Grundvattnet befinner sig, såsom förut nämnts, i allmänhet i rörelse. Därest denna rörelse icke är alltför obetydlig, brukar man tala om en grundvattenström. Grundvattenströmmarna kunna indelas i fria och artesiska. En *fri grundvattenström* kännetecknas därav, att dess vattenyta har möjlighet att fritt höja och sänka sig på liknande sätt som vattenytan i ett ytvattendrag. Om ett observationsrör nedslås till grundvattenströmmen, stiger vattnet i röret till praktiskt taget samma nivå som grundvattenytans nivå omedelbart utanför röret. En *artesisk grundvattenström* däremot kännetecknas därav, att dess våta tvärsnitt uppåt begränsas av ett för vatten mer eller mindre svärgenomträngligt lager, varför grundvattnet framrinner så-

¹ Ang. talan om borttagande av brunnar, som placerats på olämpligt sätt, se N. J. A. 1919 not. A nr 260.

² Jfr J. G. Richert: Om Sveriges grundvattenförhållanden, Stockholm 1911.

som i ett rör, i vilket vattnet står under tryck från ett högre beläget vattenmagasin. Om ett observationsrör nedslås till grundvattenströmmen, inställer sig vattenytan i röret på den nivå, som motsvarar vattnets tryck vid rörets nedre ända. Denna nivå är högre än nivån för begränsningsytan mellan det grundvattenförande och det täckande svår genomträngliga lagret. I fråga om en artesisk grundvattenström förstås med »grundvattenytan» den vattenyta, som inställer sig i sådana observationsrör som sist nämnts. Grundvattenytan i en artesisk ström motsvarar sålunda icke begränsningsytan mellan det grundvattenförande och det täckande svår genomträngliga lagret utan är allenast en tryckyta.¹ — Grundvattenytans höjd över ett antaget horisontalt jämförelseplan benämnes grundvattenstånd.

Uppfordring av vatten ur en grundvattenström innebär, vare sig strömmen är fri eller artesisk, ett ingrepp i grundvattnets naturliga strömningsförhållanden, i det att grundvattnet i den ifrågavarande vattentäktens omgivning därigenom kommer att från alla håll strömma till vattentäkten för att ersätta det ur densamma uppfordrade vattnet. Med denna koncentration av vattenpartiklarnas rörelsebanor följer en tilltagande rörelsehastighet hos grundvattnet ju mera detta närmar sig vattentäkten samt en allt starkare lutning hos grundvattenytan. Omkring varje enskild brunn liksom omkring varje grupp av samhörande brunnar uppkommer på dylikt sätt en trattliknande *lokalt sänkning* av grundvattenytan, vilken sänkning är störst invid vattentäkten och avtager med växande avstånd därifrån. Sänk-

¹ Fria grundvattenströmmar förekomma som regel i de centrala partierna av våra *rullstensåsar*, där dessa höja sig över den omgivande terrängen. Utmed kanterna täckas åsarna emellertid ofta av lera, så att grundvattenytan här blir artesisk. Ett liknande förhållande kan vara förhållande på sådana sträckor av en ås, där denna i sin helhet är ned-sänkt under den omgivande terrängen och täckt av jordarter, som äro mindre vattengenomsläppliga. Rullstensåsarna, som särskilt i mellersta Sverige ha betydande dimensioner, genomkorsa landskapet som stora dräner, vilka uppfånga grundvattnet från omgivningen och framleda det i en samlad ström. Det må dock påpekas, att t. ex. den omständigheten, att Badelundaåsen sträcker sig från Krylbo till Västerås, icke innebär, att åsen framleder en sammanhängande grundvattenström ända från Dalälven till Mälaren. Så är icke förhållandet. Åsen är flerstädes avbruten eller också genomskuren eller begränsad av vattendrag eller sjöar. Mellan dessa punkter följer den terrängens höjningar och sänkningar, och grundvattnet rinner vanligen från åsens höjdpunkter till närmaste öppna vatten, där det kan finna sitt utlopp. Ehuru rullstensåsarna äro ur geologisk synpunkt enhetliga isälvsbildningar, ha de först under senare tid, sedan landet åter höjt sig ur havet, tagits i anspråk som bäddar för grundvattenströmmar, vilka — alltefter terrängens nivåförhållanden och grundvattenuutloppens läge — inom en och samma ås kunna vara flera till antalet och röra sig åt motsatta håll. För vårt lands och särskilt våra samhällens vattenförsörjning äro rullstensåsarna av den största betydelse.

Som exempel på artesiska grundvattenströmmar må nämnas den s. k. *Alnarpsströmmen* i sydvästra Skåne, vilken med sin vattenföring av c:a 400 liter i sekunden sannolikt är vårt lands mäktigaste underjordiska vattendrag, möjligen med undantag av grundvattenströmmen i Uppsalaåsen, vars grundvattenförande tvärsnitt vid Uppsala har ett djup av minst 100 meter och vars kapacitet hittills icke torde ha blivit fastställd. Alnarpsströmmen rinner från trakten sydväst om Romeleåsen i riktning åt nordväst och har sitt huvudsakliga utlopp i Lommabuktens botten. En annan, men något mindre, artesisk grundvattenström, benämnd *Skivarpströmmen*, rinner i linje med Alnarpsströmmen men åt motsatt håll och har sitt utlopp i Östersjön i trakten av Skivarp. De båda strömmarnas bädd utgöres av en i medeltal omkring sex kilometer bred förkastnings- eller erosionsränna i kalkberggrunden med botten nära nog horisontal på 60—70 meters djup under havsytan. Rännan är i sin nedre del fylld med grundvattenförande grus och sand av preglacialt ursprung och i sin övre del av sand och lera från glacial och postglacial tid.

ningens absoluta storlek är beroende av den uppfordrade vattenmängdens storlek, vattentäktens anordning samt det grundvattenförande jordlagrets mäktighet och vattengenomsläppande förmåga.

Det är uppenbart, att uppfordring av vatten ur en grundvattenström medför motsvarande minskning av strömmens naturliga vattenföring mellan den vattentäkt, där uppfordringen äger rum, och den recipient — vattendrag, sjö eller havet — i vilken strömmen har sitt utlopp. Av minskningen i vattenföringen följer en *allmän sänkning* av grundvattenståndet nedströms vattentäkten. Härvid bör särskilt uppmärksammas, att, därest ur grundvattenströmmen uppfordras vatten till mängd, som överstiger strömmens naturliga vattenföring, kommer grundvattenytan »nedströms» vattentäkten att sänkas under den förutvarande recipientens nivå. Till följd härav kan grundvattenströmmen på den sträcka, som är belägen mellan vattentäkten och den förutvarande recipienten, komma att erhålla motsatt rörelseriktning mot förut, varvid infiltration från recipienten uppkommer i stället för att denna förut mottagit vatten från grundvattenströmmen.

Den omständigheten, att vatten uppfordras ur en grundvattenström, medför helt naturligt icke någon minskning av strömmens vattenföring uppströms vattentäkten i fråga. Den framkallar emellertid ändock en allmän sänkning av grundvattenytan även uppströms vattentäkten. Grundvattenytans sänkning avtager med växande avstånd från vattentäkten, men det kan under vissa förhållanden inträffa, att den allmänna sänkningen på en längre sträcka uppströms vattentäkten blir praktiskt taget lika stor som vid själva vattentäkten.

De olika egenskaper, som enligt vad ovan anförts utmärka en fri och en artesisk grundvattenström, giva sig bland annat tillkänna med avseende å den hastighet, varmed uppfordring av vatten ur en grundvattenström inverkar på grundvattenståndet omkring den vattentäkt, varom är fråga. I en fri grundvattenström är den sänkning av grundvattenytan, som uppkommer vid uppfordring av en konstant vattenmängd per tidsenhet, icke fullt avslutad förrän efter en jämförelsevis betydande tidrymd, som kan uppgå till dagar eller månader. Detta beror därpå, att jämvikt mellan uppfordring och tillrinning ej uppnås förrän vid vattentäkten uppfordrats — förutom den vattenmängd, som tillrinnefrån vattentäktens tillrinningsområde — jämväl allt vatten, som uppfyllt utrymmet mellan den förutvarande grundvattenytan och den lägre nivå, å vilken grundvattenytan slutligen måste inställa sig med anledning av vattenuppfordringen. I en artesisk grundvattenström uppnår uppfordringens inverkan på grundvattenståndet sin fulla storlek redan inom en helt kort tid, som kan räknas i minuter eller timmar eller på sin höjd i dagar.

Grundvattnet framrinner ofta uti en i sidled relativt begränsad bädd,¹ där åtminstone en större vattentäkt kan märkbart påverka grundvattenståndet på strömmens hela bredd och på en större sträcka av dess längd. De grundvattenförande lagren kunna emellertid i andra fall ha så stor utsträck-

¹ Så är t. ex. förhållandet i rullstensåsarna samt Alnarps- och Skivarpsströmmarna.

ning i sidled, att även en större vattentäkt inverkar på vattenståndet endast inom en del av den grundvattenström, som framrinner på dylik bred front. I vårt land äro dylika breda grundvattenströmmar jämförelsevis sällsynta; de förekomma huvudsakligen vid låglänta partier av havskusterna och stränderna av större sjöar.

Det är tydligt, att uppfordring av grundvatten vid en vattentäkt i samtliga ovan angivna fall kan medföra att grundvattenytan sänkes även vid andra vattentäkter, som tillgodogöra vatten ur samma grundvattentillgång. Om vattentillgången utgöres av en fri grundvattenström, kan sålunda en dylik sänkning väntas uppkomma i alla brunnar, som nå ned under den förutvarande grundvattenytan, d. v. s. i praktiskt taget samtliga brunnar inom sänkningsområdet. Vid en artesisk grundvattenström däremot kan en motsvarande inverkan med sannolikhet väntas endast i sådana inom sänkningsområdet belägna brunnar, vilka nå ned till den artesiska grundvattenströmmen. Däremot behöver vattenståndets sänkning i en artesisk grundvattenström icke påverka vattenståndet i brunnar, vilka icke nå ned under det svärgenomträngliga lager, som täcker grundvattenströmmen i fråga. I den mån sistnämnda svärgenomträngliga lager likväl är vattengenomsläppande eller till äventyrs genombrutet, kan dock en sänkning av vattenytan i den artesiska strömmen menligt påverka vattenståndet även i sådana brunnar som sist nämnts. — Det må i detta sammanhang även anmärkas, att uppfordring av grundvatten kan medföra påvisbar inverkan å vattentillgången i ett ytvattendrag, antingen på det sätt, att uppfordringen orsakar ökad infiltration i grunden från ytvattendraget i fråga, eller därigenom att den grundvattenmängd, som förut tagit sitt utlopp i vattendraget, minskas.

Grundvattenförhållandena kunna ej sällan vara mera komplicerade än ovan nämnts. Sålunda kan grunden vara uppdelad i två eller flera grundvattenförande lager, åtskilda från varandra genom svärgenomträngliga skikt. I det översta lagret kan grundvattenströmmen vara fri medan den i de övriga lagren är mer eller mindre utpräglad artesisk. Vattnet säges i fall, som nu nämnts, framrinna i olika *grundvattenvåningar*. Dylika grundvattenvåningar äro icke sällsynta, även om deras utsträckning är betydligt mindre i de oregebundna glaciala och postglaciala avlagringarna i vårt land än i de utomlands vanliga, ofta mycket regelbundna och vidsträckta sedimentära avsättningsarna från tidigare geologiska perioder. Uppfordring ur en brunn, som nedgår till en av flera grundvattenvåningar, sänker det naturliga grundvattenståndet i denna våning, men påverkar vattenståndet i den eller de övriga våningarna endast genom den hydrauliska förbindelse, som må finnas genom de svärgenomträngliga skiljelagren, eller genom eventuella öppningar i nämnda lager. Den inverkan, som i så fall kan iakttagas, är mer eller mindre dämpad eller retarderad.

Vad ovan anförts beträffande fria och artesiska grundvattenströmmar äger teoretiskt sin giltighet även i fråga om de *grundvattenådror*, som ofta förekomma i den morängrund, som täcker en stor del av vårt land. De äro ej annat än grundvattenströmmar av jämförelsevis ringa kapacitet. Genom

uppfordring ur en brunn, som uppfångar det genom en åder i morängrunden tillrinnande grundvattnet, minskas givetvis vattenföringen i åderns fortsättning nedströms brunnen och kan under vissa förhållanden alldeles upphöra. Vattenståndet kan därjämte påverkas även uppströms vattentäkten.

Beträffande det vatten, som finnes i sprickor, klyftor och hålor i *berggrunden*, äro förhållandena i viss mån olikartade. Sådant grundvatten är vanligen svårare att tillgodogöra i större mängd och med ekonomisk fördel än grundvattnet i de lösa jordlagren. Sandsten och kalksten äro dock på det hela taget i detta hänseende gynnsammare än t. ex. granit, gneis och skiffer. I vissa fall kan det förekomma, att berggrundens sprickor och håligheter äro så stora, att grundvattnet strömmar fram genom dem med starkt turbulent rörelse liksom i tunnlar eller öppna vattendrag. I regel utövar dock berggrunden ett så betydande motstånd mot vattnets rörelse, att berggrundvattnet — åtminstone om större områden tagas i betraktande — under naturliga förhållanden kan anses som nästan stillastående. Men om i senare fallet vattnet i berggrunden sättes i rörelse, t. ex. genom uppfordring ur en bergbrunn, strömmar grundvattnet till från alla sidor och en lokal sänkningsträtt, ofta av betydande djup och räckvidd, uppkommer hos grundvattentytan omkring brunnen. Brunnen uppfångar då det nederbördsvattnet, som infiltreras inom sänkningsträttens omkrets, vilken sålunda i detta fall begränsar brunnen tillrinningsområde.

Såsom förut anmärkts kan grundvatten tillgodogöras ej blott genom uppfordrande därav utan även genom dess bortledande eller tillvaratagande på annat sätt. De verkningar, som härav kunna uppkomma, böra icke förbigås i förevarande sammanhang.

Härvid må först beröras det fall, att en naturlig källa avbördar vatten över sin brädd. Vatten kan då tillgodogöras ur källan utan åtgärd för vattnets uppfordring t. ex. genom en ledning från källan till en gård i närheten. Tillgodogöres vid en sådan självrinnande källa icke mera vatten än som förut flödat från källan, uppkommer icke någon ändring av de naturliga grundvattenförhållandena. Tillgodogöres ur en sådan källa, som nu nämnts — t. ex. därigenom att avlopp genom ledning öppnas på visst djup under källans naturliga brädd — större vattenmängd än den som under naturliga förhållanden avrunnit från källan, uppkommer en sänkning av grundvattenståndet. — En självrinnande brunn kan åstadkommas genom mänskligt ingripande t. ex. genom att nedslå ett rör till en artesisk grundvattenström, i vilken trycket är så stort att vattnet i röret stiger över markytan. I så fall uppkommer likaledes en sänkning av grundvattenståndet.

De sakkunniga vilja härefter framhålla, att tillgodogörande av grundvatten kan utöva inverkan även å *beskaffenheten av vattnet* i grundvattentillgången i fråga. Om t. ex. grundvattenståndet i en fri ström med järn- och manganhaltigt grundvatten utsättes för starka variationer genom intermittent drift av en vattentäkt, kommer ett bälte i grunden att ömsom fyllas med vatten och luft. Till följd härav kan utfällning av järn och mangan äga rum, varigenom grunden kan igenslammas samt det ur vattentäkten upp-

fordrade vattnet grumlas. Dessa olägenheter drabba givetvis i främsta rummet ägaren av ifrågavarande vattentäkt men kunna tänkas giva sig tillkänna även vid angränsande vattentäkter.

Vid vattentäkter, som äro belägna i närheten av och stå i hydraulisk förbindelse med havet, är det av särskild vikt att tillse, att grundvattenståndet i strandbältet icke tillåtes sjunka under havsytans nivå. I så fall kan infiltration av saltvatten äga rum. Om en dylik saltvatteninfiltration får fortgå tillräckligt länge, kan den fördärva vattnet såväl vid den vattentäkt, vilken i främsta rummet förorsakat infiltrationen, som även vid andra vattentäkter, vilka äro belägna mellan den förstnämnda och havet.

Vid bildande av konstgjort grundvatten genom infiltration av ytvatten, varmed vanligen åsyftas att förädla det infiltrerade ytvattnet, förändras givetvis också det naturliga grundvattnets beskaffenhet särskilt i närheten av platsen för infiltrationen. Sålunda medför ytvattnet, vilket om sommaren är varmare och om vintern kallare än grundvattnet, en motsvarande, ehuru dämpad höjning resp. sänkning av grundvattnets temperatur. Vidare kan, om ytvattnet t. ex. är brunfärgat av humusämnen, missfärgningen, om än något försvagad, meddela sig till grundvattnet. Å andra sidan kan ytvatteninfiltrationen medföra förbättring av det naturliga grundvattnet, t. ex. genom minskning av dettas hårdhet.

Det må slutligen erinras, att sänkning av grundvattenståndet kan menligt inverka även å pålade grunder till byggnader liksom å växtligheten genom minskning av jordens fuktighetsgrad i bältet mellan jordytan och grundvattenytan m. m. Å andra sidan kunna genom grundvattenståndets sänkning även uppkomma förmånliga verkningar t. ex. genom torrläggning av försumpad mark.

De sakkunniga övergå härefter till frågan om tillåtligheten av en vattentäkt, som kan medföra olägenheter i något av ovannämnda hänseenden. I fråga om byggande i vatten gäller enligt 3 §, att det ej må utan tillstånd äga rum, om annan därigenom åsamkas skada eller intrång. Tillstånd må emellertid meddelas om nyttan på visst sätt överväger skada och intrång. Såsom förut framhållits torde förevarande lagstiftning i erforderlig omfattning böra medföra *skydd mot skada eller intrång genom anordnandet eller nyttjandet av vattentäkt*. Givetvis bör dock tillstånd att anordna eller nyttja vattentäkt kunna meddelas, även om annan lider skada eller intrång. De sakkunniga vilja i det följande först närmare precisera, i vilken omfattning sådant skydd som nyss nämnts bör meddelas.

De sakkunniga ha ansett, att nu ifrågavarande paragraf i första hand bör innehålla, att vattentäkt ej må utan särskilt tillstånd anordnas eller nyttjas så, att därigenom fastighet *berövas grundvatten som för fastighetens bruk kan anses erforderligt*. Beträffande innebörden härav vilja de sakkunniga till en början anmärka, att en fastighet enligt de sakkunnigas mening ej »berövas» erforderligt vatten i annat fall än då grundvattenståndet inom fastigheten kommer att sjunka så djupt att, även om ändrade anordningar

vidtagas, erforderligt vatten icke utan oskäligen kostnader kan tillgodogöras å fastigheten. Härjämte må påpekas, att vatten får anses vara erforderligt för en fastighets bruk ej blott när fråga är om husbehovsförbrukning utan även vid användning av vatten inom en fastighet för andra ändamål t. ex i handelsträdgård, i hotellrörelse eller vid driften av en fabrik.

Vad härefter angår frågan, hur mycket vatten, som bör anses erforderligt för ändamålet i fråga, bör å ena sidan påpekas, att vattenmängden ej må bestämmas till större myckenhet än som med iakttagande av nödig sparsamhet kan anses behöfelig (jfr 43 §). Särskilt inom en industriell anläggning torde vattenförbrukningen mången gång kunna inskränkas avsevärt genom lämplig hushållning med vattnet. Å andra sidan är tydligt, att vid bestämmande av erforderlig vattenmängd även framtida behov bör i viss omfattning beaktas. Detta torde böra ske såväl när fråga är om husbehovsförbrukning som då vattnet användes för annat ändamål. De sakkunniga vilja något utförligare uppehålla sig vid frågan om framtida behov.

Beträffande först husbehovsförbrukning ha de sakkunniga förut framhållit, att en betydande stegring av vattenåtgången på senare tid kunnat konstateras icke blott i städer och andra större samhällen utan även å landsbygden. Denna stegring kommer också helt visst att fortgå, ovisst i vilken utsträckning. I den mån den ökade vattenförbrukning för husbehov, som på grund härav i förekommande fall kan förutses, avser att tillgodose berättigade intressen, måste hänsyn därtill tagas.

I förevarande sammanhang bör även anmärkas, att vid bedömande av frågan om framtida behov av vatten för husbehovsförbrukning måste beaktas jämväl en sådan omständighet som att en livlig egnahemsbebyggelse kan vara att förvänta på en egendom. Därest i så fall grundvattenståndet inom egendomen komme att sänkas så djupt, att vatten, som erfordras med anledning av den väntade bebyggelsen, icke kan anskaffas utan oskäligen kostnad, skulle tydligen egendomens värde komma att sjunka betydligt. Även mot en dylik förlust synes ägaren böra vara tryggad.¹ De sakkunniga ha härvid icke förbisett, att det kan vara vanskligt att på förhand avgöra, huruvida eventuellt föreliggande planer å exploatering av ett område för sådan bebyggelse, som nyss nämnts, äga förutsättningar att kunna genomföras. Med tanke särskilt på nu nämnda svårigheter medger förslaget i 49 § andra stycket, att vid meddelande av tillstånd till större vattentäkter må uppställas särskilt förbehåll för framtida behov av vatten till husbehovsförbrukning, varigenom frågan i viss mån tillsvidare lämnas oavgjord.

I fråga om framtida behov av vatten å en fastighet för annat ändamål än husbehovsförbrukning vilja de sakkunniga till en början framhålla, att hänsyn därtill i allmänhet icke torde behöva tagas i andra fall än där vatten för ändamålet redan tillgodogöres vid en befintlig vattentäkt. Härjämte bör uppmärksammas, att vattenbehovet även vid i huvudsak oförändrade förhål-

¹ Ersättning för av gruvarbete föranledd minskning i tomtvärde utdömd, se N. J. A. 1924 not. A nr 314.

landen i övrigt kan vara underkastat vissa variationer. Vid bestämmande av behovet bör jämväl som regel tagas hänsyn till förbrukningen under flera år och icke allenast till förbrukningen under den senaste tiden. Huruvida därutöver bör tagas hänsyn till eventuell ökning av behovet framdeles, torde böra besvaras med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. I allmänhet torde dock endast behovet inom den närmaste framtiden kunna komma i betraktande. Det må även framhållas att, därest ägaren av en fastighet vill göra gällande att hans behov av vatten framdeles kommer att stiga, ankommer det å honom att förebringa särskilda skäl härför. Av betydelse är, huruvida den ökning av behovet, som fastighetens ägare anser sig kunna förutse, är så betydande eller medför sådan inverkan å annans rätt, att han enligt vad de sakkunniga under 47 § vilja föreslå ej är berättigad att tillgodose det ökade behovet utan vattendomstolens tillstånd. I så fall lär hänsyn till fastighetsägarens påstående icke behöva tagas, såvida han ej ingår med ansökan till vattendomstolen om tillstånd att tillgodogöra vatten till ifrågavarande mängd. Ingår han med sådan ansökan, skall vid den konkurrens om tillstånd att tillgodogöra grundvatten, som till följd därav kan uppkomma, frågan om företräde avgöras enligt 48 §, jämförd med 38 § andra stycket. Företräde skall enligt dessa lagrum givas åt det företag, som ur allmän och enskild synpunkt kan antagas bliva till största gagn, med iakttagande att ej någon ort berövas erforderligt vatten från grundvattentillgång inom orten. I övrigt skall mellan stridiga intressen såvitt möjligt så jämkas, att ettvarit kan tillgodoses utan väsentligt förfång för annat.

De sakkunniga övergå härefter till frågan, vilket skydd som bör tillkomma ägaren av en vattentäkt, som icke är avsedd för viss fastighets behov, utan för bortledning av vatten t. ex. för kommunalt ändamål.

Det är enligt de sakkunnigas mening uppenbart, att även ägare av sådana vattentäkter, som nu nämnts, böra åtnjuta skydd. Härvid är emellertid nödvändigt att bestämma skyddet på ett annat sätt än när fråga är om vattentäkt, som är avsedd för viss fastighets behov. De sakkunniga ha ansett, att förevarande lagrum i nu ifrågavarande avseende bör innehålla, att vattentäkt ej må utan särskilt tillstånd anordnas eller nyttjas så, att en förutvarande vattentäkt, som är avsedd för annat ändamål än viss fastighets förseende med vatten, ej kan utnyttjas *i huvudsakligen samma omfattning som förut*. Härav torde framgå, att ägaren av en sådan vattentäkt, som nu är i fråga, enligt de sakkunnigas mening bör anses skyldig tåla, att vattentillgången vid vattentäkten underkastas en mindre förändring till nackdel för honom, ehuru givetvis en sådan inverkan helst bör undvikas, där det kan ske. Vid större minskning i tillgången å grundvatten vid vattentäkten kan ägaren däremot göra gällande, att han lider intrång i sin rätt. Även i sådant fall bör dock med hänsyn till 43 § ersättning, varom nedan sägs, icke utgå, därest föreliggande behov av vatten genom iakttagande av erforderlig sparsamhet kan tillgodoses med återstående vattentillgång.

Av vad nu anförts framgår å andra sidan, att, därest ägaren av vatten-

täkt, som icke är avsedd för viss fastighets behov, avskäres från möjlighet att vid vattentäkten tillgodogöra mera vatten än förut, föreligger enligt förslaget icke något intrång i ägarens rätt. Härav följer dock icke, att vid prövning av fråga om tillstånd att tillgodogöra vatten vid annan vattentäkt ett påstående, att en ökad vattenmängd framdeles kommer att behöva tillgodogöras vid redan befintlig vattentäkt, må lämnas utan avseende. Härutinnan kan till en början erinras därom, att enligt 43 § vattentäkt skall anläggas så, att ändamålet må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan. Denna princip föranleder bland annat, att en ny vattentäkt, där det utan oskäligen kostnad kan ske, bör förläggas på en sådan plats, att den ej hindrar ägaren av en äldre vattentäkt att företaga erforderlig utvidgning av denna eller av dess drift. Enligt 48 §, jämförd med 38 § andra stycket, skall vidare såsom förut nämnts vid konkurrens mellan två eller flera vattentäkter, med iakttagande av ortens behov, företräde givas åt den vattentäkt, som ur allmän och enskild synpunkt kan antagas bliva till största gagn. För att ägaren av en befintlig vattentäkt, som ej är avsedd för viss fastighets behov, skall kunna med framgång återöpa sistnämnda båda lagrum torde dock, när fråga är om någon avsevärd ökning av vattenbehovet vid hans vattentäkt, regelmässigt böra krävas, att han uti därför stadgad ordning gör ansökan om tillstånd att tillgodogöra vatten i större omfattning än förut. Någon sådan ansökan kräves dock icke, därest 49 § första stycket i förslaget är tillämpligt. Enligt detta lagrum äger nämligen vattendomstolen vid meddelande av tillstånd att vid vattentäkt tillgodogöra större vattenmängd än 150 kubikmeter om dygnet ålägga vattentäktens ägare att framdeles avstå vatten, som då kan prövas erforderligt för någon orts förseende därmed eller för tillgodoseende av annat allmänt behov.

Anordnandet och utnyttjandet av en vattentäkt kan även medföra olägenhet för annan i åtskilliga andra hänseenden än ovan berörts. Förevarande lagrum torde fördens skull jämväl böra innehålla förbud att utan särskilt tillstånd anordna eller nyttja vattentäkt så, att annan därigenom åsamkas *men av någon betydelse*. Såsom exempel å olägenhet, som här kan komma i fråga, vilja de sakkunniga anföra, att grundvattenståndet inom en fastighet sänkes så, att — ehuru det alltjämt är möjligt att å fastigheten erhålla erforderligt vatten — fastighetens ägare likväl för att kunna tillgodose behovet av vatten för fastighetens bruk varder nödsakad att upptaga ny eller fördjupa befintlig brunn eller att anskaffa nytt pumpverk eller ändra förutvarande pumpverk så att det erhåller större uppfodringshöjd. I flera av nu nämnda fall kan fastighetsägaren även komma att få vidkännas ökade uppfodringskostnader. En sänkning av grundvattenståndet kan uppenbarligen också föranleda, att ägaren av en vattentäkt, som ej är avsedd för viss fastighets behov, måste införa ändrade anordningar vid vattentäkten eller att hans uppfodringskostnader avsevärt ökas. Såsom förut påpekats kan vidare sänkning av grundvattenståndet menligt inverka å pålad grund till byggnad eller å jordens fuktighetsgrad m. m. Hänsyn till upp-

kommande olägenheter torde i samtliga ovan angivna fall liksom eljest böra tagas, om de äro av någon betydelse.

Olägenheter, som icke kunna anses innebära men av någon betydelse, böra däremot enligt de sakkunnigas mening tålas. Det är nämligen en genomgående princip inom grannskapsrätten, att envar är skyldig att till en viss grad tåla olägenheter, som följa av ett samhälles utveckling liksom av förändrade levnadsförhållanden i allmänhet m. m. Denna princip bör tillämpas även vid bedömande av de olägenheter, som vållas av en vattentäkt. Härigenom underlättas ock i viss mån erforderliga förundersökningar i mål om rätt att tillgodogöra grundvatten. De torde nämligen i åtskilliga fall kunna begränsas till de områden, där en mera påtaglig sänkning av grundvattenståndet kan förväntas.

Enligt det förut berörda stadgandet i 3 § av förevarande kap. förutsättes för att tillstånd till byggande i vatten skall kunna meddelas, att nyttan av byggnaden prövas efter avdrag av byggnadskostnaden uppgå till ett värde, motsvarande 3 gånger den skada och det intrång, som göres å åker och äng, samt 2 gånger skadan och intrånget å annan egendom. De sakkunniga ha icke ansett lämpligt, att i lagen fastställes något visst förhållande mellan nytta och skada, som skall föreligga för att tillstånd skall kunna lämnas till en vattentäkt. Härvid kan anföras, att större vattentäkter till stor del anläggas för tillgodoseende av kommunala behov. Man kan därvid, i synnerhet som en kommun ej bör bereda sig vinst å tillhandahållande av vatten, icke lämpligen åsätta vattnet något försäljningsvärde, vilket kan läggas till grund för en sådan värdering som i 3 § avses. Och även där vattnet skall användas t. ex. för industriellt ändamål är en dylik värdering svår att genomföra. Det ekonomiska värdet av vattentäkten borde i så fall rätteligen anses motsvara eventuell besparing, som kan vinnas därigenom att vatten ej behöver anskaffas från annat håll. Anläggandet av en vattentäkt kan emellertid vara påkallat även om vatten till äventyrs kan erhållas från förut befintlig anläggning till ungefär samma kostnad samt någon direkt ekonomisk förmån sålunda ej vinnes. Och överhuvud torde ett på nämnt sätt beräknat värde ej vara ägnat att användas vid en jämförelse efter sådana grunder, som i 3 § angivas.

De sakkunniga ha på grund av det anförda ansett tillåtligheten av vattentäkt böra prövas på ett sätt, som medger hänsynstagande till alla berättigade synpunkter utan att något visst ekonomiskt värde kräves. Därför föreslås som huvudregel, att tillstånd till vattentäkt skall givas, om den prövas ur allmän och enskild synpunkt medföra *fördel, som väsentligt överväger olägenheterna*. Anmärkas må, att man vid bedömande av den uppkommande fördelen bland annat måste beakta, huruvida erforderligt vatten kan erhållas på annat sätt än genom den ifrågasatta vattentäkten samt vilka kostnader och vilka olägenheter som i så fall skulle uppkomma.

Därest anläggandet av vattentäkt medgives, oaktat annan därigenom åsamkas skada eller intrång, skall ersättning därför utgå. Vid bedömande av frågan, huruvida och i vad mån ersättning skall givas, bör uppenbarligen

beaktas, om den, som åsamkas olägenhet i ett hänseende, vinner någon förmån i annat hänseende. Ersättning kan enligt förslaget bestämmas i penningar eller genom tillhandahållande av vatten, eventuellt — i händelse av överenskommelse — på annat sätt. Närmare bestämmelser härom meddelas i 9 kap.

Det kan tänkas inträffa, att nyttjande av vattentäkt medför olägenheter av stor räckvidd. I så fall torde särskild försiktighet böra iakttagas. De sakkunniga föreslå i sådant hänseende, att vid prövning av tillåtligheten av vattentäkt skall iakttagas, att nyttjande av vattentäkt ej må medföra, att ett avsevärt antal fastigheter berövas vatten för husbehovsförbrukning eller att större fabrik eller annan anläggning, varav många hava uppehälle, måste nedläggas eller dess drift väsentligt minskas (jfr 3 § andra stycket).

Även om hinder mot vattentäkt enligt ovan angivna föreskrifter skulle föreligga torde Konungen böra äga att lämna medgivande till vattentäkt, som prövas vara av synnerlig betydelse för någon Orts förseende med vatten eller för näringslivet eller eljest från allmän synpunkt (jfr 3 § tredje stycket).

Den prövning rörande vattentäkt, vilken enligt ovan angivna grunder skall äga rum, kräver uppenbarligen stor hänsyn till ändamålet med vattentäkten. Det lär fördenskull, ehuru förslaget icke giver direkt uppfordran därtill, vara befogat att i tillstånd till vattentäkts anordnande eller nyttjande angiva, för vilket ändamål det får ske. Intages bestämmelse härom i beslut, varigenom sådant tillstånd meddelas, lär den komma att utgöra ett konstitutivt villkor för tillståndets giltighet.

Vad ovan anförts har närmast haft avseende å anläggande och nyttjande av *ny* vattentäkt men de principer, som utvecklats, torde enligt den i förslaget upptagna lydelsen av förevarande lagrum bliva tillämpliga även när någon vill vid befintlig vattentäkt tillgodogöra vatten i större omfattning än förut.

I förevarande paragraf har till slut intagits ett undantag från paragrafens tillämplighetsområde. De bestämmelser angående anordnande och nyttjande av vattentäkt, vilka ovan under förevarande paragraf av de sakkunniga föreslagits, torde nämligen icke böra tillämpas å anordnande eller nyttjande av vattentäkt, som är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning.¹ Den som vill anlägga vattentäkt för ändamål, som nu sagts, synes icke böra belastas med kostnader för förprovning. Undantaget innebär därjämte i materiellt hänseende, att husbehovsvattentäkter äga företrädesrätt till befintligt grundvatten framför vattentäkter för andra ändamål. Innehavaren av en vattentäkt av det senare slaget har sålunda som regel ej någon talan, om han till äventyrs av en husbehovsvattentäkt lider men genom minskning i vattentillgången. Är husbehovsvattentäkten olämpligt anordnad, kan dock enligt 43 § talan om rättelse vara be-

¹ Motsvarande undantag, ehuru med varierande räckvidd, finnes i dansk och italiensk lag, i en i kantonen Zürich gällande författning samt i de preussiska och österrikiska vattenlagarna.

rättigad. Samma paragraf ger även stöd för talan om erforderlig sparsamhet med vattnet.

I förslaget har ej angivits vad med husbehov skall förstås. De sakkunniga vilja emellertid hänvisa till att begreppet redan vunnit burskap i lagstiftningen bland annat genom lagen den 28 juni 1918 om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning. Enligt de sakkunnigas uppfattning bör till husbehovsförbrukning räknas t. ex. användning av vatten för hushållsändamål, bad, tvätt och rengöring å lantgårdar eller i egnahem eller hyreshus, vidare för vattning av kreatur, mjölkbehandling eller annat vanligt lantbruksändamål, för bevattning av trädgård, som huvudsakligen är avsedd för eget behov, och i vissa fall för hantverk. Å andra sidan vilja de sakkunniga såsom exempel å vattentäkt, som ej kan anses vara avsedd allenast för husbehov, nämna vattentäkt, som tillgodoser vattenbehovet vid industriell anläggning, handelsträdgård, mejeri, restaurang, hotell, sjukhus eller tvättinrättning. Det är tydligt, att gränsen mellan husbehovsförbrukning och annan förbrukning emellanåt kan bliva föremål för tvekan. De sakkunniga anse dock lämpligast att åt rättspraxis överlämna att i uppkommande fall avgöra, huruvida husbehov föreligger eller ej.

Tvister om fördelning av grundvatten husbehovsvattentäkter emellan skola enligt förslaget avgöras jämlikt 57 §.

45 §.

Ovan har framhållits, att den, som vill tillgodogöra grundvatten å sin mark, bör beredas möjlighet att anordna erforderlig vattentäkt på lämpligt sätt, även om annan därigenom åsamkas visst intrång. Liksom i fråga om byggande i vatten kan vid anläggande av vattentäkt vara erforderligt att å annans fastighet framdraga ledning för vattnet eller att taga väg eller utföra åtgärd till förebyggande eller minskande av skada. Till åtgärd, som sist sagts, torde vara att hänföra icke blott sådan åtgärd, varmed avses att förekomma eller minska skada å annans egendom, utan även åtgärd till skydd för den vattentäkt, om vars anläggande är fråga. Beträffande vattentäkt kan därjämte vara erforderligt att å annans mark utsätta observationsrör till utrönande av vattentäktens inverkan å grundvattenståndet. Då det intrång, som vållas genom sådana åtgärder, som nu nämnts, icke lär vara särskilt betydande (jfr 46 §), torde det icke möta betänkligheter att medgiva rätt därtill, oavsett om den vattentäkt, varom är fråga, avser att fylla ett allmänt eller enskilt behov. Att ersättning för intrånget skall utgå, är uppenbart.

Vad särskilt angår ledning för vatten vilja de sakkunniga erinra därom, att särskilda bestämmelser finnas angående rätt för ägare av fastighet att för dess förseende med vatten till husbehovsförbrukning framdraga ledning över annans mark. Stadgandena i lagen den 28 juni 1918 om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning böra vara utslutande tillämpliga i sådant fall. Detta innebär bland annat, att vattendomstol därvid ej behöver anlitas.

De sakkunniga ha förut föreslagit en ändring av bestämmelserna om byggnad i vatten i syfte att bereda viss möjlighet till skydd mot förorening (jfr 14 §). Grundvattnet är i allmänhet av naturen bättre skyddat däremot men även förorening av grundvatten kan likväl förekomma av olika anledningar. Vanlig är förorening genom gödselvatten. Vidare må nämnas förorening genom avloppsvatten, som avsiktligt eller oavsiktligt nedsläppes i grundvattenförande jordlager. Av stor betydelse är i övrigt beskaffenheten av grunden, där vattnet framrinner. Sålunda kan särskilt i kalkstensformationer förekommande grundvatten lätt bliva föremål för förorening. Och sådan är icke heller utesluten t. ex. i fråga om de för grundvattenförsörjningen så viktiga rullstensåsarna. Av inkomna uppgifter angående kommunala vattenledningsverk, som tillgodogöra grundvatten, framgår ock, att grundvattentillgångar blivit utsatta för allvarliga föroreningar eller att fara därför förelegat. Vissa kommuner ha med anledning därav sökt skydda sig genom tillskapande av servitut, inköp av stora markområden eller förvärf av vissa upplag m. m. Även i fråga om grundvatten föreligger sålunda uppenbart behov av skydd mot förorening, i synnerhet som en grundvattentillgång i vissa fall, sedan förorening en gång skett, kan vara förstörd för mycket lång tid framåt. Liksom beträffande ytvatten förefinnes viss möjlighet att, när fråga är om allmänt behov, vinna sådant skydd genom expropriation. Men denna utväg är jämväl i nu ifrågavarande fall, även om den formellt står till buds, ofta opraktisk och förenad med onödiga kostnader. De sakkunniga anse fördenskull, att förevarande paragraf även bör medgiva rätt att å annans fastighet lägga besvär eller last, som erfordras till skydd mot förorening av grundvatten.¹ Ersättning bör utgå för intrång, som därigenom vållas annan, men intrång lär icke få anses föreligga annat än i sådana fall, då det servitut, som kan komma att åläggas fastighet, är mer omfattande än vad fastighetens ägare på grund av allmänna regler är skyldig att iakttaga.

Av samma skäl, som de sakkunniga för motsvarande fall anfört under 14 §, vilja de sakkunniga föreslå, att, där beslut meddelats, att servitut till skydd mot förorening av grundvatten skall läggas å fastighet, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos domaren i det tingslag eller rätten i den stad, där fastigheten är belägen, varefter med sådan anmälan skall förfaras som om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom finnes föreskrivet.

Enligt 15 och 16 §§ i förevarande kap. kan i fråga om byggande i vatten under vissa förutsättningar vinnas rätt att begagna annan tillhörig byggnad samt att erhålla utmål å annans mark. Det kan möjligen ifrågasättas att stadga något motsvarande beträffande vattentäkt. Behov kan sålunda tänkas att t. ex. å annans mark anlägga brunn för tillgodogörande av grundvatten. De sakkunniga ha dock icke fördenskull ansett tillräckliga skäl föreligga att i vattenlagen intaga något stadgande om rätt att anlägga själva

¹ Motsvarighet härtill finnes bl. a. i dansk och österrikisk rätt.

vattentäkten å annans mark. Detta skulle innebära ett direkt avsteg från den i 1 kap. 14 § angivna principen, att rätten att tillgodogöra grundvatten bör följa jordäganderätten. Ett sådant avsteg synes knappast motiverat annat än för allmänt ändamål och i så fall förefaller lämpligast, att frågan avgöres av Konungen enligt lagen om expropriation. En enskild företagare torde alltjämt böra vara hänvisad till att söka förvärva för ändamålet erforderlig mark genom köp eller byte eller att vinna servitutsrätt genom frivillig upplåtelse av ägaren.¹

Angående förfarandet i det fall, att Konungen med stöd av lagen om expropriation medger, att vattentäkt anlägges å annans fastighet, stadgas i 60 §.

46 §.

Denna paragraf stadgar endast, att för ändamål, som i 45 § nämnts, ej må tagas i anspråk tomtplats, trädgård eller park, såframt därav uppkommer avsevärt men och ändamålet utan synnerlig olägenhet kan vinnas på annat sätt. De sakkunniga vilja påpeka, att de åtgärder, om vilka i 45 § är fråga, mången gång allenast medföra mycket obetydligt intrång. Förevarande lagrum har fördenskull icke ansetts böra erhålla en så sträng formulering som motsvarande stadgande beträffande byggande i vatten (jfr 17 §).

47 §.

1 mom. Såsom de sakkunniga förut framhållit torde det vara erforderligt, att anläggandet av större vattentäkter alltid föregås av förprovning, som bör handhavas av vattendomstol. Härvid lär vara nödvändigt att förskriva sådan provning, vare sig i det konkreta fallet mer eller mindre starka skäl kunna anses tala därför eller ej. Bedömandet av frågan, om förprovning beträffande en större vattentäkt erfordras, kan sålunda icke överlåtas åt den som vill anlägga vattentäkten. Å andra sidan är tydligt, att vederbörande ej onödigtvis böra belastas med de kostnader, som äro förenade med en förprovning. Det bör även med hänsyn till vattendomstolarnas arbetsbörda såvitt möjligt undvikas att betunga dessa med mål angående relativt obetydliga anläggningar.

Enligt de sakkunnigas mening är det lämpligt att vid bestämmande av den gräns, som enligt det anförda är erforderlig, utgå från storleken av den vattenmängd, som är avsedd att tillgodogöras vid en vattentäkt. Vattenmängden i fråga måste åter hänföra sig till viss tidsperiod, t. ex. år, månad eller dygn. Vid valet av sådan tidsperiod måste uppmärksammas, att vattenförbrukningen vid en vattentäkt kan variera i avsevärd grad. Under vissa tider av året kan den vara relativt obetydlig medan den under andra tider kan springa upp till betydande storlek. Understundom användes en vattentäkt överhuvud allenast under en kort säsong, ehuru under denna

¹ Förslaget torde i förevarande avseende överensstämma med bl. a. dansk, schweizisk och österrikisk lag liksom med gällande rätt i de länder, som sakna mer utförlig lagstiftning om grundvatten.

tid grundvatten tillgodogöres i betydande mängd. Det är tydligt, att en sådan vattentäkt, även om förbrukningen per år icke är påfallande stor, under nämnda säsong kan medföra högst betydande inverkan å grundvattenståndet. Såsom tidsenhet torde därför icke böra användas en så lång tidsperiod som ett år. Däremot kan månad eller dygn komma i fråga. De sakkunniga ha för sin del ansett, att dygnet är den lämpligaste tidsenheten.

Vad härefter angår den vattenmängd per tidsenhet, som skall vara avgörande för ifrågavarande gränsdragning, ha de sakkunniga försöksvis tänkt sig, att den största vattenmängd, som cirka 500 personer förbruka för hushållsändamål per dygn, skulle kunna tagas till måttstock. Den å nämnda antal människor för sådant ändamål belöpande största vattenförbrukningen per dygn kan — förutsatt att moderna bekvämligheter finnas — beräknas till 150 kubikmeter. I själva verket förbruka dock många samhällen med avsevärt större invånarantal icke så mycket vatten som nu nämnts. Man torde kunna utgå från att ett samhälle, varest den största vattenförbrukningen för hushållsändamål uppgår till 150 kubikmeter om dygnet, i genomsnitt förbrukar cirka 100 kubikmeter om dygnet eller cirka 36 500 kubikmeter om året. Av uppgifter, som de sakkunniga införskaffat angående kommunala vattenledningsverk, synes framgå, att i åtminstone fem städer, en köping och sju municipalsamhällen med egna vattenledningsverk understeg den vattenmängd, som år 1936 tillgodogjordes, sistnämnda myckenhet. (Härvid bortses från vad eventuellt kan ha uppfordrats vid privata brunnar.) Invånarantalet uppgick den 1 januari 1936 till respektive 4 443, 2 610, 1 238, 1 230 och 1 177 i nämnda städer, till 590 i nämnda köping och till 2 847, 1 737, 1 570, 1 126, 1 002, 972 och 674 i municipalsamhällena.

Härjämte må erinras, att i några städer samt flertalet köpingar och municipalsamhällen vattenledningsvatten icke finnes att tillgå. I dessa samhällen är vattenförbrukningen fördenskull säkerligen ringa.

De sakkunniga ha ock sökt bilda sig en uppfattning, hur en gräns, bestämd med hänsyn till en vattenmängd av 150 kubikmeter om dygnet, skulle komma att verka i fråga om vissa offentliga anläggningar. Uppgifter ha för ändamålet införskaffats från sinnessjukhus, lasarett och sanatorier. Egen anläggning för tillgodogörande av vatten finnes såvitt upplysningar erhållits vid 11 sinnessjukhus, 11 lasarett och 24 sanatorier. År 1936 synes den tillgodogjorda vattenmängden vid 9 lasarett och 21 sanatorier i genomsnitt ha understigit 150 kubikmeter om dygnet. Vid några av nämnda lasarett och sanatorier kan dock vattenförbrukningen under någon kortare tid av året ha överstigit nyssnämnda myckenhet. Vid sinnessjukhusen synes vattenförbrukningen i samtliga fall ha överstigit 150 kubikmeter om dygnet.

Även i fråga om industriella anläggningar ha vissa uppgifter erhållits.

Svenska cellulosaaföreningen har upplyst, att enligt inkomna uppgifter om 50 anläggningar 8 använda grundvatten från egen vattentäkt. I 2 fall understiger förbrukningen av grundvatten 150 kubikmeter om dygnet, i 6 fall överstiger förbrukningen nämnda vattenmängd. Emellertid är i samtliga fall den totala vattenförbrukningen mycket stor.

Av Svenska pappersbruksföreningen har upplysts att, enligt inkomna uppgifter från 51 bruk, 9 av dessa använda grundvatten. Av de 9 sistnämnda bruken äro 4, som jämväl tillhöra Svenska cellulosaföreningen, redovisade här ovan. Vid återstående 5 bruk synes förbrukningen av grundvatten i 3 fall understiga och i 2 fall överstiga 150 kubikmeter om dygnet.

Svenska sockerfabriksaktiebolaget har lämnat uppgifter beträffande 25 bolaget tillhöriga anläggningar. Vid 7 av dessa tillgodogöres grundvatten från egen vattentäkt. I 6 fall överstiger den mängd sådant vatten, som tillgodogöres, 150 kubikmeter om dygnet.

Genom Svenska bryggareföreningen ha uppgifter inkommit från 105 skattepliktiga bryggerier. Totala antalet till föreningen anslutna skattepliktiga bryggerier uppgår till c:a 150. Vid 64 av förstnämnda 105 bryggerier tillgodogöres grundvatten från egen vattentäkt. I 58 fall synes förbrukningen av grundvatten från egen vattentäkt understiga 150 kubikmeter om dygnet, i 6 fall överstiger den samma vattenmängd. Vid de 105 bryggerier, från vilka uppgifter inkommit, synes den totala vattenförbrukningen i 88 fall understiga 150 kubikmeter om dygnet, i 17 fall överstiga samma vattenmängd. Endast de största bryggerierna överskrida sålunda gränsen.

Av Skattefria bryggeriers riksförbund har uppgivits, att till förbundet anslutna företag icke i något fall torde förbruka grundvatten till större kvantitet än 150 kubikmeter om dygnet.

Sveriges vattenfabrikanters riksförbund har lämnat jämförelsevis ingående upplysningar i ämnet. Antalet vattenfabriker uppgives till c:a 1 000, av vilka 340 äro medlemmar av förbundet. 158 fabriker ha lämnat uppgifter angående sin vattenförbrukning. Vid 64 av dessa fabriker tillgodogöres grundvatten vid egen eller arrenderad vattentäkt. Som regel är det emellertid fråga om jämförelsevis mindre betydande kvantiteter. Icke i något fall uppnår den tillgodogjorda vattenmängden siffran 150 kubikmeter om dygnet. Det kan nämnas, att den största av ifrågavarande vattenfabriker, vilken under sommartiden sysselsätter c:a 120 arbetare, icke förbrukar mer än 39 000 kubikmeter vatten om året — därav 4 000 kubikmeter från egen vattentäkt — d. v. s. i genomsnitt totalt c:a 107 kubikmeter om dygnet. Vid den största vattenfabrik, från vilken uppgift överhuvud inkommit, användes c:a 100 000 kubikmeter vatten om året eller i genomsnitt c:a 274 kubikmeter om dygnet. Intet kommer emellertid från egen vattentäkt. Fabriken, som under sommartiden sysselsätter c:a 260 arbetare, synes i fråga om storlek och vattenförbrukning vara ensamstående. I samtliga andra fall är den totala förbrukningen långt mindre än 150 kubikmeter om dygnet.

Upplysningar ha tillika erhållits från ytterligare fyra sammanslutningar liksom direkt från vissa enskilda företag. De uppgifter, som sålunda inkommit rörande vissa andra industrigrenar än dem som ovan berörts, synas emellertid icke tillräckligt representativa. Den gjorda utredningen torde dock giva stöd för antagande, att de anläggningar, vid vilka grundvatten tillgodogöres till större myckenhet än 150 kubikmeter om dygnet, äro av den storlek, att ett obligatoriskt förprövningsförfarande icke kan verka för betungande. En grundlig undersökning av tillgången å vatten måste i samtliga fall anses påkallad.

De sakkunniga vilja på grund av det anförda såsom huvudregel föreslå, att anläggande av vattentäkt, som är avsedd att användas för tillgodogörande av större vattenmängd än 150 kubikmeter om dygnet, ej må påbörjas utan förprövning av vattendomstol. Beträffande den närmare innebörden

härav torde redan av vad förut anförts framgå, att de sakkunniga med den angivna vattenmängden icke avse den myckenhet som erhålles, därest förbrukningen per år divideras med antalet av årets dagar. Å andra sidan är icke avsett, att förprovning skall äga rum, därest ägaren av en vattentäkt för endast en eller ett par dagar skulle behöva tillgodogöra något mera grundvatten än 150 kubikmeter om dygnet. Därest emellertid under någon icke alltför obetydlig tid tillgodogöres grundvatten till så stor myckenhet, att medeltalet per dygn överstiger 150 kubikmeter, eller ock grundvatten under någon kortare period tillgodogöres till en kvantitet, som vida överstiger nu angivna mängd, torde få anses, att vid vattentäkten tillgodogöres större vattenmängd än 150 kubikmeter om dygnet.

Mot det anförda kan invändas, att stadgandets innebörd är i viss mån svävande. Förhållandena äro emellertid så skiftande, att en alltför stel regel är mindre önskvärd. Överträdelse av stadgandet är visserligen enligt 13 kap. 11 § i förslaget belagd med straff men därvid förutsättes, att den skyldige insett eller skäligen bort inse, att förprovning varit erforderlig. Tydligt är fördenskull, att endast påtagliga överträdelser kunna komma att bestraffas, och något praktiskt behov av straffrättsligt ingripande i andra fall lär icke föreligga. Möjlighet för vattendomstol att meddela erforderliga reglerande bestämmelser till skydd för allmänna eller enskilda intressen finnes nämligen enligt förslaget oberoende av vederbörandes straffbarhet.

Den regel angående vattendomstols förprovning, som ovan föreslagits beträffande anläggande av ny vattentäkt, bör kompletteras med ett stadgande för det fall, att någon vill vid redan befintlig vattentäkt tillgodogöra mera vatten än förut. I detta hänseende torde böra stadgas, att grundvatten ej må, annat än för tillfälligt behov, utan vattendomstolens prövning vid befintlig vattentäkt tillgodogöras i större omfattning än förut, såframt den vattenmängd, som därefter kommer att tillgodogöras vid vattentäkten, överstiger 150 kubikmeter om dygnet. Undantaget till förmån för »tillfälligt behov» står i överensstämmelse med vad de sakkunniga ovan anført om huvudregelns innebörd. I övrigt må påpekas, att nu ifrågavarande regel om utvidgat tillgodogörande av grundvatten är tillämplig *vare sig* vattentäkten såsom tillkommen före den nya lagens ikraftträdande icke varit föremål för vattendomstols prövning *eller* vid vattentäkten förut tillgodogjorts vatten till mängd, som icke överstigit 150 kubikmeter om dygnet, och vattendomstols prövning fördenskull icke tidigare varit påkallad *eller* vattentäkten förut varit föremål för vattendomstols prövning men ägaren vill tillgodogöra större vattenmängd än tidigare varit tillåten.

Det torde i detta sammanhang icke behöva närmare utvecklas, att en vattentäkt, även om den ej är avsedd för tillgodogörande av större vattenmängd än 150 kubikmeter om dygnet, kan vålla intrång i allmän eller enskild rätt. De sakkunniga föreslå av detta skäl, att vattendomstols förprovning skall äga rum även när i andra fall än ovan nämnda äro sannolika skäl, att genom åtgärd för tillgodogörande av grundvatten allmän eller enskild rätt förnärmas. Det må påpekas, att förprovning i fall, som nu avses,

uppenbarligen kan undvikas genom överenskommelse med vederbörande rättsägare, som i så fall icke »förnärmas». De sakkunniga vilja därjämte särskilt framhålla, att under sist föreslagna stadgande icke faller anordnande eller nyttjande av vattentäkt, vilken allenast är avsedd för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning. Vid avgörande av frågan, huruvida allmän eller enskild rätt förnärmas, skall nämligen iakttagas vad i 44 § är stadgat. I första stycket av denna paragraf angives, i vilka fall vattentäkt anses kränka annans rätt, och av fjärde stycket framgår, att de föregående styckena i samma paragraf icke äro tillämpliga å anordnande eller nyttjande av vattentäkt, som allenast är avsedd för husbehov.

Vid avfattande av nu behandlade stadgande ha de sakkunniga icke förbi-sett, att det för den enskilde kan erbjuda svårighet att avgöra, huruvida annans rätt kommer att förnärmas. Under vissa omständigheter kan det emellertid, även utan särskild undersökning, vara påtagligt, att annan kommer att lida men. Därest t. ex. förut i närheten finnes en vattentäkt, som veterligen åstadkommit sänkning av grundvattenytan till skada för annan, är tydligt, att en ny vattentäkt för tillgodogörande av samma grundvatten-tillgång måste medföra ytterligare sänkning av grundvattenytan och där-med förenade olägenheter. Anmärkas må att, även om vid anläggande av en vattentäkt sannolika skäl att annan skall förnärmas icke kunna anses föreligga och vid sådant förhållande vattendomstolens förprovning icke på-kallas, det framdeles likväl kan visa sig, att annan lider skada eller intrång. Denne kan i så fall föra talan om förbud, helt eller delvis, att nyttja vatten-täkten, om skadestånd eller om vidtagande av särskilda anordningar. Å andra sidan är ägaren av vattentäkten oförhindrad att hos vattendomstolen begära tillstånd att, oaktat vattentäkten åsamkar annan skada, alltjämt nyttja densamma mot ersättning till skadelidande.

De sakkunniga anse lämpligt att, även om vattendomstolens provning enligt förut angivna regler icke erfordras, den, som ärnar vidtaga åtgärd för tillgodogörande av grundvatten, må, om han så önskar, till beredande av trygghet för framtiden påkalla sådan provning. Härvid är tänkbart, att provning påkallas även rörande vattentäkt, som allenast är avsedd för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning. Då emel-lertid gränsen mellan sådana vattentäkter och andra emellanåt kan vara föremål för tvekan, torde det icke böra förvägras ägare av vattentäkt, som är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovs-förbrukning, att bereda sig den trygghet han finner önskvärd. Med hänsyn till kostnaderna för ansökningsförfarandet torde onödiga ansökningar icke vara att befara.¹

2 mom. I förevarande paragraf bör även meddelas bestämmelse för det fall, att vattendomstolen vid provning av en ansökan finner, att anordnande eller nyttjande av vattentäkt skulle möta hinder av bestämmelserna i 44 §

¹ Jfr 11 kap. 97 §. De kostnader, som enligt detta lagrum skola gäldas av sökanden i ett ansökningsmål, bruka, där ej mer än en dag åtgår till vattendomstolens syn och ej särskild sakkunnig anlåtats, uppgå till c:a 150 kronor.

första och andra styckena men likväl med hänsyn till stadgandet i tredje stycket bör tillåtas. Frågan skall i så fall hemställas Konungens avgörande.

48 §.

Det kan tänkas, att vid vattendomstol samtidigt komma att föreligga två eller flera ansökningar, som avse tillgodogörande av samma grundvatten-tillgång. Därest grundvattentillgången icke räcker för mer än en av de vattentäkter, om vilka är fråga, måste någon av ansökningarna erhålla företräde. Vid avgörandet av sådan fråga synes böra gälla den regel, som i 38 § andra stycket är given för där avsedd konkurrens mellan flera företag. Företräde skall enligt detta lagrum givas åt det företag, som ur allmän och enskild synpunkt kan antagas bliva till största gagn (jfr även 10 kap. 56 § och 11 kap. 63 § andra stycket vattenlagen). Tydligt lär vara, att enligt denna regel, tillämpad å vattentäkter, en kommunal anläggning i allmänhet bör erhålla företräde framför en enskild. Av betydelse är dock, vilka möjligheter som finnas att tillgodose föreliggande behov på annat sätt. Härvid bör uppmärksammas, att en kommun genom anlåtande av expropriation emellanåt kan tänkas finna flera utvägar för anskaffande av erforderligt vatten än ett enskilt företag. Vad nu sagts om kommunala anläggningar gäller även sådana, som avse annat allmänt ändamål. I övrigt lär vid prövning av fråga om företräde böra beaktas, om den ena ansökningen avser allenast nödvändig utvidgning av redan befintlig vattentäkt, medan den andra ansökningen kanske avser anläggande av en helt ny vattentäkt. I en sådan situation torde, om ej andra skäl tala däremot, avgörandet böra utfalla till förmån för den förra vattentäkten. Uppenbarligen kan också, därest två eller flera ansökningar om rätt att tillgodogöra grundvatten ur samma grundvattentillgång föreligga, avgörandet komma att innebära, att envar ansökan bifalles med erforderlig begränsning av den vattenmängd, som må tillgodogöras. Vid handläggning av spörsmål av denna art torde det ofta vara lämpligt att försöka genom förlikning uppnå enighet om storleken av de vattenmängder, som vid varje särskild vattentäkt må tillgodogöras.¹ Kan ej förlikning vinnas, får domstolen på bästa sätt skilja mellan parterna. I 38 § andra stycket stadgas ock, att i sådana konkurrensfall, som i detta lagrum avses, skall mellan stridiga intressen såvitt möjligt så jämkas, att ettvar kan tillgodoses utan väsentligt förfång för annat. Emot tillämpningen av detta stadgande å vattentäkter torde ej något vara att erinra.

I ett hänseende har i fråga om vattentäkter ansetts böra meddelas en särskild bestämmelse, som möjligen innebär ett undantag från vad eljest av 38 § andra stycket skulle följa. Det torde uttryckligen böra föreskrivas, att en ort ej må genom tillämpning av vad i nämnda lagrum är stadgat berövas erforderligt vatten från grundvattentillgång inom orten. Däremot har det ej ansetts lämpligt att — såsom i viss utländsk lagstiftning skett —

¹ I Danmark tillmättes det stor vikt att söka åvägbringa förlikning. Sådan åstadkomes ock i mycket stor utsträckning.

uttryckligen angiva, att en ort, som är belägen närmare grundvattentillgången i fråga, skall äga företräde framför en mera avlägsen ort. Även andra betydelsefulla omständigheter kunna i en sådan situation vara att beakta. Det torde kunna antagas, att synpunkten, som i viss utsträckning synes riktig, utan att inskrivas i lagen kommer att tillerkännas tillbörligt utrymme vid tillämpningen av de regler, för vilka ovan redogjorts.

Vid redogörelsen här ovan för innebörden av nu ifrågavarande paragraf ha de sakkunniga utgått från att två eller flera ansökningar om tillgodogörande av grundvatten samtidigt föreligga till behandling. Av vad under 44 § anförts framgår emellertid, att förevarande paragraf under vissa förutsättningar kan komma att tillämpas även i andra fall.

49 §.

De sakkunniga ha förut framhållit, att vid konkurrens om en grundvattentillgång företräde som regel bör tillerkännas kommunalt eller annat allmänt behov, som ej lämpligen kan tillgodoses på annat sätt. Även om behovet ännu icke är aktuellt, bör hänsyn därtill tagas. Mången gång kan nämligen förutses, att efter längre eller kortare tid varder erforderligt att för tillgodoseende av behov, som nyss nämnts, anlägga vattentäkt eller ock vidtaga utvidgning av redan befintlig sådan. Under tiden till dess dylikt behov gör sig gällande kan emellertid vara lämpligt, att en grundvattentillgång, som på grund av det anförda framdeles bör helt eller delvis vara förbehållen kommunalt eller annat allmänt behov, utnyttjas för annat ändamål. Med hänsyn till sådana fall torde vattendomstolen böra tillerkännas befogenhet att vid meddelande av tillstånd att tillgodogöra grundvatten stadga förbehåll om skyldighet att framdeles avstå vatten, som då kan prövas erforderligt för någon ords förseende därmed eller för tillgodoseende av annat allmänt behov, som av domstolen angives.

Dylikt förbehåll är uppenbarligen mera påkallat i fråga om större vattentäkter än beträffande mindre. De sakkunniga ha ansett, att en gräns lämpligen kan dragas efter samma grund som i 47 §. Vattendomstolens befogenhet att uppställa förbehåll, som ovan sagts, torde sålunda böra inskränkas till de fall, då tillstånd meddelas att vid vattentäkt tillgodogöra större vattentäkt än 150 kubikmeter om dygnet. Härför talar även, att mindre vattentäkter enligt nyssnämnda paragraf ej behöva komma under vattendomstols prövning annat än när sannolika skäl föreligga att allmän eller enskild rätt förnärmas.

Det är tydligt, att ett förbehåll till förmån för allmänt behov innebär en betydande olägenhet för den som drabbas därav. Vattendomstolen bör därför icke begagna ifrågavarande befogenhet annat än när det verkligen är påkallat. Behovet bör äga en viss sannolikhet och förbehållet bör icke göras mera omfattande än som är nödigt.

De sakkunniga vilja framhålla, att en vattentäkts ägare icke på grund av förbehåll, som här berörts, är skyldig att leverera vatten. Han är endast pliktig att avstå vatten d. v. s. tåla att grundvattentillgången tillgodogöres för

det ändamål, som avses med förbehållet. Om lång tid förflutit eller t. ex. en kommun avsevärt tillvuxit genom den anläggning, till vilken vattentäkt som drabbats av förbehållet hör, kan dock även en sådan skyldighet verka stötande för rättskänslan. Finnes, när fråga om tillämpning av skett förbehåll uppkommer, att det för vattentäktens ägare skulle vara uppenbart obilligt att nödgas utan ersättning avstå vatten, som för ändamålet erfordras, synes fördenskill vattendomstolen böra äga befogenhet att tillerkänna vattentäktens ägare den ersättning, vartill omständigheterna kunna anses giva anledning.

I motiveringen till 44 § ha de sakkunniga framhållit, att vid bedömning av de olägenheter, som åsamkas annan genom anordnandet eller nyttjandet av vattentäkt, skälig hänsyn måste tagas även till framtida behov av vatten å en fastighet, varest grundvattenståndet kan antagas komma att sjunka. Såsom exempel å fall, då en ökning framdeles av vattenbehovet å en fastighet kan tänkas uppkomma, har nämnts, att en fastighetsägare ämnar exploatera sin fastighet för egnahemsbebyggelse. Det är emellertid tydligt, att det kan vara förenat med betydande svårigheter att avgöra, huruvida och i vad mån hänsyn bör tagas till en dylik omständighet. Även om förutsättningar synas föreligga för att en tätare bebyggelse inom en icke alltför avlägsen framtid kan komma till stånd, kan det sålunda likväl vara ovisst, i vilken grad bebyggelsen kommer att fortskrida. Det torde emellertid vara önskvärt att tillse att, därest området i fråga verkligen är lämpat för sådan bebyggelse som avsetts, brist å erforderligt vatten för husbehovsförbrukning icke kommer att föreligga till följd av den vattentäkt, varom är fråga. De sakkunniga ha fördenskill ansett behöfligt, att vattendomstolen må äga befogenhet att i vissa fall vid meddelande av tillstånd att tillgodogöra grundvatten stadga skyldighet för den, som erhåller sådant tillstånd, att vid eventuellt framtida behov tillhandahålla vatten för husbehovsförbrukning.

Föreskrift om sådan skyldighet, som nu nämnts, torde av samma skäl, som ovan anförts beträffande förbehåll till förmån för kommunalt eller annat allmänt behov, icke böra ifrågakomma annat än vid meddelande av tillstånd att tillgodogöra större vattenmängd än 150 kubikmeter om dygnet. Vidare bör skyldighet att tillhandahålla vatten för tillgodoseende av eventuellt framtida husbehov icke ifrågakomma annat än där en sådan inverkan å grundvattenförhållandena inom en fastighet kan antagas komma att ske, att fastigheten kan sägas bliva berövad erforderligt vatten till husbehov. För att detta skall anses vara förhållandet torde förutsättas, att det icke är möjligt att utan oskälig kostnad å fastigheten erhålla för dylikt ändamål erforderligt vatten. Förslaget utgår nämligen från den principen, att skyldighet att tillhandahålla vatten icke bör föreskrivas annat än när uppkommande olägenheter genom sänkning av grundvattenståndet ej lämpligen kunna avhjälpas på annat sätt.

Tages av vattendomstolen föreskriven skyldighet att tillhandahålla vatten för husbehov i anspråk, skola nedan under 9 kap. 46 § föreslagna bestämmelser tillämpas. Därav följer bland annat, att den, som bekommer vatten, kan förpliktas att gälda visst vederlag.

Från skyldigheten att på grund av därom stadgat förbehåll framdeles tillhandahålla vatten för husbehov torde undantag böra kunna medgivas för sådana fall, då det för ersättningsgivaren visar sig förenat med olägenhet av betydelse att behöva leverera vatten. I dylik händelse må enligt förslaget i stället bestämmas gottgörelse i penningar (jfr 9 kap. 46 § 1 mom.).

I förevarande paragraf har slutligen intagits en erinran om skyldighet för vattentäkts ägare att på grund av minskning i tillgången å grundvatten avstå vatten utan att förbehåll därom skett. Härom stadgas i 52 §.

50 §.

I denna paragraf stadgas om den laga kraft, som medföljer vattendomstols beslut i anledning av ansökan, som rör vattentäkt. Härom föreskrives i första hand, att beslut, som innefattar medgivande att anlägga och nyttja vattentäkt eller att vid vattentäkt tillgodogöra större vattenmängd än förut, skall, sedan det tagit åt sig laga kraft, i princip gälla mot envar. Vissa inskränkningar äro — bortsett från förbehåll enligt 49 § — emellertid uppställda. Sålunda gälla vissa i 51 § angivna undantag för sådana fall, då oförutsedd skada inträffar. Vidare innehåller 52 § ett särskilt stadgande för den händelse, att inom en ort inträder avsevärd minskning i tillgången å grundvatten. Ytterligare medger 9 kap. 46 § omprövning av vissa frågor, som röra skyldighet att tillhandahålla vatten i ersättning för förlust av grundvatten och vederlag därför.

Regeln, att vattendomstolens beslut i princip vinner laga kraft mot envar, förutsätter, att målet handlagts enligt det för ansökningsmål i allmänhet i 11 kap. stadgade förfarandet. Enligt 11 kap. 61 § andra stycket kan emellertid i vissa fall ett enklare förfarande anlitas. Där stadgas, att om mål är av beskaffenhet, att det synes lämpligen kunna avgöras med bindande verkan allenast mot viss eller vissa sakägare och deras rättsinnehavare, må vattensdomaren förordna, att målet utan kungörelse skall behandlas såsom stämningssmål. En erinran härom bör intagas i förevarande paragraf.

Under 11 kap. 63 § föreslås här nedan, att i sammanhang med beslut, varigenom ifrågasatt anläggande av vattentäkt medgives, skall — liksom i fråga om byggande i vatten — av vattendomstolen bestämmas viss tid, i regel ej överstigande tio år, inom vilken arbetet skall vara fullbordat. I nu förevarande paragraf torde, likaledes i överensstämmelse med vad om byggande i vatten är stadgat, böra stadgas att, där arbete för anläggande av vattentäkt ej utförts inom tid, som enligt 11 kap. 63 § av vattendomstolen bestämts, skall beslutet vara förfallet, såvitt det avser sådan del av anläggningen som ej kommit till stånd. Visas giltigt skäl för dröjsmål eller skulle genom arbetets inställande synnerligt men uppstå, bör emellertid vattendomstolen äga att på därom före nämnda tids utgång gjord ansökan bevilja anstånd med anläggningens fullbordande på högst tio år.

51 §.

Denna paragraf behandlar det fall, att genom anläggande av vattentäkt i enlighet med vattendomstolens beslut eller genom tillgodogörande av vatten

i överensstämmelse med reglerna i sådant beslut vållas skada eller intrång, som vid beslutets meddelande icke av vattendomstolen förutsetts. Härom föreslås, i anslutning till vad enligt 24 § gäller om byggande i vatten, att den, vilken lider skada eller intrång, som icke förutsetts, må utan hinder av 50 § framställa anspråk å ersättning enligt reglerna i 9 kap.¹ Motsvarande anspråk enligt 24 § skall för att kunna upptagas till prövning anmälas hos vattendomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som vattendomstolen i beslutet må hava föreskrivit, räknat från utgången av den för byggnadens fullbordande i beslutet eller ock sedermera i anledning av sökt anstånd bestämda tiden. Beträffande anspråk å ersättning för oförutsedd skada av vattentäkt bör uppmärksammas, att det kan dröja någon tid innan ett tillstånd att tillgodogöra grundvatten till fullo utnyttjas. Innan så skett och ytterligare åtminstone något år förflutit kan i allmänhet icke ens för år med normal vattentillgång bedömas, i vilken omfattning vattentäkten vållat oförutsedd skada. Härtill kommer att, sedan vattentäkten till fullo tagits i bruk, bör tillfälle även givas att under torrår konstatera, vilka verkningar vattentäkten medför. De sakkunniga anse fördenskull nödvändigt, att vattendomstolen må äga att bestämma jämförelsevis lång tid för anmälan av anspråk på ersättning för oförutsedd skada, som vållas av vattentäkt. Denna tid synes kunna bestämmas till högst tjugu år, räknat från utgången av den för vattentäktens fullbordande bestämda tiden. Det må erinras, att vattendomstolen uppenbarligen bör tillämpa befogenheten att utsätta så lång tid, som nu föreslagits, med urskillning. I vissa fall kan en väsentligt kortare tid vara tillräcklig. Liksom i fråga om anspråk enligt 24 § torde den dock ej böra understiga fem år, räknat från förut angiven tidpunkt.

De sakkunniga vilja i anslutning till det anförda framhålla, att förslaget med avseende å anspråk på ersättning för oförutsedd skada, som vållas av vattentäkt, även innehåller en ny bestämmelse om den processuella handläggningen av anspråk på ersättning för oförutsedd skada. Sådana anspråk kunna enligt de sakkunnigas förslag, utan avvaktan å utgången av den tid, inom vilken de må anmälas, prövas av vattendomstolen så snart denna finner lämpligt (jfr 11 kap. 68 §).

Är skada eller intrång, som av vattendomstolen icke förutsetts, av betydelse, bör, inom den tid, som gäller för anmälan av ersättningsanspråk, talan få föras om meddelande av sådana ändrade föreskrifter rörande tillgodogörande av grundvatten och vidtagande på ägarens bekostnad av sådana förändringar i vattentäktens anordnande, som utan att förnärma tredje mans rätt eller för ägaren medföra väsentlig olägenhet äro ägnade att förebygga eller i största möjliga mån minska skadan eller intrånget för framtiden.

52 §.

Vid meddelande av beslut angående vattentäkt torde vattendomstolen i allmänhet böra, bland annat, meddela föreskrift, hur det skall förfaras vid vat-

¹ Ang. fråga om tillämpning av 2 kap. 24 § första stycket jfr N. J. A. 1926 sid. 290.

tenbrist. Det kan emellertid tänkas, att sådan föreskrift ej meddelats, när vattentillgången antagits vara tillfyllest för alla förhållanden, men att detta antagande ej varit tillräckligt grundat. Därjämte må erinras, att alla vattentäkter ej komma att bliva föremål för vattendomstols prövning.

Den vanligaste orsaken till minskning i tillgången å grundvatten är långvarig torka. Härjämte kan nämnas särskilt långvarig eller sträng vinter, som medfört att snötäcke blivit liggande ovanligt länge utan någon avsmältning eller att frosten sträckt sig särskilt djupt ned i marken. För den händelse, att härigenom vållas avsevärd minskning i tillgången å grundvatten synes lämpligt att meddela ett stadgande i lagen, som ger möjlighet att i första hand tillgodose ortens och annat allmänt behov av vatten. Ägare av vattentäkt, som är avsedd för annat ändamål än nu nämnts, bör sålunda vara skyldig att avstå — men *icke* att *leverera* (jfr 49 §) — vatten för dylikt behov. I övrigt torde böra föreskrivas, att skyldigheten icke skall avse större mängd vatten än som för ändamålet i fråga *oundgängligen* erfordras. Ersättning för vatten, som en vattentäkts ägare på grund av vad nu sagts nödgas avstå, bör som regel icke utgå men samma undantag synes böra uppställas som beträffande förbehåll för allmänt behov enligt 49 § första stycket. Vattendomstolen bör sålunda äga att, där det för vattentäktens ägare skulle vara uppenbart obilligt att nödgas utan ersättning avstå vatten, som för ändamålet erfordras, tillerkänna honom den ersättning, vartill omständigheterna kunna anses giva anledning.

De sakkunniga vilja framhålla, att den skyldighet, som ovan nämnts, enligt förslaget skall gälla alla slag av vattentäkter, således ej endast sådana, som äro avsedda för tillgodogörande av mera vatten än 150 kubikmeter om dygnet.

53 §.

I förevarande paragraf stadgas om prövning av lagligheten av redan befintlig vattentäkt. Rätt att erhålla sådan prövning torde böra medgivas utan undantag, således även i fråga om vattentäkter, som tillkommit före lagens ikraftträdande. Beträffande verkan av vattendomstolens beslut böra de regler, som stadgats med avseende å förprövning, tillämpas.

54 §.

Sedan en vattentäkt tagits i bruk eller börjat utnyttjas i större omfattning än förut, kan det ofta vara synnerligen svårt att rekonstruera grundvattenförhållandena sådana de varit dessförinnan.¹ Därest en person påstår, att han till följd av de ändrade förhållandena lider skada, skulle det emellertid enligt allmänna regler åvila honom att bevisa, att förändringen verkli-gen medfört en försämring i jämförelse med tidigare förhållanden.² Då den, som ämnar vidtaga en förändring, har möjlighet att erhålla förprövning

¹ Jfr N. J. A. 1897 not. A nr 312 och 1919 not. A nr 102.

² Jfr ang. den bevisning, som i likartade fall krävs, N. J. A. 1910 not. A nr 458 och 459.

liksom att själv anordna erforderlig förundersökning, synes det vara lämpligt att — liksom i fråga om byggande i vatten (jfr 26 §) — delvis kasta om bevisbördan. De sakkunniga föreslå fördenskull att, där efter viss dag, avsedd att motsvara dagen för den nya lagens ikraftträdande, vattentäkt tagits i bruk utan föregående prövning av vattendomstolen eller efter nämnda dag utan sådan prövning vid vattentäkt tillgodogöres större vattenmängd än förut, skall vattentäktens ägare vara bevisningskyldig i avseende å tidigare rådande grundvattenstånd.

55 §.

Vid meddelande av tillstånd att tillgodogöra grundvatten kan vattendomstolen tänkas begränsa rätten därtill på huvudsakligen två sätt.

Vattendomstolen kan enligt den ena metoden föreskriva, att grundvattenståndet ej må sänkas mer än till en viss grad. För utrönande härav erforderas i så fall utsättande av särskilda observationsrör. Meddelas föreskrift härom, torde även böra föreskrivas skyldighet att med jämna tids mellanrum uppmäta grundvattenståndet i rören ävensom att föra regelbundna anteckningar om därvid gjorda iakttagelser. Nu ifrågavarande metod för begränsning av rätten att tillgodogöra grundvatten kan emellertid mången gång vara förenad med avsevärda svårigheter bland annat på den grund att grundvattenståndet, oberoende av om vatten tillgodogöres eller ej, kan vara underkastat betydande variationer. Olika grundvattenstånd måste som regel också föreskrivas för de olika observationsrören. Ett lägsta grundvattenstånd, som vid visst observationsrör icke under några förhållanden får underskridas, torde dock i allmänhet utan större svårighet kunna föreskrivas, t. ex. för att vattentäkten ej skall utnyttjas så, att grundvattentillgången i fråga i sin helhet blir förstörd genom inträngande av saltvatten. Det föreskrivna grundvattenståndet kan emellertid därvid icke anses utgöra en måttstock för det normala utnyttjandet av vattentäkten i fråga.

Den andra metoden för begränsning av rätten att tillgodogöra grundvatten är att vattendomstolen föreskriver viss största vattenmängd, som må förbrukas under viss angiven tidsperiod. Denna period kan bestämmas på olika sätt (år, månad, dygn m. m.). Vattenmängden kan lätt kontrolleras genom vattenmätare, som givetvis även bör föreskrivas. Härvid kan vara påkallat att bestämma tillåten vattenmängd olika för skilda tider av året. Måhända kan det även vara praktiskt att komplettera sådana bestämmelser med föreskrift om ett visst maximum för den totala vattenförbrukningen per år. Vattentäktens ägare bör ock åläggas att regelbundet avläsa vattenmätare och göra anteckningar om tillgodogjorda vattenmängder. Vid behov bör tillika föreskrivas, att vattenmätaren skall vara plomberad.

I förevarande paragraf föreslås i anslutning till det anförda ett stadgande av innebörd att, där vid prövning rörande vattentäkt meddelats föreskrift, att till utrönande av dess inverkan å grundvattenståndet skall finnas ett eller flera observationsrör eller att vattenmätare skall användas vid vatten-

täkten, åligger det vattentäktens ägare att noga iakttaga de bestämmelser, som i sammanhang därmed må hava meddelats.

Härjämte torde med tanke på det sätt att begränsa rätten att tillgodogöra grundvatten, som först nämnts här ovan, böra föreskrivas att, när enligt vattendomstolens beslut vid nyttjande av vattentäkt skall iakttagas, att visst grundvattenstånd ej underskrides, är vattentäktens ägare skyldig att i vad på hans åtgärd ankommer så förfara, att grundvattenståndet ej sjunker under föreskriven höjd. Vissa intressekollisioner kunna tänkas för det fall, att två eller flera vattentäkter, som varit föremål för vattendomstols prövning, äro beroende av samma grundvattentillgång. Nu nämnda situation bör såvitt möjligt av vattendomstolen regleras i samband med tillståndsprövning. Har sådan reglering ej skett, synes böra gälla, att envar av vattentäkternas ägare är skyldig att, när så erfordras, inskränka tillgodogörandet av grundvatten vid honom tillhörig vattentäkt så, att föreskrivet grundvattenstånd ej underskrides. En bättre och mera detaljerad reglering kan emellertid vinnas enligt 56 §.

Ovan har icke berörts det fall, att av två eller flera vattentäkter, varest tillgodogöres vatten ur samma grundvattentillgång, någon varit föremål för vattendomstols prövning medan en eller flera av de återstående icke varit föremål för sådan prövning. Innehavaren av förstnämnda vattentäkt kan i så fall vara intresserad av att rätten att tillgodogöra grundvatten vid de övriga regleras, så att han ej ensam varder skyldig att, när grundvattenståndet sjunker, inskränka driften vid sin vattentäkt. Även i nu nämnda fall kan reglering vinnas enligt 56 §.

56 §.

Tillstånd av vattendomstolen att anlägga och nyttja vattentäkt behöver i allmänhet ej innebära annat än att vattentäktens ägare må vid denna tillgodogöra grundvatten under de villkor, som av domstolen angivas. Förbud att vid annan vattentäkt tillgodogöra vatten lär sålunda som regel icke behöva utfärdas i samband med tillståndets meddelande. I stället skall i allmänhet tillses, att vattenbehovet vid redan befintliga vattentäkter såvitt möjligt alltjämt kan tillgodoses. Understundom kan det dock bliva nödvändigt att inskränka tillgodogörandet av grundvatten vid förut befintlig vattentäkt. Behov härav kan tänkas uppkomma dels i samband med anläggande av en ny vattentäkt, som finnes böra äga företräde framför en äldre, dels ock till förmån för en redan befintlig vattentäkt.¹ Det torde med hänsyn till sådana fall, som nu nämnts, böra stadgas att, även om vattendomstolen meddelat tillstånd att vid vattentäkt tillgodogöra grundvatten, ägare av annan vattentäkt, som är beroende av samma grundvattentillgång, må söka fastställande av ändrade eller nya bestämmelser angående den omfattning, i vilken vatten må tillgodogöras vid förstnämnda vattentäkt. Fråga därom är av vä-

¹ Ang. fråga om meddelande av förbud på grund av servitut mot tillgodogörande av grundvatten vid annans vattentäkt, jfr N. J. A. 1897 not. A nr 312.

sentligen samma natur, som de frågor om befogenhet att göra intrång i annans rätt, som kunna uppkomma vid tillämpning av 44 §. De sakkunniga föreslå därför, att ärende, som nu sagts, skall prövas i enlighet med de för anläggande av vattentäkt stadgade grunder samt att om verkan av vattendomstolens beslut skall i tillämpliga delar gälla vad ovan under 50—52 §§ föreslagits. Härav följer bland annat, att den, som nödgas inskränka tillgodogörandet av grundvatten vid honom tillhörig vattentäkt, är berättigad till ersättning, såframt det intrång han får underkasta sig är av någon betydelse.

I ovan omförmälda fall har förutsatts, att den ena av två vattentäkter vinner en förmån, som medför viss olägenhet för den andra. En reglering av förhållandet mellan två eller flera vattentäkter kan emellertid ifrågakomma även utan att någon kan sägas vinna en sådan förmån. Regleringen kan tänkas avse allenast att närmare precisera förhållandet mellan parterna efter vad som är rättvist och billigt. En liknande reglering kan även vara påkallad till förmån för andra intressenter, som kunna vara beroende av en vattentäkts nyttjande, än ägare av konkurrerande vattentäkter. De sakkunniga vilja fördenskull föreslå att, där vattentäkt ej varit föremål för vattendomstolens prövning eller meddelade bestämmelser äro ofullständiga, vattendomstolen må på talan av någon, som av vattentäktens nyttjande åsamkas olägenhet, till efterrättelse mellan parterna i målet och deras rättsinnehavare fastställa sådana bestämmelser, som utan att ändra vad lagligen må gälla äro ägnade att för framtiden förebygga olägenheten. Förutsättning bör emellertid även vara att tredje mans rätt ej förnärmas. Däremot torde det icke vara påkallat att låta den, som anser sig lida någon olägenhet av vattentäkt, vilken allenast är avsedd för viss fastighets förseende med vatten för husbehovsförbrukning, föra talan vid vattendomstol i nu ifrågavarande hänseende. Undantag för sådana vattentäkter bör fördenskull stadgas.

De sakkunniga vilja i anslutning till vad ovan anförts angiva några exempel, huru förhållandet mellan två vattentäkter i olika fall kan ordnas. Om två vattentäkter, som båda äro avsedda för tillgodogörande av betydande mängder grundvatten, utnyttja samma grundvattentillgång, kan det vara lämpligt att uppdelade den grundvattenmängd, som med viss sänkning av grundvattenståndet kan tillgodogöras, proportionellt å de båda vattentäkterna efter deras behov. Detta bör dock naturligen icke ske, därest i så fall icke någondera vattentäkten kan tillfredsställande uppfylla sitt ändamål. Om en stor och en medelstor vattentäkt utnyttja samma grundvattentillgång kan förhållandet ordnas så, att rätt att tillgodogöra viss vattenmängd under närmare angiven tidsperiod tillerkännes den mindre vattentäkten medan innehavaren av den större vattentäkten berättigas tillgodogöra återstoden av tillgängligt grundvatten. Det kan dock tänkas, att även i en sådan situation, som nu nämnts, vattnet åtminstone för tider med vattenbrist fördelas proportionellt i förhållande till behovet vid vardera vattentäkten. Tillgodogöra en stor och en väsentligt mindre vattentäkt vatten ur samma grundvattentill-

gång, torde regelmässigt böra förfaras så, att den mindre vattentäkten tillerkännes rätt till viss vattenmängd per angiven tidsperiod medan innehavaren av den större vattentäkten får tillgodogöra återstoden. För den mindre vattentäkten meddelas i dylikt fall endast bestämmelse om största tillåten vattenförbrukning under det att beträffande den större vattentäkten kan stadgas skyldighet att tillse att grundvattenståndet ej sjunker under viss nivå.

Angående frågan, huruvida i anledning av en sådan reglering av förhållandet mellan två vattentäkter, som nu exemplifierats, ersättning skall utgå till ägaren av någondera vattentäkten, få de sakkunniga hänvisa till vad förut anförts beträffande innebörden av förevarande paragraf.

57 §.

De sakkunniga ha i olika sammanhang framhållit, att husbehovsvattentäkter i förslaget tillerkänts företräde framför vattentäkter, som äro avsedda för annat ändamål. Angående vad med husbehov bör förstås kan här hänvisas till vad de sakkunniga anförut under 44 §. Det återstår emellertid att taga ställning till frågan, hur det skall förfaras, om flera husbehovsvattentäkter äro beroende av samma grundvattentillgång. Såsom exempel härå må anföras, att flera brunnar anlagts utmed en mindre åder eller att flera brunnar grävts i närheten av varandra i ett vattenförande sandfält med jämförelsevis obetydlig vattentillgång. Enligt de sakkunnigas mening kan det icke vara riktigt att i fråga om husbehovsvattentäkter tillerkänna prioritet ett sådant företräde som beträffande andra vattentäkter. Det måste anses följa av grannskapsförhållandets natur, att den ene fastighetsägaren får tåla vissa olägenheter därav att bebyggelsen växer och nya brunnar anläggas för tillgodoseende av det växande behovet.

Såsom allmän regel vilja de sakkunniga föreslå, att vid konkurrens mellan två eller flera husbehovsvattentäkter inbördes skall vattnet fördelas mellan dem efter vad som finnes skäligt.¹ Regeln bör emellertid icke vara undantagslös. I åtskilliga fall bör en fastighet tillerkännas företräde framför annan. Om en fastighet är så belägen, att vattnet flyter från densamma i en åder till nedanför liggande fastigheter, torde sålunda i allmänhet ägaren av förstnämnda fastighet skäligen böra anses äga anspråk att få ostört tillgodose sitt behov före ägarna av de nedanför liggande fastigheterna.² Andra omständigheter kunna emellertid föranleda avsteg härifrån. Om sålunda vid en gammal gård under avsevärd tid tillgodogjorts vatten ur en åder, som flyter från en höjdslutning ned till gården, bör denna ha företräde framför t. ex. en ny sportstugebebyggelse högre upp på sluttningen. En fastighets naturliga beskaffenhet — särskilt ytvidden — kan också understundom anses grunda ett naturligt företräde till en större vattenmängd. Icke heller denna regel kan emellertid anses undantagslös. Därest av gammalt på platsen funnits en tät bebyggelse — t. ex. ett fiskeläge — lär ägaren av angränsande mark icke

¹ Motsvarighet till sådan fördelning finnes i dansk, fransk och österrikisk lag.

² Jfr ang. rännil från källa N. J. A. 1905 sid. 493.

på grund av dess större ytvidd rimligen böra erhålla något företräde till större vattenmängd. — Av det anförda framgår, att äldre bebyggelse i många fall torde böra tillerkännas stor betydelse. Emellertid bör framhållas, att det icke får vara fråga om en oväsentlig tidsskillnad. Därest t. ex. i ett visst fall har uppgjorts plan för bebyggelse av ett egnahemsområde, lär den, som först köper en tomt och bebygger denna, icke äga något anspråk å företräde framför den, som kort därefter förvärvar en annan tomt inom området. Endast väsentligt äldre bebyggelse synes i allmänhet böra tillerkännas betydelse. — Förutom en fastighets läge och naturliga beskaffenhet samt väsentligt äldre bebyggelse kunna även åtskilliga andra omständigheter tänkas grunda en viss företrädesrätt. Så torde det vara av vikt, huruvida det vid planerande av ny bebyggelse varit känt eller bort vara känt, att grundvattentillgången var begränsad m. m. Att giva någon fullständig uppräknig av alla dylika omständigheter är dock icke möjligt.

I det föregående ha endast berörts de fall, då konkurrens kan tänkas uppstå mellan två eller flera vattentäkter, av vilka var och en är avsedd för sin särskilda fastighet. De synpunkter, som därvid anförts, torde emellertid äga giltighet även om en brunn, som t. ex. vid skifte undantagits såsom gemensam för flera fastigheter, icke till fullo räcker för alla, som äga del däri.¹ Praktiskt behov av en lämplig fördelning i sådana fall kan lätt yppas och har, enligt vad för de sakkunniga är bekant, också visat sig föreligga.

Anordnande av en gemensam brunn eller ett gemensamt vattenverk kan för övrigt ofta vara den enda rationella lösningen av vattenfrågan på en plats, även om bebyggelsen ej är så tät. Att i detta sammanhang föreslå någon föreskrift om skyldighet för den enskilde att inträda såsom delägare i ett sådant företag har dock icke ansetts kunna ifrågakomma. Vid handläggningen av ett mål om fördelning av grundvatten mellan flera hushovsvattentäkter kan emellertid fördelen av en gemensam anläggning lämpligen påpekas.

Fördelning, som med ledning av ovan angivna synpunkter kan komma att äga rum, bör icke bliva gällande för all framtid. Förändrade förhållanden måste tid efter annan kunna vinna beaktande. Det torde därför böra angivas, att verkställd fördelning må, när ändrade förhållanden inträtt, jämkas därefter.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang slutligen framhålla, att fördelning, som i förevarande paragraf avses, enligt förslaget skall prövas av allmän domstol.

58 §.

Av allmänna regler följer, att en vattentäkt liksom annan egendom i vad avser själva anläggningen åtnjuter skydd mot skadegörelse. Särskilda bestämmelser härom torde vara överflödiga. I fråga om den grundvattentillgång, som tillgodogöres vid vattentakten, är läget ett annat.

¹ Tvist om gemensam brunn förekom t. ex. i målet N. J. A. 1908 not. A nr 54 och i målet N. J. A. 1933 not. A nr 264, jfr även N. J. A. 1917 not. A nr 237.

Av vad de sakkunniga inledningsvis uttalat framgår, att ur vattenlagens regler torde kunna härledas rätt till ersättning, därest ett företag, som avses i samma lag, medför minskad vattentillgång i en brunn eller försämring av vattnets beskaffenhet. Vidare ger hälsovårdsstadgan ett visst skydd mot förorening och slutligen torde grannskapsrättens allmänna regler kunna i vissa fall åberopas såsom stöd för talan mot den, som skadar en grundvattentillgång. Ett mera fullständigt skydd bör emellertid eftersträvas. Grundvattentillgångarna äro av utomordentligt stort värde och de, som äro beroende därav, böra fördenskull erhålla all den trygghet, som utan obehörigt intrång i andras intressen kan givas dem. Vad särskilt angår frågan om skydd mot förorening har denna redan berörts av de sakkunniga under 45 § här ovan, men det är uppenbart, att sådant servitut, som där avses, kommer att tillskapas endast i relativt begränsad omfattning.

Såsom exempel å åtgärder, som kunna medföra menlig inverkan å grundvattentillgång, kan anföras grävning av grusgrop eller för husgrund samt grundvattnets bortdränerande genom avloppsledning. Genom en dylik åtgärd kan sådan inverkan ske å grundvattenförhållandena, att en större eller mindre del av grundvattnet undandrages tillgodogörande. Även sprängning t. ex. för en tunnel genom berg kan medföra, att grundvatten avledes från de sprickor i berget, där det förut framrunnit.¹ Särskilt lätt kan sådan verkan inträda genom sprängning eller andra arbeten i vattenförande sedimentära bergarter, såsom kalksten, sandsten och dylikt. Genom anordnande av upplag för bensen, fotogen och andra oljor kan vidare särskild fara för förorening av en grundvattentillgång komma att föreligga.² Även om endast relativt obetydliga kvantiteter av t. ex. bensen läcka ut i grunden kunna mycket stora värden, representerade av grundvattentillgången och anordningarna för dess tillgodogörande, gå till spillo. Förorening kan också ofta tänkas uppkomma genom läckor å kloakledning, men även många andra åtgärder kunna medföra menlig inverkan å en grundvattentillgång.³

De sakkunniga vilja som huvudregel föreslå, att den, som vill utföra grävning eller sprängning eller anordna upplag eller vidtaga annan åtgärd, som kan befaras medföra menlig inverkan å grundvattentillgång, skall vara skyldig iakttaga alla de försiktighetsmått, som skäligen föranledas av omständigheterna. Härmed avse de sakkunniga icke att fastslå, att åtgärden under alla förhållanden verkligen får vidtagas. Om en åtgärd på grund av särskilda föreskrifter eller enligt grannskapsrättens allmänna regler är att anse såsom otillåten, skall detta gälla. Är däremot åtgärden att anse såsom i och för sig tillåten, skall nyssnämnda bestämmelse iakttagas. För den händelse att vederbörande försummar att vidtaga erforderliga försiktighetsmått torde böra föreskrivas, att ersättning skall givas för skada, som därav följer. Sådan försummelse kan uppenbarligen även bestå däri att,

¹ Jfr N. J. A. 1911 not. A nr 204, 1915 not. A nr 414 samt 1919 not. A nr 101 och 102.

² Jfr N. J. A. 1909 sid. 248 och 1935 not. A nr 383.

³ Ang. det mått av förutseende, som i liknande mål ansetts böra krävas, jfr N. J. A. 1916 not. A nr 225 samt 1927 sid. 72.

sedan erforderlig anordning till skydd för en grundvattentillgång vidtagits, vederbörande underlåter att underhålla densamma. I fråga om företaget av mer än vanligt ingripande beskaffenhet kan emellertid inträffa, att skada uppkommer, ehuru tillbörlig försiktighet iakttagits. Det synes böra stadgas, att även i sådant fall ersättning skall givas. Ett dylikt stadgande torde stå i god överensstämmelse med grannskapsrättens oskrivna regler.¹ Vad nu sagts om åtgärd av mer än vanligt ingripande beskaffenhet synes vara tillämpligt även å åtgärd, som innebär särskild risk för skada å grundvattentillgång (t. ex. anordnande av bensinupplag).

Av synnerlig vikt är, att snabbt ingripande kan ske vid fara för menlig inverkan å en grundvattentillgång. Det torde fördens skull vara lämpligt, att rätt till sådant ingripande tillerkännes Konungens befallningshavande. Till stöd härför talar även, att frågor om förorening i ytvattendrag — liksom vissa frågor om uppgrundning därav — för närvarande handläggas av Konungens befallningshavande. Likaså är Konungens befallningshavande hälsovårdsmyndighet och har såsom sådan att behandla bland annat frågor om förorening av grundvatten.² De sakkunniga föreslå på grund av det anförda, att det skall tillkomma Konungens befallningshavande att, där ansvar ej finnes särskilt stadgat, vid vite tillhålla den, som ämnar vidtaga åtgärd, som förut nämnts, att iakttaga vad honom åligger ävensom, i den händelse försummelse i sådant hänseende förelupit, förordna om rättelse på den försumliges bekostnad efter vad som tjänligast finnes. När skäl därtil äro, bör Konungens befallningshavande också äga att vid lämpligt äventyr förbjuda åtgärdens vidtagande förrän pant eller borgen blivit ställd för skadestånd, vartill åtgärden kan föranleda (jfr om. pant eller borgen 14 kap. 8 §). Konungens befallningshavandes beslut bör omedelbart lända till efter rättelse och gälla intill dess annorlunda varder förordnat.

De sakkunniga vilja i anslutning till det anförda framhålla, att frågan, vilken myndighet som bör handlägga ärenden, som ovan angivits, i vad särskilt avser förorening av grundvatten kan komma i ett annat läge, när de sakkunniga framdeles komma att avgiva förslag om en mera uttömmande lagstiftning angående vattenförorening. Att Konungens befallningshavande ovan tillagts prövningsrätt även i föroreningsfrågor bör sålunda icke verka bindande för framtiden.

59 §.

Sedan en vattentäkt blivit anlagd, kan försummelse i underhållet av anläggningen liksom vattentäktens tagande ur bruk medföra mer eller mindre betydande olägenheter för annan. Vattentäkts tagande ur bruk kan även medföra vissa delvis svårlösta spörsmål i andra hänseenden.

Vad först angår underhållet av en vattentäkt bör det städse åligga vatten-

¹ Jfr t. ex. N. J. A. 1936 sid. 557. Se även N. J. A. 1929 sid. 178 och not. A nr 195 ävensom från äldre tid Naumanns tidskrift 1870 sid. 575.

² Jfr Regeringsrättens årsbok 1914 not. C nr 57, 1920 not. C nr 57, 1923 not. S nr 91, 1928 not. S nr 37, 1929 not. S nr 279, 1931 not. S nr 332, 1932 not. S nr 204, 1933 not. S nr 389, 1935 not. S nr 417, 1936 not. S nr 350 och 378.

täktens ägare att, där försummelse i underhållet av anläggningen kan föranleda fara för allmän eller enskild rätt, underhålla anläggningen så, att dylik fara förebygges.¹ Härav följer även, att vid en vattentäkts tagande ur bruk anläggningen ej må lämnas i sådant skick att annan kan åsamkas skada.

I fråga om vattentäkts tagande ur bruk torde i övrigt böra gälla, att vattentäktens ägare i princip är berättigad därtill. Att tvinga honom att använda vattentäkten, när han icke längre anser sig behöva använda den, synes sålunda icke kunna ifrågakomma. Tydligt är emellertid, att vattentäktens ägare icke genom att taga vattentäkten ur bruk kan formlöst vinna befrielse från skyldighet, som av vattendomstolen må hava ålagts honom. Såsom exempel å sådan skyldighet kan nämnas, att vattentäktens ägare enligt reglerna i 9 kap. 46 § enligt förslaget skall tillhandahålla vatten såsom ersättning för det fastighet genom vattentäkten berövats grundvatten. Därest vattentäkten tages ur bruk, lär emellertid som regel vatten ånyo kunna erhållas å fastigheten i fråga, varför ersättning genom vatten ej längre är behöfvig. Tydligen bör emellertid ersättningstagaren i allmänhet erhålla gottgörelse för erforderliga kostnader och olägenheter vid övergång till användande av egen vattentäkt. De sakkunniga föreslå av nu anförda skäl att, där å vattentäkt vilar förpliktelse, som fastställts av vattendomstolen, skall inhämtas föreskrift, på vad sätt och under vilka villkor vattentäkten må tagas ur bruk.

Skada genom vattentäkts tagande ur bruk kan emellertid uppkomma ej blott för den, som förut erhållit vatten därifrån. Grundvattenståndet kan komma att stiga på sådant sätt, att källare i hus, som byggts medan vattentäkten varit i bruk, sättes under vatten. Odlade områden kunna försumpas m. m. I många sådana fall synes billigheten kräva, att den, som lider skadan, tillerkännes ersättning. Att skada dock i viss mån bör tålas, torde överensstämma med grannskapsrättens regler men att i lag närmare angiva, i vilka fall skyldighet därtill skall föreligga, torde icke vara möjligt.² Man synes härutinnan böra överlåta åt domstolarna att bedöma varje fall med hänsyn till billighetens krav. I lagen synes endast kunna föreskrivas att ersättning skall givas, när intrånget överskrider det mått, vederbörande skäligen får anses pliktig tåla.

Mot ett stadgande om ersättningsskyldighet i nu nämnda fall kan invändas, att den avdelning av förevarande kap., som rör byggande i vatten, icke innehåller någon föreskrift om ersättningsskyldighet vid utrivande av byggnad i vatten. Av förarbetena till vattenlagen framgår emellertid, att ersättningsskyldighet ansågs kunna komma i fråga, men att vid övervägande av olika alternativ valts en annan väg, nämligen att medgiva möjlighet för vederbörande intressenter att övertaga underhållet av den byggnad, vars borttagande kunde medföra synnerlig skada för dem (jfr 34 §).³ En sådan utväg synes emellertid icke kunna komma i fråga beträffande vattentäkt.

¹ Ang. fråga om ersättning för skada genom rörbrott, jfr N. J. A. 1923 sid. 230.

² Jfr Just.rådet Sjögrens votum N. J. A. 1911 sid. 574.

³ Jfr Betänkande med förslag till vattenlag m. m. avgivet år 1917 av särskilda sakkunniga sid. 263.

De sakkunniga övergå härefter till frågan, vilken rätt som skall anses förenad med en vattentäkt sedan den tagits ur bruk. Härmed åsyfta de sakkunniga icke sådana fall, då driften vid en vattentäkt inställes allenast för reparation eller på grund av arbetskonflikt eller annan tillfällig anledning. Det torde vara tydligt, att ägaren av en vattentäkt i andra fall, om vattentäkten icke användes, ej bör för all framtid vara bibehållen vid företrädesrätt till den vattentäkten, som förut tillgodogjorts vid vattentäkten. Å andra sidan kan mången gång inträffa, att ägaren av en vattentäkt tager den ur bruk i tanke att framdeles vid behov åter använda densamma. I fråga om kommunala vattentäkter torde detta måhända icke vara så vanligt men förekommer dock emellanåt. Beträffande industrianläggningar är icke sällsynt, att driften av en anläggning nedlägges men att själva tomten, med eller utan bibehållande av förefintliga byggnader m. m., reserveras för framtida behov. Tydligt kan värdet av tomten i sådant fall vara väsentligen beroende av frågan, om därmed alltså är förenad rätt att tillgodogöra grundvatten eller ej.

Vid övervägande av förevarande spörsmål ha de sakkunniga funnit såsom huvudregel böra gälla, att, sedan vattentäkt tagits ur bruk, skall den ej utgöra hinder för anläggande och nyttjande av annan vattentäkt. Från denna regel måste emellertid medgivas visst undantag till förmån för den förra vattentäkten. Gör dennas ägare sannolikt, att han inom tio år från det vattentäkten tagits ur bruk ånyo varder i behov av grundvatten, bör rätt förbehållas honom att, där inom samma tid sådant behov visas, erhålla ersättning för sin förlust. Dylik ersättning bör såvitt möjligt utgå genom tillhandahållande av vatten. Genom ett sådant förbehåll som nu nämnts synes varje lojalt intresse att vid behov åter kunna erhålla erforderligt vatten bliva tillbörligt tillgodosett och frågan, vilken rätt som tillkommer den förutvarande vattentäkten, behöver icke bliva svävande för obestämd tid.

Ovan angivna stadganden ha avfattats med tanke närmast å de fall, då en vattentäkt helt tages ur bruk. Enahanda spörsmål kunna emellertid uppkomma, när vid en vattentäkt tillgodogöres väsentligt mindre vattentäkt än förut. I sådant fall torde emellertid de stadganden, som de sakkunniga förordat för den händelse vattentäkt helt tages ur bruk, bliva analogt tillämpliga.

Nyssnämnda bestämmelser förutsätta, att ifrågavarande intressekonflikter komma under vattendomsstols prövning. Som anläggande av en mindre vattentäkt icke alltid behöver föregås av sådan prövning, kan det möjligen bliva föremål för tvekan, hur ägaren av en vattentäkt, som tagits ur bruk, i så fall skall kunna få det skydd, som tillkommer honom. Därest icke omständigheterna övervägande tala för att vattentäkten icke vidare kommer att tagas i bruk, torde emellertid sannolika skäl få anses föreligga, att »allmän eller enskild rätt förnärmas». Enligt 47 § skall då vattendomsstols förprövning äga rum.

I anslutning till vad nu anförts vilja de sakkunniga framhålla, att det torde utan särskilt stadgande vara tydligt, att förbehåll om ersättning till ägaren av en vattentäkt, som tagits ur bruk, icke kan uppställas, när någon vill anlägga

en vattentäkt, som är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning. Anläggandet av sådan vattentäkt å en fastighet behöver icke föregås av vattendomstols prövning, även om annan därigenom kan lida viss olägenhet. Då fastighetens ägare sålunda icke behöver begära tillstånd till vattentäktens anläggande, kan givetvis icke heller uppställas något sådant villkor för hans rätt, som ovan nämnts.

60 §.

Såsom förut påpekats kan Konungen enligt lagen om expropriation medgiva expropriationsrätt för en Orts förseende med vatten liksom för annat allmänt ändamål. Tillstånd kan fördenskull bland annat givas till expropriation av mark för anläggande därstädes av vattentäkt. Sådan fråga skall enligt förslaget alltjämt prövas av Konungen. Det torde emellertid vara lämpligt, att ärendet i övrigt prövas av vattendomstol. Sedan Konungens tillstånd till expropriation erhållits, bör vederbörande sålunda ingiva ansökan till vattendomstolen om prövning, på vad sätt och under vilka villkor vattentäkten må anordnas och grundvatten tillgodogöras vid densamma (jfr 40 § andra stycket).

Förslaget utgår formellt från att vattendomstolens prövning i nu angivna fall skall påkallas, oavsett om detta skulle krävas enligt 47 § eller ej. Härav skulle följa att, även om vederbörande ej avser att tillgodogöra större vattenmängd än 150 kubikmeter om dygnet och ej heller skada eller intrång för annan behöver befaras, frågan om vattentäktens anordnande eller nyttjande borde prövas av vattendomstolen. Det är emellertid icke antagligt, att expropriation begäres för vattentäkt, varest icke större vattenmängd än 150 kubikmeter om dygnet skall tillgodogöras. För övrigt innebär själva expropriationen ett intrång, ehuru ej av den art, som avses i 47 §.

Det torde särskilt böra stadgas, att vattendomstolen skall pröva jämväl fråga om ersättning för det område, som i fall, varom ovan sägs, tages i anspråk, enligt reglerna i 9 kap.

61 §.

Under 1 kap. 14 § ha de sakkunniga framhållit, att till grundvatten i förslagens mening även bör hänföras konstgjort grundvatten. De sakkunniga ha ansett lämpligt att under förevarande paragraf uttryckligen uttala, att vad i förevarande lagförslag är stadgat om anordnande och nyttjande av vattentäkt jämväl skall äga tillämpning, där för erhållande av grundvatten i tillräcklig mängd tarvas, att vatten tillföres grunden *genom särskild åtgärd*, d. v. s. genom att vatten ledes till infiltrationsbassäng, varest det får nedsjunka i grunden. Härmed torde även vara utmärkt att, såframt annan åsamkas skada eller intrång genom att vatten tillföres grunden, tillstånd till åtgärden kan erhållas enligt reglerna i 44 §. Vad nu sagts synes dock ej böra gälla frågan om rätt att från sjö eller vattendrag bortleda det vatten, som behöver tillföras grunden. Sådan fråga torde lämpligen — liksom för närvarande — böra avgöras enligt reglerna om byggande i vatten.

De sakkunniga vilja särskilt framhålla, att förevarande paragraf icke avser det fall, att vattentäkt anordnas så, att den, *utan att vatten tillföres grunden genom särskild åtgärd*, förorsakar infiltration av ytvatten i grunden. I sådant fall, som nu sagts, äro sålunda enligt förslaget allenast bestämmelserna om vattentäkt tillämpliga.

9 KAP.

Om ersättning.

Enligt vattenlagen må i ett flertal olika fall tillstånd meddelas att vidtaga åtgärd, varigenom annans egendom lider skada eller intrång. Därvid hänvisas beträffande ersättning regelmässigt till 9 kap., varest närmare angives, hur ersättningen skall bestämmas. Detta kap. innehåller till en början i 1—12 §§ vissa bestämmelser om ersättningsskyldighet i allmänhet. Härefter följer en avdelning, omfattande 13—45 §§, angående ersättning medelst kraftöverföring. I 46—53 §§ givas närmare stadganden om ersättning i penningar. Vidare meddelas i 54—67 §§ vissa föreskrifter om sättet och tiden för erläggande av penningersättning samt om tiden för tillträde av egendom, som löses. 68—70 §§ handla om Konungens befallningshavandes befattning med nedsatta ersättningsmedel, 71—72 §§ om anmälan i vissa fall till vederbörande domstol, 73 § om rätt för fordringsägare att påkalla prövning av ersättningsbelopp och 74 § om återlösningsrätt.

Avdelningen om ersättningsskyldighet i allmänhet synes väl ägnad att med vissa tillägg tillämpas även beträffande ersättning i anledning av företag, som avse tillgodogörande av grundvatten. Det bör emellertid redan i detta sammanhang nämnas, att de sakkunniga funnit lämpligt att till 1 och 11 §§ överflytta vissa bestämmelser i 46 §, vilka därvid till ordalydelsen något jämkats. Avdelningen om ersättning medelst kraftöverföring kan enligt sakens natur icke komma till praktisk användning beträffande företag för tillgodogörande av grundvatten. Efter denna avdelning synes böra införas en ny avdelning »Om ersättning genom tillhandahållande av vatten», varigenom beredes möjlighet att bestämma ersättning för förlust av grundvatten på ett sätt, som i vissa fall bättre tillgodoser den skadelidandes rätt än ersättning i penningar. Den nya avdelningen omfattar i förslaget allenast en paragraf, som ersatt den nuvarande 46 §.

Avdelningen om ersättning i penningar kommer enligt förslaget att begynna med 47 § men är i övrigt oförändrad. Detta innebär bland annat, att 48 §, enligt vilken ersättning i åtskilliga fall skall utgå med 50 procents förhöjning, blir tillämplig i mål om tillgodogörande av grundvatten. Vid en genomgång av de i paragrafen upptagna fall, då förhöjning är föreskriven, framgår emellertid att, bortsett från vissa möjligen tänkbara undantagsfall, endast ersättning för »mark, vartill äganderätt avstås, ävensom skada å mark till följd av vattenuppdämning eller annan ändring i vattenståndsförhållandena» kan tänkas förekomma i anledning av anläggande

eller nyttjande av vattentäkt. Det synes även vara fullt konsekvent, att i sådan händelse förhöjning under samma förutsättningar som eljest skall beräknas. Härvid är dock att märka, att förhöjning enligt 50 § ej skall utgå, därest fråga är om åtgärd enligt vattenlagen för allmänt ändamål, såframt ej tillika åsyftas vattens utnyttjande vid kraftanläggning eller eljest i industriellt eller privatekonomiskt syfte.

De sakkunniga ha tagit i övervägande, huruvida förhöjd ersättning även bör utgå för det fall, att anläggande eller nyttjande av vattentäkt vållar skada eller intrång genom minskning i tillgången å grundvatten. Därest fråga är om något mera betydande intrång, som icke kan avhjälpas på annat sätt, lär dock som regel enligt 46 § i förslaget ersättning komma att utgå icke i penningar utan genom tillhandahållande av vatten. Kan åter olägenheten avhjälpas genom fördjupande av brunn eller på annat därmed jämförligt sätt, saknas varje skäl till förhöjning av den ersättning i penningar, som i så fall skall utgå. För övrigt må framhållas, att ett stadgande i 48 § om förhöjd ersättning för minskad tillgång å grundvatten på grund av förenämnda stadgande i 50 § icke skulle komma att tillämpas å kommunala vattentäkter.¹ Det skulle därför ej erhålla så stor praktisk betydelse. Att ändra 50 § torde nämligen icke komma i fråga.

Beträffande härefter stadgandena om sättet och tiden för erläggande av penningersättning samt tiden för tillträde av egendom, som löses, har endast en mindre ändring av 66 § ansetts erforderlig. Följande avdelningar av kapitlet ha ansetts kunna oförändrade tillämpas å ersättningar för skada eller intrång genom vattentäkt.

De sakkunniga övergå härefter till redogörelse för de särskilda paragrafer i förevarande kap., som beröras av förslaget.

1 §.

Enligt denna paragraf i dess nuvarande lydelse skall — där jämlikt vattenlagen medgives någon att tillösa sig samfällt strömfall med eller utan utmål *eller* att eljest lösa eller taga i anspråk annan tillhörigt område *eller* att tillgodogöra sig vattenmängd eller vattenkraft, som tillhör annan, *eller* att vidtaga åtgärd, varigenom eljest annans egendom lider skada eller intrång — vattendomstolen ålägga honom att efter vad i förevarande kap. sägs gälda ersättning för egendom, som avstås, eller för förlust, skada eller intrång, som förorsakas. Regeln skall dock gälla endast »såvitt ej i 1, 5 eller 6 kap. annorledes stadgas». Som även i den nya avdelningen om vattentäkt under 2 kap. förekomma vissa bestämmelser, som kunna anses innebära avsteg från den allmänna ersättningsregeln, torde undantagsbestämmelsen böra ändras så, att den kommer att hänvisa jämväl till sistnämnda kap.

I 46 § av förevarande kap. stadgas för närvarande, att i de fall, då ersättning för förlorad vattenkraft icke skall utgå medelst kraftöverföring, skall den bestämmas i penningar och att till grund för ersättningens be-

¹ Jfr N. J. A. 1937 sid. 156.

stämmande skall läggas värdet å vattenkraften i tillgodogjort skick. Vidare föreskrives, att ersättning för annat än förlorad vattenkraft, skall utgå i penningar. Ha parterna träffat överenskommelse, att ersättning skall utgå i annat än penningar, skall dock sådan överenskommelse enligt lagrummet gälla, såframt den av vattendomstolen finnes lämplig och varder genom dess beslut fastställd.

Som förut nämnts vilja de sakkunniga föreslå, att ersättning skall kunna bestämmas att utgå även genom tillhandahållande av vatten. 46 § kan tydligen vid sådant förhållande icke förbliva oförändrad. De sakkunniga ha funnit det bästa sättet för erforderlig ändring vara att överflytta bestämmelserna i 46 § till 1 och 11 §§ i kapitlet. Härigenom beredes till en början utan inskjutande av någon extra paragraf lämplig plats i kapitlet för bestämmelser om ersättning genom tillhandahållande av vatten. Bestämmelsen om de ersättningsformer, som kunna komma i fråga, synes ock vara av den grundläggande betydelse, att den lämpligen kan erhålla sin plats i 1 §. Detsamma är förhållandet med stadgandet om rätt för parterna att i viss utsträckning träffa överenskommelse angående ersättningens form.

Av nu anförda skäl ha de sakkunniga i 1 § infört ett andra stycke, vari föreskrives att ersättning, där den ej enligt vad i kapitlet är stadgat bör utgå medelst kraftöverföring eller genom tillhandahållande av vatten, skall bestämmas i penningar, men att överenskommelse mellan parterna, att ersättning skall utgå på annat sätt, skall vara gällande, såframt den av vattendomstolen finnes lämplig och varder genom dess beslut fastställd. Genom ett sådant stadgande, som nu nämnts, kommer bland annat att tydligt utmärkas, att ersättning enligt vattenlagen, såframt ej annan ersättningsform är uttryckligen föreskriven, skall utgå i penningar. Detta synes de sakkunniga vara av särskild vikt beträffande vattentäkt. Därav uppkommande olägenheter kunna nämligen i allmänhet lämpligast avhjälpas genom anordnande av ny eller fördjupande av befintlig brunn, genom anordnande av nytt pumpverk eller ändring av befintligt pumpverk, så att det erhåller större uppföringshöjd, eller på annat därmed jämförligt sätt. I sådana fall bör ersättning bestämmas i penningar och tillhandahållande av vatten följaktligen icke komma i fråga.

Den i nuvarande 46 § intagna regeln, att till grund för bestämmande av ersättning för förlorad vattenkraft i penningar skall läggas värdet å vattenkraften i tillgodogjort skick, kan lämpligen i något modifierad form överflyttas till 11 §.

5 §.

Enligt första stycket, som är oförändrat, skall — där till strömfall, vars vattenkraft till följd av företag enligt vattenlagen går förlorad för ägaren, hör särskilt utmål eller eljest mark är förenad därmed — denna mark, där ägaren det begär, lösas, såframt den för ägaren varder onyttig eller synnerligt men vid dess begagnande uppkommer. Enligt andra stycket, som likaledes är oförändrat, är ägare av sådant strömfall — om vattenkraften är

avsedd till drivande av kvarn, såg, fabrik eller annan anläggning eller om med strömfallet är förenad annan fast eller lös egendom, för vars tillgodogörande vattenkraften är avsedd — berättigad till ersättning, såframt sådan egendom lider minskning i värde, då vattenkraften frångår honom. Han må även, där minskningen i egendomens värde är av betydighet, fordra, att egendomen skall lösas.

De bestämmelser, för vilka nu redogjorts, böra erhålla motsvarande tillämpning, där till vattentäkt, som till följd av företag enligt vattenlagen ej vidare kan nyttjas för sitt ändamål, hör särskilt markområde eller det vatten, som uppfordras vid vattentäkten, är avsett för användning vid viss fabrik eller annan anläggning. Stadgande härom har införts såsom ett tredje stycke i paragrafen. Om markområdet varder för ägaren onyttigt eller för honom uppkommer synnerligt men vid dess begagnande, skall marken sålunda, om ägaren yrkar det, lösas. Vidare skall för det fall, att det vatten, som uppfordras vid vattentäkten, är avsett för användning vid viss fabrik eller annan anläggning, ersättning utgå för värdeminskning, som sådan egendom undergår, eller, om värdeminskningen är av betydighet, egendomen lösas, såframt ägaren framställer yrkande därom.

6 §.

Enligt 6 § första punkten i dess nuvarande lydelse gäller att, om fastighet eller del därav eller anläggning, som i 5 § andra stycket sägs, skall lösas, skall ock lös egendom, som hör till fastigheten eller anläggningen och som genom avståendet göres onyttig för ägaren, på dennes begäran inlösas. Det samma gäller enligt andra punkten i fråga om egendom, som till följd av skada å jord, hus, fiske eller annat varder för ägaren onyttig.

Första punkten har ansetts böra utvidgas att gälla även anläggningar, som avses i det nytillkomna tredje stycket av 5 §.

11 §.

Första och andra styckena äro oförändrade.

Såsom tredje stycke har intagits föreskrift, att ersättning för vattenkraft, som icke är tillgodogjord vid befintlig anläggning, skall bestämmas med hänsyn till värdet av vattenkraften i tillgodogjort skick. Stadgandet motsvarar med en mindre jämkning bestämmelsen i nuvarande 46 §, att till grund för bestämmande av ersättning för förlorad vattenkraft i penningar skall läggas värdet å vattenkraften i tillgodogjort skick. Nyssnämnda jämkning föranledes av att bestämmelsen, sedan den överflyttats till 11 §, blir tillämplig även om ersättningen enligt reglerna i 13—45 §§ skall utgå medelst kraftöverföring. Någon saklig ändring föranledes ej härav.

46 §.

Denna paragraf, som på sätt förut nämnts enligt förslaget utgör en särskild avdelning av 9 kap., innehåller de viktiga bestämmelserna om ersättning genom tillhandahållande av vatten.¹

¹ Till förekommande av intrång genom åtgärd, vartill tillstånd enligt gällande vattenlag meddelats, har i vissa fall tillhandahållande av vatten föreskrivits, se t. ex. N. J. A. 1923 sid. 576 och 1934 not. A nr 232.

Under 2 kap. 44 § ha de sakkunniga lämnat ett flertal exempel å skada eller intrång, som kan uppkomma genom vattentäkt. Av vad de sakkunniga förut uttalat framgår, att det i allmänhet är möjligt att avhjälpa skadan eller intrånget genom anordnande av ny eller fördjupande av befintlig brunn, genom anordnande av nytt pumpverk eller ändring av befintligt pumpverk, så att det erhåller större uppfordringshöjd, eller på annat därmed jämförligt sätt. Kan så lämpligen ske, bör ersättning, därest ej annan överenskommelse träffas, bestämmas i penningar. De sakkunniga vilja framhålla, att denna ersättningsform enligt förslaget är den normala (jfr 1 §). I de fall, då skadan eller intrånget icke lämpligen kan avhjälpas på sätt nu nämnts, bör ersättning genom tillhandahållande av vatten komma i fråga.¹ Det är av stor vikt att vid valet av ersättningsform förfara på det sätt, som är mest ändamålsenligt och ej åsamkar ersättningsgivaren onödig olägenhet. En viss frihet i valet är emellertid nödvändig.

Förslagets bestämmelser angående tillhandahållande av vatten ha med iakttagande av vad ovan sagts i åtskilliga hänseenden utformats efter mönster av stadgandena i 13—45 §§ om ersättning medelst kraftöverföring. De ha dock ansetts kunna göras väsentligt mera kortfattade.

1 *mom.* Bestämmelserna om tillhandahållande av vatten böra inledas med ett stadgande, som anger i vilka fall ersättning skall utgå på sådant sätt. Som huvudregel synes böra gälla att, där någon enligt vattenlagen berättigas att tillgodogöra grundvatten, skall, i händelse annan därigenom går förlustig möjlighet att vid egen vattentäkt tillgodogöra erforderligt vatten, ersättning därför utgå genom tillhandahållande av motsvarande vattenmängd. Med förlust av »möjlighet att vid egen vattentäkt tillgodogöra erforderligt vatten» åsyfta de sakkunniga, att det är tekniskt utförbart eller ekonomiskt olämpligt att genom ändring av befintlig vattentäkt eller anläggande av ny sådan erhålla erforderligt vatten. Stadgandet är tillämpligt även i fall, då ersättning för förlust av grundvatten skall utgå, oaktat ersättningstagaren ännu icke anlagt egen vattentäkt.

Ersättnings utgörande genom tillhandahållande av vatten kan understundom medföra olägenheter av betydighet för ena eller andra parten. Sålunda kan ändamålet med ersättningsgivarens vattentäkt måhända helt förfelas, därest han förpliktas att tillhandahålla en mycket betydande vattenmängd. Ersättning bör i så fall kunna bestämmas i penningar. Men även ersättningstagaren kan vara mindre väl betjänt med ersättning i form av vatten t. ex. om detta ej blir av samma goda beskaffenhet som det han tidigare kunnat tillgodogöra. Därest han på sådan grund hellre vill mottaga ersättning i penningar, bör det ej förvägras honom. Undantag för sådana fall, som nu nämnts, har uppställts.

Ovan angivna huvudregel torde emellertid å andra sidan böra kompletteras med ett stadgande, som ger vattendomstolen viss befogenhet att i andra fall än dem, som med huvudregeln avses, välja ersättningsform efter

¹ Den danska lagen föreskriver också uttryckligen tillhandahållande av ersättningsvatten, likaså italiensk lag.

vad som är mest praktiskt. Såsom exempel å sådana fall kan anföras, att ersättningsgivaren ändock är nödsakad att framdraga ledning till någon fastighet i närheten av den, som närmast är i fråga. Det kan då vara lämpligt, att ersättning även till ägaren av den senare fastigheten utgår i form av vatten. Överhuvud är det nödvändigt, att vattendomstolen för ett område med relativt tät bebyggelse kan meddela så enhetliga bestämmelser som möjligt. De sakkunniga ha fördenskull föreslagit, att vattendomstolen i fall, som ej omfattas av huvudregeln, må, där det finnes lämpligen kunna ske, föreskriva, att ersättning för skada eller intrång genom nyttjande av vattentäkt skall utgå medelst tillhandahållande av vatten.

Vatten, som skall lämnas i ersättning efter vad ovan sagts, torde i allmänhet böra tillhandahållas från den vattentäkt, som medför att annan lider skada eller intrång. Vattendomstolen torde dock böra tillerkännas rätt att föreskriva, att vattnet i stället skall tillhandahållas från annan därför lämpad vattentäkt. Det kan nämligen understundom vara praktiskt, att ett särskilt mindre vattenverk anordnas för distribution till ersättningstagare å en ort. Helst böra i så fall ersättningstagarna själva övertaga driften av ett sådant verk men, därest överenskommelse därom ej kan ingås, torde möjlighet dock böra finnas att ordna förhållandena på dylikt sätt.

Skyldigheten att tillhandahålla vatten bör åvila den fastighet, med vilken den vattentäkt, från vilken vattnet skall tillhandahållas, är förenad, och oberoende av avyttring eller exekutiv försäljning av fastigheten äga bestånd i vems hand fastigheten kommer. I vissa fall kan tänkas, att flera vattentäkter medverka till att annan lider skada. Uppenbarligen kan i så fall ej komma i fråga, att vatten skall levereras till en och samme ersättningstagare från flera ersättningsgivare. Skyldigheten att tillhandahålla vatten bör åläggas en av de skadevallande men denne bör tillerkännas rätt till bidrag av övriga skadevallande. Särskilda bestämmelser därom ha icke ansetts erforderliga.

Det torde vara tydligt, att den, som skall tillhandahålla vatten, bör vara pliktig att anlägga och för framtiden underhålla samt i fall av behov ombygga för vattnets tillhandahållande erforderlig ledning med tillbehör. Tillhandahållandet av vatten bör taga sin början å tid, som vattendomstolen bestämmer. I förevarande mom. ha intagits föreskrifter jämväl i nu angivna hänseenden.

Det kan ifrågasättas att i lagen intaga bestämmelser även angående plats, där vattnet skall tillhandahållas, samt beträffande vattnets tryck, temperatur och beskaffenhet i övrigt m. m. Förhållandena kunna emellertid vara så skiftande, att det icke synes lämpligt att i nu nämnda hänseenden binda vattendomstolen för mycket. Å denna lär ändock ankomma att i allo meddela sådana föreskrifter, att ersättningstagaren icke blir sämre ställd än förut.

2 mom. Rättighet till vatten, som skall givas såsom ersättning till ägare av fastighet, bör vara förenad med samma fastighet eller annan fastighet, till vilken rättigheten i laga ordning kan komma att överflyttas. Om rättigheten prövas kunna helt eller delvis utan förfång för inteckningshavare

eller andra rättsägare avhändas den fastighet, varmed den är förenad, bör vattendomstolen äga att på ansökan av fastighetens ägare meddela beslut om sådan överflyttning till fastighet i närheten av den förut till vatten berättigade fastigheten eller av den vattentäkt, från vilken vatten skall tillhandahållas.

Rättigheten till vattnet bör kunna upplåtas med nyttjanderätt, dock ej för längre tid än beträffande nyttjanderätt till fast egendom å landet är i allmänhet stadgat d. v. s. 50 år.

3 mom. Det är för den, som berättigas tillgodogöra grundvatten, en förmån att få tillgodogöra detta, oaktat annan lider skada eller intrång, men även för den, som skall erhålla vatten i ersättning, innebär det som regel en förmån att bekomma vatten levererat på ifrågavarande sätt. De sakkunniga ha fördenskull under förevarande moment upptagit bestämmelser om skyldighet för ersättningstagaren att utgiva visst vederlag. Härvid har skilts mellan å ena sidan de fall, då ersättningstagaren redan innehar vattentäkt, som även framdeles kunnat förse honom med erforderligt vatten d. v. s. med en vattenmängd lika stor som den, vilken skall tillhandahållas honom av ersättningsgivaren, och å andra sidan sådana fall, då ersättningstagaren för att få behövt vatten skulle blivit nödsakad att utföra ny anläggning eller utvidga en äldre anläggning. Det förra alternativet är givetvis det normala. För sådant fall föreslå de sakkunniga att ersättningstagaren, i den mån han genom vattnets tillhandahållande vinner förmån av någon betydelse, skall vara pliktig att till ersättningsgivaren gälda skäligt bidrag till kostnaden för underhåll och drift av dennes vattentäkt. Såsom exempel å sådan förmån, som nu nämnts, kan anföras, att ersättningstagaren erhåller vattnet i ledning under tryck, i stället för att han förut kan ha varit nödsakad att uppfordra vatten med handkraft ur brunn. Ersättningstagaren kan också komma att erhålla renat vatten i stället för naturligt grundvatten, vilket kan vara av stor betydelse. Har ersättningstagaren förut haft eget pumpverk, undgår han även de utgifter, som varit förenade med dess drift och underhåll m. m. Vad härefter angår de fall, då ersättningstagaren ej kunnat vid redan befintlig vattentäkt tillgodogöra vatten till den myckenhet, som av ersättningsgivaren skall tillhandahållas honom, bör han förklaras skyldig att förutom bidrag till ersättningsgivarens underhålls- och driftkostnad även gälda skäligt bidrag till ersättningsgivarens anläggningskostnad. Närmare bestämmelser angående bidragets storlek ha ansetts överflödiga. Det torde ändock vara tydligt, att vattendomstolen icke må överskrida beloppet av den kostnad ersättningstagaren fått vidkännas, därest han i stället anlagt eller utvidgat egen vattentäkt.

Vad beträffar sättet för erläggande av vederlag, som ovan nämnts, ha de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att bidrag till ersättningsgivarens underhålls- och driftkostnad skall erläggas genom ständig avgäld med visst belopp för år eller annan tidsperiod eller ock för varje kubikmeter vatten, som ersättningstagaren förbrukar. Beloppet av sådan avgäld bör dock ej bestämmas för all framtid. Lämpligen synes vattendomstolen böra tillerkännas

befogenhet att, när tio år förflutit sedan beloppet senast var föremål för dess prövning, på talan av någondera parten höja eller sänka det efter vad då finnes skäligt.

Bidrag till ersättningsgivarens anläggningskostnad skall enligt förslaget gäldas i den ordning vattendomstolen bestämmer.

4 mom. Det kan tänkas, att ersättningstagaren vill avstå från rätt till vatten, som tillerkänts honom. I dylik händelse bör han kunna vinna befrielse från skyldighet att gälda underhålls- och driftkostnad (avgäld), som belöper å tid efter det han anhängiggjort talan om sådan befrielse. Förslaget upptager föreskrift härom. Avstår ersättningstagaren endast delvis från sin rätt till vatten, bör denna föreskrift analogt tillämpas så, att skälig jämkning av avgälden medges. Är avgäldens storlek beroende av vattenförbrukningen, kräves uppenbarligen ej särskilt beslut om befrielse från eller jämkning av avgälden.

Beträffande ersättningstagaren eventuellt åvilande skyldighet att utgiva bidrag till ersättningsgivarens anläggningskostnad är läget ett annat. De sakkunniga vilja föreslå, att ersättningstagaren, även om han avstår från rätt till vatten, alltjämt skall vara skyldig att gälda bidrag till ersättningsgivarens anläggningskostnad, som han förpliktats utgiva, i den mån ersättningsgivaren för att kunna tillhandahålla vatten fått vidkännas kostnad, som för framtiden varder utan nytta. I fråga om den närmare innebörden härav må påpekas, att en anordning som ersättningsgivaren vidtagit icke behöver vara för *all* framtid onyttig för att ersättningstagaren skall vara skyldig att bidraga till kostnaden därför. Om den under viss tid icke kan användas för något nyttigt ändamål, bör ersättningstagaren anses skyldig att i motsvarande mån bidraga till kostnaden. Kan en anordning delvis komma till användning, bör likaledes en jämkad bidragsskyldighet alltjämt åvila ersättningstagaren.

5 mom. I händelse *ersättningsgivaren* brister i fullgörande av honom åliggande skyldighet att tillhandahålla vatten, torde ej för den tid, avbrottet varar, böra utgå avgäld, som ersättningstagaren eljest varit pliktig att gälda. Ersättningstagaren bör ock berättigas att — till dess avbrottet upphör — innehålla stadgat bidrag till ersättningsgivarens anläggningskostnad. Det torde ligga i sakens natur, att sådant avdrag å avgäld eller innehållande av bidrag till anläggningskostnad ej må ske, därest ersättningsgivaren för reparation eller därmed jämförlig åtgärd måste avstånga vattentillförseln för tid, som för sådant ändamål är oundgängligen nödig. Stadgande härom har sålunda ej ansetts erforderligt. Ersättningsgivaren bör emellertid underrätta ersättningstagaren i god tid, så att denne kan förbereda sig på avbrottet. I vissa fall kan det vara behöfligt, att vattendomstolen meddelar närmare bestämmelser i de hänseenden som nu nämnts. Befogenhet därtill torde tillkomma vattendomstolen utan att särskild föreskrift därom behöver meddelas (jfr 11 kap. 62 §).

Har ersättningsgivaren genom vårdslöshet eller försummelse vållat avbrott i tillhandahållandet av vatten, synes ersättningstagaren jämväl böra

berättigas att erhålla skadestånd. Detsamma gäller om ersättningsgivaren underlåter att skyndsamt vidtaga erforderliga åtgärder för att åter tillhandahålla vatten.

Visar ersättningsgivaren fortgående försumlighet i fullgörandet av honom åliggande skyldighet att tillhandahålla vatten, är ersättningstagaren enligt förslaget fri från de skyldigheter, som ålagts honom mot ersättningsgivaren. Han har tillika ansetts böra äga att, där så kan ske, på ersättningsgivarens bekostnad åter komma i åtnjutande av möjlighet att vid egen vattentäkt tillgodogöra grundvatten.

6 mom. Under detta mom. meddelas bestämmelser för det fall, att *ersättningstagaren* underlåter att fullgöra honom åvilande skyldigheter d. v. s. att erlægga vederlag, som han förpliktats utgiva. Det är uppenbart, att ersättningsgivaren i så fall är berättigad att av den försumlige utsöka vad denne underlåtit att erlægga, och stadgande härom erfordras ej. Brister ersättningstagaren i betalning av vederlag, bör ersättningsgivaren emellertid även äga att avbryta tillhandahållandet av vatten, intill dess betalningen fullgjorts. Utestår förfallet belopp oguldet under avsevärd tid, synes ersättningsgivaren i allmänhet tillika böra erhålla möjlighet att för framtiden vinna befrielse från skyldigheten att tillhandahålla vatten. Undantag synes dock påkallat, såframt en dylik påföljd med hänsyn till föreliggande omständigheter skulle vara uppenbart obillig för ersättningstagaren. Ej heller bör dröjsmål med betalningen av vederlag i allmänhet kunna grunda rätt att för framtiden vinna befrielse från skyldighet att tillhandahålla vatten för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning. Dels är skyldigheten, sedan erforderliga ledningar utförts, i allmänhet icke särskilt betungande för ersättningsgivaren och det vederlag, som kan komma att utestå oguldet, lär icke kunna uppgå till något mera betydande belopp. Dels är det för en fastighet av synnerlig betydelse, att den har tillgång till vatten åtminstone till husbehov. Även om fastigheten av någon anledning kommer att misskötas, måste den därför såvitt möjligt bibehållas vid rätt till vatten för husbehov. Endast om det med hänsyn till föreliggande omständigheter prövas vara av särskild vikt för ersättningsgivaren att vinna befrielse från skyldigheten att tillhandahålla vatten, bör befrielse kunna ernås jämväl i fråga om tillhandahållande av vatten för fastighets förseende därmed till husbehovsförbrukning.

Särskild uppmärksamhet påkallar frågan i vad mån de befogenheter, som enligt vad ovan nämnts böra tillkomma ersättningsgivaren, må av denne åberopas gentemot ny ägare av fastighet, varmed rätten till vatten är förknäp. Den nye ägaren kan ha förvärvat fastigheten utan kännedom därom, att något belopp utestår oguldet, och fördenskull drabbas av en kännbar extra kostnad, därest han för att erhålla vatten nödsakas erlægga avgifter, som rätteligen belöpt å föregående ägare. Å andra sidan kan ersättningsgivaren icke berövas all rätt att åberopa förut angivna påföljder av försumelse att gälda vederlag endast därför att fastigheten övergår å ny ägare. Det torde dock, för att ersättningsgivaren skall kunna göra påföljderna gäl-

lande mot ny ägare, böra krävas att avgifterna ej utestått oguldna under alltför lång tid. De sakkunniga vilja föreslå, att ersättningstagaren ej må åberopa försummelse av föregående ägare att gälda vederlag, såframt nye ägaren inom skäligen tid erlägger belopp, som förfallit till betalning inom ett år, innan han blev ägare av fastigheten. Tveksamt är dock, huruvida icke exekutiv auktion alltid borde medföra, att ersättningsgivaren ej vidare må till befrielse från skyldighet att tillhandahålla vatten åberopa vad dessförinnan förekommit (jfr 3 kap. 3 § sista stycket och 7 kap. 60 §). Det har emellertid syntts som om ersättningsgivaren därigenom skulle bliva alltför ogynnsamt ställd (jfr ock 42 § i förevarande kap.).

De sakkunniga vilja framhålla, att ersättningsgivaren understundom på grund av omständigheterna kan anses ha frivilligt eftergivit sin rätt att åberopa påföljd som ovan nämnts. Stadgande härom torde emellertid icke erfordras.

7 mom. För skadestånd, varom under 5 mom. sägs, synes ersättningstagaren böra njuta förmånsrätt i den fastighet, som skyldigheten att tillhandahålla vatten åvilar, enligt 17 kap. 6 § handelsbalken såsom för avgäld av fast egendom.

8 mom. Om parterna träffat överenskommelse i fråga, som i förevarande paragraf avses, bör sådan överenskommelse vara gällande, såframt vattendomstolen finner den lämplig och därå grundar sitt beslut.

66 §.

Enligt 58—60 §§ gäller att, där fast egendom skall lösas eller vissa byggnader skola flyttas, ävensom i vissa andra därmed likartade fall skall den, som föranlett förhållandet i fråga, inom viss tid uppsäga vederbörande. Nu berörda stadganden torde icke vara i behov av någon ändring i förevarande sammanhang.

För andra fall än i 58—60 §§ sägs stadgas i 66 § att, om ersättning, som bestämts att utgå på en gång, skall gäldas för skada, förlust eller intrång, som tillskyndas någon genom företag enligt vattenlagen, då må ej arbete å annans mark verkställas eller åtgärd till förfång för annan vidtagas, innan föreskriven ersättning guldits. Någon viss tid behöver enligt lagrummet i dess nuvarande lydelse icke förflyta från det ersättningen guldits till dess arbetet eller åtgärden vidtages. Nu berörda stadgande kan tänkas ofta bliva tillämpligt i mål rörande anläggande eller nyttjande av vattentäkt t. ex. om ersättning skall utgivas för fördjupande av brunn. I sådana fall lär det emellertid ej sällan vara av vikt för ersättningstagaren, att han någon tid i förväg får veta, vid vilken tidpunkt sänkning av grundvattenståndet tidigast kommer att äga rum. Vattendomstolen torde fördenskull böra äga befogenhet att, när så finnes erforderligt, föreskriva, att vattentäkten i fråga ej må tagas i bruk förrän viss tid förflutit från det ersättningen guldits. Behov av en motsvarande befogenhet torde även kunna föreligga i andra fall. De sakkunniga ha fördenskull föreslagit, att vattendomstolen oavsett målets beskaffenhet skall äga att, när så finnes erforderligt, föreskriva, att arbete å

annans mark eller åtgärd till förfång för annan ej må utföras, förrän viss tid förflutit från det ersättning till den, som därigenom lider skada eller intrång, guldits. Tydligen bör vattendomstolen, i den mån den finner dylik föreskrift påkallad, särskilt angiva, vilken eller vilka ersättningstagare föreskriften skall gälla. Därvid kunna även olika tider stadgas beträffande olika ersättningstagare.

11 KAP.

Om domstolar och rättegång i vattenmål.

De sakkunnigas förslag vilar i det föregående på den förutsättningen, att åtminstone viktigare frågor om tillgodogörande av grundvatten skola prövas av vattendomstol. Det är uppenbart, att den ståndpunkt, som de sakkunniga i detta hänseende intagit, icke är den enda tänkbara. De sakkunniga vilja i det följande närmare angiva de skäl, som vid valet mellan olika alternativ för dem varit bestämmande.

Såsom de sakkunniga förut framhållit äro frågor om tillgodogörande av grundvatten i många hänseenden likartade med de spörsmål om byggande i vatten, som nu behandlas i 2 kap. av vattenlagen. Före tillkomsten av vattenlagen tillkom prövningen av frågor av sistnämnda art de allmänna domstolarna. Vid utarbetandet av vattenlagen befanns emellertid erforderligt att bryta med denna äldre ordning och inrätta särskilda vattendomstolar, åt vilka anförtroddes att i första instans pröva ett stort antal särskilt uppräknade s. k. vattenmål. Vattendomstol består som bekant av en vattenrättsdomare med juridisk utbildning och föregående domarerfarenhet såsom ordförande samt av två vattenrättsingenjörer och två vattenrättsnämndemän, vilka sistnämnda av vattenrättsdomaren för varje mål utses bland ett antal därtill valda personer. I undantagsfall är dock vattendomstol domför även om — förutom vattenrättsdomaren och två vattenrättsnämndemän — allenast en vattenrättsingenjör är närvarande. Vattendomstolarna, tidigare fem, äro numera till antalet fyra. Vattenmålens antal har efter hand med tillkomsten av nya kapitel i vattenlagen väsentligt utökats. Åtskilliga frågor, som röra i vattenlagen behandlade ämnen, ha dock icke hänförs till vattenmål utan prövas som regel alltjämt av allmän domstol.

Vid överbägande, hur de spörsmål om grundvatten, som beröras av förevarande lagstiftning, böra prövas, ha de sakkunniga ansett lämpligt att först söka avgöra, huruvida prövning av sådana frågor lämpligen kan handhas av allmän domstol. Härvid påkallar prövningen i första instans, d. v. s. av rådhus- och häradsrätter, i främsta rummet uppmärksamhet.

De sakkunniga ha ovan föreslagit, att åtgärd för tillgodogörande av grundvatten i åtskilliga fall skall föregås av förprövning. Detta utgör ett viktigt led i de sakkunnigas förslag. Rådhus- och häradsrätter äro helt obevandrade i dylika frågor och sakna följaktligen erfarenhet om de särskilda svårigheter, vilka äro förenade med ett förhandsbedömande av de

verkningar som kunna följa av ett ingrepp i bestående vattenförhållanden. Denna omständighet måste medföra avsevärda olägenheter, därest nämnda domstolar skulle komma att handlägga mera betydande mål om tillgodogörande av grundvatten. Vidare må framhållas, att rådhus- och häradsrätternas jurisdiktionsområden med hänsyn till mål av förevarande natur äro för begränsade till sin omfattning. Av en och samma grundvattentillgång skulle mycket ofta en del falla inom en domstols område medan återstoden komme att lyda under en eller flera andra domstolar. Det är emellertid synnerligen önskvärt, att alla frågor av någon mera avsevärd betydelse om anläggningar för tillgodogörande av en och samma grundvattentillgång såvitt möjligt behandlas av samma domstol. Vidare må anmärkas, att var särskild underrätt även under en avsevärd tid icke skulle komma att handlägga mer än ett fåtal mål om grundvatten, varför domaren som regel komme att sakna möjlighet att inhämta annat än en mycket ringa erfarenhet i ämnet. Erinras bör slutligen, att domaren icke vid sin sida i domstolen har någon som helst teknisk sakkunskap.

Av det anförda synes framgå, att mål om grundvatten, åtminstone därest de äro av någon större betydelse för grundvattenförhållandena, icke lämpligen böra prövas av rådhus- och häradsrätter. Det torde vid sådant förhållande endast återstå två praktiskt möjliga alternativ, nämligen att hänskjuta prövningen av dylika mål antingen till en särskild specialdomstol eller till vattendomstolarna.

Med hänsyn till att vårt land hittills saknat lagstiftning rörande tillgodogörande av grundvatten vore det otvivelaktigt förenat med vissa fördelar att vid genomförande av en lag i ämnet söka samla all erfarenhet rörande den nya lagens tillämpning hos en för ändamålet särskilt inrättad domstol. Detta skulle bland annat innebära den bästa garantin för en sakkunnig och enhetlig tillämpning av lagen. Å andra sidan är det enligt de sakkunnigas mening olämpligt att i alltför hög grad hänskjuta handläggningen av olika mål till särskilda specialdomstolar. De stora avstånden inom vårt land skulle även helt säkert medföra, att en enda domstol för grundvattenmål komme att lida av ogymsamma arbetsförhållanden.

I valet mellan en enda specialdomstol och vattendomstolarna bör härjämte särskilt beaktas det ovan anmärkta förhållandet, att frågor om tillgodogörande av grundvatten i många hänseenden äro likartade med frågor om tillgodogörande av ytvatten. Ofta kan även vara fråga om företag, som medför inverkan såväl å ytvatten- som grundvattenförhållandena. Sålunda kan vid uppdamning av ytvatten inverkan ske på beskaffenheten av vattnet i en brunn och vidare kan en sänkning av vattenståndet i en sjö eller i ett vattendrag medföra sänkning av vattenståndet i en brunn. Å andra sidan kan uppfordrande av vatten ur en grundvattentillgång genom att framkalla ökad infiltration från sumpmark, sjö eller vattendrag medföra avledande av vatten därifrån. Det nu anmärkta förhållandet gör det tydligen i hög grad önskvärt att frågor om ytvatten och grundvatten prövas av samma domstolar. Vattendomstolarna handlägga också redan för närvarande frågor om

grundvatten i den mån inverkan å grundvattenförhållandena kan föranledas av sådana företag, som nu omfattas av vattenlagen. Det bör härjämte särskilt framhållas, att vattendomstolarnas jurisdiktionsområden äro så omfattande att, därest dessa domstolar komma att handlägga jämväl mål av nu förevarande beskaffenhet, frågor rörande en och samma grundvattentillgång kunna prövas av samma domstol.

Å andra sidan kan anföras, att vattendomstolarna icke för närvarande besitta någon mera ingående sakkunskap om grundvattenförhållanden. Denna brist kan dock avhjälpas genom särskilda anordningar. Efter hand komma dessutom vattendomstolarna helt säkert att förvärva en sådan erfarenhet om grundvattenförhållanden, att åtminstone i mål av mindre omfattning någon särskild anordning icke kommer att behövas. Anmärkas bör emellertid även, att vattendomstolarnas arbetsbörda redan är mycket betydande. Det kan därför icke förväntas, att de utan förstärkning av arbetskrafterna skola kunna mottaga ett större antal nya mål, men icke heller denna omständighet kan anses utgöra något avgörande hinder mot att hänskjuta prövning av frågor rörande tillgodogörande av grundvatten till vattendomstolarna.

Enligt de sakkunnigas mening är genom det anförda tydligt, att övervägande skäl tala för att mål av förevarande natur, åtminstone i den mån de kunna vara av någon större betydelse för grundvattenförhållandena, böra överlämnas till vattendomstolarna. Denna lösning synes ock i och för sig lämplig. Vissa mål om grundvatten, som äro av mindre betydelse, torde däremot kunna prövas av allmän domstol. De sakkunniga vilja under 17 § närmare angiva, hur den uppdelning av målen, som fördenskull erfordras, torde böra äga rum. Här må endast nämnas, att mål angående fördelning enligt 2 kap. 57 § av grundvatten för husbehov överlämnats åt de allmänna domstolarna. Dessa mål ha sålunda ansetts vara av den begränsade räckvidd, att de lämpligen kunna prövas av den domstol, som i allmänhet handlägger mål från orten. Härvid kan även anmärkas, att frågor om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehov enligt lag därom den 28 juni 1918 prövas av allmän domstol. I anslutning till vad nu anförts om uppdelning av mål om grundvatten mellan vattendomstol och allmän domstol bör måhända även erinras därom, att vederbörande länsstyrelse enligt de sakkunnigas förslag äger pröva vissa frågor om åtgärd till skydd mot förorening av grundvatten m. m.

Det torde vara uppenbart att, i den mån vattendomstolarna komma att pröva mål om tillgodogörande av grundvatten m. m. i första instans, talan, som fullföljes emot vattendomstolens beslut i sådana mål, bör liksom i andra vattenmål prövas av vattenöverdomstolen d. v. s. Svea Hovrätt i viss särskild sammansättning. Mot vattenöverdomstolens beslut torde böra förefinnas rätt till fullföljd hos högsta domstolen under samma förutsättningar som eljest.

Vad härefter angår frågan, på vad sätt vattendomstolarnas behov av tillgång till erforderlig sakkunskap i mål angående grundvattenförhållanden

skall tillgodoses, kan det synas bäst överensstämma med de principer, som ligga till grund för vattendomstolarnas organisation, att föreskriva, att vid behandling av dylika mål skall såsom ledamot av vattendomstolen deltaga en vattenrättsingenjör med speciell sakkunskap i ämnet. Det bleve i så fall nödvändigt att anställa särskilda vattenrättsingenjörer.

Härvid kan tänkas ifrågakomma att efter beräkning av de blivande arbetsuppgifternas omfattning för ifrågavarande ändamål anställa vattenrättsingenjörer endast till sådant antal, att deras tid komme att bliva fullt upptagen med dem i sådan egenskap åvilande göromål. Häremot kan till en början erinras, att det i och för sig är mycket vanskligt att på förhand beräkna omfattningen av de arbetsuppgifter, som skulle komma att åvila ingenjörerna i fråga. Man kan dock med visshet göra gällande, att nämnda arbetsuppgifter icke komma att bliva av den omfattning, att för varje vattendomstol kan tillsättas en ingenjör, vars tid skulle bliva fullt upptagen av honom åliggande göromål. Det är tänkbart, att det skulle kunna vara tillräckligt med en enda ingenjör med speciell sakkunskap på förevarande område, och sannolikt skulle full sysselsättning icke kunna beredas mer än två sådana ingenjörer. Vare sig en eller två ingenjörer anställas för ändamålet, måste tjänstgöringen fördelas mellan de olika vattendomstolarna, vilket för arbetet inom dessa domstolar skulle medföra högst betydande olägenheter. De sakkunniga anse fördenskull, att en sådan anordning, som nu nämnts, icke bör genomföras.

Det är även tänkbart, att — med mönster av den ordning, som före den från och med år 1933 genomförda omorganisationen av vattendomstolarna gällde i fråga om vattenrättsingenjörerna — vid varje vattendomstol tillsätta en vattenrättsingenjör med den speciella sakkunskap, varom nu är fråga, för att deltaga i behandlingen av de mål, till vilka han bleve kallad. Denne skulle vid sådant förhållande liksom de före år 1933 anställda vattenrättsingenjörerna komma att ha sin huvudsakliga verksamhet på annat håll. De sakkunniga vilja härvid framhålla, att den anordning, som vid vattendomstolarna tillämpades före år 1933, vilade på den förutsättningen, att såsom vattenrättsingenjörer kunde påräknas i statens tjänst anställda personer. Detta ansågs vara av betydelse för att de skulle intaga den oberoende och självständiga ställning, som bör vara förenad med en domarbefattning. Till vattenrättsingenjörer förordnades också fyra distriktschefer, tillhörande den under väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lydande personalen, en statshydrograf och fem lantbruksingenjörer. Efter omorganisation av den under nämnda styrelse hörande personalen kunde distrikts-tjänstemän icke vidare påräknas för ifrågavarande uppdrag. Detta förhållande var en bidragande orsak till den år 1933 genomförda omorganisationen av vattendomstolarna, efter vilken vid dessa endast finnas vattenrättsingenjörer med heltidstjänstgöring. I fråga om ingenjörer med speciell sakkunskap om grundvattenförhållanden torde några i statens tjänst anställda ingenjörer icke kunna påräknas. Man synes i stället vara hänvisad till sådana ingenjörer, som inom detta område utöva konsulterande verk-

samhet. Detta komme att medföra, att samma personer skulle omväxlande i sin verksamhet såsom konsulterande ingenjörer planera anläggningar av förevarande art och såsom domstolsledamöter bedöma anläggningar, som projekterats av andra ingenjörer. Att en sådan ordning icke kan anses tillfredsställande är tydligt.

De sakkunniga ha på grund av vad sålunda anförts funnit det böra tagas under överbägande, huruvida icke vattendomstolarnas behov av tillgång till erforderlig sakkunskap om grundvattenförhållanden lämpligen kan tillgodoses på annat sätt än ovan nämnts. I detta sammanhang bör erinras därom, att vattenlagen ger vattenrättsdomaren och vattendomstolen befogenhet att, där ett mål angår fråga, för vars bedömande tarvas särskilda fackkunskaper, som icke annorledes äro för vattendomstolen tillgängliga, till biträde åt domstolen tillkalla i sådant ämne sakkunnig person. Vidare må vattenrättsdomaren, när för bedömande av ett mål erfordras särskild teknisk utredning eller vidlyftigare värdering, uppdraga åt sådant biträde, som nyss sagts, eller annan sakkunnig person att efter förberedande undersökning avgiva utlåtande i målet. (Jfr 44, 45 och 81 §§ i förevarande kap.)

Sakkunnig, som tillkallas i fall, som nu nämnts, varder icke ledamot av domstolen och han kommer fördenskull icke att vid avgivande av utlåtande i målet handla under domaransvar. Å andra sidan bör framhållas, att det av denna anledning icke heller behöver möta så stora betänkligheter att för ändamålet tillkalla en ingenjör, som bedriver privat konsulterande verksamhet. Vidare vilja de sakkunniga påpeka, att de utredningar angående grundvattenförhållanden, som komma att av parterna förebringas i blivande mål om tillgodogörande av grundvatten m. m. säkerligen mången gång komma att förete stora brister. Det torde fördenskull ofta bliva nödvändigt, att domstolen själv föranstaltar om erforderlig komplettering av utredningen. Härvid torde det vara förenat med vissa fördelar, att den, som för ändamålet anlitas, icke är ledamot av domstolen. Hans utlåtande bör nämligen på ett tidigt stadium delgivas parterna och bliva föremål för yttrande från deras sida. Att en ledamot av domstolen på sådant sätt i förväg delger parterna sin uppfattning om ett eller flera av de spörsmål, som äro av betydelse i målet, är som regel icke lämpligt.

I detta sammanhang må även erinras därom, att i mål om grundvatten kan erfordras ingående sakkunskap på vitt skilda områden. Det kan fördenskull vara av behovet påkallat att i ett mål tillkalla flera sakkunniga.

Vid överbägande av förevarande spörsmål ha de sakkunniga funnit de bästa skälen tala för, att behovet av tillgång till erforderlig sakkunskap i mål om grundvatten åtminstone tills vidare tillgodoses genom tillkallande av sakkunniga, som ej ingå som ledamöter av vattendomstolen. Det bör emellertid härvid erinras därom, att enligt 97 § i förevarande kap. ersättning till sakkunnigt biträde, som anlitas av vattenrättsdomaren eller vattendomstolen, skall gäldas av sökanden i ett ansökningsmål, respektive i första hand käranden i ett stämningssmål. I mål om anläggningar av mindre betydelse kan denna kostnad möjligen tänkas ver-

ka betungande. Det kan fördenskull ifrågasättas, huruvida icke i mål av mindre omfattning åtminstone till en början bidrag till kostnaderna borde lämnas av statsverket. Efter hand torde vattendomstolarna, såsom förut antytts, komma att vinna sådan erfarenhet och kunskap även på förevarande område, att särskilt biträde i många fall kan undvaras.

De sakkunniga övergå härefter till en huvudsaklig översikt av de ändringar i 11 kap., som bliva erforderliga, därest mål angående grundvatten i viss omfattning skola prövas av vattendomstol.

I 1 § angivas de domstolar, som döma i vattenmål. Någon ändring av paragrafen erfordras ej. 2—15 §§, som handla om vattendomstols sammansättning och jurisdiktionsområde m. m., torde icke heller behöva ändras. Vad särskilt angår jurisdiktionsområdena äro dessa som bekant bestämda efter nederbördsområden, och det förtjänar anmärkas, att i vårt land grundvattenströmmarnas tillrinningsområden praktiskt taget, om ock ej alltid, till sina gränser sammanfalla med ytvattendragens vattendelare. — 16 §, som innehåller vissa bestämmelser om vattenöverdomstolen, bör likaledes förbliva oförändrad.

I 17—25 §§ angives vad till vattenmål är att hänföra. Sådana mål indelas enligt 17 § i ansöknings-, stämmnings-, besvärs- och underställningsmål. Mål angående byggande i vatten äro som regel antingen ansöknings- eller stämmningsmål, vilket bland annat innebär, att de skola anhängiggöras direkt hos vattendomstolen. Även de nya mål angående grundvatten, som enligt vad förut nämnts böra hänföras till vattenmål, torde böra anhängiggöras direkt hos vattendomstolen och indelas i ansöknings- och stämmningsmål.

Mål angående grundvatten, som skola prövas av vattendomstol, böra uppräknas i 17 §, som följaktligen skall ändras. Till följd härav erfordras en redaktionell ändring av 21 §.

Beträffande 26—74 §§, som handla om förfarandet i ansökningsmål, erfordras endast vissa tillägg samt ett antal rent redaktionella ändringar. Av tilläggen må särskilt nämnas införande i 46 § av stadgande om rätt för vattenrättsdomaren att meddela provisoriska bestämmelser till skydd mot vattenförorening, vare sig fråga är om ytvatten eller grundvatten. Särskilt intresse påkalla i övrigt bestämmelserna i 66 § om deldom. Enligt detta lagrum äger vattendomstolen, när synnerliga skäl därtill prövas föreligga, meddela slutligt utslag rörande viss del av ett företag, innan målet i övrigt avgöres. I mål om grundvatten torde det ej sällan bliva erforderligt att meddela deldom. Behovet av vatten kan sålunda vara överhängande medan förekommande ersättningsfrågor ej kunna avgöras förrän observationer under någon tid blivt verkställda. Nyssnämnda stadgande har ock av vattendomstolarna i överensstämmelse med ett uttalande i förarbetena till vattenlagen¹ ansetts kunna tillämpas så, att, när synnerliga skäl därtill förelegat, fråga

¹ Jfr Betänkande med förslag till vattenlag m. m. avgivet år 1910 av vattenrätts- och dikningslagskommittén sid. 471; betänkande med förslag till vattenlag m. m., avgivet år 1917 av särskilda sakkunniga sid. 404—405; Kungl. prop. till 1918 års riksdag nr 128 sid. 243 (lagrådets uttalande under 89 §).

om tillstånd till själva företaget prövats först och ersättningsfrågor senare. Framhållas må dock, att ett sådant förfarande i vissa hänseenden försätter de skadelidande i sämre läge än eljest. Den skadebringande åtgärden kommer sålunda att vidtagas innan ersättningarna utbetalts. Det torde emellertid böra ankomma å vattendomstolen att med hänsyn till ersättningstagares rätt iakttaga tillbörlig försiktighet, då fråga uppkommer om meddelande av deldom. De sakkunniga vilja i anslutning till det anförda anmärka, att behovet av deldom i någon mån kan minskas, därest bestämmelserna i 68 § om behandlingen av anspråk på ersättning för oförutsedda skador ändras så, att dylika anspråk utan avvaktan på utgången av den i nämnda lagrum angivna tid kunna prövas, när det finnes lämpligt. Det kan i så fall anses mindre betänkligt att hänvisa den, som yrkar ersättning, till att, om det visar sig att han lider skada, anmäla ersättningsanspråk i den för oförutsedda skador stadgade ordning. De sakkunniga vilja fördens skull föreslå en dylik ändring.

Beträffande 75—84 §§, som avhandla förfarandet vid vattendomstol i stämningssmål, ha endast obetydliga ändringar synts erforderliga, och i fråga om 85—94 §§, som röra förfarandet vid vattendomstol i besvär- och underställningsmål, ha endast rent redaktionella ändringar vidtagits.

Nästföljande avdelning, om bidrag till kostnaden för vattendomstolarnas organisation och verksamhet, som omfattar 95—97 §§, är oförändrad. Härav följer bland annat, att avgift jämlikt 95 § enligt förslaget icke skall utgå i mål angående tillgodogörande av grundvatten. Tillräckliga skäl att stadga dylik avgift ha ej ansetts föreligga. De sakkunniga vilja härvid anmärka, att det ej för närvarande stadgas någon sådan avgift i fråga om företag för bortledning av ytvatten. Beträffande 98—109 §§, som röra fullföljd av talan mot vattendomstols och vattenrättsdomares beslut, har endast en följdändring av 109 § funnits erforderlig. 110—113 §§, som innehålla bestämmelser om fullföljd mot vattenöverdomstolens beslut, äro oförändrade.

De sakkunniga vilja härefter under var särskild paragraf anmärka de ändringar som vidtagits.

17 §.

I denna paragraf uppräknas de mål, som äro att hänföra till vattenmål.

Ansökningsmål.

Punkterna 1—5 äro oförändrade. Punkterna 6—9 äro nytillkomna. Angående innehållet i dessa punkter få de sakkunniga hänvisa till lagtexten. Punkterna 10—19 motsvara förutvarande punkterna 6—15. Punkt 20 är ny. Beträffande innehållet hänvisas till lagtexten.

Stämningssmål.

Punkterna 21—28 motsvara punkterna 16—23. Punkterna 29—35 äro nya. Angående innehållet i dessa punkter få de sakkunniga hänvisa till lagtexten. Punkterna 36—49 motsvara nuvarande punkterna 24—37. Punkt

50 är ny. Angående innehållet hänvisas till lagtexten. Punkterna 51 och 52 motsvara nuvarande punkterna 38 och 39.

Besvärs- och underställningsmål.

Punkterna 53 och 54 motsvara nuvarande punkterna 40 och 41.

Enligt vattenlagens uppställning skola mål, som icke hänförts till vattenmål, handläggas av allmän domstol. Vattendomstolarna äga dock en ganska vidsträckt befogenhet att förutom de mål, vilka direkt angivits som vattenmål, upptaga jämväl andra mål, som röra i vattenlagen behandlade ämnen (jfr 20 och 21 §§).

Mål angående grundvatten, som *icke* enligt förslaget hänförts till vattenmål och sålunda principiellt höra till allmän domstol, äro bland andra: talan jämlikt 2 kap. 43 § mot innehavare av husbehovsvattentäkt om rättelse i sättet för anordnande av vattentäkten; om fördelning jämlikt 2 kap. 57 § av vatten husbehovsvattentäkter emellan; om ersättning m. m. i anledning av sådan för grundvattentillgång skadlig åtgärd, som i 2 kap. 58 § sägs; om rättelse eller ersättning för skada i anledning av försummelse i underhåll, som i 2 kap. 59 § första stycket sägs; om ersättning för skada i anledning av vattentäkts tagande ur bruk; om fullgörande av sådana skyldigheter, som med stöd av 9 kap. 46 § ålagts ersättningsgivare eller ersättningstagare.

Det må anmärkas att, därest i fall, som nu angivits, allmän domstol är i behov av sakkunnigt biträde, sådant kan tillkallas jämlikt lagen den 7 juni 1934 om bevisning genom sakkunnig. Är målet av avsevärd betydelse för vattenförhållandena, kan domstolen ock enligt 21 § hemställa hos vederbörande vattendomstol om målets upptagande därstädes.

21 §.

Första stycket är oförändrat.

I andra stycket har hänvisning till 17 § 16 och 27 ändrats till att avse 17 § 21 och 39, vilka punkter motsvara de nuvarande punkterna 16 och 27.

26 §.

Hänvisning till 17 § 1—15 har ändrats till att avse 17 § 1—20, varigenom även de nya ansökningsmålen rörande grundvatten omfattas.

27 §.

Enligt 1 mom. första stycket av förevarande paragraf skall ansökan om prövning, huruvida och under vilka villkor byggande i vatten må ske, vara åtföljd av de ritningar jämte beskrivning och andra handlingar samt innehålla de upplysningar, vilka erfordras för bedömande av det tillämnade företags *beskaffenhet, omfattning och verkningar*. Särskilt skola så fullständigt som möjligt uppgivas den eller de fastigheter, varå byggandet skall ske eller vilka företaget eljest efter vad i 14 kap. 4 § sägs angår, vederbörande

ägares och nyttjanderättshavares namn och hemvist samt, om företaget ej är av större omfattning, de ersättningsbelopp sökanden förmenar böra till följd av företaget utgå till dylik fastighetsägare eller andra. Är fråga om utförande av byggnad för vattens tillgodogörande, skall uppgift lämnas å det område, med vilket enligt sökandens åsikt rätten till vattnets tillgodogörande lämpligen bör vara för framtiden förenad. Beträffande anläggning för uttagande av vattenkraft skall därjämte storleken av den vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas genom anläggningen, uppgivas.

Enligt andra stycket av 1 mom. skall i fråga om ansökan enligt nuvarande punkterna 2, 3, 4 och 6 i 17 § vad i första stycket stadgas i tillämpliga delar lända till efterrättelse. De sakkunniga vilja föreslå, att andra stycket ändras så, att det kommer att omfatta även de ansökningsmål rörande vattentäkt, som avses i de nya punkterna 6, 7 och 8 i 17 §. (Den nya punkt 10 motsvarar förutvarande punkt 6.) Härav följer bland annat, att ansökan, som i punkterna 6, 7 och 8 avses, skall innehålla de upplysningar, vilka erfordras för bedömning av de tillämnade åtgärdernas beskaffenhet, omfattning och verkningar. Det åligger fördenskull sökanden att låta verkställa vissa undersökningar av grundvattenförhållandena inom området i fråga. Den erforderliga omfattningen av dessa undersökningar är givetvis beroende av omständigheterna i varje särskilt fall. De sakkunniga vilja emellertid giva några exempel på åtgärder, som bruka förekomma i samband med grundvattenundersökningar för anläggande av vattentäkt.

Det är i allmänhet lämpligt att, innan närmare undersökning av grundvattenförhållandena företages, införskaffa upplysningar om *befintliga vattentäkter*, vid vilka vatten tillgodogöres ur samma grundvattentillgång som den vilken är föremål för undersökning. Härvid böra uppgifter inhämtas om varje vattentäkts läge och beskaffenhet, om grundvattenståndet i eller invid vattentäkten och om den vattenmängd, som uppfordras, m. m. En dylik inventering är städse nödvändig för fastställande av den inverkan på grundvattenståndet vid befintliga vattentäkter, som kan komma att ske till följd av uppfordring av grundvatten vid den vattentäkt, om vars anläggande är fråga. Den kan därjämte vara ett värdefullt hjälpmedel för bedömning av grundvattnets rörelseriktning och grundvattenståndets naturliga variationer under år med riklig och år med ringa tillgång å grundvatten. I vissa fall kan den även giva upplysning om en grundvattenströms ungefärliga storlek.

För att vinna en mera ingående kännedom om grundvattenförhållandena erfordras, att observationsrör nedslås å sådana platser, där det kan antagas, att grundvatten kommer att påträffas. I samband med dylik rörborrning tagas jordprov och föras noggranna protokoll. Härigenom vinnes kunskap om *grundens beskaffenhet*. Det är önskvärt, att observationsrör nedslås till sådant antal, att kännedom kan vinnas om det grundvattenförande lagrets utsträckning, höjdläge, mäktighet och vattengenomsläpplighet. För bedömning av vattengenomsläppligheten kan det vara erforderligt att verkställa laboratorieundersökning av de under rörborrningen tagna jordproven. I sådant syfte böra även under borrningens fortgång kortvariga propumpningar

företagas. Närmare kännedom om grundens vattengenomsläpplighet i stort vinnes dock först i samband med bestämning av grundvattentillgångens storlek.

Sedan ett observationsrör nedförts till den grundvattentillgång, varom är fråga, kan mätning ske av *grundvattenståndet*. För att vinna riktig kännedom om grundvattenståndet och dess variationer är av vikt att rätt bestämma höjdläget för observationsrörets nedre ända. Det är därjämte av betydelse, att regelbundet fortlöpande vattenståndsmätningar företagas.

Resultatet av verkställda rörborrningar samt av verkställda mätningar av grundvattenståndet kan med fördel åskådliggöras dels genom geohydrologiska profiler, som visa de genomborrade jordlagrens beskaffenhet och grundvattenytans nivå, dels ock medelst särskilda nivåkartor över grundvattenytan. Det kan även vara lämpligt att å nivåkartor framställa markytan samt den underjordiska bergytan och det grundvattenförande lagrets över- och underytor, där dessa genom rörborringen blivit kända.

För att kunna bedöma, huruvida en vattentäkt lämpligen bör anläggas å en plats, där grundvatten påträffats, är givetvis önskvärt, att kännedom erhålles om *grundvattentillgångens storlek*. För ändamål, som nu sagts, erfordras beträffande en artesisisk ström med sådant tryck, att vattnet stiger över markytan, en tids mätning av den avrinnande vattenmängden och i andra fall en tids propumpning med maskinpump. Därvid måste samtidigt verkställas iakttagelser av den inverkan på grundvattenståndet i observationsrör och befintliga brunnar, som ingreppet i de tidigare rådande grundvattenförhållandena förorsakar. Det är av största betydelse, att propumpning och vattenståndsobservationer icke avbrytas, förrän jämvikt uppnåtts i grundvattnets strömningsförhållanden eller eljest sådana observationer utförts, som möjliggöra verkställandet med nöjaktig noggrannhet av de hydrologiska beräkningar, som vanligen erfordras för besvarande av frågan om grundvattentillgångens storlek. Vattenståndsmätningarna böra fortsättas någon tid efter det propumpningen avslutats, så att förloppet vid grundvattenförhållandenas återgång till tillståndet före propumpningen kan fastställas.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga framhålla att, därest vid en vattentäkt, som är i drift, verkställas regelbundna iakttagelser av grundvattenstånd och uppfordrade vattenmängder, kan mången gång sådan kännedom om grundvattenförhållandena vinnas att, när fråga varder om utvidgning av vattentäkten, särskilda grundvattenundersökningar icke erfordras. Vidare är tydligt att, därest i samband med anläggandet av viss vattentäkt utförts mera ingående grundvattenundersökningar, äro icke lika ingående undersökningar erforderliga för det fall, att fråga sedermera uppkommer om anläggande av en annan vattentäkt för tillgodogörande av vatten ur samma grundvattentillgång.

Härefter må påpekas, att den, som ämnar anlägga en vattentäkt, givetvis bör genom undersökning av *grundvattnets beskaffenhet* förvissa sig om att grundvattnet är lämpat för avsett ändamål.

Ehuru det är önskvärt, att den, som till vattendomstol ingiver ansökan om rätt att tillgodogöra grundvatten, dessförinnan verkställt en så fullständig utredning som möjligt i ovan angivna hänseenden, torde det bliva nödvändigt att icke därutinnan ställa alltför stora krav å sökanden. Tydligt är dock, att man städe bör fordra, att sökanden verkställt en inventering av befintliga vattentäkter. Det torde nämligen vara nödvändigt, att utredning i detta hänseende föreligger redan innan kungörelse i målet utfärdas (jfr 32, 33 och 37 §§ men även 47 §).

I åtskilliga fall torde redan efter en sådan inventering som ovan nämnts med tämligen stor visshet kunna förutsägas, att den vattentäkt, varom är fråga, icke kommer att åsamka annan intrång av någon större betydelse. Detta gäller helt naturligt särskilt vattentäkter, som — ehuru förprovning enligt 2 kap. 47 § är föreskriven eller eljest påkallas — dock äro mindre betydande. Men även i fråga om större vattentäkter kan understundom tänkas, att förhållandena på en plats (t. ex. i en avlägsen trakt) äro sådana, att skada eller intrång av någon större betydelse icke behöver befaras. I sådana fall kan det icke skäligen krävas, att för utrönande av de mindre olägenheter, vattentäkten kan tänkas medföra, några mera omfattande förundersökningar vidtagas. Den som eventuellt lider intrång, vilket icke av vattendomstolen beräknats, torde vara tillräckligt tillgodosedd genom den rätt att anmäla anspråk på ersättning för oförutsedda skador, som förslaget medger. Sådant anspråk kan enligt de sakkunnigas förslag till ändring av 11 kap. 68 § prövas utan dröjsmål. Härvid må anmärkas, att vattendomstolen vid meddelande av tillstånd att tillgodogöra grundvatten i allmänhet torde böra ålägga ägaren av vattentäkten i fråga att under vattentäktens drift verkställa fortgående observationer rörande grundvattenståndet m. m. Dylika observationer kunna tydligen bliva av stor betydelse vid prövning av anspråk å ersättning för oförutsedda skador.

I detta sammanhang bör även framhållas, att ingående undersökningar av grundvattenförhållandena ofta äro behövliga redan av det skäl, att den, som vill anlägga vattentäkt på en plats, måste i eget intresse bilda sig en uppfattning av frågan, huruvida platsen överhuvud är lämpad för ändamålet.

Enligt 29 § äger vattenrättsdomaren, därest i ett ansökningsmål handlingarna icke äro fullständiga, förelägga sökanden att komplettera ansökningshandlingarna. Det torde emellertid i mål om tillgodogörande av grundvatten ofta vara lämpligt, att vattenrättsdomaren låter en av honom utsedd sakkunnig person utföra nödvändiga kompletterande undersökningar.¹ Det synes ej erforderligt att i lagen införa någon anvisning, huru omfattande undersökningar av grundvattenförhållandena, som i olika fall böra krävas, och på vad sätt de skola införskaffas. Vattenrättsdomaren torde ändock ha möjlighet att förfara på det sätt som i varje fall är mest praktiskt.

¹ I Danmark synes ett sådant förfarande — utan att lagen innehåller någon föreskrift därom — alltid tillämpas beträffande mindre vattentäkter.

I 2 mom. har hänvisning i första stycket till 17 § 5 och 13 ändrats till att avse 17 § 5 och 17, vilka punkter motsvara de nuvarande punkterna 5 och 13. Andra stycket av 2 mom. är nytt.

I 3 mom. har hänvisning till 17 § 9, 10 och 11 ändrats till att avse 17 § 13, 14 och 15, som motsvara de nuvarande punkterna 9, 10 och 11.

I första stycket av 4 mom. har hänvisning till 17 § 15 ändrats till att avse 17 § 19, vilken punkt motsvarar nuvarande punkt 15. Andra stycket av 4 mom. är nytt.

30 §.

I första stycket har hänvisning till 17 § 1, 2, 9 eller 11 ändrats till att avse 17 § 1, 2, 13 eller 15, vilka punkter motsvara de nuvarande punkterna 1, 2, 9 och 11.

Andra stycket är nytt.

32 §.

Första och andra styckena äro oförändrade.

I tredje stycket har hänvisning till 17 § 1—8, 13 och 15 utvidgats till att avse 17 § 1—12, 17, 19 och 20. Härigenom har hänvisningen kommit att omfatta jämväl alla ansökningsmål rörande grundvatten. Vidare har hänvisning till 17 § 9, 10 och 11 ändrats till att avse 17 § 13, 14 och 15, vilka punkter motsvara nuvarande punkterna 9, 10 och 11.

Fjärde och femte styckena äro oförändrade.

I sjätte stycket har hänvisning till 17 § 10 och 14 ändrats till att avse 17 § 14 och 18, vilka punkter motsvara nuvarande punkterna 10 och 14.

Sjunde stycket är oförändrat.

33 §.

I första stycket har hänvisning till 17 § 1—8 samt 13 och 15 (på samma sätt som i 32 §) utvidgats till att avse 17 § 1—12 samt 17, 19 och 20. Hänvisning till 17 § 9, 10, 11 och 12 har ändrats till att avse 17 § 13, 14, 15 och 16, vilka punkter motsvara de nuvarande punkterna 9, 10, 11 och 12. Slutligen har hänvisning till 17 § 14 ändrats till att avse 17 § 18, vilken punkt motsvarar nuvarande punkt 14.

I andra stycket har hänvisning till 17 § 1, 2, 3, 4, 6, 9, 10 eller 11 utvidgats till att avse 17 § 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 13, 14 eller 15. Härigenom kommer den att omfatta de nya ansökningsmål rörande vattentäkt som avses i 17 § 6, 7 och 8. (De nya punkterna 10, 13, 14 och 15 motsvara de nuvarande punkterna 6, 9, 10 och 11.)

Tredje, fjärde och femte styckena äro oförändrade.

34 §.

Första stycket är oförändrat.

Enligt andra stycket har det ålagts vattenrättsdomaren att, där fråga är om ansökan om tillstånd att anlägga eller nyttja vattentäkt, underrätta kommun, inom vars område tillgången å grundvatten kan påverkas. Häri-

genom beredes kommunen tillfälle att yttra sig angående den inverkan, vattentäkten kan öva å dess intressen.

35 §.

I första stycket av 1 mom. har hänvisning till 17 § 1—6 ändrats till att avse 17 § 1—5 och 10. (Den nya punkt 10 motsvarar förutvarande punkt 6.)

I övrigt är paragrafen oförändrad.

36 §.

I denna paragraf föreskrives nu skyldighet att i mål, som avses i 27 § 1 mom., underrätta lantbruksstyrelsen för att denna skall kunna tillvarata fiskeriintresset. Sådan underrättelse bör uppenbarligen ej ske i mål om vattentäkt, varför undantag införts i första stycket. I övrigt är paragrafen oförändrad.

37 §.

Första och andra styckena äro oförändrade.

Tredje stycket är nytt. Enligt detta jämfört med andra stycket skall sökande, där fråga är om vattentäkt, som kan medföra minskad vattentillgång vid annan tillhörig vattentäkt, föreläggas att giva ägaren av den senare vattentäkten del av kungörelse om målet. Detsamma skall gälla, där fråga är om meddelande av bestämmelser angående den omfattning, i vilken vatten må tillgodogöras vid annans vattentäkt (jfr 2 kap. 56 § första stycket).

I fjärde stycket, som motsvarar nuvarande tredje stycket, har hänvisning till 17 § 15 ändrats till att avse 17 § 19, vilken punkt motsvarar nuvarande punkt 15.

Femte stycket är nytt. Enligt detta skall vattenrättsdomaren, där fråga är om överflyttning av rätt till vatten från en fastighet till annan, förelägga sökanden att låta kungörelse i målet delgivas ägaren av den vattentäkt, från vilken vatten, varom fråga är, tillhandahålles.

Sjätte stycket, som motsvarar nuvarande fjärde stycket och innehåller stadgande om äventyr vid försummad delgivning, är oförändrat.

46 §.

I första stycket har hänvisning till 17 § 9 och 11 ändrats till att avse 17 § 13 och 15, vilka punkter motsvara nuvarande punkterna 9 och 11.

Andra stycket är nytt. Det syftar till att giva möjlighet att i ansökningsmål skyndsamt meddela provisoriska bestämmelser till skydd mot förorening av vatten vare sig fråga är om ytvatten eller grundvatten. Befogenhet i sådant hänseende synes kunna överlämnas åt vattenrättsdomaren. Dennes beslut bör gälla intill dess vattendomstolens utslag meddelas eller annorlunda varder förordnat.

Enligt tredje stycket, som motsvarar nuvarande andra stycket, må beslut, som i paragrafen avses, utan hinder av besvär lända till efterrättelse, såframt ej vattendomstolen eller vattenöverdomstolen annorlunda förordnar.

50 §.

Första och andra styckena äro oförändrade.

Tredje stycket handlar om syn. Har sökande i ett mål begärt syn å stället och avser ej målet företag enligt 5 eller 6 kap., må dess avdömande enligt förslaget liksom enligt gällande lag ej ske utan syn. Därjämte skall enligt förslaget — på samma sätt som i mål om byggnad för vattens tillgodogörande — jämväl hållas syn, därest i mål om vattentäkt sådan önskas av någon, som förmenar sig lida skada av vattentäkten, och syn ej uppenbarligen är onödig för tillgodoseende av parternas rätt.

60 §.

Första, andra och tredje styckena äro oförändrade.

Fjärde stycket är nytt och syftar på vattendomstolens befogenhet enligt 2 kap. 49 § första stycket att, vid meddelande av tillstånd att vid vattentäkt tillgodogöra vatten till större myckenhet än 150 kubikmeter om dygnet, stadga vissa förbehåll till skydd för allmänna intressen. Det torde icke kunna anses annat än lämpligt, att vattendomstolen ex officio tillvaratager sådana intressen.

Femte stycket motsvarar nuvarande fjärde stycket.

62 §.

Första och andra momenten äro oförändrade.

I tredje momentet har inskjutits ett stadgande, att i mål rörande vattentäkt skall, såframt medgivande att vid vattentäkten tillgodogöra grundvatten lämnas, utslaget tillika, där så kan anses erforderligt, angiva fastighet, med vilken rätten till tillgodogörandet skall för framtiden vara förenad. Sådan föreskrift synes alltid påkallad, när ersättning skall utgå genom tillhandahållande av vatten. Vidare stadgas, att vattenrättsdomaren bör, när omständigheterna därtill föranleda, i mål, som nu nämnts, tillse att såvitt möjligt en för nämnda ändamål lämpad fastighet varder under målets handläggning bildad. Ifrågavarande fastighet synes böra benämnas *vattentäktsfastighet*.

63 §.

Enligt första stycket skall — liksom vid ifrågasatt byggande i vatten eller utförande av vattenreglering — i sammanhang med beslut, varigenom anläggande av vattentäkt medgives, vattendomstolen bestämma viss tid, inom vilken arbetet skall vara fullbordat. Denna tid bör i regel ej överstiga tio år.

Andra stycket är oförändrat.

64 §.

De nuvarande bestämmelserna i förevarande paragraf ha uppdelats i två stycken. Därjämte har tillagts ett tredje stycke, som handlar om utsättande av observationsrör.

Enligt sistnämnda stycke, jämfört med första stycket, skall vattendom-

stolen, när bestämmelse meddelas om utsättande av observationsrör, tillika föreskriva, när och av vem röret skall på sökandens bekostnad utsättas. Närmare bestämmelser, hur röret skall utsättas, ha ansetts överflödiga. Uppenbarligen skall röret utsättas på ett betryggande sätt. Vidare måste det grundvattenstånd, som skall iakttagas, hänföra sig till en eller flera fixpunkter. Det kan emellertid förutsättas, att vattendomstolen, där så erfordras, meddelar nödiga föreskrifter även i nu nämnda hänseenden.

67 §.

Enligt denna paragraf äger vattendomstolen, när skäl därtill äro, förordna, att dess beslut må verkställas utan hinder därav att det icke äger laga kraft. En viss inskränkning är dock stadgad. Sålunda må förordnande som nyss nämnts meddelas endast såframt, innan medgivet arbete påbörjas eller, där fråga är om ändrade bestämmelser angående hushållning med vatten, dessa tillämpas, hos Konungens befallningshavande ställas pant eller borgen för den ersättning i penningar, som högre rätt kan ålägga sökanden eller anläggaren att utgiva utöver vad vattendomstolen i sådant avseende bestämt, så ock för det skadestånd, vartill han kan kännas skyldig, om vattendomstolens beslut eljest ändras. Stadgandet torde böra kompletteras så, att ändrade bestämmelser angående nyttjande av vattentäkt ej heller må tillämpas förrän säkerhet ställts.

Andra stycket är oförändrat.

68 §.

I denna paragraf meddelas bestämmelser om formen för och behandlingen av anspråk på ersättning för oföretsdedda skador. I paragrafen nämnas för närvarande dels anspråk som omförmälas i 2 kap. 24 §, dels ock motsvarande anspråk vid företag enligt 3, 5, 7 eller 8 kap. Den torde emellertid böra utvidgas till att omfatta jämväl sådana ersättningsanspråk, som avses i 2 kap. 51 §.

Anmälan skall enligt första stycket av förevarande lagrum göras skriftligen och i två exemplar ingivas till vattenrättsdomaren. Ena exemplaret skall genom vattenrättsdomarens försorg i rekommenderat brev tillsändas ägaren av den vattenbyggnad eller anläggning, varom är fråga. Nu angivna regler torde utan ändring kunna tillämpas jämväl efter den utvidgning av paragrafens tillämplighetsområde, som ovan föreslagits.

Enligt andra stycket av paragrafen skall vattendomstolen efter utgången av den tid, inom vilken ersättningsanspråk med anledning av oföretsdedd skada må anmälas, för prövning av anspråk, som inom behörig tid anmäls, sammanträda till syn på stället. Nu berörda stadgande har ansetts innebära hinder för vattendomstolen att redan före utgången av nämnda tid pröva anspråk på ersättning för oföretsdedd skada. Detta har emellertid redan med avseende å de anspråk, som nu avses med lagrummet, befunnits förenat med olägenheter. Hårtill kommer, att särskilt med hänsyn till mål om tillgodogörande av grundvatten en modifikation av stadgandet är på-

kallad. Det lär nämligen i dylika mål bliva förenat med större svårigheter än eljest att förutse i vad mån skada kommer att ske. De sakkunniga ha även under 2 kap. 51 § föreslagit, att vattendomstolen uti mål av nu ifrågasvarande natur skall äga att bestämma längre tid än vanligt för anmälan av anspråk på ersättning för oföretsedd skada, nämligen högst tjugu år räknat från utgången av den för vattentäkts fullbordande bestämda tiden. Uppenbarligen kan emellertid i många fall långt dessförinnan vara tydligt, att ett eller flera anspråk på ersättning för oföretsedda skador äro befogade. Det kan i så fall för den skadelidande vara synnerligen kännbart att behöva vänta på vattendomstolens avgörande till dess förenämnda tid gått till ända. De sakkunniga vilja på grund av vad nu anförts föreslå, att vattendomstolen må, när skäl därtill äro, pröva anspråk på ersättning för oföretsedd skada redan före utgången av berörda tid. Denna regel torde böra gälla alla anspråk på ersättning för oföretsedd skada och sålunda ej allenast sådana anspråk, som röra skada genom anläggning för tillgodogörande av grundvatten.

I andra stycket av förevarande paragraf stadgas för närvarande vidare att, om flera ersättningsanspråk äro anmälda, skola de såvitt möjligt prövas i ett sammanhang. Detta stadgande torde med hänsyn till vad ovan föreslagits böra utgå. Det ligger i sakens natur, att anmälda anspråk utan särskilt stadgande komma att av vattendomstolen upptagas till behandling i ett sammanhang i den mån det lämpligen kan ske. I förevarande stycke av paragrafen stadgas slutligen, att om tid och ställe för vattendomstolens sammanträde skall sist å fjortonde dagen förut till parterna avsändas under rättelse i rekommenderat brev så ock kungörelse införas i en eller flera av ortens tidningar. Det torde vara lämpligt, att detta stadgande med anledning av vad ovan föreslagits ändras så, att kungörelse icke behöver utfärdas annat än när det kan anses erforderligt.

Tredje stycket av paragrafen, som innehåller stadganden om rättegångskostnaderna vid prövning av anspråk på ersättning för oföretsedd skada, torde icke behöva ändras.

75 §.

Paragrafen reglerar anhängiggörandet av stämningssmål. I första stycket har hänvisning till 17 § 16—39 ändrats till att avse 17 § 21—52. Härigenom kommer hänvisningen jämväl att omfatta alla stämningssmål, som röra grundvatten, med undantag givetvis för dem, som skola anhängiggöras vid allmän domstol.

Andra och tredje styckena äro oförändrade.

83 §.

Första stycket i denna paragraf handlar om sammanslagning av ett stämningssmål och ansökan, som göres till bemötande av stämningssmålet. Hänvisning till 17 § 2, 3, 4, 9, 10 och 11 har utvidgats till att avse 17 § 2, 3, 4, 6, 7, 13, 14 och 15. Härigenom kommer den att omfatta jämväl de ansök-

ningsmål rörande vattentäkt, som avses i de nya punkterna 6 och 7. (De nya punkterna 13, 14 och 15 motsvara nuvarande punkterna 9, 10 och 11.) Enligt andra stycket i dess lydelse enligt förslaget äger vattenrättsdomaren, där i stämmningsmål vattendomstolen eller allmän domstol eller överexekutor förordnat om borttagande eller ändrande av byggnad eller annan anläggning i vatten *eller av vattentäkt* och därefter göres ansökan, som i första stycket nämnts, förordna, att utslaget ej må verkställas, innan ansökningsmålet blivit slutligen avgjort eller ock vattendomstolen annorlunda förordnar. Förutsättning är dock, att sökanden ställer pant eller borgen för kostnad och skada. Förslaget innebär ej annan ändring än att utslag rörande vattentäkt jämställts med utslag rörande byggnad eller annan anläggning i vatten.

88 §.

Hänvisning till 17 § 9, 10, 11 och 12 har ändrats till att avse 17 § 13, 14, 15 och 16, vilka punkter motsvara nuvarande punkterna 9, 10, 11 och 12. Hänvisning till 17 § 1—8 samt 13 och 15 har ändrats till att avse 17 § 1—12 samt 17, 19 och 20 (jfr ovan 32 och 33 §§).

Andra, tredje och fjärde styckena äro oförändrade.

92 §.

På grund av införandet av ett nytt stycke i 60 § har hänvisning i första stycket av denna paragraf till 60 § första, andra och fjärde styckena ändrats till att avse 60 § första, andra och femte styckena, av vilka det sista motsvarar nuvarande fjärde stycket.

Andra stycket är oförändrat.

109 §.

Denna paragraf handlar om klagan över vattenrättsdomarens beslut. Förut omförmäld ändring av 46 § i förevarande kap. kräver en däremot svarande jämkning av förevarande paragraf, så att den kommer att avse även beslut om sådana provisoriska bestämmelser som angivas i 46 § andra stycket.

12 KAP.

Om vattenbok.

Det synes lämpligt, att viktigare beslut rörande vattentäkt liksom beträffande byggande i vatten m. m. införas i den vattenbok, som föres vid vattendomstolarna.

1 §.

Vattenboken föres nu i tre avdelningar. En fjärde avdelning synes böra införas för inskrivning av faktiska och rättsliga förhållanden rörande vattentäkter, som varit föremål för vattendomstolens prövning.

13 §.

Denna paragraf är likalydande med nuvarande 14 §. (Den nuvarande 13 § har med viss ändring intagits som 15 §.)

14 §.

Paragrafen är ny och innehåller stadgande, när beslut rörande vattentäkt skall inskrivas i vattenboken. Härutinnan har föreslagits, att vattenrättsdomaren skall utan särskild ansökan inskriva av vattendomstolen meddelat beslut rörande anläggande av vattentäkt eller tillgodogörande av grundvatten, sedan beslutet vunnit laga kraft. Inskrivningen skall avse de huvudsakliga förhållanden, som äro av vikt för kännedomen om vattentäkten samt om de rättigheter och skyldigheter för framtiden, som äro förenade med densamma. Vad nu sagts bör även gälla beslut, som innefattar prövning av befintlig vattentäkts laglighet, samt beslut, varigenom ändring göres i förhållande, som förut inskrivits.

De sakkunniga vilja särskilt påpeka, att förslaget ej stadgar inskrivning av beslut rörande vattentäkt, som meddelats av annan myndighet än vattendomstol. De beslut, som kunna komma att meddelas av annan myndighet, torde nämligen icke vara av den betydelse, att inskrivning bör ifrågakomma.

15 §.

Denna paragraf, som handlar om insändande av besiktningsprotokoll till vattenrättsdomaren och anteckning därom i vattenboken, ersätter nuvarande 13 §. Stadgandet har ändrats i överensstämmelse med 13 kap. 1 § här nedan.

16 §.

Denna paragraf motsvarar nuvarande 15 §. Det är tydligt, att nya bestämmelser angående vattenbokens inrättande och förande måste meddelas. De sakkunniga ha emellertid ej ansett erforderligt att framlägga förslag därom i förevarande betänkande.

13 KAP.

Om besiktning och handräckning m. m.

I förevarande kapitel torde böra vidtagas vissa mindre ändringar i syfte att beträffande besiktning, handräckning och straffansvar i huvudsak jämställa vattentäkt med byggnad i vatten. Angående den närmare innebörden av dessa ändringar få de sakkunniga hänvisa till härefter följande redogörelse för de särskilda paragrafer, som beröras därav.

1 §.

I samband med beslut om anläggande av vattentäkt torde vattendomstolen, liksom för närvarande beträffande byggande i vatten eller annat företag en-

ligt vattenlagen, böra föreskriva att, sedan arbetet fullbordats eller den för fullbordandet bestämda tid gått till ända, besiktning å arbetet skall verkställas av sakkunnig person. Innehåller beslutet, att observationsrör skall utsättas, bör — på samma sätt som i fråga om vattenmärke — samtidigt meddelas föreskrift om besiktning av sådant rör. Vattenmätare, varom föreskrift även kan ha meddelats, torde däremot böra anses såsom tillbehör till själva vattentäkten, varför särskild bestämmelse om besiktning därav ej erfordras. Första stycket av förevarande paragraf har ändrats i överensstämmelse med vad nu anförts.

Andra, tredje och fjärde styckena äro oförändrade.

3 §.

Denna paragraf medger för närvarande rätt att erhålla besiktning å annan tillhörig byggnad i vatten. Den, vars rätt är beroende av sådan byggnad, må sålunda, därest han anser att byggnaden icke tillkommit i laga ordning eller icke är av laga beskaffenhet, göra ansökan hos vattenrättsdomaren om förordnande av sakkunnig person att hålla besiktning. Kostnad för besiktning skall gäldas av sökanden, som, där besiktningsmannen fordrar det, är pliktig förskjuta kostnaden eller ställa borgen eller annan säkerhet därför, innan besiktningen verkställs. Där sökanden sedermera för talan om byggnadens borttagande eller ändrande eller om ersättning för skada genom byggnaden, skall på hans begäran prövas, huruvida den förskjutna besiktningskostnaden skall av ägaren gottgöras sökanden.

Nu angivna bestämmelser synas böra utvidgas att gälla jämväl vattentäkt.

Förevarande paragraf innehåller även stadgande, att vad förut sagts om besiktning å byggnad i vatten skall äga motsvarande tillämpning beträffande vattenmärke eller särskilt anbragt fixpunkt, vartill domstols eller annan myndighets beslut om byggande i vatten eller rörande hushållning med vatten hänför sig. Denna bestämmelse torde med erforderlig jämkning böra utvidgas att omfatta jämväl observationsrör.

4 §.

Om byggnad i vatten tillkommit efter prövning i laga ordning, må ägaren enligt förevarande paragraf i dess nuvarande lydelse hos vattenrättsdomaren påkalla besiktning genom sakkunnig person till bevisning därom, att byggnaden utförts i överensstämmelse med de därför givna föreskrifter eller att de avvikelser därifrån, som må ha skett, icke äro av beskaffenhet att kränka allmän eller enskild rätt. Ägare av byggnad i vatten må även eljest på sätt nu nämnts begära besiktning för erhållande av intyg angående en byggnads beskaffenhet eller om lagligheten av vattenmärke eller särskilt anbragt fixpunkt, som avses i 3 § sista stycket.

Vad nu sagts synes även böra gälla vattentäkt och observationsrör.

Andra och tredje styckena äro oförändrade.

5 §.

Denna paragraf har ej undergått annan ändring än att hänvisning till 12 kap. 13 § med anledning av ändrad paragrafföljd i 12 kap. ändrats till att avse 12 kap. 15 §.

8 §.

I förevarande paragraf stadgas om handräckning.

Bygger någon i vatten utan föregången prövning i laga ordning, varigenom medgivande till arbetet erhållits, och finnas förhållandena uppenbarligen vara sådana, att dylik prövning skolat föregå, äger överexekutor enligt lagrummet förbjuda arbetets fortsättande, intill dess sådan prövning ägt rum, så ock, när skäl därtill äro, förordna om handräckning till rättelse i vad olagligen skett. Stadgandet bör utvidgas att omfatta jämväl olovligt anläggande av vattentäkt.

I andra stycket av paragrafen föreskrives att, där byggande i vatten eller annat i vattenlagen avsett arbete, vartill i laga ordning medgivande erhållits, verkställs i strid mot givna föreskrifter, må ock förbud och förordnande, som förut nämnts, meddelas, såframt det ej är uppenbart att genom de avvikelser, som skett, varken allmän eller enskild rätt kränkes. Denna föreskrift torde utan ändring bliva tillämplig jämväl å vattentäkt.

Härefter torde i paragrafen böra införas en bestämmelse, att vad i första och andra styckena är stadgat skall äga motsvarande tillämpning, där någon utan föregående prövning vid vattentäkt tillgodogör grundvatten till myckenhet, som han icke utan medgivande i laga ordning är berättigad att tillgodogöra, eller någon nyttjar vattentäkt, vartill medgivande inhämtats, i strid mot därvid givna föreskrifter.

Fjärde stycket av förevarande paragraf enligt förslaget är likalydande med nuvarande tredje stycket.

11 §.

Denna paragraf innehåller åtskilliga straffbestämmelser. Straff föreslås jämväl för den, som mot bestämmelserna i 2 kap. 47 § första eller andra stycket anlägger eller nyttjar vattentäkt utan därtill av vattendomstolen lämnat medgivande. Det må framhållas att, såsom i annat sammanhang berörts, för straffbarhet enligt lagrummet även förutsättes, att vederbörande insett eller skäligen bort inse, att medgivande varit erforderligt. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Bötesstraffet var förut angivet till böter från och med 5 till och med 5 000 kronor men har i förslaget bestämts till dagsböter, vilket emellertid icke innebär någon saklig ändring (jfr särskilda böteslagen den 24 september 1931).

Det kan möjligen ifrågasättas att stadga straff även för det fall, att någon utan vattendomstols medgivande, där sådant erfordras, tager vattentäkt ur bruk (jfr 2 kap. 59 §). Skäl därtill ha dock ej ansetts föreligga.

12 §.

Paragrafen torde böra ändras så, att straff kommer att drabba den, som efter erhållet medgivande till anläggande av vattentäkt från beslutet rörande arbetets verkställande gör avvikelse av beskaffenhet att kränka allmän eller enskild rätt. Straffet är detsamma som i 11 §.

13 §.

I detta lagrum bör införas straff även för den, som bryter mot de rörande »tillgodogörande» av vatten i vattenlagen stadgade föreskrifter eller av domstol eller annan myndighet meddelade bestämmelser. Härigenom drabbas bland annat ägare av vattentäkt, som enligt vattendomstolens beslut är skyldig att använda vattenmätare, av straff, därest han underlåter detta eller vidtager någon åtgärd, som medför att vattenmätaren blir missvisande. Straffet är detsamma som i 11 och 12 §§.

14 §.

Straffbestämmelsen i denna paragraf har utvidgats så att den kommer att gälla jämväl borttagande eller fördärvande av observationsrör. Beträffande vattenmätare se 13 §. Straffet är detsamma som i föregående paragrafer. De sakkunniga vilja anmärka att, därest handlingen sker *i bedrägligt uppsåt*, 12 kap. 11 § strafflagen lär bliva tillämplig. Sistnämnda lagrum stadgar väsentligt strängare straff, där någon i uppsåt, som nyss nämnts, river, flyttar eller vrider »märke, som till betecknande av bestämd vattenhöjd satt är».

14 KAP.

Slutbestämmelser.

I detta kap. torde endast behöva företagas vissa mindre ändringar av bestämmelserna angående frågan, när företag eller åtgärd enligt vattenlagen skall anses angå viss fastighet, ävensom beträffande rätt att utföra undersökningsarbeten, varjämte rätt att vinna tillträde till observationsrör eller vattenmätare bör stadgas.

4 §.

Enligt denna paragraf i dess nuvarande lydelse skall företag eller åtgärd anses angå viss fastighet, när påstående göres om förpliktande för fastighetens ägare att delta i företaget; när fastigheten eller dess vatten tages i anspråk för företaget eller för anläggning i samband med detta; när företaget kan menligt inverka på mark eller vattenområde, som tillhör fastigheten eller någon å fastigheten belägen byggnad eller annan fast anläggning eller på fastighetens användningssätt.

Härjämte torde böra stadgas, att företag skall anses angå viss fastighet jämväl, där detsamma kan menligt inverka på tillgången å grundvatten inom fastigheten.

5 §.

Första stycket i förevarande paragraf tillerkänner Konungens befallningshavande befogenhet att — där någon för uppgörande av plan eller eljest såsom förberedelse till företag enligt vattenlagen behöver verkställa mätningar, avvägningar eller andra undersökningsarbeten å fastighet, som äges eller innehaves av annan — föreskriva att erforderligt tillträde till fastigheten under viss tid skall lämnas. Nu nämnda bestämmelse kan utan ändring tillämpas å förberedelser för anläggande av vattentäkt och tillgodogörande av grundvatten. Det är emellertid att märka, att förberedelserna för sådan åtgärd kunna kräva långvariga undersökningar, under vilka observationsrör måste vara utestående orubbade. För att motverka att sådana observationsrör bliva föremål för åverkan torde vara lämpligt, att Konungens befallningshavande må äga att stadga förbud vid vite att rubba eller skada sådant rör. Som motsvarande behov — låt vara i mindre grad — lär förefinnas att skydda vattenmärke, torde Konungens befallningshavande böra äga att stadga dylikt vite även för rubbande eller skadande av vattenmärke.

Andra stycket av paragrafen, som rör frågor om befogenhet att fälla träd och om rätt till ersättning för skada samt ställande av säkerhet, är oförändrat.

6 §.

Enligt denna paragraf, första stycket, må den, vars rätt är beroende av hushållning med vattnet vid annan tillhörig byggnad, ej förvägras tillträde till det ställe, där vattenmärke är utsatt eller att taga del av anteckningar, som det ålagts byggnadens ägare att hålla över gjorda iakttagelser rörande vattenstånd eller vattnets avrinning. I analogi härmed torde böra införas ett nytt stadgande, att ej heller den, vars rätt är beroende av vattentäkts nyttjande, må förvägras tillträde till ställe, där *observationsrör* är utsatt eller *vattenmätare* finnes anbragt, eller att därstädes utföra erforderliga undersökningar eller att taga del av anteckningar, som det ålagts vattentäkstens ägare att hålla över gjorda iakttagelser rörande grundvattenståndet eller tillgodogjorda vattenmängder.

Andra stycket i paragrafen torde böra ändras så, att vad i första stycket är stadgat om den, vars rätt är beroende av vattenhushållning eller *vattentäkts nyttjande*, skall gälla även beträffande allmän åklagare samt tjänsteman vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt.

Tredje stycket, som bland annat stadgar rätt att, mot ersättning för skada, vinna tillträde till annans fastighet för tillsyn å anläggning, som avses i vattenlagen, är oförändrat.

Övergångsbestämmelser.

Vid utfärdande av ny lag av privaträttslig natur stadgas ej sällan att rättigheter och skyldigheter, som uppkommit före den nya lagens ikraftträdande, skola bedömas enligt äldre rätt. Även vattenrätten är till stor del av privaträttslig karaktär och den princip, som enligt vad nyss sagts brukat tillämpas vid utfärdande av ny lag på privaträttens område, torde också som regel böra iakttagas inom nu nämnda lagstiftningsområde. När det gäller tillgodogörande av grundvatten bör emellertid uppmärksammas, att principen icke kan tillerkännas så vidsträckt giltighet, att fortsatt tillgodogörande av grundvatten vid äldre vattentäkter städse skall bedömas enligt äldre rätt. Goda skäl torde förefinnas att skilja mellan lagligheten av själva vattentäkten d. v. s. anläggningen med därtill hörande anordningar, å ena, samt tillgodogörandet av vattnet, å andra sidan. Har själva vattentäkten anlagts i överensstämmelse med de regler, som gällde vid tiden för dess tillkomst, bör dess ägare vara berättigad att, åtminstone så länge några ändringsarbeten ej erfordras, bibehålla densamma även om den ej skulle tillåtits enligt den nya lagen. I fråga om tillgodogörandet av vattnet är läget ett annat. Tillgodogörandet utgör en fortlöpande verksamhet, som så länge verksamheten fortfar kan öva inverkan å allmänna och enskilda intressen, och den omständigheten, att verksamheten vid viss tidpunkt kan hava varit tillåten, synes icke i och för sig motivera, att den bör anses tillåten även för framtiden. Det må framhållas, att de skadliga verkningarna av viss verksamhet, ehuru den tidigare varit tillåten, ej sällan föranlett lagstiftaren att för framtiden helt förbjuda densamma eller underkasta den vissa inskränkningar. Och tillräckliga skäl att, om en verksamhet finnes medföra menliga verkningar, göra undantag enbart på grund av en sådan omständighet som att den även i fortsättningen är knuten till en viss anläggning, vilken tillkommit redan före de nya bestämmelsernas utfärdande, torde i allmänhet icke föreligga (jfr f. ö. angående öppethållande av dammlucka övergångsstadgandet till vattenrättsförordningen den 30 december 1880 samt i fråga om hushållning med och framsläppande av vatten stadgandet i 5 § promulgationslagen till vattenlagen).

De sakkunniga ha vid utarbetande av erforderliga övergångsbestämmelser till förevarande lagförslag utgått från att, i enlighet med det anförda, i fråga om vattentäkter, som tillkommit före lagens ikraftträdande, lagligheten av själva anläggningen bör bedömas enligt de regler, som kunna anses ha gällt vid tiden för dess tillkomst, under det att däremot tillgodogörandet av grundvatten vid vattentäkt principiellt bör vara underkastat de regler, som stadgas i en ny lag.

Beträffande först rätten att bibehålla äldre anläggningar är förslaget i föregående delar så utformat, att de bestämmelser, som gälla sättet för vattentäkts anläggande, icke bliva tillämpliga å äldre vattentäkter. Något undantag för sådana vattentäkter torde därför icke erfordras i förevarande sam-

manhang. Vad åter angår rätten att tillgodogöra grundvatten synas däremot i vissa hänseenden särskilda övergångsbestämmelser erforderliga beträffande äldre vattentäkter, som ej äro avsedda allenast för husbehov. I övrigt bör däremot den nya lagen gälla. Det torde därför inledningsvis böra meddelas ett stadgande, varav framgår att den nya lagen är tillämplig, dock att i fråga om äldre vattentäkt, som ej är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning, skola gälla vissa undantag.

De sakkunniga övergå härefter till dessa undantag.

1 mom. I första hand torde böra angivas, att ägare av sådan äldre vattentäkt, som icke är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning — bortsett från det i 3 mom. angivna fall — ej är skyldig att påkalla vattendomstolens prövning rörande vattentäkten, så länge grundvatten tillgodogöres i huvudsakligen samma omfattning som förut. Även om vid en äldre vattentäkt tillgodogöres mera vatten än 150 kubikmeter om dygnet eller annan genom vattentäkten lider skada eller intrång, erfordras sålunda som regel ej, att vattentäktens ägare inhämtar vattendomstolens tillstånd till att alltjämt nyttja vattentäkten. Av vad förut anförts torde framgå, att det i och för sig icke mött hinder att stadga föreskrift om skyldighet att inhämta tillstånd i dylika fall, men de sakkunniga ha icke ansett, att förhållandena påkalla en sådan föreskrift.

Vill ägaren av en äldre vattentäkt tillgodogöra vatten i ökad omfattning, kan han åberopa förevarande moment allenast så länge ökningen är av den ringa omfattning, att han fortfarande kan sägas tillgodogöra grundvatten i huvudsakligen samma omfattning som förut. Innan han ökar den vattentäktens mängd, som tillgodogöres vid vattentäkten, så att nu nämnda gräns överskrides, bör sålunda vattendomstolens tillstånd enligt 2 kap. 47 § inhämtas, såframt han kommer att tillgodogöra mera vatten än 150 kubikmeter om dygnet eller sannolika skäl äro, att annans rätt genom ökningen förnärmas.

2 mom. De sakkunniga ha även ansett nödvändigt att meddela vissa särskilda regler om det materiella rättsförhållandet mellan ägare av äldre vattentäkt, som i 1 mom. avses, och andra intressenter. Av vad förut anförts torde framgå, att grannskapsrätten redan för närvarande ger innehavare av vattentäkt visst skydd mot den, som vill tillgodogöra grundvatten vid annan vattentäkt, åtminstone därest tillgodogörandet innebär ett osedvanligt utnyttjande av fastigheten. Det är tydligt, att innehavaren av en äldre vattentäkt, som åsamkat annan olägenhet, icke hädanefter bör bliva bättre ställd än förut. Å andra sidan ha de sakkunniga, även om principiellt hinder icke möter att behandla honom strängare än förut, ansett att liksom inom fastighetsrätten i allmänhet varje onödig rubbning bör undvikas. De sakkunniga ha därför inskränkt sig till att söka bereda husbehovsförbrukarna uttryckligt skydd mot vattentäkter, som tjäna andra ändamål, även om de senare tillkommit före nya lagens ikraftträdande. Fördenskull föreslås att, om nyttjandet av vattentäkt, som i 1 mom. avses, medför, att grundvatten, som erfordras för en fastighets husbehov, icke kan å fastigheten tillgodogöras på brukligt sätt, är dennas ägare berättigad till ersättning därför ef-

ter vad med hänsyn till föreliggande omständigheter prövas skäligt. Det må framhållas, att denna rätt enligt förslaget tillkommer husbehovsförbrukaren, även om nämnda inverkan börjat uppträda redan före nya lagens ikraftträdande.¹ Undantag bör dock stadgas för det fall, att fastighetens ägare kan anses ha avstått från rätt att tala å nämnda inverkan av vattentäkten. Ersättningen torde med tillämpning av de grunder, som angivas i 9 kap. 46 §, böra utgå antingen genom tillhandahållande av vatten eller i penningar. — I fråga om andra motstående intressenter ha de sakkunniga ansett, att rättsförhållandet bör avgöras enligt vad jämlikt äldre rätt kan anses ha varit gällande. Att osäkerhet härom är rådande synes vara en olägenhet, som svårligen kan undgås men som likväl i realiteten knappast kommer att bli av större betydelse. De sakkunniga föreslå fördenskull i nu förevarande avseende, att rätt till ersättning, förutom i förut angivna fall, skall föreligga, även där någon eljest genom nyttjandet av vattentäkt lider men, som han ej enligt äldre lag varit pliktig att tåla.

3 mom. En särskild procedur synes böra stadgas för det fall, att någon anser sig lida men, som i 2 mom. sägs. Det torde nämligen vara alltför ogynnsamt för de skadelidande, om dylika frågor alltid skola prövas som stämningssmål. I stället är önskvärt, att vattentäktens ägare föranledes att själv hos vattendomstolen göra ansökan om prövning jämlikt 2 kap. 53 § av vattentäktens laglighet.

I 3 mom. har förty föreslagits, att den skadelidande må äga att hos vattenrättsdomaren göra anmälan i saken genom skriftlig inläga. Denna anmälan bör sedermera delgivas vattentäktens ägare, vilken bör inom viss tid, som de sakkunniga vilja föreslå till tre månader, göra ansökan om prövning av vattentäktens laglighet, vid äventyr, att han förlorar rätt att mot den, som gjort anmälan, åberopa vad i 1 mom. är stadgat. Det synes lämpligt, att vattenrättsdomaren å inlagan tecknar erinran om nu nämnda äventyr. Härefter bör det ankomma å den, som gjort anmälan, att själv giva vattentäktens ägare del av inlagan, jämte vad därå tecknats, på sätt som för delgivande av stämning är stadgat.

Den närmare innebörden av vad ovan föreslagits är, att vattentäktens ägare, om anmälan är befogad, icke utan att begära tillstånd därtill äger fortsätta med vattentäktens nyttjande på sådant sätt, att den som gjort anmälan alltjämt lider men. Gör han det, lär bland annat straffansvar jämlikt 13 kap. 11 § kunna inträda.

Underlåter vattentäktens ägare att i anledning av anmälan göra ansökan om prövning av vattentäktens laglighet, blir den skadelidande nödsakad att instämma vattentäktens ägare till vattendomstolen.²

De sakkunniga ha ansett, att möjligheten att göra sådan anmälan som ovan nämnts icke bör stå öppen under alltför lång tid efter lagens ikraftträdande. Skedd anmälan bör ock delgivas ägaren av den vattentäkt, som är i fråga,

¹ Förslaget innehåller däremot icke något om rätt till ersättning för skada eller intrång, som belöper å tid före lagens ikraftträdande.

² Talan om ersättning för förfluten tid skall städse föras efter stämning.

inom skälig tid. Tre år från dagen för lagens ikraftträdande torde i förevarande avseenden vara en tillräcklig och lämplig tidrymd.

4 mom. Det synes av enahanda grunder, som förut anförts beträffande 2 kap. 54 §, nödvändigt att, när någon vill åberopa vad i 1 mom. sägs, göra en viss omkastning av bevisbördan. Ägare av vattentäkt, som tagits i bruk före lagens ikraftträdande, bör vara bevisningsskyldig i avseende å de förhållanden, som äro av betydelse för bedömande av hans rätt. Såsom bevisning kan vattentäktens ägare åberopa uppmätning genom vattenmätare eller iakttagelser vid observationsrör. Han kan även jämlikt 13 kap. 4 § hos vattenrättsdomaren påkalla besiktning av vattentäkten genom sakkunnig person.

Det är på grund av vad nu stadgats av betydelse för ägare av vid tiden för lagens ikraftträdande förefintliga vattentäkter att omedelbart vidtagna erforderliga åtgärder för anskaffande av bevisning i de avseenden, som kunna vara av betydelse för deras rätt. De böra fördenskull verkställa observationer av grundvattenståndet och föra anteckningar om vattenförbrukningen.

Utländsk rätt rörande grundvatten.

Uppgifter om utländsk rätt angående grundvatten ha införskaffats från åtskilliga länder. I det följande redogöres till en början för lagstiftningen i Danmark, Finland och Norge, därefter för den i vissa andra europeiska stater gällande rätten och slutligen i korthet för de i Amerikas förenta stater gällande rättsgrundsatserna i förevarande ämne. I samband med redogörelsen för den danska lagstiftningen anmärkas vissa upplysningar, som en delegation av de sakkunniga inhämtat vid studieresa till Danmark.

I **Danmark** gäller Lov om Vandforsyningsanlæg den 31 mars 1926. Enligt denna är envar jordägare berättigad att tillgodogöra grundvatten å sin fastighet för hushållsändamål, lantbruk, mindre näringsverksamhet och annan vanlig användning. Vållas därigenom sådan inverkan å grundvattenförhållandena, att annan lider skada, kan denne påkalla en reglering av grundvattentillgångens utnyttjande. Vattnet synes härvid kunna fördelas efter vad i varje fall finnes skäligt.

Den som vill förvärva rätt att tillgodogöra grundvatten för annat ändamål än ovan nämnts skall ingiva ansökan om tillstånd därtill till viss administrativ myndighet. Vid ansökningen skall enligt lagen fogas utredning om möjligheten att tillgodogöra den vattenmängd, som avses med ansökningen, beskrivning av den anläggning, som sökanden ämnar utföra, och det område, inom vilket grundvattenståndet kan komma att påverkas, ävensom upplysningar om vattnets beskaffenhet och det sätt, på vilket eventuella skador kunna avhjälpas m. m. Vid lagens tillämpning har det emellertid visat sig att åtminstone beträffande mindre anläggningar kravet å tillfredsställande utredning i samtliga nu angivna hänseenden icke kunnat upprätthållas. Den myndighet, som enligt vad nedan sägs, skall pröva ärendet, har ofta fått genom sakkunnigt biträde komplettera utredningen.

Frågor om tillstånd att tillgodogöra grundvatten skola — liksom sådana ärenden om fördelning, som ovan nämnts — prövas av s. k. Landvæsenkommissioner. Dessa tillsätts formellt för varje ärende men äro i realiteten mera stadigvarande. Varje kommissions distrikt är jämförelsevis begränsat till sin omfattning, vilket medfört vissa olägenheter. Kommissionerna tillkalla särskilda sakkunniga för att biträda vid handläggningen av ärenden utav förevarande natur. Dessa sakkunniga tillkallas bland ett antal personer, som utsetts av inrikesministern. Landvæsenkommissionernas beslut må överklagas hos Overlandvæsenkommissioner.

Tillstånd må enligt lagens ordalag som regel meddelas endast stat eller kommun, under det att enskild, som vill förvärva rätt att tillgodogöra grundvatten för annat ändamål än ovan nämnts, allenast i särskilda fall — efter det yttrande av vederbörande kommun inhämtats — må erhålla tillstånd att tillgodogöra grundvatten, som finnes att tillgå å hans grund. I praktiken synes tillstånd för enskild att tillgodogöra vatten vid egen anläggning meddelas i tämligen stor utsträckning. Det bör även nämnas, att inom områden, där konkurrensen om grundvatten är mindre framträdande, många anläggningar för tillgodogörande av sådant vatten utföras och brukas utan tillstånd. Ägaren av en sådan anläggning har emellertid icke någon rätt att bibehålla densamma.

Vid konkurrens mellan flera ansökningar skall främst tagas hänsyn till sådana anläggningar som äro avsedda för närmast liggande kommuner. De lokala intressena må dock ej stå i vägen för anläggning, som har större betydelse för det allmänna bästa och som därför bör ha företräde mot ersättning. Vid fördelning av vattnet mellan lokala intressen och andra skall även beaktas, om vatten kan anskaffas på annat sätt för rimlig kostnad.

Sådana intressekonflikter, som nyss nämnts, ha ej sällan uppkommit. I fall av konkurrens mellan flera kommuner har därvid som regel en mera närliggande berättigats att tillgodogöra viss bestämd vattenmängd, medan en mera avlägset belägen kommun erhållit rätt att tillgodogöra överskottet. Där est förut befintlig anläggning till följd av sänkning av grundvattenståndet behöver ombyggas, lämnas ersättning härför, varemot särskilt bidrag till ökade uppfodringskostnader ej synes förekomma. Frågor, som nu nämnts, torde i allmänhet regleras genom förlikning. Även frågor om ersättning till enskilda avgöras i stor utsträckning genom frivillig överenskommelse. Härvid bör nämnas, att där en stor anläggning för tillgodogörande av grundvatten medfört, att enskilda gårdsbrunnar sinat, ersättning ej sällan utgått i form av bidrag till ett mindre pumpverk (med reningsanläggning), som kan förse gårdarna med vatten.

Vid meddelande av tillstånd att tillgodogöra grundvatten skall Landvæsenkommissionen — i den mån ej förlikning slutits — angiva under vilka villkor, erforderliga anläggningar må utföras, därvid bland annat kan föreskrivas skyldighet att ej underskrida visst grundvattenstånd. Vidare skall angivas, vilken vattenmängd som under föreskrivna villkor må tillgodogöras. Härvid sker regelmässigt först en beräkning av behovet.

Landvæsenkommissionen skall bland annat utreda den skada, som vålas genom förändring av grundvattenståndet, *försåvitt billigheten kräver, att ersättning därför gives*. Den kan dock bestämma, att ersättningsfrågor skola avgöras endast tills vidare eller upptagas till prövning först efter viss frist, inom vilken eventuella krav skola framställas. I rättstillämpningen torde det vara regel, att ersättningsanspråk avgöras först någon tid efter det den anläggning, varom är fråga, varit i bruk.

Ersättning för grundvatten bör enligt lagen, såframt det ekonomiskt låter sig göra, utgå i form av leverans av vatten. Vattenmängden bestämmes med

hänsyn till förutvarande förbrukning och antaglig ökning av vattenbehovet. Därest ersättnings utgående på sätt nu nämnts innebär en fördel för den ersättningsberättigade, kan denne åläggas att giva viss betalning för vattnet. Beträffande nu nämnda bestämmelser må anmärkas, att det synes finnas en strävan hos kommunerna att såvitt möjligt undvika skyldighet att leverera vatten i ersättning för skada och i stället lämna ersättning i penningar (t. ex. genom sådant bidrag, som ovan nämnts, till ett mindre pumpverk m. m.).

De bestämmelser, för vilka ovan redogjorts, äro direkt tillämpliga endast å nyanläggningar eller utvidgningar av äldre anläggningar. Beträffande anläggningar, som tillkommit före lagens ikraftträdande, medgav lagen, att de fingo äga bestånd, därest prövning av anläggningen påkallades inom två år efter lagens ikraftträdande. Anläggningens ägare var i så fall berättigad att tillgodogöra grundvatten i samma omfattning som förut men ersättning skulle utgå för skada, som vållades genom ytterligare sänkning av grundvattenståndet. I själva verket torde anmälan ha försummats i fråga om ett stort antal äldre anläggningar.

Lagen stadgar vidare att, om byggnads- eller därmed jämförliga företag kunna antagas medföra varaktiga och mera vittgående ingrepp i grundvattenförhållandena, kan fråga härom bliva föremål för prövning av Landvæsenkommission på samma sätt som fråga om anläggning för tillgodogörande av grundvatten. Tillämpning av denna bestämmelse torde mera sällan ha förekommit.

Om någon utan tillstånd företager skadebringande ingrepp i bestående grundvattenförhållanden eller överskrider meddelat tillstånd, så att oförutsedda skador inträffa, eller de upplysningar, som legat till grund för tillstånd, visa sig ha varit otillräckliga, kan den skadelidande påkalla prövning av saken. Han är därvid icke bunden av någon tidsfrist.

Befinnes det, att tillstånd givits på grundval av meddelade oriktiga uppgifter av väsentlig betydelse, eller åsidosätter innehavaren av en anläggning för tillgodogörande av grundvatten de villkor som stadgats i meddelat tillstånd, kan tillståndet återkallas utan ersättning.

Lagen innehåller jämväl åtskilliga stadganden till skydd mot förorening av grundvatten. Sålunda må inom områden, där grundvatten tillgodogöres, ytvatten, kloakvatten eller andra förorenande vätskor icke utan tillstånd avledas till grundvattnet på sådant sätt att förorening kan uppstå. Kungörelse härom utfärdas på begäran i samband med prövning av fråga om tillstånd att tillgodogöra grundvatten. Befintliga anläggningar, varigenom vatten eller andra vätskor, som nyss nämnts, avledas till grundvattnet, skola anmälas inom viss tid och prövas av vederbörande Landvæsenkommission. Om en anläggning i annat fall kan antagas förorena grundvattnet, må hälsovårdsmyndighet eller skadelidande påkalla prövning av anläggningen. Den, som måste ändra sin anläggning, är, om han gjort anmälan i tid och anläggningen enligt äldre rätt varit laglig, i viss utsträckning berättigad till ersättning. Även i vissa andra fall skall ersättning utgå.

Vissa åtgärder äro i princip att anse såsom tillåtna, ehuru de kunna vara

menliga för grundvattentillgångar. Så äger envar jordägare att sänka grundvattenståndet å sin egendom genom sedvanlig dikning. Vidare må jordägaren använda nödvändiga gödningsämnen och hava upplag därav på sin mark, i den mån ej särskilda bestämmelser därom meddelats.

Slutligen bör nämnas, att lagens bestämmelser i huvudsak äro tillämpliga även å anläggningar för tillgodogörande av ytvatten.

Finland synes icke äga någon mera ingående lagstiftning om tillgodogörande av grundvatten. Lagen den 23 juli 1902 om vattenrätten innehåller emellertid ett stadgande, som är tillämpligt därå. Enligt detta äger jordägaren fritt råda över, bland annat, brunn och källa å hans mark, ehuru vid eldfara vattnet må användas även av annan. I nämnda lag meddelas i övrigt vissa bestämmelser angående tillgodogörande av vatten för vattenledningsändamål, som torde vara av intresse. Vattenledning må enligt dessa bestämmelser anläggas för avledande av vatten från annans vattenområde och över annans mark, såframt icke vattnet varder för ägaren otillräckligt och det eljest lagligen kan ske. Vid konkurrens mellan flera intressenter skall vattenledning för stads eller annan menighets eller annat allmänt behov ha företräde. I övrigt skall den ha företräde, som äger mark eller anläggning närmare vattenområdet i fråga.

I **Norge** gäller enligt vattenlagen den 1 juli 1887, att vederbörande jordägare äger full rådighet över källor, dammar och liknande mindre vattensamlingar å hans mark. Han kan, försåvitt icke någon annan har särskild rätt till vattnet, efter behag fylla dem eller stänga deras avlopp m. m. Enligt uppgift anses lagrummet innebära, att en jordägare — såvida det icke sker i direkt syfte att skada — har rätt att utnyttja en vattenåder, som flyter genom hans egendom, även om annan, som förut nyttjat ådern, därigenom lider skada. Skydd mot förorening av grundvatten kan i viss omfattning meddelas.

I **Belgien** äger jordägaren enligt code civil (art. 552, 641 och 642) obegränsad befogenhet att tillgodogöra vatten ur egen källa, med förbehåll dock för den rätt, som annan kan äga på grund av särskild rättstitel eller 30 års hävd. Enligt lag den 1 augusti 1924 kan emellertid regeringen utfärda bestämmelser till skydd för vissa källor med mineralvatten och för varma källor, som äro av betydelse för det allmänna. Vid utfärdande av sådana bestämmelser fastställs bland annat ett område inom vilket icke utan tillstånd får utföras något arbete, som kan medföra, att vattentillgången minskar, eller kan förändra egenskaperna hos det vatten, som tillgodogöres.

England saknar allmängiltiga lagbestämmelser om tillgodogörande av grundvatten. Enligt common law anses envar jordägare ha obegränsad rätt till det vatten under hans grund, som icke flyter i begränsad strömfåra (defined channel). Grundvattenström, som framflyter i begränsad fåra,

synes behandlas som ytvattendrag. Jordägaren är befogad att tillgodogöra grundvatten till obegränsad mängd för eget behov eller för leverans till andra m. m. Om han så vill, må han till och med uppfordra grundvatten för att låta det gå till spillo. Jordägaren kan ej förpliktas att giva ersättning för skada genom minskning i tillgång å grundvatten, som föranledes genom utövande av hans rätt att tillgodogöra grundvatten.

De flesta bolag eller andra företagare, som förse större områden med vatten, åtnjuta särskild rätt därtill på grund av parlamentsbeslut. Vid meddelande av sådant beslut brukar iakttagas, att rättigheten på visst sätt begränsas. Därjämte meddelas förbud att vidtaga åtgärder i syfte att tillgodogöra vatten inom visst område, som anges i beslutet, såvida ej tillstånd av parlamentet meddelats. Parlamentet har vid meddelande av beslut angående tillgodogörande av grundvatten bland annat föreskrivit skyldighet att utgiva ersättning för olägenheter, som åsamkas annan.

Kommunala myndigheter skola, innan de må upptaga lån för utförande av vattenledningsanläggningar, erhålla ministeriellt tillstånd till lånet. På så sätt kan kontroll övas även över dylika anläggningar.

I **Frankrike** äger enligt code civil (art. 642) den, som har en källa på sin mark, i regel nyttja vattnet efter gottfinnande inom gränserna för sin egendom och för dess behov. Jordägaren får emellertid icke nyttja en källa till skada för ägare av lägre liggande mark, därest denne sedan mer än 30 år innehaft stadigvarande synliga anläggningar, avsedda för tillgodogörande av vattnet eller för att underlätta dess tillrinning. Jordägaren får icke heller tillgodogöra sig vatten på sådant sätt att han därigenom berövar invånarna i ett samhälle det vatten, som är nödvändigt för deras behov; men om dessa icke genom hävd eller annorledes förvärvat särskild rätt till vattnets bruk, kan jordägaren fordra skadestånd för inskränkningen i hans rätt.

Uppstår tvist mellan flera jordägare, som ha behov av vatten, skall domstolen (enligt art. 645) med iakttagande av vad särskilt kan vara stadgat jämka emellan jordbruksintresset och äganderätten.

I **Holland** anses jordägaren som regel äga att uppfordra grundvatten. Därest annan därigenom lider skada, torde dock skadestånd kunna utdömas (enligt Burgerlijk Wetboek art. 1401). Det synes dock tveksamt, under vilka förutsättningar i övrigt skadeståndsskyldighet skall anses föreligga.

Italien. Enligt den italienska vattenlagen den 11 december 1933 äger jordägaren befogenhet att med iakttagande av de särskilda försiktighetsmått, som i laga ordning må vara föreskrivna, för husbehov fritt uppfordra och tillgodogöra grundvatten. Till husbehovsförbrukning hänföres, förutom användning för hushållsändamål, bevattning av trädgård, som är avsedd för jordägarens och hans familjs behov, samt vattning av kreatur.

Med avseende å annan förbrukning kan regeringen förklara, att särskilda bestämmelser skola gälla för område, som regeringen fastställer. Sådant

område skall vara underkastat offentlig tillsyn i fråga om sökande efter och tillgodogörande av grundvatten. Vill någon inom område, som nu sagts, göra undersökningar för efterforskande av grundvatten eller utföra en anläggning för tillgodogörande av grundvatten till annat ändamål än husbehov, skall tillstånd därtill inhämtas av tekniskt sakkunnig myndighet. Efter kungörande av ansökan om sådant tillstånd och verkställd syn äger denna myndighet, om invändningar ej framställts, bifalla ansökningen. I annat fall tillkommer beslutanderätten arbetsministern. Frågor om skadestånd prövas emellertid av domstol. — När en grundvattentillgång påträffas, skall anmälan därom ske till den tekniskt sakkunniga myndigheten. Denna föranstaltar härefter om undersökning å platsen och arbetsministern kan besluta, att grundvattentillgången skall införas i en förteckning över allmänna vattendrag m. m. Uppäckaren blir icke ägare av grundvattentillgången men äger företräde till koncession å dess utnyttjande eller, om han ej får koncession, rätt till viss ersättning. Jordägaren är berättigad att erhålla erforderlig mängd vatten för sin fastighets behov till anläggarens självkostnadspris. Vad nu sagts om påträffande av grundvatten gäller även inom område, som ej står under särskild tillsyn. Inskrivs ej vattentillgång, som påträffats, i nämnda förteckning, tillkommer rätten att nyttja den jordägaren, som — därest han ej överlåter sin rätt å upptäckaren — är skyldig att gälda gottgörelse till denne.

Inom område, som står under särskild tillsyn, är all användning av grundvatten underkastad kontroll. Den tekniskt sakkunniga myndigheten eller arbetsministern avgör för sådant område, huruvida grävning, borring eller annan åtgärd, som berör grundvatten, är lämpad för sitt ändamål samt om åtgärden är skadlig för den allmänna vattenhushållningen eller strider mot allmänna intressen. Förordnande kan meddelas om inställande av undersökningsarbeten eller uppfordrande av vatten, stängning av brunnar eller de föreskrifter i övrigt, som äro behöfliga med hänsyn till allmänna intressen och regleringen av området i fråga i hydrologiskt avseende.

Slutligen kan, även om ett område ej står under särskild tillsyn, användningen av springbrunnar regleras.

Om varma källor samt mineral- och radioaktivt vatten gälla särskilda bestämmelser.

Schweiz. Enligt code civil (art. 704) äro källor tillbehör till fast egendom och äganderätt till dem kan förvärfvas endast gemensamt med den mark, där de finnas. Vidare stadgas, att underjordiskt vatten är jämställt med källor. Den allmänna civillagen ger icke möjlighet att utan ersättning till ägaren expropriera källa eller underjordisk vattentillgång, därför att denna uppnår en viss storlek. Rätten att nyttja källor kan emellertid (enligt art. 705) i allmänt intresse underkastas inskränkningar genom den kantonala lagstiftningen. Kantonen Zürich har bland andra genom förordning den 27 oktober 1919 begagnat sig av denna möjlighet. Enligt denna förordning fordras för tillgodogörande av en grundvattenström om i medeltal minst 300 liter i minuten tillstånd av offentlig myndighet, såvida det icke endast är fråga om använd-

ning för hushåll eller lantbruksändamål eller för mindre näringsverksamhet. Även för användning, som sist sagts, fordras emellertid tillstånd, därest förbrukningen överstiger 100 liter i minuten för lantbruksändamål eller 50 liter i minuten för hushållsändamål eller annan näringsverksamhet. Vid meddelande av tillstånd kunna bestämmelser utfärdas om den rationella användningen av grundvattnet, om tillåten sänkning av grundvattenståndet samt om erforderliga villkor i övrigt. Beträffande äldre anläggningar stadgades anmälningskyldighet.

I **Tyskland** är vattenlagstiftningen för närvarande föremål för omarbetning, som torde komma att leda till en gemensam lag för hela riket.

Bland hittills gällande lagar är den preussiska vattenlagen den 7 april 1913 av särskilt intresse. Enligt denna är jordägaren i princip berättigad att förfoga över grundvatten, som kan tillgodogöras å hans mark. Han må dock icke varaktigt använda grundvattnet i vidare mån än för eget hushåll, lantbruk och mindre näringsverksamhet, såvida annan tillhörig anläggning för tillgodogörande av grundvatten lider väsentligt intrång eller den dittillsvarande användningen av annans fastighet väsentligt inkräktas eller menlig inverkan sker å vattenståndet i vattendrag eller sjö. Emellertid får, även om sådan skada, som nu nämnts, inträffar, grundvatten tillgodogöras, därest nyttan väsentligt överväger skadan eller om det företag, som tillgodogör vattnet, tjänar det allmänna bästa. Om vattnet skall användas utanför gränserna för jordägarens mark, fordras dock samtycke av administrativ myndighet. Skadelidande kunna fordra anordningar till motverkande av skadan, om sådana anordningar äro förenliga med företaget och ekonomiskt försvarbara. Sker ändock skada, skall ersättning givas, såframt billigheten med hänsyn till omständigheterna kräver det.

Rätt att utnyttja grundvatten kan i andra fall vinnas endast genom särskilt tillstånd av offentlig myndighet. Vid konkurrens mellan flera sökande avgöres frågan i första hand med hänsyn till det allmänna bästa och i andra hand efter den ekonomiska betydelsen av företagen i fråga. Därefter ha bestående anläggningar företräd framför nya och till viss ort knutna framför dem, som kunna anläggas å annan ort. Myndigheten får icke pröva privaträttsliga frågor och dess beslut angående skadestånd kan bringas under domstols prövning. Sedan tillstånd meddelats, kan skadelidande ej kräva, att den, som innehar tillståndet, upphör att uppfordra grundvatten, men äger alltjämt fordra anordningar till motverkande av skada liksom ersättning, där billigheten kräver det. Detta gäller dock ej om han under målets handläggning bort förutse skadan men underlåtit att föra någon talan. Anspråk, som nu sagts, måste göras gällande inom tre år efter det den skadelidande blivit underkunnig om skadan. Därjämte äro alla anspråk förfallna, om 30 år gått, sedan skadan uppkom, utan att de gjorts gällande. — Om flera äro berättigade att tillgodogöra grundvatten men detta ej räcker till, kan i vissa fall omfattningen, tiden och sättet för envars förbrukning reg-

leras genom fördelning efter billighet (Ausgleichung). Skada skall ersättas av den som vinner fördel.

Meddelat tillstånd kan, när övervägande nackdelar för det allmänna föreligga, återkallas mot ersättning. Tillståndet kan emellertid även utan ersättning återkallas, om det meddelats under väsentligt oriktiga förutsättningar, varom sökanden ägde kännedom, och därest genom tillståndets meddelande vållats övervägande nackdelar för det allmänna. Godtrosförvärv är emellertid skyddat. Vidare kan tillståndet återkallas utan ersättning, om innehavaren överger anläggningen eller om hans rätt är obrukbar eller onödig eller om innehavaren väsentligt eftersätter sina skyldigheter.

I fråga om åtgärder, som kunna skada grundvattentillgång, stadgas, att jordägare icke äger att leda ämnen ned i marken så att grundvattnet förorenas. Gödsling är dock uttryckligen undantagen från denna bestämmelse. I övrigt märkes, att sådan sänkning av grundvattenstånd, som följer av vanlig torrläggning, är tillåten även om därigenom sker skada.

Beträffande anläggning som tillkommit före vattenlagen, presumerades dess laglighet, om anläggningen i fråga funnits i mer än 10 år före lagens ikraftträdande. Presumtionen bröts emellertid, om under sådan tid invändning framstälts hos vederbörlig myndighet. Innehavaren av anläggning, som enligt vad nu nämnts, var att anse såsom laglig, blev likväl skyldig att vidtaga åtgärder till motverkande av skada samt att, där de skadliga verkningarna ej undanröjdes, giva skadestånd efter billighet och förmåga.

Österrike har en jämförelsevis ny vattenlag, av den 19 oktober 1934. Enligt denna tillkommer rätten till grundvattnet jordägaren. (För vissa saltkällor m. m. gälla dock särskilda bestämmelser.) Jordägaren behöver icke begära tillstånd för att utnyttja grundvatten till hushålls- och lanbruksändamål (Haus- und Wirtschaftsbedarf). Tillstånd erfordras ej heller för användning till annat bruk, såvida fråga ej är om artesiska brunnar eller anläggningar med maskinella pumpanordningar. Medför en anläggning, för vilken ej fordras tillstånd, att annan åsamkas väsentlig olägenhet, kan emellertid fördelning äga rum efter billighet. Sådan fördelning förlorar sin giltighet, om väsentligt förändrade förhållanden inträda.

I andra fall fordras för tillgodogörande av grundvatten tillstånd av offentlig myndighet. Därvid skall iakttagas, att allmänna och enskilda intressen ej kränkas. Intrång i annans rätt kan dock medgivas mot ersättning. Vid konkurrens mellan flera ansökningar skall hänsyn i främsta rummet tagas till det allmänna bästa. I övrigt skall om möjligt jämkas mellan olika intressen efter billighet. Kunna ej alla intressen tillgodoses, skall företräde givas åt anläggning, som är mest ändamålsenlig och åsamkar annan minsta olägenhet. Vid vattenbrist äger vederbörande myndighet att, med tillgodo-seende av samhällens och gårdars behov av vatten, fördela vattentillgången i övrigt efter billighet.

Till skydd mot förorening av dricksvatten m. m. kan ägare av fastighet,

mot skäligen ersättning, förklaras skyldig underkasta sig vissa inskränkningar i rätten att nyttja fastigheten. För torrlägningsföretag fordras tillstånd om de menligt inverka å grundvattenförhållandena. Ersättning för den inverkan som uppkommer genom vanlig dikning skall dock ej utgå.

I Amerikas förenta stater rådde vid mitten av 1800-talet allmänt samma uppfattning om rätt till grundvatten som i England d. v. s. jordägaren ansågs äga rätt att uppfordra grundvatten även om annan led skada. Avsteg härifrån skedde först i New Hampshire, där i stället för »the English rule» genom domstols avgörande antogs »the American rule». Enligt denna skulle grundvatten få tillgodogöras allenast för »reasonable use», vilket i huvudsak innebär att vatten icke fick bortledas från den fastighet, där det uppfordrades, till skada för annan. Den nya principen vann så småningom insteg i åtskilliga stater. I California utformades den nya principen på ett särskilt sätt, enligt vilket varje jordägare hade rätt att ur en grundvattentillgång under hans mark tillgodogöra så mycket vatten som proportionsvis svarade mot hans jordområde, med den inskränkningen, att vatten icke fick bortledas från fastigheten till skada för annan, som ägde mark över grundvattentillgången. Sedermera har i vissa stater rätten till grundvatten blivit reglerad genom lagstiftning, därvid även andra principer för avgörande av frågan om rätt till grundvatten än »the English rule» och »the American rule» vunnit insteg. I de olika staterna synas numera sammanlagt fyra olika principer tillämpas: 1) Obegränsad rätt att tillgodogöra grundvatten följer med äganderätten till den mark, varest vattnet påträffas. 2) Jordägaren har rätt att tillgodogöra erforderligt vatten för »reasonable use». 3) Jordägaren äger befogenhet att tillgodogöra vatten, som finnes under hans mark, i den mån andra jordägares motsvarande rätt ej trädes för nära. 4) Staten äger principiellt rätt till allt grundvatten, vilket emellertid genom visst förfarande kan upplåtas till begagnande av andra. I händelse av konkurrens blir därvid prioriteten avgörande.

Sammanställning av uppgifter rörande kommunala vattenledningsverk m. m.

Till städer, köpingar, municipalsamhällen, sinnessjukhus, lasarett och sanatorier ha utsänts förfrågningar rörande vattenledningsverk m. m. Uppgifter ha erhållits beträffande samtliga städer, 38 köpingar, 113 municipal-samhällen, 23 sinnessjukhus, 71 lasarett och 31 sanatorier. Redogörelse för uppgifternas huvudsakliga innehåll lämnas här nedan. Uppgifter ha även införskaffats från ett antal enskilda företag. Antalet är dock icke tillräckligt stort för att en översikt skall kunna ge någon bild av verkliga förhållandena.

Av *städerna* erhålla 108 vatten från ett eller flera egna vattenledningsverk.

63 städer tillgodogöra endast grundvatten (inbegripet konstgjort grundvatten).

30 » » » ytvatten.

15 » » både grund- och ytvatten.

Uppgifterna bekräfta det förut bekanta förhållandet, att vattenåtgången vid kommunala vattenledningsverk i allmänhet är i hastig tillväxt. Följande uppställning rörande städer med egna vattenledningsverk tjänar till belysning härav.

Stadens namn	Antal invånare ¹		Ökn. (+) minskn. (-) %	Vattenförbrukning i kbm. ²		Ökn. (+) minskn. (-) %
	1/1 1927	1/1 1936		år 1927	år 1936	
Stockholm	453 300	533 800	+ 17·8	23 615 200	43 569 000	+ 84·5
Göteborg	231 200	258 300	+ 11·7	9 921 000	15 465 000	+ 55·9
Malmö	116 800	141 400	+ 21·1	4 631 100	7 950 000	+ 71·7
Norrköping	60 400	67 100	+ 11	3 330 600	3 653 300	+ 9·7
Hälsingborg	52 400	58 900	+ 12·4	2 074 300	3 463 800	+ 67·0
Borås	33 500	43 300	+ 29·2	1 146 000	2 395 200	+ 109·0
Gävle	39 400	39 300	- 0·3	2 356 200	3 360 400	+ 42·6
Örebro	36 400	39 100	+ 7·4	2 122 500	2 514 600	+ 18·5
Eskestuna	30 600	35 600	+ 16·3	1 815 600	1 686 100	- 7·1
Uppsala	30 100	33 900	+ 12·6	1 578 800	2 020 300	+ 28·0
Jönköping	29 900	33 300	+ 11·4	1 287 500	1 598 200	+ 24·1
Linköping	29 100	32 900	+ 13·1	1 692 600	2 201 300	+ 30·1
Västerås	29 000	32 500	+ 12·1	1 326 500	2 497 900	+ 88·3
Karlskrona	27 100	28 400	+ 4·8	1 626 700	1 768 900	+ 8·7
Karlstad	20 000	26 500	+ 32·5	1 023 800	1 244 700	+ 21·6

¹ Antalet invånare anges i tabellen allenast i fulla 100-tal.

² Siffrorna för vattenförbrukningen omfatta även vatten, som levererats för andra ändamål än hushållsändamål.

Stadens namn	Antal invånare		Ökn. (+) minskn. (-) %	Vattenförbrukning i kbm.		Ökn. (+) minskn. (-) %
	1/1 1927	1/1 1936		år 1927	år 1936	
Halmstad	18 400	25 900	+ 40·8	1 046 900	1 807 800	+ 72·7
Lund	24 000	25 800	+ 7·5	1 288 700	1 868 800	+ 45·0
Kalmar	18 600	20 600	+ 10·8	655 600	889 000	+ 35·6
Landskrona	18 800	19 200	+ 2·1	838 600	1 361 600	+ 62·4
Sundsvall	17 200	18 500	+ 7·6	1 289 400	1 609 700	+ 24·8
Mölnadal	16 800	16 600	- 1·2	400 000	765 200	+ 91·3
Uddevalla	14 100	15 600	+ 10·6	519 800	922 400	+ 77·5
Östersund	14 600	15 100	+ 3·4	932 500	1 187 400	+ 27·3
Trollhättan	15 600	15 000	- 3·8	368 400	526 300	+ 42·9
Kristianstad ...	13 200	14 700	+ 11·4	803 100	1 296 100	+ 61·4
Södertälje	14 900	14 300	- 4·0	747 500	765 800	+ 2·4
Trälleborg	12 500	13 600	+ 10·9	400 800	702 600	+ 75·3
Falun	13 600	13 500	- 0·7	742 900	933 600	+ 25·7
Luleå	10 900	13 500	+ 23·9	320 100	551 100	+ 72·2
Kristinehamn ..	12 100	13 000	+ 7·4	502 500	723 000	+ 43·9
Västervik	12 400	12 700	+ 2·4	461 800	541 400	+ 17·3
Umeå	1/1 1928: 10 400	12 400	+ 19·2	år 1928: 721 700	1272 700	+ 76·3
Härnösand	—	12 100	—	—	c:a 650 000	—
Nyköping	12 200	12 000	- 1·6	655 400	997 500	+ 52·2
Skövde	1/1 1928: 10 200	11 400	+ 11·8	år 1928: 617 000	853 000	+ 38·2
Visby	10 100	11 300	+ 11·9	109 800	404 200	+ 268·1
Söderhamn	11 600	11 200	- 3·4	239 500	295 100	+ 23·2
Ystad	11 400	11 100	- 2·6	522 200	658 300	+ 26·1
Lidingö	1/1 1931: 11 200	10 600	- 5·4	år 1931: 442 300	553 900	+ 25·2
Lidköping	8 700	10 400	+ 19·5	486 800	921 200	+ 89·2
Växjö	9 600	9 800	+ 2·1	597 200	760 800	+ 27·4
Alingsås	8 500	9 500	+ 11·8	237 000	332 000	+ 40·1
Varberg	8 100	9 500	+ 17·3	324 000	614 000	+ 89·5
Nässjö	9 000	9 400	+ 4·4	460 000	536 000	+ 16·5
Vänersborg	9 000	9 000	0	703 000	935 400	+ 33·1
Oskarshamn ...	8 600	8 600	0	418 700	498 400	+ 19·0
Falköping	—	8 500	—	—	?	—
Arvika	7 800	8 100	+ 3·8	452 000	536 700	+ 18·7
Skellefteå	1/1 1932: 5 600	8 100	+ 46·4	år 1932: 574 600	1 181 500	+ 105·6
Katrineholm ..	7 600	8 100	+ 6·6	355 000	690 000	+ 94·4
Karlshamn	7 500	8 000	+ 6·7	694 000	855 000	+ 23·2
Sala	8 100	7 900	- 2·5	235 000	422 000	+ 79·6
Hudiksvall	7 600	7 400	- 2·6	463 600	576 300	+ 24·3
Skara	6 600	7 100	+ 7·6	172 000	236 500	+ 37·5
Eksjö	6 500	7 000	+ 7·7	360 900	530 200	+ 46·9
Höganäs	1/1 1933: 5 400	6 900	+ 27·8	år 1933: 226 800	266 600	+ 17·5
Tranås	—	6 800	—	—	?	—
Åmål	6 300	6 800	+ 7·9	373 000	340 400	- 8·7
Motala	5 700	6 500	+ 14·0	222 000	526 400	+ 137·1
Djursholm	5 800	6 400	+ 10·3	335 800	511 800	+ 52·4
Köping	6 500	6 300	- 3·2	75 000	182 000	+ 142·7
Mariestad	6 000	6 200	+ 3·3	244 500	348 400	+ 42·5
Eslöv	6 200	5 900	- 4·8	149 500	218 200	+ 46·0
Enköping	1/1 1928: 5 900	5 900	0	år 1928: 358 900	282 900	- 21·1
Mjölby	6 100	5 900	- 3·3	294 000	260 000	- 11·5
Ronneby	5 800	5 900	+ 1·9	251 100	309 100	+ 23·1
Falkenberg	5 400	5 800	+ 7·4	185 900	272 400	+ 46·5
Lysekil	4 200	5 800	+ 38·1	c:a 130 000	225 000	+ 73·1
Ängelholm	5 100	5 500	+ 7·8	242 500	405 500	+ 67·7
Ludvika	4 700	5 400	+ 14·9	360 000	600 000	+ 66·7

Stadens namn	Antal invånare		Ökn. (+) minskn. (-) %	Vattenförbrukning i kbm.		Ökn. (+) minskn. (-) %
	1/1 1927	1/1 1936		år 1927	år 1936	
Avesta	1/1 1931: 5 100	5 400	+ 5·9	år 1931: 226 700	331 000	+ 46·0
Örnsköldsvik . .	4 700	5 300	+ 12·8	139 000	222 000	+ 59·7
Strängnäs	—	4 900	—	—	c:a 425 000	—
Arboga	5 000	4 900	- 2·0	140 600	168 200	+ 19·6
Norrhälje	5 000	4 800	- 4·0	97 000	137 500	+ 41·8
Ljungby	—	4 800	—	—	c:a 300 000	—
Värnamo	3 900	4 700	+ 20·8	211 400	536 600	+ 153·8
Filipstad	4 800	4 500	- 6·3	239 200	223 700	- 6·4
Tidaholm	1/1 1934: 4 700	4 400	- 6·4	år 1934: 6 300	4 300	- 31·7
Ulricehamn	3 800	4 400	+ 15·8	120 000	207 000	+ 72·5
Hedemora	3 400	4 000	+ 17·6	175 200	318 000	+ 81·5
Sölvesborg	1/1 1928: 4 000	4 000	0	år 1928: 99 300	184 600	+ 85·9
Vetlanda	3 300	3 800	+ 15·2	130 000	295 600	+ 127·4
Vimmerby	3 100	3 600	+ 16·1	173 100	294 300	+ 70·0
Lindesberg	3 000	3 600	+ 20·0	c:a 180 000	240 100	+ 33·9
Piteå	—	3 400	—	—	c:a 180 000	—
Hässleholm	3 200	3 300	+ 3·1	196 400	208 700	+ 6·3
Strömstad	3 000	3 100	+ 3·3	90 200	190 300	+ 112·1
Kungälv	—	2 900	—	—	?	—
Sollefteå	2 600	2 900	+ 11·5	c:a 260 000	c:a 306 000	+ 17·7
Vaxholm	3 600	2 900	- 19·4	31 100	59 300	+ 90·7
Hjo	—	2 800	—	—	c:a 130 000	—
Söderköping	2 800	2 700	- 3·6	71 600	229 000	+ 219·9
Nora	2 600	2 700	+ 3·8	194 700	226 800	+ 16·5
Laholm	—	2 600	—	—	?	—
Simrishamn	1/1 1930: 2 400	2 600	+ 8·3	år 1930: 22 500	86 000	+ 282·2
Haparanda	—	2 600	—	—	c:a 36 000	—
Kungsbacka	1/1 1934: 2 100	2 200	+ 4·8	år 1934: 182 000	245 000	+ 34·6
Säter	2 000	2 200	+ 10·0	30 200	53 700	+ 77·8
Askersund	—	2 200	—	—	c:a 180 000	—
Borgholm	1/1 1932: 1 900	2 000	+ 5·3	år 1932: 47 800	55 700	+ 16·5
Torshälla	—	1 800	—	—	?	—
Mariefred	1/1 1933: 1 400	1 400	0	år 1933: 52 400	83 800	+ 59·9
Gränna	—	1 300	—	—	c:a 45 000	—
Öregrund	1/1 1934: 1 200	1 200	0	år 1934: 1 200	5 100	+ 325·0
Östhammar	1 000	1 200	+ 20·0	20 000	26 000	+ 30·0
Sigtuna	1/1 1930: 1 000	1 100	+ 10·0	år 1930: 7 900	17 000	+ 115·2
Trosa	—	800	—	—	45 500	—

Sundbyberg ingår jämte vissa andra förorter till Stockholm i kommunalförbund med gemensamt vattenledningsverk. Återstående sju städer sakna eget vattenledningsverk.

Förbrukningen av *grundvatten* från egna vattenledningsverk uppgick i städerna under år 1936 till nedan angivna kvantiteter:

Antal städer	Vattenförbrukning i tusental kbm.	Antal städer	Vattenförbrukning i tusental kbm.
1	7 900—8 000	1	2 600—2 700
1	3 400—3 500	1	2 500—2 600
1	3 300—3 400	1	2 400—2 500

Antal städer	Vattenförbrukning i tusental kbm.	Antal städer	Vattenförbrukning i tusental kbm.
1.....	2 000—2 100	7.....	500—600
1.....	1 800—1 900	4.....	400—500
1.....	1 300—1 400	6.....	300—400
2.....	1 200—1 300	17.....	200—300
1.....	900—1 000	4.....	150—200
3.....	800—900	2.....	100—150
4.....	700—800	4.....	50—100
4.....	600—700	11.....	0—50

15 köpingar ha uppgivit, att de inneha eget vattenledningsverk.

13 köpingar tillgodogöra endast grundvatten.

2 » » » ytvatten.

Förbrukningen av *grundvatten* från eget vattenledningsverk uppgick under år 1936 i förstnämnda köpingar till nedan angivna kvantiteter:

Antal köpingar	Vattenförbrukning i tusental kbm.
1.....	500—600
3.....	200—300
2.....	150—200
1.....	100—150
4.....	50—100
2.....	0—50

23 *municipalsamhällen* ha uppgivit, att de inneha eget vattenledningsverk.

15 *municipalsamhällen* tillgodogöra endast grundvatten.

8 » » » ytvatten.

Förbrukningen av *grundvatten* från eget vattenledningsverk uppgick under år 1936 i förstnämnda *municipalsamhällen* till nedan angivna kvantiteter:

Antal <i>municipal-samhällen</i>	Vattenförbrukning i tusental kbm.
3.....	150—200
2.....	100—150
3.....	50—100
7.....	0—50

Härefter bör erinras att såsom förut nämnts flera förorter till Stockholm sammanslutit sig till kommunalförbund med gemensamt vattenledningsverk, varest ytvatten tillgodogöres.

11 *sinnessjukhus* ha upplyst, att de inneha eget vattenledningsverk.

4 *sinnessjukhus* tillgodogöra endast grundvatten.

5 » » » ytvatten.

2 » » både grund- och ytvatten.

Förbrukningen av *grundvatten* från egen anläggning uppgick under år 1936 till nedan angivna kvantiteter:

Antal sinnessjukhus	Vattenförbrukning i tusental kbm.
2	200—300
1	100—150
2	50—100
1	0—50

11 *lasarett* ha upplyst, att de ha eget vattenledningsverk. I samtliga fall tillgodogöres endast *grundvatten*.

Förbrukningen av *grundvatten* från egen anläggning uppgick under år 1936 till nedan angivna kvantiteter:

Antal lasarett	Vattenförbrukning i tusental kbm.
1	150—200
2	50—100
8	0—50

24 *sanatorier* ha uppgivit, att de ha eget vattenledningsverk.

19 sanatorier tillgodogöra endast *grundvatten*.

1 sanatorium tillgodogör endast *ytvatten*.

4 sanatorier tillgodogöra både *grund-* och *ytvatten*.

Förbrukningen av *grundvatten* från egen anläggning uppgick under år 1936 till nedan angivna kvantiteter:

Antal sanatorier	Vattenförbrukning i tusental kbm.
1	100—150
1	50—100
21	0—50

Sättet för *grundvattenbildningen* framgår av följande sammanställning:¹

Antal vattenledningsverk	Vattenförbrukning år 1936 i tusental kbm.	Antal vattenledningsverk	Vattenförbrukning år 1936 i tusental kbm.
<i>A. Grundvatten bildat endast eller huvudsakligen genom naturlig infiltration av nederbördsvatten.</i>			
1	7 900—8 000	4	500—600
1	3 300—3 400	7	400—500
1	2 000—2 100	6	300—400
1	1 300—1 400	17	200—300
1	1 200—1 300	11	150—200
3	900—1 000	5	100—150
1	800—900	13	50—100
1	700—800	50	0—50
4	600—700		

¹ Det må påpekas att i sammanställningen såvitt möjligt redovisats vattenmängderna för de särskilda vattenledningsverken och att vissa städer m. fl. ha två eller flera anläggningar för tillgodogörande av *grundvatten*.

Antal vattenledningsverk	Vattenförbrukning år 1936 i tusental kbm.	Antal vattenledningsverk	Vattenförbrukning år 1936 i tusental kbm.
B. Grundvatten bildat till huvudsakliga delar såväl genom naturlig infiltration av nederbördsvatten som genom naturlig ¹ infiltration av å-, älv- eller sjövattnen.		D. Grundvatten bildat till huvudsakliga delar såväl genom naturlig infiltration av nederbördsvatten eller å-, älv- eller sjövattnen som genom konstgjord ² infiltration av å-, älv- eller sjövattnen.	
1	2 400—2 500	1	2 400—2 500
1	800— 900	1	2 000—2 100
3	700— 800	1	700— 800
1	600— 700	2	500— 600
1	500— 600	1	400— 500
1	400— 500		
3	200— 300		
1	150— 200		
1	100— 150		
1	50— 100		
2	0— 50		
C. Grundvatten bildat huvudsakligen genom naturlig infiltration av å-, älv- eller sjövattnen.		E. Grundvatten bildat huvudsakligen genom konstgjord infiltration av å-, älv- eller sjövattnen.	
1	300—400	1	2 500—2 600
1	100—150	1	200— 300
1	0— 50	1	0— 50
<p>¹ I förevarande sammanställning avses med naturlig infiltration av å-, älv- eller sjövattnen all infiltration av sådant vatten, som äger rum genom naturlig infiltrationsyta.</p> <p>² I förevarande sammanställning avses med konstgjord infiltration av å-, älv- eller sjövattnen allenast infiltration av sådant vatten genom konstgjord infiltrationsyta d. v. s. infiltrationsbassäng.</p>			

Det grundvatten, som endast eller huvudsakligen bildas genom *naturlig infiltration av nederbördsvatten*, tillgodogöres ur den s. k. Alnarpsströmmen eller ur grusåsar, grus- eller sandfält, moränbildningar, kalk- och sandstensberg m. m. enligt följande uppställning:

Antal vattenledningsverk	Vattenförbrukning år 1936 i tusental kbm.	Antal vattenledningsverk	Vattenförbrukning år 1936 i tusental kbm.
A. Alnarpsströmmen.		C. Grus- eller sandfält.	
1	7 900—8 000	1	1 300—1 400
1	900—1 000	2	900—1 000
1	200— 300	2	600— 700
B. Grusås.		1	500— 600
1	3 300—3 400	1	300— 400
1	2 000—2 100	3	200— 300
1	1 200—1 300	1	150— 200
1	800— 900	3	100— 150
1	700— 800	2	50— 100
2	600— 700	16	0— 50
3	500— 600		
4	400— 500		
4	300— 400		
10	200— 300		
7	150— 200	D. Morän.	
1	100— 150	1	400— 500
6	50— 100	2	150— 200
7	0— 50	4	50— 100
		10	0— 50

Antal vattenledningsverk	Vattenförbrukning år 1936 i tusental kbm.	Antal vattenledningsverk	Vattenförbrukning år 1936 i tusental kbm.
E. <i>Kalkstensberg.</i>		G. <i>Berg (utan angiven art).</i>	
2	400—500	1	50—100
1	300—400	7	0—50
1	150—200	H. <i>Grund, om vars beskaffenhet uppgift saknas.</i>	
3	0—50	2	200—300
F. <i>Sandstensberg.</i>		7	0—50
1	200—300		
1	100—150		

Tillgodogörandet av grundvatten har i ett flertal fall genom *sänkning av grundvattenståndet* inverkat menligt å vattentillgången i förut befintliga brunnar i omgivningen (Halmstad, Hälsingborg, Höganäs, Kalmar, Karlshamn, Katrineholm, Landskrona, Lidköping, Ljungby, Malmö, Oskarshamn, Ronneby, Skövde, Vetlanda, Ängelholm, Öregrund, Fjällbacka, 1 sinnessjukhus, 1 sanatorium m. fl.). I några fall har dock olägenheten varit tämligen obetydlig. Ersättning har givits i åtskilliga fall, antingen genom leverans av vatten (Halmstad, Höganäs, Katrineholm, Lidköping, Ronneby, Vetlanda) eller genom fördjupande av brunnar (Hälsingborg) eller i penningar (Katrineholm). — I ett fall (Falköping) har en grundvattentäkt i kalkstensberg medfört minskad vattentillgång i bäck, varför ersättning givits till kvarnägare.

I fråga om ett flertal grundvattentillgångar är tydligt, att två eller flera vattenledningsverk eller därmed jämförliga anläggningar påverka varandra. Olägenheter därav ha även uppstått men synas icke ha föranlett tvist vid domstol. I ett fall synes med anledning av konkurrens om vattentillgången en förutvarande anläggning ha inlösts (Söderköping). Ett visst skydd mot konkurrens har åtminstone i ett fall skapats genom servitut (Djursholm). I andra fall ha tydligen förvärv av betydande markområden skett i syfte bland annat att förekomma konkurrens om vattnet. Behovet av skydd mot konkurrens betonas ock i ett par yttranden (Djursholm, Eskilstuna).

Enligt inkomna uppgifter har allvarlig *förorening* av grundvatten förekommit i åtskilliga fall och i andra fall föreligger risk för sådan förorening. Såsom exempel å skada genom förorening må nämnas, att genom utflöde av bensen vattentäkt måst nedläggas (Vimmerby). Inträngande av saltvatten har i åtminstone två fall nödvändiggjort anläggande av ny vattentäkt (Västervik, Sundbyberg) och i ytterligare ett fall föranlett väsentligt ändrade anordningar (Luleå). Flera städer ha till skydd mot förorening inköpt avsevärda områden, inom vilka olämplig infiltration befarats kunna ske (t. ex. Falkenberg, Hälsingborg, Södertälje) eller sådant inköp har planerats (Hudiksvall, Katrineholm). I ett fall har å ett avsevärt område lagts servitut mot förorening (Djursholm). I andra fall har t. ex. föreskrift om skyldighet att använda visst slags rör för avloppsledningar meddelats (Borås) eller olämpligt upplag inköpts (Gävle). Behovet av skydd mot förorening av grundvatten vitsordas för övrigt i ett flertal yttranden (Djursholm, Eskilstuna, Eslöv, Falkenberg, Köping, Ludvika, Malmö, Trälleborg, Uppsala m. fl.).

I N N E H Å L L.

Skrivelse till statsrådet och chefen för Kungl. justitiedepartementet	Sid. 3
---	--------

L A G F Ö R S L A G.

Förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen.

1 kap. Om rätt till vatten	5
2 kap. Om byggande i vatten och om vattentäkt	6
Om byggande i vatten	6
Om vattentäkt	7
9 kap. Om ersättning	13
11 kap. Om domstolar och rättegång i vattenmål	18
12 kap. Om vattenbok	32
13 kap. Om besiktning och handräkning m. m.	34
14 kap. Slutbestämmelser	37
Övergångsbestämmelser	38

M O T I V.

Inledning.

Gällande rätt	40
Riksdagen år 1936	42
De sakkunnigas ståndpunkt till frågan om behovet av lagstiftning rörande tillgodogörande av grundvatten	44
Om sättet för genomförande av lagstiftning i ämnet	45

1 kap. Om rätt till vatten.

Om kapitlets rubriker	46
14 §. Om begreppet grundvatten	46
Om rätt för jordägaren att tillgodogöra grundvatten	48
Om särskild rätt till grundvatten	48

2 kap. Om byggande i vatten och om vattentäkt.

Om kapitlets rubriker	49
Om byggande i vatten.	
14 §. Om servitut till skydd mot förorening av ytvatten	49
38 §. Om undantag från tillämplighetsområdet för bestämmelserna om byggande i vatten	50

Om vattentäkt.

Om behovet av inskränkningar i jordägarens rätt till grundvatten	51
Om det huvudsakliga innehållet av bestämmelser rörande tillgodogörande av grundvatten	51
42 §. Om begreppet vattentäkt	53
43 §. Om skyldighet att vid anläggande av vattentäkt taga hänsyn till andras intressen	55
Om sparsamhet med grundvatten	56
44 §. Om verkningar av vattentäkt å grundvattenförhållandena	56
Om skydd mot skada eller intrång genom anordnandet eller nyttjandet av vattentäkt	61
Om tillstånd att anordna eller nyttja vattentäkt, oaktat annan lider skada eller intrång	65
Om undantag beträffande husbehovsvattentäkt	66
45 §. Om rätt att i vissa hänseenden taga i anspråk annan tillhörig fastighet	67
Om servitut till skydd mot förorening av grundvatten	68
46 §. Om förbud att taga i anspråk tomtplats, trädgård eller park	69
47 §. Om förprovning av vattendomstol	69
Om provning av Konungen	73
48 §. Om konkurrens mellan flera vattentäkter	74
Om företräde för ortens behov	74
49 §. Om förbehåll till förmån för någon orts framtida behov eller för annat allmänt behov	75
Om förbehåll till förmån för framtida husbehov	76
50 §. Om laga kraft, som medföljer vattendomstolens beslut	77
51 §. Om skada eller intrång, som ej förutsetts i vattendomstolens beslut	77
52 §. Om skyldighet att avstå vatten vid vattenbrist	78
53 §. Om provning av lagligheten av befintlig vattentäkt	79
54 §. Om bevisbördan, därest vattentäkt tages i bruk utan förprovning m. m.	79
55 §. Om observationsrör och vattenmätare m. m.	80
Om skyldighet att förfara så, att grundvattenståndet ej sjunker under föreskriven höjd	81
56 §. Om meddelande av bestämmelser angående den omfattning, i vilken vatten må tillgodogöras vid annan tillhörig vattentäkt	81
Om fastställande av bestämmelser, som utan att ändra vad lagligen må gälla äro ägnade att förebygga olägenhet av vattentäkt	82
57 §. Om fördelning av grundvatten för husbehov	83
58 §. Om skyldighet att vid utförande av åtgärd, som kan medföra menlig inverkan å grundvattentillgång, iakttaga försiktighet och om skadeståndsskyldighet	84
Om rätt för Konungens befallningshavande att föreskriva vite m. m.	86
59 §. Om skyldighet att underhålla vattentäkt så att fara för allmän eller enskild rätt förebygges	86
Om rätt att taga vattentäkt ur bruk	87
Om förbehåll till förmån för vattentäkt, som tagits ur bruk	88
60 §. Om förfarandet, då Konungen medgivit, att vattentäkt må anläggas å annan tillhörig fastighet	89
61 §. Om tillämpning av bestämmelserna om vattentäkt, där för erhållande av grundvatten i tillräcklig mängd tarvas, att vatten tillföres grunden genom särskild åtgärd	89

9 kap. Om ersättning.

Översikt av erforderliga ändringar i 9 kap.	90
1 §. Om skyldighet att giva ersättning	91
Om överflyttande av vissa bestämmelser i 46 § till 1 §	91
5 §. Om inlösen av mark eller av fabrik eller annan anläggning	92
6 §. Om inlösen av lös egendom	93
11 §. Om överflyttande av viss bestämmelse i 46 § till 11 §	93
46 §. Om ersättning genom tillhandahållande av vatten	93
1 mom. Om skyldighet att tillhandahålla vatten	94
2 mom. Om rättigheten till vatten, som skall tillhandahållas	95
3 mom. Om skyldighet att utgiva vederlag för vatten, som skall tillhandahållas	96
4 mom. Om befrielse från fastställt vederlag	97
5 mom. Om försummelse att tillhandahålla vatten	97
6 mom. Om försummelse att erlægga vederlag	98
7 mom. Om förmånsrätt för skadestånd	99
8 mom. Om frivillig överenskommelse	99
66 §. Om skyldighet att utgiva ersättning viss tid innan arbete eller åtgärd, som kan tillskynda annan men, vidtages	99

11 kap. Om domstolar och rättegång i vattenmål.

Om domstolar i mål rörande tillgodogörande av grundvatten	100
Om sakkunskap rörande grundvattenförhållanden	102
Översikt av erforderliga ändringar i 11 kap.	105
17 §. Om vattenmål	106
Om mål, som ej hänförts till vattenmål	107
21 §. Om redaktionell ändring därav	107
26 §. Om ansökan till vattendomstolen	107
27 §. Om de handlingar, som skola bifogas ansökan i mål om tillgodogörande av grundvatten	107
Om utredningar rörande grundvattenförhållanden	108
Om ändring av 2, 3 och 4 mom. i paragrafen	111
30 §. Om förfarandet vid fråga om ändring av befintlig vattentäkt eller om tillgodogörande av grundvatten i större omfattning än förut	111
32 §. Om kungörelse i ansökningsmål	111
33 §. Om offentliggörande av kungörelse m. m.	111
34 §. Om underrättelse till kommun, inom vars område tillgången å grundvatten kan påverkas	111
35 §. Om redaktionell ändring därav	112
36 §. » » » »	112
37 §. Om delgivande av kungörelse	112
46 §. Om befogenhet för vattenrättsdomaren att meddela interimistiskt beslut till skydd mot vattenförorening	112
50 §. Om syn	113
60 §. Om skyldighet för vattendomstolen att ex officio pröva vissa frågor	113
62 §. Om vattentäktsfastighet	113
63 §. Om tid för fullbordande av vattentäkt	113
64 §. Om utsättande av observationsrör	113
67 §. Om omedelbar verkställighet av vattendomstolens beslut	114
68 §. Om prövning av anspråk på ersättning för oförutsedd skada	114
75 §. Om stämning till vattendomstolen	115
83 §. Om sammanslagning av ansöknings- och stämningsmål m. m.	115

	Sid.
88 §. Om redaktionell ändring därav	116
92 §. » » » »	116
109 §. Om klagan över vattenrättsdomarens beslut	116

12 kap. Om vattenbok.

Om införing i vattenbok av beslut rörande tillgodogörande av grundvatten	116
1 §. Om utökande av vattenboken	116
13 §. Om ändring av paragrafföljd	117
14 §. Om beslut rörande vattentäkter, som skola inskrivas i vattenbok	117
15 §. Om insändande av besiktningssprotokoll till vattenrättsdomaren m. m.	117
16 §. Om närmare föreskrifter rörande vattenbokens inrättande och förande	117

13 kap. Om besiktning och handräckning m. m.

1 §. Om föreskrivande av besiktning av vattentäkt m. m.	117
3 §. Om befogenhet för den, vars rätt är beroende av annan tillhörig vattentäkt, att erhålla besiktning m. m.	118
4 §. Om rätt för ägare av vattentäkt att erhålla besiktning av vattentäkten m. m.	118
5 §. Om redaktionell ändring därav	119
8 §. Om handräckning	119
11—14 §§. Om straff	119

14 kap. Slutbestämmelser.

4 §. Om frågan, när företag eller åtgärd anses angå viss fastighet	120
5 §. Om tillträde till fastighet för undersökningsarbeten m. m.	121
6 §. Om tillträde till observationsrör och vattenmätare	121

Övergångsbestämmelser.

Om principerna för behandling av äldre vattentäkter	122
1 mom. Om rätt att alltjämt nyttja äldre vattentäkt, som ej är avsedd allenast för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning	123
2 mom. Om rätt till ersättning för skada eller intrång genom vattentäkt, som i 1 mom. avses	123
3 mom. Om anmälan av anspråk på ersättning i fall, som i 2 mom. avses	124
4 mom. Om bevisbördan vid fortsatt nyttjande av äldre vattentäkt	125

Bilaga 1. Utländsk rätt rörande grundvatten	126
Bilaga 2. Sammanställning av uppgifter rörande kommunala vattenledningsverk m. m.	135

Statens offentliga utredningar 1937

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag till revision av förvarings- och interneringslagarna m. m. [3]
Lagberedningens förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser m. m. [13]
Promemoria ang. grunderna för en reform av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk. [18]
Förslag till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott jämte motiv. [24]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1934 års nämnd för ständningsutredning. Betänkande med speciella beräkningar och förslag rörande ersättningarna för ständningsarbete inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm m. m. [7]
Utredning ang. de rättsbildade domsagobiträdernas anställnings- och avlöningsförhållanden. [20]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande med förslag till löneereglering för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor. [27]
1936 års lönekommitté. Betänkande med utredning och förslag ang. dyrortsgrupperingen. [32]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Socialiseringsproblemet. 2. Hushållsräkningens problem och faktorer. [1]
Socialiseringsidéer och socialiseringspraxis i Sovjetunionen. 2. [2]
Statslotterintredningen. Betänkande med förslag rörande svenskt penninglotteri. [4]
Arbetslöshetsundersökningen den 31 juli 1936. [12]
Hembiträdesutredningens betänkande. 1. Betänkande och förslag i fråga om utbildning av hembiträden. [16]
Betänkande med utredning och förslag rörande beredskapsarbeten. [26]
Betänkande med förslag till åtgärder för förbättrande av de blindas och de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. [34]

Hälso- och sjukvård.

Yttrande i abortfrågan. [6]
Betänkande ang. pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet. [23]
Betänkande med förslag till lag om skyddskoppypning m. m. [28]
Betänkande med förslag ang. inrättande av ett statens institut för folkhälsan. [31]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande med förslag ang. den statsunderstödda vattenavlednings- och avdikningsverksamheten samt därmed sammanhängande spörsmål. [8]
Utredning rörande jordbrukets läge i Norrland med vissa förslag till åtgärder till förbättrande av den norrländska jordbrukarbefolkningens ekonomiska ställning. [9]
Betänkande med förslag ang. rätt till fiske i Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. 1. Lagförslag och motiv. [10] 2. Kartbilagor. Vänern och Hjälmaren. [11]
Betänkande med förslag till vissa lagstiftningsåtgärder till motverkande av överdriven skuldsättning inom jordbruket. [14]
Betänkande med förslag till åtgärder mot smittsam kastning hos nötkreatur. [19]
Betänkande med förslag till lag om minimilöner för lantarbetare. [21]
Redogörelse för inventering av odlingsjord å kronoparkerna nedanför odlingsgränsen i de två nordligaste Norrlandslänen ävensom för vissa andra uppdrag. [30]
Betänkande med förslag ang. den fasta lantbruksundersvisningens ordnande. [33]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till lagstiftning ang. särskilda husbehovsskogar i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. m. [5]
Betänkande med förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m. [29]
Betänkande med förslag till lagstiftning om grundvatten m. m. [35]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Utredning med förslag till vissa åtgärder för trafiksäkerhetens höjande vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg samt järnvägarnas beredande av bidrag av automobilskattemedel till säkerhetsanordningarna vid dylika korsningar. [15]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Efterskrift till »Kyrkogodset i Skåne, Halland och Blekinge under dansk tid». [22]

Försvarsväsen.

Betänkande ang. vissa med frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel sammanhängande frågor. [17]
Utredning rörande flottans fartygstyper m. m. [25]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.